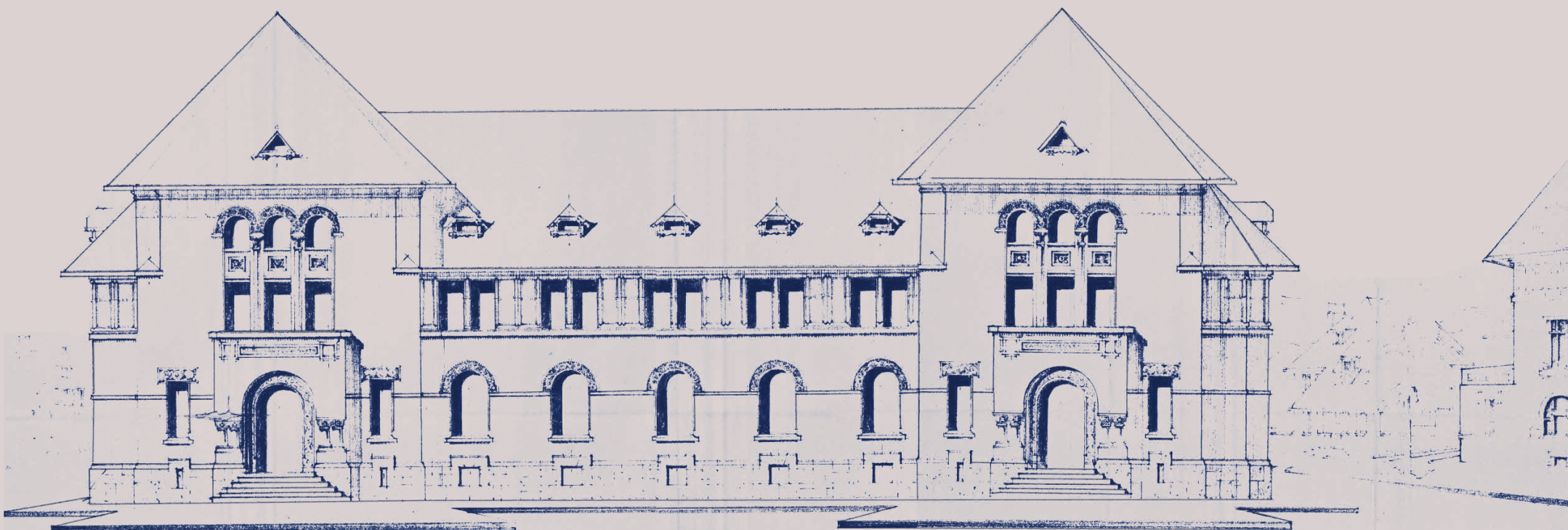

volum 10

ARHIVA DE ARHITECTURĂ

CĂMINE INTERBELICE

EDITURA ISTORIA ARTEI

București 2025

Arhiva de arhitectură: căminele interbelice

ISBN 978-606-8839-42-4

Proiect finanțat de Ordinul Arhitecților din România
prin timbrul arhitecturii, sesiunea 2024

ORDINUL
ARHITECȚILOR
DIN ROMÂNIA

Timbrul
Arhitecturii

Parteneri: Arhivele Naționale ale României, Uniunea Arhitecților din România, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” - București

Universitatea de
Arhitectură și Urbanism
„Ion Mincu” - București

Cercetători:

Dr.Oana Marinache, istoric de artă

Dr.Mircea Pașca, istoric

Dr.Mădălin Ghigeanu, arhitect

Alina Havreliuc, istoric

Livia Petrescu, arhitect

Narcis Ispas, arhivist

Consultant științific: Alexandru Cunescu

Fotografi și prelucrare grafică:

Cristian Oprea

Patricia Lupuțiu

Ioana Simion, arhitect

Concept grafic afiș: Maria Poștea (Editura Intaglio)

Comunicare: SC Forweb Consortiu SRL

Responsabil financiar: Roxana Alina Istudor, expert contabil-fiscal

ORDINUL
ARHITECȚILOR
DIN ROMÂNIA

CUPRINS (pagină)

ARGUMENT 3

CONTEXT ISTORIC 8

**CĂMINELE DE UCENICI – UN DOMENIU DE IMPORTANȚĂ
STRATEGICĂ NAȚIONALĂ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ 11**

STAVRI C. CUNESCU 28

ARHIVA ȘI ARHITECTII 35

CĂMINELE DE UCENICI DIN BUCUREȘTI 55

CĂMINELE DIN MUNTENIA 74

CĂMINE DE UCENICI DIN ARDEAL 79

**SITUAȚIA UNOR CĂMINE DIN MOLDOVA-BASARABIA-
BUCOVINA 122**

CĂMINE DE ADĂPOST DE MUNCITORI 129

CĂMINE DE UCENICI PRIVATE. STUDIU DE CAZ:

**COMPLEXUL SIDERURGIC “TITAN-NĂDRAG-CĂLAN” –
FABRICA FERDINAND, UN PROIECT NECUNOSCUȚ AL
ARHITECTULUI ION GIURGEA 136**

ANEXE ARHIVA ARH. ION GIURGEA 146

ARGUMENT

Proiectul de cercetare „Arhiva de arhitectură” al Asociației Istoria Artei a ajuns în cel de-al doisprezecelea an de activitate intensă de punere în valoare a unor documente unice. Debutul public a avut loc în 2014, după mai mulți ani de investigații susținute în fondurile Arhivelor Naționale ale României și a cunoscut mai multe teme: începuturile arhitecturii românești moderne (1830-1860, 1860-1870), casele arhitecților din București, influențele franceze (1870-1880), locuri ale memoriei Primului Război Mondial, stilul neoromânesc, arhivele arhitecților Cristofi Cerchez și Paul Smărăndescu. Acum 3 ani am propus recuperarea istoriei Corpului Arhitecților, instituție înființată pentru a reglementa activitatea breslei din perioada interbelică.

În continuarea demersului de a scoate la lumină destine uitate ale arhitecturii românești și de a contura programe de arhitectură din perioada interbelică, proiectul de cercetare de anul acesta are ca temă **căminele de ucenici și ucenice**. Investigația echipei pluridisciplinare pornește de la un fond documentar inedit al Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale, cu precădere dosarele și planurile de arhitectură de la Direcția Meseriilor și a Învățământului Muncitoresc și Direcția Tehnică/Arhitecturii.

Instituția creată în 1920 a cunoscut mai multe reorganizări și a trebuit să se adapteze multor schimbări socio-economice și politice. Figura constantă din cadrul Ministerului a fost cea a inginerului Stavri C. Cunesco (1888-1977), care a lucrat mai bine de 20 de ani, ocupând și funcția de director al muncii. A activat cu toată energia pentru promovarea și susținerea învățământului profesional și muncitoresc.

Încă din 1926 în departamentul său s-a format o echipă puternică de arhitecți, conducători și ingineri pentru a dezvolta un întreg program de arhitectură, cel al căminelor profesionale și a de întreține clădirile închiriate, donate sau transformate pentru a găzdui cursurile și ucenicii. Urmărim astfel activitatea unor personalități prea puțin cunoscute astăzi: C.D. Dobrescu, Ștefan Iofciu, G.Negoescu, Petre H.Ionescu, Tașcu Ciully, J.Constantinescu, Dimitrie T.Dobrescu, Leon Silion, A.Viecelli, Petre N. Boico, Adrian Crețu.

Căminele de ucenici erau destinate categoriei de vârstă între 14 și 18 ani. Conform legii, puteau fi ucenici cei care au împlinit vârsta de 14 ani (dar nu mai mult de 16 ani) și au absolvit cursul primar. Părinții trebuiau să achite costurile găzduirii copiilor, în anii '30, sub ministeriatul lui Ion Nistor, investindu-se și într-un program de burse care să acopere aceste cheltuieli. Ucenicii încheiau un contract cu patronii atelierelor și fabricile unde lucrau, legal fiind și atunci un program de 8 ore, care să le permită și studiul seral și odihna în cămin. Din păcate, exista o discrepanță mare între remunerația ucenicilor și a ucenicelor și uneori se abuza de programul lor de lucru în detrimentul educației.

Conform definiției din lege, „Căminele de ucenici sunt instituții create cu scopul de a asigura ucenicilor din meserii, industriei și comerț: locuință, hrană și odihnă, în condiții igienice, precum și o educație îngrijită”.

Istoria clădirilor fostelor cămine de ucenici este în prezent prea puțin cunoscută, destinația lor inițială fiind uitată. Proiectul construirii căminelor de ucenici în România interbelică a fost unul căruia i s-a

acordat o mare importanță pe plan național, ca premisă la dezvoltarea industriei și a specializării meseriașilor români în centrele urbane din „noile provincii”. Programul de arhitectură a evoluat spre finalul anilor '30, grupând în final mai multe funcțiuni legate de politica și protecția socială, de educarea și îndrumarea ucenicilor și a muncitorilor (oficii de muncă, de orientare profesională și de plasare).

ACTIVITĂȚI PUBLICE

Prima întâlnire a avut loc miercuri, 26 martie, de la 18:30 pentru o prezentare a proiectului de cercetare „Arhiva de arhitectură: căminele interbelice”, a arhivei Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale și a principalilor creatori care au contribuit la realizarea clădirilor. Calea de acces gratuit: meet.google.com/nhn-iiovf-tiv cu înscriere pentru participare în intervalul 18:20-18:30.

Miercuri, 2 aprilie, de la 18:30, cea de-a doua conferință „Căminele de ucenici și ucenice din București” a fost susținută de istoricul de artă dr. Oana Marinache. Au fost valorificate cu această ocazie documente din arhiva Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale, aflate astăzi la Arhivele Naționale ale României. Calea de acces gratuit pentru conferința Asociației Istoria Artei: meet.google.com/nhn-iiovf-tiv cu înscriere pentru participare în intervalul 18:20-18:30. Durata minimă este de 1,5 ore.

ARHIVA DE ARHITECTURĂ

ARHIVA DE ARHITECTURĂ: CĂMINELE INTERBELICE

Conferințe științifice online susținute de
istoric Mircea Pașca, istoric de artă Oana Marinache și
arhitect Mădălin Ghigeanu

26 martie, ora 18:30
Prezentarea proiectului de cercetare
M.M.S.O.S.: arhiva și arhitectii

2 aprilie, ora 18:30
Căminele interbelice din București

24 aprilie, ora 18:30
Situția căminelor din Transilvania
Studiu de caz: Căminul de ucenici din Oradea

14 mai, ora 18:30
Situția căminelor din Transilvania
Căminele neoromânești din Târgu Jiu și Brașov

28 mai, ora 18:30
Cămine de ucenici confesionale - două exemple în Bihor

4 iunie, ora 18:30
Căminele de ucenici din complexul industrial
"Titan-Nădrag-Călan" - fabrica Ferdinand,
un proiect necunoscut al arhitectului Ion Giurgea (1943-44)

25 iunie, ora 18:30
Situția căminelor din Basarabia și Bucovina
Studiu de caz: căminele muncitorești din zonele portuare dunărene

Detalii: asociațiaistoriaartei@gmail.com
<https://arhivadearhitectura.blogspot.com/>

Proiect susținut de Ordinul Arhitecților din România, din timbrul de arhitectură
Parteneri: Arhivele Naționale ale României, Uniunea Arhitecților din România,
Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Minciu” – București

Pe parcursul următoarelor două conferințe au fost prezentate căminele de ucenici din Ardeal din perioada 1928-1940. Accentul aici a fost pe situația căminelor de ucenici construite pentru această funcțiune

de către statul român, prin intermediul Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale, clădiri a căror funcționare este finanțată ulterior tot de stat. Tangențial se vor atinge și cazuri de cămine private sau preluate pentru susținere de către stat.

În prima conferință susținută de istoricul Mircea Pașca sunt prezentate la modul general căminele de ucenici din Ardeal. Căminul de ucenici din Oradea, proiectat în 1937-1938 este un studiu de caz de edificiu multifuncțional, modern. A fost conceput de arhitectul Petre Haralambie Ionescu (1904-1968) despre care vom afla mai multe detalii, atât din fondul Corpul arhitecților cât și din Arhiva Uniunii Arhitecților din România.

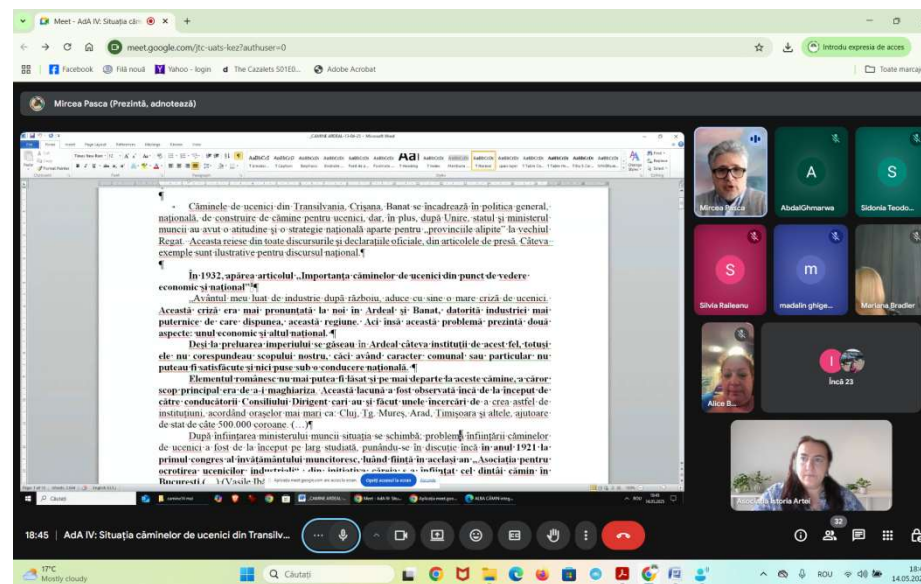
În a doua conferință a istoricului Mircea Pașca, programată în 14 mai, au fost prezentate căminele de ucenici construite de Ministerul Muncii în Ardeal în perioada interbelică: Cluj, Târgu Mureș, Alba Iulia, Brașov, Hunedoara, Dej, Timișoara, Arad. Istoricul de artă Oana Marinache a abordat cazurile căminelor neoromânești din Tîrgu Jiu, Pitești și Slatina.

Căile de acces gratuit au fost următoarele:

24 aprilie, de la ora 18:20-18:30 meet.google.com/jix-hmsy-duy

14 mai, de la ora 18:20-18:30 meet.google.com/jtc-uats-kez

Cluj și Târgu Mureș reprezintă două studii de caz de cămine de ucenici începute de autoritățile locale, asociații de meseriași, dar nefinalizate, ulterior fiind preluate de către Ministerul muncii: proiectate într-un stil specific dinainte de 1914 în Transilvania Imperiului Austro-Ungar, au fost finalizate de către autoritatea centrală și decorate cu elemente de arhitectură românească.

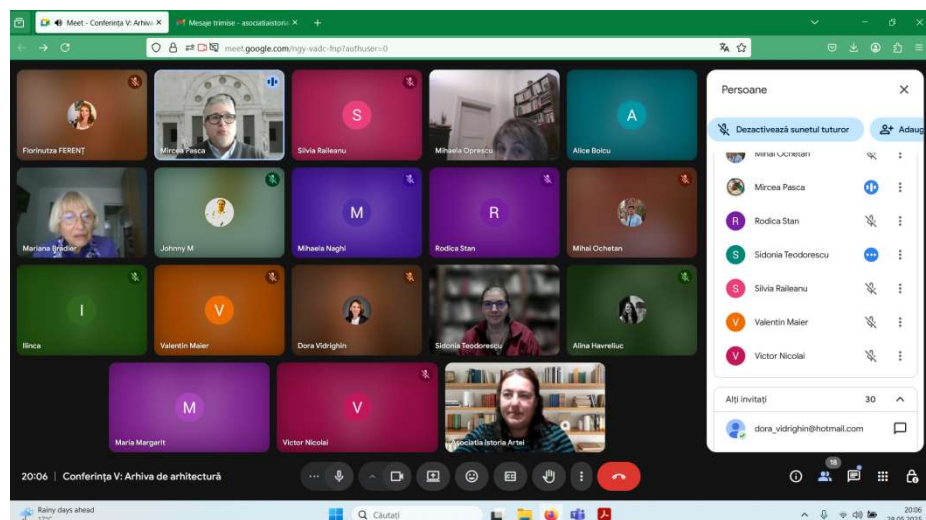

A treia generație de cămine, construite în programul de edificare al Ministerului sunt cămine noi, cu o arhitectură modernistă, eventual cu discrete elemente decorative românești. Ele constituie cristalizarea matură a programului de arhitectură al căminelor de ucenici. Sunt clădiri de mari dimensiuni, care grupează mai multe funcțiuni: cea de

cămin pentru ucenici cu dormitoare, infirmerie, săli de curs, bibliotecă, sală de mese, baie. Cantina, baia și sala de mese erau deschise și altor ucenici din afara căminului și de asemenea muncitorilor. Pe lângă această funcțiune în clădire erau proiectate să funcționeze și Inspectoratul muncii și Institutul de orientare profesională.

Miercuri, 28 mai, de la 18:30, echipa proiectului și audiența formată în rândul studenților arhitecți, peisagiști, ingineri, au analizat temele conferinței V:

Căminele de ucenici din Câmpina și Ploiești
Căminele de ucenici confesionale din jud.Bihor
Studii de caz: Cluj și Târgu Mureș
Aspecte din viața cotidiană în căminele de ucenici

Penultima conferința publică din cadrul proiectului de cercetare ”Arhiva de arhitectură: căminele interbelice” din 4 iunie a fost organizată de către arhitectul dr.Mădălin Ghigeanu, pasionat colecționar, salvator de arhive de arhitectură și bibliofil. În cadrul preocupărilor sale de arhitectură interbelică și a remarcabilelor puneri în valoare a arhivelor Damian, Niga, Zaharia, Giurgea a ales ca temă inedită în cadrul proiectului nostru: Complexul siderurgic ”Titan-Nădrag-Călan” – Fabrica Ferdinand

Miercuri, 25 iunie, de la ora 18:30, a fost susținută conferința VII cu două mari teme de cercetare ale Oanei Marinache și Alinei Havreliuc: „Situția căminelor de ucenici din Basarabia și Bucovina” și „Căminele muncitorești și adăposturile cu cantină din porturile dunărene”

Concluziile finalizării primei etape de cercetare din cadrul proiectului nostru au fost prezentate joi, 26 iunie 2025, adresându-ne unui public specialist în deschiderea celei de-a XIII-a ediție a Simpozionului „Petre Oprea” de istorie a artei românești, găzduit de Muzeul Municipiului București.

ARHIVA DE ARHITECTURĂ

ARHIVA DE ARHITECTURĂ: CĂMINELE INTERBELICE

Conferințe științifice online susținute de istoric Mircea Pașca,
istoric de artă Oana Marinache și arhitect Mădălin Ghigeanu

14 mai, ora 18:30
Situția căminelor din Transilvania
Căminele neoromânești din Târgu Jiu și Brașov

28 mai, ora 18:30
Cămine de ucenici confesionale - două exemple în Bihor

4 iunie, ora 18:30
Căminele de ucenici din complexul industrial
'Titan-Nădrag-Călan' - fabrica Ferdinand,
un proiect necunoscut al arhitectului Ion Giurgea (1943-44)

25 iunie, ora 18:30
Situția căminelor din Basarabia și Bucovina
Studiu de caz: căminele muncitorești din zonele portuare dunărene

Detalii: asociațiaistoriaartei@gmail.com
<https://arhivadearhitectura.blogspot.com/>

Proiect susținut de Ordinul Arhitecților din România, din timbrul de arhitectură

Parteneri:

Cover pagini Facebook

ARHIVA DE ARHITECTURĂ

ARHIVA DE ARHITECTURĂ: CĂMINELE INTERBELICE

Conferințe științifice online susținute de
istoric Mircea Pașca, istoric de artă Oana Marinache și
arhitect Mădălin Ghigeanu

14 mai, ora 18:30
Situția căminelor din Transilvania
Căminele neoromânești din Târgu Jiu și Brașov

28 mai, ora 18:30
Cămine de ucenici confesionale - două exemple în Bihor

4 iunie, ora 18:30
Căminele de ucenici din complexul industrial
'Titan-Nădrag-Călan' - fabrica Ferdinand,
un proiect necunoscut al arhitectului Ion Giurgea (1943-44)

25 iunie, ora 18:30
Situția căminelor din Basarabia și Bucovina
Studiu de caz: căminele muncitorești din zonele portuare dunărene

Detalii: asociațiaistoriaartei@gmail.com
<https://arhivadearhitectura.blogspot.com/>

Proiect susținut de Ordinul Arhitecților din România, din timbrul de arhitectură

Parteneri:

Afiș Story Facebook

CONTEXT ISTORIC

Una dintre recomandările comisiei de evaluare a fost ca echipa proiectului nostru să studieze publicația lui Doru Alexandru, *Carol al II-lea, carlismul și carliștii în România anilor 1930*, apărută la Editura Corint, București, 2023. Considerăm extrem de utilă o sinteză a celor cercetate și prezentate publicului, o premisă a înțelegerii contextului istoric. După Primul Război Mondial, România Mare este un regat mult mai divers din punct de vedere etnic (30% minorități) în care românii sunt predominanți în mediul rural (80%), nu însă și în centrele urbane ale provinciilor alipite: Transilvania, Banat, Basarabia și Bucovina (33%).

De aici și încercările de a promova educația țaranului român, încurajarea mutării sale la oraș, specializarea sa industrială sau implicarea în înființarea de afaceri. Toată politica naționalistă va promova depășirea condiției sociale a țăranimii române, pentru a obține un loc preponderent în centrele urbane nou integrate Regatului. În acest sens, statul era dator a constitui instituții și mecanisme rapide prin care să ofere sătenilor/țăranilor români avantaje în fața elementelor "străine" germane, ungare, rusești. Dacă anterior, inițiativele erau mai mult private sau potrivit dorințelor testamentare ale reprezentanților boierimii/burgheziei industriale, acum statul pune bazele noilor școli profesionale, comerciale, de arte și meserii, oferind locuri în internate, cantine, biblioteci, cămine, dispensare, burse și ajutoare, organizându-le și timpul liber.

Politica culturală va fi centrată pe emanciparea țaranului român pentru a face față concurenței și a se ridica peste condiția sa, contribuind la întărirea păturii burgheziei românești din orașe. De asemenea, monarhia și statul se vor preocupa de generația tânără, care trebuia să depună tot efortul pentru a munci și servi. Am putea afirma chiar că s-au făcut eforturi mari pentru a-i atrage dincolo de mișcarea de extremă dreapta și a-i pune în slujba misiunilor regale prin intermediul a diferite asociații, fundații și festivități.

Din punct de vedere cronologic, Doru Alexandru împarte astfel perioada de interes pentru cercetarea noastră: 1926-1930 caracterizată de renunțarea Principelui Carol la tron (1926), moartea Regelui Ferdinand (1927), instaurarea Regentei (1927-1930) pe fondul unei Mari Crize Economice; 1934-1937 drumul spre regimul autoritar (monarhul cu rol providențial) și ascensiunea naționalismului; 1934-1937 relativă stabilitate și colaborare între politicieni liberali, reforma după Criza economică apoi lovitura de stat din februarie 1938, urmată de ideologia carlismului ca politică de stat, experimente socio-economice și evenimentele care vor duce la abdicarea Regelui Carol al II-lea din 6 septembrie 1940.

Politica culturală va servi susținătorilor Principelui Carol pentru pregătirea întoarcerii sale pe tron și apoi va fi utilizat pentru crearea imaginii sale de "Voievod al culturii românești", prieten și apărător al țăranilor, câștigând în popularitate în rândul păturii sociale numeroase. Intelectualii vremii (N.Iorga, Em.Bucuța, D.Gusti, A.Culea, N.Crainic, P.Șeicaru, Nae Ionescu, M.Manolescu) vor crea o întreagă ideologie naționalistă pentru a servi intereselor Regelui. Învățământul și cultura

vor primi tot sprijinul autorităților, instituțiile mai vechi sau mai noi sunt puse sub patronaj regal iar presa va consemna toate manifestările publice și inițiativele care se bucură de susținere regală și a autorităților centrale. Pentru a stăvili criticile și a spăla imaginea birocrăției românești și a corupției centrale, se investește foarte mult în capitală, în reconfigurarea urbanistică, în exemplul care ar trebui să îl furnizeze Bucureștiul celorlalte centre urbane.

Organizarea unor evenimente culturale, științifice și inaugurarea unor monumente și clădiri încurajează venirea la București a locuitorilor din provinciile României Mari. Ofensiva culturală se manifestă prin trei direcții și în mediul rural: activitatea de promovare a publicațiilor (cărți, reviste), a căminelor culturale și a echipelor studențești. O statistică extrem de utilă înțelegerii strategiei regale indică o creștere incredibilă, de la 640 de cămine culturale afiliate Fundației Culturale Regale Principele Carol (vezi S.A.N.I.C. inv/695-698) în 1934 la 1818 în 1937 (p.164) iar publicația „Căminul cultural” avea tiraje record. (Despre această temă, a se vedea și Voinea, Andrei Răzvan. 2020. “Sănătate, muncă, minte, suflet: evoluția căminelor culturale din România (1921-1989)” în Croitoru, Carmen și Pălici, Bogdan (Coord.), *Atlasul Culturii – Ediția I. Așezămintele culturale în spațiul rural*, 2020, Editura Universitară, Editura Universul Academic, București, 2020, pp: 11-28, disponibil la https://www.culturadata.ro/wp-content/uploads/03_Atlasul_culturii_2020-Evolutia-caminelor-culturale-Romania-1921-1989.pdf)

Regele este implicat în toate aspectele societății și conducătorul providențial este acum aureolat și de calitatea de reformator social și mecena, rezolvând toate problemele. Centralizarea puterii și crearea unui cadru legislativ favorabil va duce la creșterea rolului camarilei sale și al concentrării afacerilor acesteia în mâna câtorva persoane.

În 1938 România este reorganizată din punct de vedere administrativ în 10 ținuturi cu câte un rezident regal numit de către Carol al II-lea și este creată poziția de prefect militar (cu rang de colonel). Importantă pentru cercetarea noastră este și înființarea în același an a Așezământului „Muncă și Voe Bună” pentru încadrarea muncitorilor și organizării timpului lor liber. Reamintim sărbătorirea în România pentru prima dată a Zilei Internaționale a Muncii la 1 mai 1939. Jucând cartea naționalismului, Regele, susținătorii și instituțiile patronate de el vor sprijini o politică de „românizare” a societății: de la încurajarea produselor românești, la prezența a minim 75% români în fabrici până la migrația țăranilor spre oraș pentru a fi implicați în industrie și comerț, înlocuirea specialiștilor străini, mulți de origine evreiască, îndepărtarea lor din funcții publice până la legile rasiale modelate după cele naziste. Susținerea publică a Regelui și adeziunea personalităților culturale la partidul unic este punctul culminant al acutizării situației de scindare a societății.

Anul 1940 prin agresiunile teritoriale îndreptate asupra României și situația generală a celui de-al Doilea Război Mondial duce la prăbușirea monarhiei carliste. Dezintegrarea fundamentelor ideologice și politice are cauze externe dar și interne, care țineau mai ales de administrația și structurile statului. Nu vom intra în detalii dincolo de

acest reper, perioada anilor '40-'50 putând face obiectul unei cercetări independente ulterioare.

În comparație cu tema și cercetarea sus menționată „*Carol al II-lea, carlismul și carliștii în România anilor 1930*”, subiectul cercetării privind căminele interbelice de ucenici este mult mai extins cronologic și precede epoca regelui Carol al II-lea, debutând în anii '20.

Preocuparea pentru căminele de ucenici în România interbelică datează deja după terminarea Primului Război Mondial și are o continuitate neîntreruptă până în anii 1949. Punctul de plecare a fost unul strict social, economic, cu importante referințe naționale. Problematika a pornit pe cale administrativă, din cadrul Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale și a fost susținută de toate guvernele.

Problema căminelor de ucenici a fost una abordată într-un mediu de specialiști în domeniul muncii, educației și ocrotirii sociale, nu ca urmare a unei ideologii, a unei direcții trasate de Rege.

Modelul și punctul de plecare au fost căminele de ucenici și școlile de ucenici existente în alte țări europene, sau din Transilvania, dinainte de 1918 (ca parte a Imperiului Austro-Ungar) prezentate de ing. Stavri C. Cunescu, Directorul meseriilor și învățământului muncitoresc, în articolul „*Marea industrie și căminele de ucenici*”, publicat în *Buletinul Muncii*, 1 ianuarie 1925, anul 6, nr. 1-2¹.

¹*Buletinul Muncii*, 1 ianuarie 1925, anul 6, nr. 1-2, p. 38-57

Abia după 1938, când a fost creată Organizația „Muncă și voie bună”, problematica ucenicilor, muncitorilor, a educației și culturalizării lor, a fost inclusă în acest amplu program carlist. În broșura *Muncă și Voie Bună*, publicată de Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București 1938, Stavri C. Cunescu reia problema căminelor de ucenici pe care o dezbătea în 1925, (*Muncă și Voie Bună*, p. 36-37).

După abdicarea Regelui Carol al II-lea, în timpul regimului antonescian au continuat preocupările pentru căminele de ucenici. Acestea au devenit tot mai numeroase, dar nu au fost construite clădiri noi cu această destinație, ci au fost folosite clădiri existente, multe rechiziționate. Preocuparea pentru căminele de ucenici a continuat și după al Doilea Război, până în anii 1949, așa cum dovedesc documentele de arhivă studiate de echipa noastră.

Pornind de la cele sintetizate anterior, considerăm necesare câteva precizări pentru a evidenția informațiile noi pe care le aduce proiectul nostru.

- Cercetarea întreprinsă în arhive în perioada ianuarie – iunie 2025 se concentrează pe politica statului reprezentat de Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale; cu toate că inițiativa este multiplicată și de mediul privat, analiza noastră se îndreaptă către investigarea mecanismelor publice de creare, susținere și extindere a activității căminelor de ucenici
- Alegerea temei căminelor de ucenici din perioada regelui Ferdinand și continuată sub Regență și în timpul domniei regelui Carol al II-lea lărgeste cadrul cronologic și problematica socio-economică de după Marea Unire

- Școlile și căminele de ucenici au în centrul activității lor adolescenți cu vârsta cuprinsă 14 și 18 ani; conform legii, puteau fi ucenici cei care au împlinit vârsta de 14 ani (dar nu mai mult de 16 ani) și au absolvit cursul primar
- Conform definiției din lege, „Căminele de ucenici sunt instituții create cu scopul de a asigura ucenicilor din meserii, industriei și comerț: locuință, hrană și odihnă, în condiții igienice, precum și o educație îngrijită.”
- Aspecte deosebite au apărut legate de colectivul de arhitecți și ingineri, programul de arhitectură, etape bugetare, legislație, politici socio-sanitare
- Serviciul Tehnic din cadrul M.M.S.O.S. se ocupa de lucrări de construcții, reparații, amenajări, mobilări ale proprietăților din Fondul Muncii: cămine de ucenici, adăposturi muncitorești și pentru muncitorii zilieri în porturi, camera și oficii de muncă, oficii de orientare profesională, oficii publice de plasare a forței de muncă

În concluzie, nu abordăm căminele culturale rurale și ateneele populare de sub umbrela Fundațiilor Regale și mișcărilor patronate de Regele Carol al II-lea, aspecte cercetate de alți istorici, nu ne preocupăm de studențime („ostașii culturii românești”) și nici de mișcările Cercetașilor, Străjeriei, Fundația ASTRA, Liga Culturală Română sau alte expoziții, festivități și evenimente culturale regale.

1.CĂMINELE DE UCENICI – UN DOMENIU DE IMPORTANȚĂ STRATEGICĂ NAȚIONALĂ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Mircea Pașca

Clădirile fostelor cămine de ucenici sunt în prezent uitate, puțin cunoscute. În cea mai mare parte a lor nu se mai cunoaște destinația lor inițială.

Programul construirii căminelor de ucenici în România interbelică a fost unul căruia i s-a acordat o mare importanță pe plan național. Programul de arhitectură a căminului de ucenici a evoluat, s-a cristalizat treptat, grupând în final mai multe funcțiuni legate de politica

și protecția socială, de protecția, educarea și îndrumarea ucenicilor și muncitorilor. În prezent această politică și activitate practică a Ministerului Muncii este aproape necunoscută și practic uitată.

A fost un fenomen național care a lăsat în urma lui mai multe edificii, construite pentru un scop precis, cu anumite funcțiuni, generate de un proiect de abordare a unei probleme practice, considerată de importanță națională.

Pornind de la aceste clădiri, despre care ne-am întrebat de ce s-au construit și când, ajungem să pătrundem într-un domeniu al politicii sociale și politicii naționale românești interbelice.

În această concepție, din România de după Unire, sunt subliniate două aspecte: primul - dezvoltarea industriei românești, ceea ce implică crearea și pregătirea unei categorii de muncitori, meseriași educați, specializați, eficienți și al doilea - dezvoltarea elementului românesc, naționalizarea meseriilor, crearea din rândul fiilor de țărani a unei pătri tot mai numeroase de muncitori, meseriași români specializați, calificați, în „teritoriile alipite”, în „noile provincii”, acolo unde românii erau minoritari în domeniul industrial și al meșteșugurilor, în orașe. De fapt se viza, cum reiese din presa epocii românizarea orașelor.

Legile în vigoare în 1928²

„Deși de la unirea provinciilor românești laolaltă au trecut zece ani, legile care reglementează regimul meseriilor, al calificării meșterilor și lucrătorilor, raporturile dintre patroni și ucenici precum și învățământul meseriei pentru aceștia din urmă, nu sunt încă unificate, fiecare provincie având legi diferite.

1. În Vechiul Regat: Se aplică Legea pentru organizarea meseriilor, creditului și asigu rărilor muncitorești din 1912 (legea Nenițescu).
2. În Ardeal: Se aplică Legea XVII maghiară din anul 1884.
3. În Bucovina: Se aplică Codul industrial austriac din 1907.
4. În Basarabia: Este singura provincie unde din 1923 s-au înlocuit dispozițiile legii rusești prin Legea pentru extinderea în Basarabia a Legii pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești din Vechiul Regat”.

Legi noi, în Regatul României, după Unire:

Legea pentru unificarea taxelor ce se percep la eliberarea titlurilor de capacitate profesională pentru meseriași, publicată în *Monitorul Oficial*, Miercuri, 12 ianuarie 1927, No. 7, p. 201 cu un regulament aferent

Lege asupra contractelor de muncă, publicată în *Monitorul Oficial*, Partea 1, 5 Aprilie 1929, nr. 7, p. 2534- 2645

² Meserii și învățământ muncitoresc organizarea meseriilor și învățământului muncitoresc, *Buletinul Muncii*, 1 octombrie 1928, anul 9, nr. 10-12

Lege pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor, publicată în *Monitorul Oficial*, Partea 1, 30 aprilie 1936, nr. 99, p. 8737

Regulamentul de aplicarea legii pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor, publicat în *Monitorul Oficial*, Partea 1, 26 august 1937, Anul 105, nr. 196, p. 7414- 7446

În 1927 a fost dată o nouă lege foarte importantă importantă pentru căminele de ucenici, *Legea pentru unificarea taxelor ce se percep la eliberarea titlurilor de capacitate profesională pentru meseriași*³ publicată în *Monitorul Oficial*, Miercuri, 12 ianuarie 1927, No. 7, p. 201 cu un regulament aferent.

Legea este importantă pentru căminele de ucenici pentru că prevede:

Sumele rezultate din perceperea acestor taxe vor fi vărsate Ministerului Muncii, Cooperăției și Asigurărilor Sociale și vor fi folosite la întreținerea căminelor de ucenici, învățământului muncitoresc și așezămintelor de educare și perfecționare profesională a muncitorilor (art. 2).

La direcția meseriilor și învățământului muncitoresc se constituie un fond special numit „Fondul căminelor și așezămintelor de perfecționare și educație a muncii” (Art. 7).

Sunt considerate ca instituții proprii de educare și pregătire a

muncii în spiritul art. 32 căminele de ucenici, școlile industriale, bibliotecile muncitorești, instituțiile de orientare profesională care funcționează pe baza aprobării și sub controlul ministerului muncii, cooperației și asigurărilor sociale (Art. 33.).

Căminele de ucenici, ucenicia, calitatea de ucenic și condițiile de a fi primit în căminul de ucenici sunt definite, precizate în *Legea pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor*, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 99 din 30 Aprilie 1936, p. 8737, astfel:

Capitolul IV Căminele de ucenici

Secția I Scopul și felul căminelor

Art 71. — Căminele de ucenici sunt instituții create cu scopul de a asigura ucenicilor din meserii, industrii și comerț: locuință, hrană și odihnă, în condiții igienice, precum și o educație îngrijită.

Căminele de ucenici nu pot adăposti decât ucenici, fie din mai multe ramuri comerciale și industriale, fie din una singură.

Vor fi în orice caz cămine separate pentru ucenici și separate pentru ucenice.

Pe lângă căminele de ucenici pot funcționa și cantine muncitorești.

Asemenea cantine pot fi organizate și separat.

Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale va putea înființa și colonii de vară pentru ucenici.

Secția IV Admiterea ucenicilor

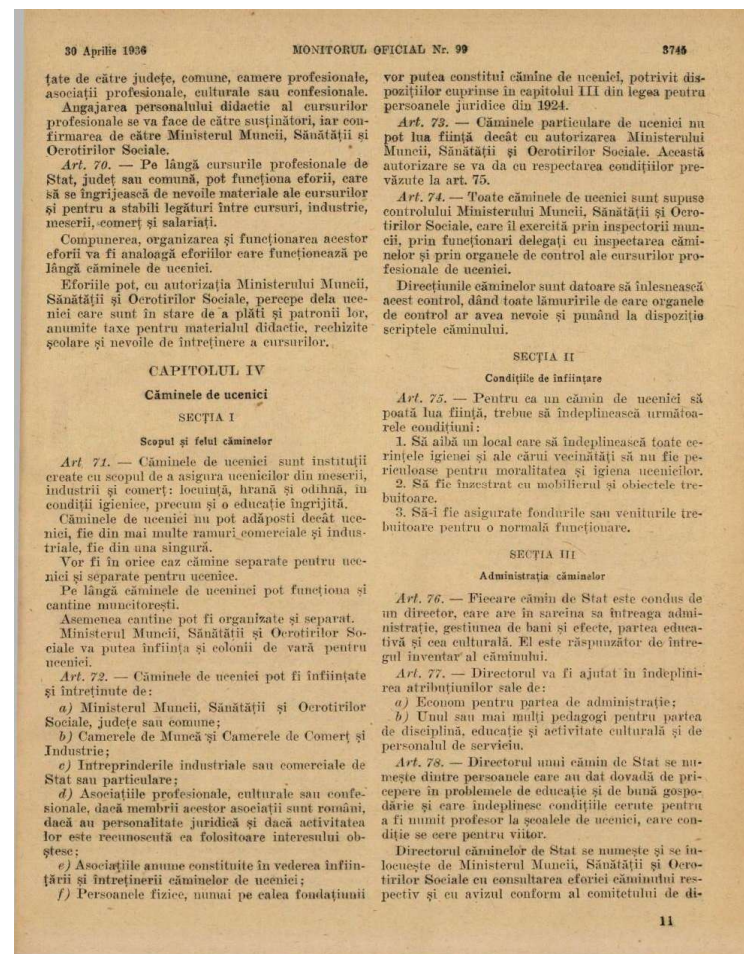
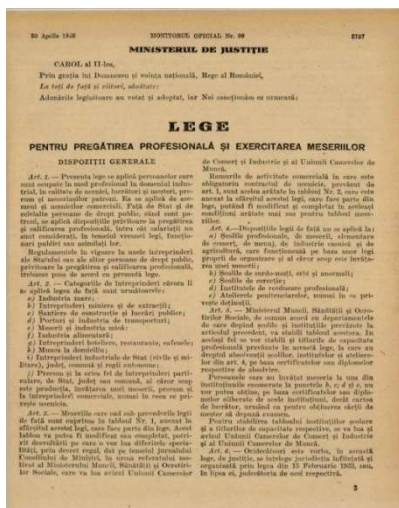
Art. 83. — Admiterea ucenicilor în căminele de Stat se face pe cale de concurs, cu preferință dintre fiii de săteni, precum și dintre ucenicii existenți.

³ *Buletinul Muncii*, 1 iunie 1927, Anul 8, nr. 1-3, p. 67

Data examenului se stabilește de Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale.

Art. 86. Condițiile care se cer pentru ca ucenicul să fie înscris la concursul de admitere în cămin sunt:

- a) Să aibă cel mult 16 ani și cel puțin 14 ani împliniți*
- b) Să fi absolvit cel puțin patru clase primare;*
- c) Să fie copil de român ;*
- d) Să aibă consimțământul părinților sau a tutorelui legal;*
- e) Să fie sănătos și normal dezvoltat ;*
- f) Să aibă aptitudini cerute pentru meseria aleasă. Până la înființarea oficiilor de orientare profesională, aptitudinile candidatului vor putea fi stabilite de medicul care face examinarea medicală a candidaților și care va propune, atât ucenicului cât și părinților, profesiunea cea mai potrivită.*

Problema socială a muncitorilor, a ucenicilor și a căminelor pentru ucenici în presa epocii

Problema socială a muncitorilor, a ucenicilor și a căminelor pentru ucenici a fost abordată în mod oficial încă din 1921, după crearea Ministerului Muncii (1920). Apoi, treptat, an de an ea a fost susținută, promovată, s-a creat un program național și o legislație națională.

Politica națională, concepția despre industrie, muncitori, ucenici, ucenicie, rolul instituțiilor de învățământ și al căminelor de ucenici poate fi bine urmărită în presa interbelică, în diverse articole, reviste, publicații.

Urmărind presa de epocă și documente de arhivă, am descoperit cine au fost cei implicați în fenomenul căminelor de ucenici. Factorul cheie, personalitatea care a inițiat și susținut continuu acest proiect a fost **Stavri C. Cunesco (1888-1977)**, care a fost directorul învățământului / directorul învățământului muncitoresc / directorul meseriilor și învățământului muncitoresc, apoi directorul general al Direcției Muncii în Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale. Alături de el descoperim o echipă de arhitecți, angajați ai aceluiași minister, care au proiectat majoritatea acestor cămine pentru ucenici.

În presa interbelică apar foarte multe articole privind problema căminelor de ucenici, legislația, edificarea și importanța acestor clădiri, precum și numeroase articole care prezintă punerea pietrei de temelie și inaugurarea căminelor în întreaga țară.

Pentru o bună percepere a spiritului epocii, a modului de gândire despre fenomenul căminelor muncitorești, a concepției și ideilor de protecție socială și grijii pentru ucenici și muncitori este importantă parcurgerea articolelor din ziarele și revistele din România interbelică. Am selectat doar câteva articole din diverse publicații și fragmente de legi. Regăsim aici declarații, discursuri ale miniștrilor, ale diverselor personalități implicate, discursul oficial, dar mai ales concepția și militantismul lui Stavri C. Cunesco. Numărul articolelor referitoare la căminele de ucenici este foarte mare în presa interbelică.

Ordonarea materialului de presă a fost făcută în sens cronologic pentru a putea vedea cum a evoluat și cum s-a cristalizat în final chestiunea uceniei și a căminelor de ucenici. Această temă este prezentă permanent, în fiecare an, sub mandatele tuturor miniștrilor, până în 1944.

„Marea industrie și căminele de ucenici” - 1925 ⁴

de Ing. Stavri C. Cunesco Directorul meseriilor și învățământului muncitoresc, în *Buletinul Muncii*, 1 ianuarie 1925, anul 6, nr. 1-2, p. 38-57

În acest articol, Stavri C. Cunesco face un istoric și o prezentare a problemelor legate de dezvoltarea meseriilor, a industriei în legătură cu elementul fundamental, factorul uman, muncitorii și ucenicii și a asigurărilor muncitorești, a pregătirii profesionale. Un aspect important abordat este cel legat de situația ucenicilor și condițiile mizere de viață. Mai sunt abordate pregătirea profesională a muncitorilor și a ucenicilor

⁴ *Buletinul Muncii*, 1 ianuarie 1925, anul 6, nr. 1-2, p. 38-57

și înființarea și construirea căminelor de ucenici. Este prezentată evoluția ideii de ucenicie și protecție și educare a ucenicilor, situația dificilă din țară și eforturile depuse el și un grup de militanți și apoi de minister pentru crearea și dezvoltarea învățământului profesional, a școlilor de mserii, de ucenici și a căminelor de ucenici pe care le numește „aceste instituții de educare și ocrotire a uceniciei”.

Sunt prezentate câteva cămine înființate de întreprinderi - Societatea petroliferă Astra Română, Societatea Româno-Americană, „încercări de cămine proprii există la Moara mare din Timișoara, la fabrica de ciocolată Zamfirescu din capitală, la fabrica de bere Bragadiru, la Tipografiile Române-Unite din București etc.” În final sunt prezentate imagini ale căminului „Lehrlingsheim organizat de către cunoscutele ateliere Sulzer din Elveția pentru ucenicii respective”.

Astăzi ucenicii sunt găzduiți, unii în familiile lor, alții la familii nevoiașe fără nici o supraveghere și majoritatea la patroni, cari, în cea mai mare parte, îi supun la un supliment de muncă profesională sau casnică.

În afară de cazuri rare, ucenicii nu au nicăieri, fie din lipsă, fie din nepricepere, fie din neglijență sau răutate, o viață omenească.

Educația sufletească e cu desăvârșire inexistentă și icoana vie a condițiilor în care se dezvoltă și se formează furnicarul de copii cari populează atelierele, ne-o dă mizeria cartierelor mărginașe și anumite crâmpene din viața lor.

În ceea ce privește latura morală a creșterii ucenicilor, e suficient să arătăm că copii între 11 și 13 ani stau laolaltă și sunt numai sub influența ucenicilor mai mari de 18-19 ani, mai adesea viciați.

Starea de igienă și sănătate fiind în funcție de hrană, de pricepere și sufletul gazdelor, e îngrijitoare.

Și aceste condiții de igienă și de educație vor continua să fie încă foarte multă vreme aceleași, dacă nu ne vom gândi la o creștere și educație sănătoasă a ucenicilor, astfel încât să fie încredințați unor minți pricepute și unor suflete iubitoare.

Si atunci ce este de făcut? (...)

Răspunsul la întrebarea ce este de făcut, sunt soluțiile ce trebuiesc date celor patru chestiuni arătate mai sus.

Soluția este simplă și una singură: să înlocuim sistemul actual individual de găzduire, îngrijire și educare a ucenicilor, care este lăsat la buna apreciere a patronilor, prin unul colectiv. Să organizăm adică, anumite instituții în care ucenicii unei întreprinderi sau ucenicii mai multor întreprinderi să găsească și masă, și dormit și tot ce este trebuitor unei armonice dezvoltări trupesti și sufletești. Aceste instituții sunt Căminele pentru ucenici, care în alte părți sunt realizări vechi.

În noile provincii există cămine pentru ucenici, ca o continuare a activității pe care o desfășura regimul maghiar spre a crea un proletariat industrial național maghiar în toate centrele urbane înconjurte de populații alogene. Această activitate de organizare a căminelor era încredințată „Ligii pentru asistența copiilor” din Budapesta, care organizase un serviciu de plasare a copiilor maghiari din pusta Ungariei și pe cari îi îndrepta în toate centrele industriale din Ardeal și Banat. După unire aceste cămine au avut de suferit materialmente, căci nu găseau sprijin suficient la autorități și pentru că sub regimul acesta al neunificării, încă nu se știe care este autoritatea de care trebuie să depindă și care este în drept să le controleze activitatea și datele să le ajute.

În urma unui referat făcut în 1921 de către d-nul dr. Petru Groza, pe atunci Ministru de Stat, Consiliul de Miniștri prin jurnalul No. 3978 din 1921, a aprobat repartizarea unei sume de 2.580.000 lei la diferite instituții de binefacere și culturale. Această sumă provenea de la un excedent de 5.800 000 lei al Resortului alimentării din Consiliul dirigent și din beneficiul de 20.000.000 a Direcției aprovizionării. *În fruntea sumelor repartizate figurează câte 300.000 lei pentru căminele de ucenici industriali, existente sau pe cale de înființare din Arad, Sibiu, Lugoj, Alba-Iulia, și 200.000 lei pentru cel din Oradea Mare.*

Căminul, pe lângă că înlocuiește și completează casa și grija părin tească, prin legătura pe care o stabilește cu întreprinderile, asigură toate elementele de propășire a uceniciei din punct de vedere strict profesional. (...)

În anul 1918 imediat după războiu, adică atunci când se puneau spre soluționare atâtea probleme de interes obștesc, din acelea de ordin economic cu deosebire, o mână de oameni în legătură cu învățământul profesional și cel industrial au studiat, sub toate fețele, mijloacele cele mai potrivite pentru propășirea meseriilor naționale. Roadele acestei munci au fost concentrate într-o broșură-anchetă⁵ a cărei publicare a avut rostul să stârnească interesul și contribuția cercurilor și persoanelor interesate.

O deosebită grijă s'a arătat atunci, pentru căminele de ucenici. Cu toate acestea noi abea îndrăzneam să sperăm la înfăptuirea acestor instituții de educare și ocrotire a uceniciei, din cauza necunoașterii

⁵ *Organizarea învățământului industrial București*, tip. Jockey-Club, 1919, broșură tipărită de «Uniunea generală a industriașilor», pag. 10. S'au ocupat îndeaproape cu această ocazie d-mi: Dr. Ștefan Cerchez, Inginer P. Panaitescu, Inginer Sterian I., Inginer P. Speier, Inginer C. Cassasovici, Al. Dimitriu industriaș, M. Botez-Caucaz industriaș, Arhitect St. Burcuș, Inginer D. Petracu, Inginer Fieroiu și autorul acestor rânduri.

problemei și din cauza dezinteresării și nepriceperii multora din acei cari trebuiau să fie inițiatori, îndrumători și sprijinători. Căminele pentru ucenici au reușit totuși, grație acelei broșuri, să fie cunoscute.

A urmat apoi opera de propagandă.

La întâiul, și până astăzi, ultimul congres al învățământului muncitoresc, al îndrumării și pregătirii profesionale a muncitorilor, problema căminelor a fost din nou studiată și discutată⁶.

Între timp, chestiunea este pusă în discuția comitetului Uniunii generale a industriașilor din România⁷. Aceasta este un pas important, întrucât începe să fie cunoscută și discutată printre industriași, adică de către aceia de la cari trebuia să vie soluția definitivă. Urmează o consfătuire la Ministerul Muncii⁸ cu speranța că problema este destul de coaptă și că se va putea pași la înfăptuire care să dea posibilitatea experimentării ideilor, pe de o parte, propagării lor pe de alta. Rezultatul acestei consfătuiri a fost constatarea că dezlegarea *acestei probleme este în funcție de problema generală a locuințelor*.

⁶ Congresul s-a ținut în zilele de 26, 27 și 28 Iunie 1921 în Aula Fundației Universitare Carol I. Referatul asupra căminelor a fost făcut de către d-nul Al. Niculescu-Duvăz, un inimos și statornic luptător pentru ocrotirea și ridicarea uceniciei. Informații asupra organizării acestui congres se găsesc în Buletinul Muncii Anul 1921/22 No. 1 pag. 13 și urm.

⁷ Darea de seamă asupra activității Uniunii generale a industriașilor pe anul 1920—21 pag. 24, Buc. Tip. Reforma Socială. Discuția a fost datorită unui raport prezentat de către d-nul Al. Dimitriu, care a luptat atât în ultimele două decenii pentru propășirea meseriilor.

⁸ Prin adresa No. 19909 din 30 Septembrie 1921 a convocat la această consfătuire: Ministerul de Industrie și Comerț, Direcția Generală R.M.S., Direcția Generală a Imprimeriei Statului, Direcția Generală C.F.R. Ministerul de războiu (întrucât are stabilimente industriale), Camera de Comerț și Industriedin Capitală, Uniunea Generală a industriașilor, Asociația Generală a inginerilor din România (A.G.I.R.), Uniunea generală a micilor industriași, Comisia generală a sindicatelor muncitorești, Sindicatul patronilor din Arte Grafice, D-na Calipso Botez și d-nul **Profesor Dr. Hurmuzescu**, Președintele comisiei pentru organizarea învățământului muncitoresc. (Presupunem că prof.dr. Hurmuzescu a fost mentorul lui Stavri Cunesco în deschiderea interesului pentru cauza educării subinginerilor și a ucenicilor.)

A trebuit să mai așteptăm pentru că de nicăieri nu se vedea posibilitatea obținerii unui imobil și am așteptat până ce Casele Naționale au oferit în 1921, Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale, imobilul în care erau adăpostiți ucenicii-orfani cari lucrau în atelierele proprii, în vederea transformării acestuia într-un orfelinat. Acest imobil ne-a permis înființarea primului cămin în vechiul regat și organizarea întâiu a Comitetului și apoi a Asociației pentru ocrotirea ucenicilor industriali⁹ care se ocupă cu gospodăria acestui cămin și care se străduiește să înființeze și altele. Însemnătatea daniei Caselor Naționale nu constă atât în existența materială a căminului, cât în posibilitatea pe care a dat-o acest cămin de a se face o întinsă propagandă asupra importanței și înmulțirii lor. Domnul General I. Manolescu, președintele Caselor Naționale, merită, din acest punct de vedere, recunoștința obștească.

Chestiunea căminelor de ucenici a fost discutată și la adunarea generală a Comitetului central al Asistenței Sociale, în ziua de 12 Decembrie 1921 insistându-se asupra caracterului de asistență preventivă pe care o prezintă căminele. Cu această ocazie s-a cerut o sumă din fondurile Direcției generale a Asistenței Sociale¹⁰.

Propaganda care s-a făcut în vechiul regat pentru cămine prin diferitele manifestări arătate mai sus a fost în chip fericit complectată de rodnică activitate a anumitor primării din Ardeal și Banat. Despre

aceasta însă și mai ales despre activitatea primăriei din Timișoara care rămâne fruntașă în această direcție, vom vorbi cu altă ocazie, când vom arăta care sunt îndatoririle autorităților comunale din țară în această privință.

Suntem fericiți să constatăm că întreprinderile industriale și-au pus la inimă această chestiune și au pășit la realizări.”¹¹. (...)

(...) „Ministerul Muncii care are sarcina să se îngrijească de pregătirea și perfecționarea muncitorilor calificați, după ce a agitat și popularizat ideia căminurilor și până la o definitivă soluție prin lege, a întocmit o Decizie al cărei rost este să stabilească directive generale pentru organizarea și funcționarea căminelor oriunde ar fi ele și de oriunde ar porni inițiativele.

Făgașul în care a intrat chestia căminelor și interesul pe care îl arată toate persoanele și instituțiile interesate, ne îndritue să sperăm că aceste celule, economico-sociale singure în stare să asigure o propășire a meseriilor, vor sfârși prin a izbândi”¹²(s.n.)

⁹ Activitatea Asociației pentru Ocrotirea ucenicilor industriali și organizarea ei se poate vedea în broșura: *Ocrotirea ucenicilor* de Stavri C. Cunescu, București, Imprimeriile «Independența» 1924 și în Buletinul Muncii Anul V, No. 2 pag. 87 și urm. Am înființat aceasta Asociație pentru a avea mai multă libertate în propaganda începută.

¹⁰ Buletinul Muncii Anul II No. 8, 9, 1921. La această ședință au vorbit pentru cămine: Sanctitatea sa Dr. Miron Cristea, și d-nii Gr. L. Trancu-Iași, pe atunci Ministru al Muncii, Eug. Botez pe atunci Director General al Asistenței Sociale, și Ing. Stavri Cunescu.

¹¹ *Buletinul Muncii*, 1 ianuarie 1925, anul 6, nr. 1-2, p. 44

¹² *Ibidem*, 54-55

Universul, 22 iulie 1928, anul 46, nr. 167, p. 5 Ziarele
Arcanum, adt.arcanum.com

„Legislația căminelor și inițiativele de tot felul”¹³ - 1928 „Organizarea meseriilor și învățământului muncitoresc” Căminele de ucenici”¹⁴ - 1928

„Ucenicii din industrie și comerț trăesc, în general, în condiții vătămătoare pentru sănătatea lor fizică și morală.

Fie că locuiesc la patroni, fie că stau cu chirie pe la gazde nevoiașе, ei sunt prost hrăniți și dorm în locuințe nesănătoase, fără ca să se ocupe cineva de nevoile și lipsurile ce le duc. Munca la care sunt puși ucenicii în timpul zilei este istovitoare pentru vârsta lor fragedă mai ales dacă ținem seama de condițiile lor proaste de hrană, odihnă și curățenie.

Adăogând pe lângă toate acestea și dezvoltarea lor sufletească lipsită de supraveghere, tocmai la **o vârstă între 14—18 ani** care este vârsta când se face ucenicia, se va înțelege că în asemenea condiții de pregătire, viitorul meseriilor este de mai înainte compromis.

Față de o asemenea stare de lucruri, atât statul cât și organizațiile și instituțiile profesionale interesate, nu puteau să rămână nepăsătoare și au dat ființă căminelor de ucenici, menite să înlăture relele arătate mai sus.

Căminele sunt instituții în care ucenicii fiind internați la începerea ucenicieii lor, pot duce o viață sănătoasă primind o hrană bună, odihnă și curățenie, precum și o educație morală îngrijită.

Asemenea instituții sunt menite să îndeplinească un rol important, mai ales în privința naționalizării mâinei de lucru din industrie, care a devenit o importantă problemă.

¹³ Buletinul Muncii, 1 octombrie 1928, anul 9, nr. 10-12, p. 476-477

¹⁴ Buletinul Muncii, 1 octombrie 1928, anul 9, nr. 10-12, p. 581-587

Elementele sănătoase de la țară, care se îndreaptă către meserii, găsind adăpostul în cămin, vor putea să fie ferite de anumite rele existente în viața de la orașe.

În orașele din provinciile alipite, unde industria și comerțul sunt în mâinile minoritarilor, căminele de ucenici vor trebui înființate pentru aducerea elementelor naționale de la țară și îndrumate spre meserii. În modul acesta se va putea crea o burghezie națională în orașele preponderate de minoritari, dând în mâna românilor iscusiți branșele industriale și comerciale de la care au fost îndepărtați de stăpânirea străină. Autoritățile comunale, asociațiile patronale, camerele de comerț și industrie din numeroase localități, cer stăruitor să se înființeze cămine pentru ucenici. Ministerul Muncii interesat în această problemă de stat nu poate refuza ajutorul pentru aceste instituții, mai ales dacă se are în vedere că în ultimul timp s-a constatat o pornire a elementelor de la țară pentru învățământul meseriilor.

Primele fonduri acordate prin buget de către minister pentru organizarea de cămine, au fost pe anul 1924.

Din acel an s-au prevăzut regulat în bugetul ministerului fonduri pentru cămine și ele au fost majorate an cu an.

În anii 1925 și 1926, s-au votat și credite extraordinare în același scop.

Situația căminelor autorizate și întreținute de către Minister pentru întreaga țară până în prezent este următoarea: 35 de cămine în funcțiune; 4 cămine în curs de amenajare; 8 cămine în construcție; 11 cămine în proiect de construcție”.

„Căminele de Ucenici”¹⁵ 1931

Stavri C. Cunescu, Directorul general al Muncii
în revista *Boabe de grâu*, 1 ianuarie 1931, anul 2, p. 21-28

„Viața nu este a ceeaș în toate colțurile țării.

Desvoltarea industrială variază deasemenea de la unele regiuni ale căror întreprinderi prezintă caractere occidentale, la altele, unde asistăm încă la așezări de meserii foarte sumare.

Sunt întreprinderi în țară unde ucenicia poate fi asemuită cu aceea din țările cu mare dezvoltare economică și adâncă înțelegere a nevoilor muncitorimii, după cum sunt altele unde patronatul crede încă în iobăgie. Reșița, Valea Prahovei, întreprinderile C. F. R. și multe alte întreprinderi mari, sunt în prima categorie; anumite ținuturi din Nordul Ardealului, din Basarabia și foarte puțin din Vechiul Regat, sunt în a doua categorie.

O deosebire generală a uceniciei trebuie făcută după cum este vorba de mari sau mici întreprinderi.

La *întreprinderile mari* ucenicia prezintă o serie întreagă de avantagii, determinate de faptul că regimul orelor de muncă este mai redus, iar condițiile igienice de muncă în ateliere sunt supravegiate. În schimb, dacă întreprinderea nu are ateliere speciale de ucenicie sau instituții de găzduire, pregătirea practică poate fi incompletă și orele libere întrebuințate, în paguba îngrijirii trupesti sau sufletești.

La *micile întreprinderi*, fiindcă patronul este și el un lucrător și controlul este mai puțin eficace, orele de muncă se întind și peste cele

¹⁵ *Boabe de grâu*, 1 ianuarie 1931, anul 2, p. 21-28

legale, iar ucenicul continuă încă și după plecarea lucrătorilor să-și găsească de lucru în atelier. Condițiile igienice sunt desigur mai puțin bune. Este cert însă că pregătirea practică se face mai complet, iar orele de vagabondaj sunt aproape inexistente, fiindcă ucenicii sunt mai toți găzduiți la patron.

Nu trebuie să se uite, apoi, că marea majoritate a ucenicilor din marea și din mica industrie vin de la sate.

Ceeace trebuie să avem în vedere prin urmare la o bună organizare a uceniciei este: **Buna pregătire practică; Condițiile igienice de muncă; Un număr acceptabil de ore de muncă; Un adăpost omenesc; Alimentație și curățenie.**

(...) Căminul, pe lângă că înlocuiește și completează casa și grija părintească, prin legătura pe care o stabilește cu întreprinderile, asigură toate elementele de propășire a uceniciei din punct de vedere strict profesional.

Negreșit că în cazul acesta, toate criticile aduse sistemului colectiv de găzduire, de către pedagogia modernă, rămân neîntemeiate, deoarece ucenicii formează un mediu special, ce nu poate beneficia de nici un alt fel de ocrotire.

În chipul acesta înțeles, căminul cere o organizare specială, acolo unde există clădiri pentru înființarea lui, și jertfe însemnate de timp și de bani, acolo unde trebuie puse temelii noi.

Punctele în care urmează să se înalțe aceste instituții de ocrotire, educare și pregătire a uceniciei, sunt desemnate în diferite regiuni după cerințele vieții lor industriale, și de aflul ucenicilor din orașele reședințe de județ, din Capitala țării și în deobște din orașele regiunilor cu populație minoritară.

Organizarea lor răspunde unei meniri de trei ori binefăcătoare:

1. Aceea de **ocrotire**, prin care căminul asigură o găzduire părintească în dormitoarele lui spațioase și igienice și o hrană bună copiilor cari prin însăși îndeletnicirea unui meșteșug în aerul viciat și după munca de multe ori istovitoare din uzină sau fabrică, rămân, fără exagerare, copiii nimănu.

2. Aceea de **educare** pe care n o poate avea decât căminul ce în orele libere primește laolaltă pe ucenici, descuindu-le săli de liniște în care cu toții se pot înminuna de lumea de bucurii ce le dăruie o carte bine aleasă. Tot aci în loc de uruitul mașinilor, de aerul încărcat de fum și de invective inerente mediului în care se desvultă viața lor fragedă și debilitată de încordări nepotrivite uneori cu aptitudinile, găsesc un sfat părintesc, absent în viața de atelier. Tot aci, în șezători la care stăpânește voea bună și râsul atât de binefăcător copilului, găsesc întremarea uitând istovul muncii de azi și pot merge încrezători și refăcuți pentru munca de mâine.

3. În sfârșit, menirea căminului de a desăvârși **pregătirea profesională** propriu zisă, atât prin darul orelor libere de reculegere și deci de împrăștiare a învățaturii meseriei, față de care capătă astfel zi cu zi, mai mult dor și drag, cât și prin înființarea în cămin de ateliere proprii de specializare.

Această întreită menire nu poate fi însă cuprinzătoare numai pentru ucenicii găzduiți în cămine, al căror număr este limitat de capacitatea dormitoarelor, întrucât cei cari au nevoie de ocrotire, sub una din formele ei, sunt mult mai numeroși. De aceea s a căutat să se dea o folosință mai obștească acestor instituții.

În acest înțeles s a căutat ca **sala de mâncare și baia** să fie și la îndemâna ucenicilor din afară de cămin. Și atunci când începuturile de azi, urmărite pas cu pas, își vor lua desvultarea pe care o comportă

nevoia tot mai arzătoare a vieții necăjite, dar pline de speranțe a tineretului din industrie, căminele își vor fi îndeplinit o mare menire, întreaga lor menire.

Alături de această folosință care privește îngrijirea trupului, **activitatea culturală** e aceea care caută să creeze o atmosferă de mai bine și de mai multă înțelegere a vieții. Buna întrebuințare a timpului liber pentru totalitatea ucenicilor din breaslă, din cartier sau chiar din localitate, este ținta către care tinde această largire a activității culturale pe care o îndeplinește tot căminul.

Dar pentru desăvârșirea acestei meniri, cei cari sunt preocupați de însemnătatea căminelor, au înțeles de la început că sufletele copiilor adăposti acolo, nu pot fi cucerite de toată voea bună, decât oferindu-li-se zilnic o viață surprinzător de nouă, în încăperi largi, pline de aer și lumină, cu săli de mâncare și spălătoare moderne, care să le impun, respectul lucrului mare săvârșit pentru ei. În afară de aceasta, orice alte realizări de ocrotire, cu un caracter provizoriu, în clădiri ursite dărăpănării cu vremea, ar însemna ca într'un viitor apropiat, toată această operă începută cu cea mai îndreptățită vâlvă și cu cele mai folositoare jertfe, să se năruie odată cu realizările efemere.

(...) O altă dificultate de care s-a izbit la început realizarea căminelor de ucenici, a fost problema locuințelor și lipsa de fonduri.

Statul fiind interesat cel dintâi, după cum am spus, de această operă, inițiativa căminelor de ucenici se datorește lui și Comitetului pentru ocrotirea ucenicilor industriali, constituit în anul 1921, din inițiativa Direcției meseriilor și învățământului muncitoresc din Ministerul Muncii, cu prilejul primirii, în dar temporar, din partea Caselor Naționale, a unui imobil din București menit organizării unui cămin de ucenici. Acolo s-a înființat cel dintâi cămin în Vechiul Regat,

unde s-au adăpostit ucenicii de la diferite ateliere din industria metalurgică din Capitală.

Acest Comitet care la început a lucrat, într-un cerc restrâns, întrucât ideea și utilitatea căminelor era abea cunoscută unei păтури restrânse de specialiști, și întrucât nu existau fonduri, și-a mărit apoi sfera de activitate, *transformându-se în 1923 în Asociația pentru ocrotirea ucenicilor industriali*, după ce a căutat ca din această asociație să facă parte, prin reprezentanți autorizați, uniunile și asociațiile de industriași și ingineri. Tot astfel s-a căutat câștigarea sprijinului autorităților, în primul rând al Ministerului Muncii, al Primăriei Capitalei ce se interesa de asistența copiilor în general, și al Camerei de comerț și industrie.

După ce a dus la bun sfârșit organizarea acestui prim cămin, unde s-a înființat *o bibliotecă și s-au organizat șezători* pentru a creia o atmosferă de voieșie în cămin, Comitetul transformat în Asociație, și-a extins activitatea, începând o vie propagandă pentru organizarea căminelor de ucenici.

Cea dintâi izbândă a fost repurtată în anul 1924 când Statul vine de fapt în sprijinul căminelor de ucenici, înscriind pentru prima oară în buget sume pentru organizarea lor. Din acest an dificultățile au început să fie înlăturate, cauza căminelor câștigată, problema locuințelor pentru ele putând fi deslegată în viitorul apropiat. Dar ecoul strigătului: cămine, cât mai multe cămine, s-a repercutat mai adânc, tocmai acolo unde ținteau aspirațiile inițiatorilor, în rândurile industriașilor.

(...) **În afară deci de căminele înființate sau întreținute de municipii, camere de comerț, diferite întreprinderi și asociații de meseriași, Ministerul Muncii a organizat și construit în ultimii ani,**

numeroase cămine proprii.

Din acestea putem alege ca modele de realizări occidentale, căminele din: Constanța pentru ucenici, București (Principesa Maria) pentru ucenice Cluj, Arad, Bistrița, Alba-Iulia, Chișinău, pentru ucenici, precum și ultimele realizări din Brașov și București-Obor, pentru ucenici. (...)

Urmărind ideea de ocrotire a muncii în general, s-a căutat ca în largile lor săli de mâncare și de baie să aibă acces și muncitorii. În chipul acesta au fost organizate *cantine muncitorești* pe lângă căminele din Constanța și București-Obor. Clasa muncitorească își are astfel casele ei, căminele culturale, într-un înțeles larg, și după care celelalte clase, și mai cu seamă cea țărănească, suspină numai”.

Legea pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor a fost cea mai importantă lege pentru ucenicie și căminele de ucenici. A fost publicată în Monitorul Oficial, Partea 1, nr. 99 din 3 aprilie 1936¹⁶.

În articolul „*Legea pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor*”¹⁷, N. N. Matheescu face o prezentare și o analiză critică a celei mai importante legi apărute în perioada interbelică pentru domeniul meseriilor și pregătirii profesionale. Iată câteva pasaje din articolul publicat.

„Proiectul de față cuprinde, în afară de dispozițiile generale,

patru părți importante și anume: Orientarea profesională este realizată prin institutele psihotehnice, ce vor funcționa pe lângă universități și prin oficii de orientare: 1. Pregătirea profesională; 2. Calificarea profesională; 3. Perfecționarea profesională; 4. Exercițarea meseriilor. (...)

«Pregătirea profesională este tratată în patru capitole și anume: a) Orientarea profesională. b) Ucenicia; c) Cursurile profesionale; d) Căminele de ucenici

(...) Noua lege pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor este superioară, din toate punctele de vedere, anteproiectului întocmit de d. Valeriu Roman, care tindea să legifereze, laolaltă, profesiuni diverse, care impunea plata a patrusprezece taxe suplimentare și care neglijă, în fine, problema meseriilor propriu zis, în preocuparea universalistă de a legifera în toate domeniile vieții sociale și economice, începem prin a sublinia dispozițiile bune ale legii d-lui ministru I. Nistor :

a) La 18 ani după unire, România trăia sub patru regimuri legale diferite, în cea ce privește meseriile.(...) Legea realizează această unificare a regimului legal al meseriilor, pe tot cuprinsul țării.

b) Pregătirea profesională este bine reglementată prin stabilirea condițiilor contractului de ucenicie și prin reglementarea căminelor de ucenicii, a cursurilor profesionale și a cursurilor de perfecționare profesională.

c) În fine, dăm adeziunea noastră la înființarea institutelor psihotehnice, absolut necesare pentru organizarea pe baze științifice a orientării profesionale și la noi în țară.

Defectul, marele defect al legii este că nu legiferează complet problemele în legătură cu organizarea activității economice a meseriilor.

¹⁶ *Monitorul Oficial*, Partea 1, aprilie 1936 (nr. 77-99)1936-04-30 / nr. 99, P. 8737
https://adt.arcanum.com/ro/view/MonitorulOficial_1936_04_Part1/?query=Legea+pentru+preg%C4%83tirea+profesional%C4%83+%C5%9Fi+exercitarea+meseriilor&pg=886&layout=s

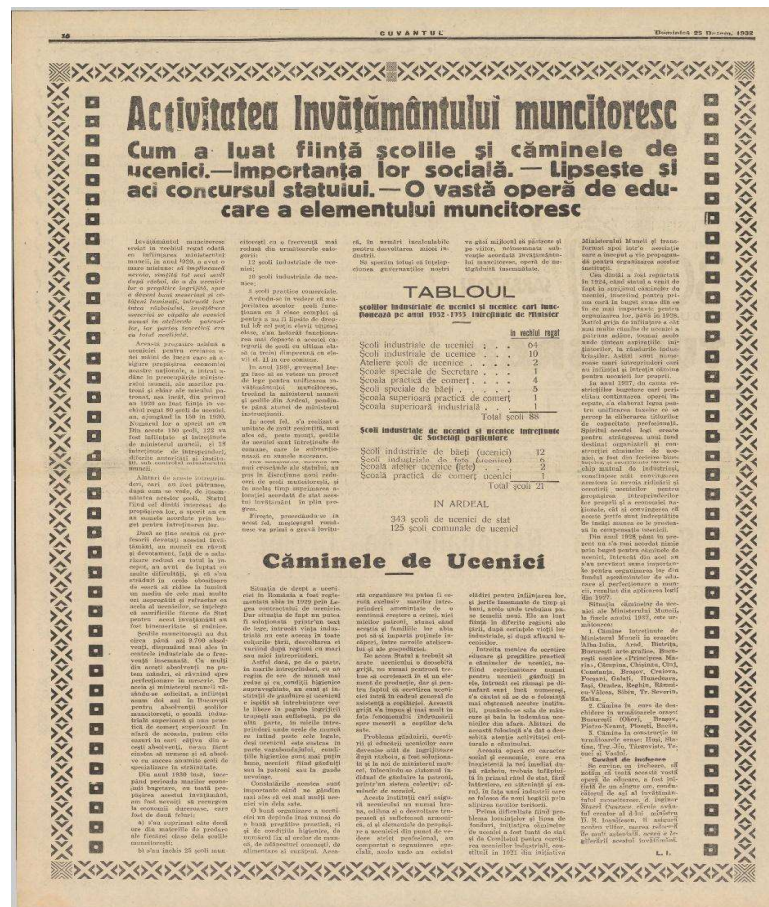
¹⁷ *Viața Românească*, 1936, Anul 28, nr. 6-8, p. 83- 86

Iată câteva din lipsurile legii.

Nu se pomeniște nici un cuvînt despre o reglementare a meseriilor rurale. (...) Legea nouă nu prevede nimic pentru încurajarea meseriilor rurale. (...) Legea nouă neglijează deasemenea problema avantajării cooperativelor de meșteșugari(...). Nu se înființează creditul pentru meseriași. (...) Nu se reglementează nici condițiile de muncă la domiciliul și în fine nu se sancționează eficace meseriașii clandestinii.”

În timpul ministrului Mihai Ralea (1938-1940) programul și strategia de construire a căminelor pentru ucenici a continuat. Intențiile erau să se construiască mai multe cămine pentru ucenici, chiar și în orașele unde exista deja un cămin.

În perioada 1940-1945 au fost organizate și deschise numeroase cămine de ucenici în întreaga țară, dar în clădiri existente, nemaifiind realizate construcții noi.

Cuvântul, 25 decembrie 1932, anul 8, nr. 2759, p. 16 Ziarele

Arcanum, adt.arcanum.com

Cuvântul, vineri 9 iunie 1933, Anul 9, nr. 2916, p. 8

Ziarele Arcanum, adt.arcanum.com

„Ministerul muncii va înființa zece noi cămine de ucenici”¹⁸ - 1938

„D. ministru Mihail Ralea a luat hotărârea de a înființa zece noi cămine de ucenici la Reșița, Satu Mare, Cluj, Brașov, Baia Mare, Sibiu, Iași, Craiova, Galați și Brăila. În aceste cămine vor fi adăpostiți ucenicii și ucenicele de la fabricile și atelierele din orașele respective. S-au dat dispozițiuni tuturor directorilor de cămine că sub niciun motiv nu este permis a fi găzduite alte persoane în afară de omenici interni și personalul de serviciu.”

„Căminele de ucenici în construcție - 1939

Pe întreaga zonă de frontieră de la Timișoara spre Sătmăr se ridică cetăți puternice pentru pregătirea ostașilor muncii. E o zonă în care are nevoie de această stimulare a muncii românești. Alături de fortificații un spirit nou, de creație s-a inaugurat. Și e nevoie de muncitorii pregătiți. S-au construit cămine de ucenici la Timișoara și la Arad. La Oradea este sub acoperiș. Și va fi unul din palatele impozante ale acestui oraș.

Luni d. ing. Stavri Cunesco, directorul general în Ministerul Muncii, a venit la Oradea să inspecteze noul palat al căminului în construcție. Era însoțit de d-nii arhitecți P. H. Ionescu și Tașcu Ciulli, Teodor Stroja, președintele Camerei de muncă București, I. Chirilă, inspector general al muncii din ținutul Someș; Hariton Moldovan, președintele Camerei de muncă din Cluj, etc.”¹⁹

Alte articole din presa epocii:

¹⁸ *Tempo*, București, 31 decembrie 1938, anul 6, nr. 1682, p. 3

¹⁹ *Universul*, 25 noiembrie 1939, anul 56, nr. 324, p. 10

„Rezultatele obținute prin organizare căminelor de ucenici. Un fapt înbucurător”, publicat în *Universul*, 27 iulie 1927, Anul 45, nr. 171, p. 6
https://adt.arcanum.com/ro/view/Universul_1927_07/?query=caminE+de+ucenici+&pg=223&layout=s

„Căminele de ucenici, opera de asistență oficială și particular”, publicat în *Adevărul*, 15 iunie 1928, anul 41, nr. 13645, p. 4
https://adt.arcanum.com/ro/view/Adeverul_1928_06/?query=caminE+de+ucenici+&pg=83&layout=s

„Legislația căminelor și inițiativele de tot felul” publicat în *Buletinul Muncii*, 1 octombrie 1928, anul 9, nr. 10-12, p. 476-477
https://adt.arcanum.com/ro/view/BuletinulMuncii_1928/?query=caminE+de+ucenici+&pg=489&layout=s

„Cum vor fi rezolvate problmele muncitorești – hotărârile d-lui. Lupu, ministrul muncii - Organizarea muncii și a învățământului muncitoresc. Pregătirea meșteșugarilor”, publicat în *Universul*, 3 iulie 1928, anul 46, nr. 150, p. 8
https://adt.arcanum.com/ro/view/Universul_1928_07/?query=caminE+de+ucenici+&pg=23&layout=s

„Rolul Căminelor de Ucenici”, publicat în *Universul*, 22 iulie 1928, anul 46, nr. 167, p. 5
https://adt.arcanum.com/ro/view/Universul_1928_07/?query=caminE+de+ucenici+&pg=190&layout=s

„Activitatea învățământului muncitoresc. Cum a luat ființă școlile și căminele de ucenici.- Importanța lor socială. - Lipsește și aci concursul statului. - O vastă operă de educare a elementului muncitoresc”, publicat în *Cuvântul*, 25 decembrie 1932, anul 8, nr. 2759, p. 16
https://adt.arcanum.com/ro/view/Cuvantul_1932_12/?query=caminE+de+ucenici+&pg=195&layout=s

„Importanța căminelor de ucenici din punct de vedere economic și muncitoresc”, publicat în *Cuvântul*, 25 decembrie 1932, anul 8, nr. 2759, p. 16
https://adt.arcanum.com/ro/view/Cuvantul_1932_12/?query=caminE+de+ucenici+&pg=195&layout=s

„Căminele de ucenici national” publicat în *Patria*, 21 decembrie 1932, anul 14, nr. 263, p. 2
https://adt.arcanum.com/ro/view/Patria_1932_12/?query=caminE+de+ucenici+&pg=63&layout=s

[3&layout=s](https://adt.arcanum.com/ro/view/Cuvantul_1933_06/?query=caminul+de+ucenici+alb+a+iulia&pg=67&layout=s)

„Îndrumarea, pregătirea și ocrotirea muncii”, publicat în *Cuvântul*, vineri 9 iunie 1933, Anul 9, nr. 2916, p. 8-9, București
https://adt.arcanum.com/ro/view/Cuvantul_1933_06/?query=caminul+de+ucenici+alb+a+iulia&pg=67&layout=s

„Învățământul muncitoresc Declarațiile d-lui I. Nistor,ministrul muncii”, publicat în *Ordinea*, 18 august 1934, nr. 503, p. 4
https://adt.arcanum.com/ro/view/Ordinea_1934_08/?query=caminE+de+ucenici+&pg=123&layout=s

„Pregătirea profesională a ucenicilor”, publicat în *Porunca Vremii*, 16 martie 1937, nr. 686, anul 6, p. 4

„D. Prof. I. Nistor, Ministrul Muncii despre Căminele de Ucenici”, articol publicat în *Adevărul*, 2 aprilie 1937, anul 51, nr. 16314, p. 7
https://adt.arcanum.com/ro/view/Adeverul_1937_04/?query=c%C4%83minul+de+ucenici+timisoara&pg=22&layout=s

„Împotriva mânei de lucru streine” , articol publicat în *Curentul*, 17 martie 1937, Anul 10, nr. 3277, p. 4
https://adt.arcanum.com/ro/view/Curentul_1937_03/?query=c%C4%83minul+de+ucenici+timisoara&pg=175&layout=s

„Reorganizarea Școlilor și Căminelor de Ucenici din Ardeal”, publicat în *Viitorul*, 18 martie 1937, nr. 8755, anul 29 , p. 3
https://adt.arcanum.com/ro/view/Viitorul_1937_03/?query=c%C4%83minul+de+ucenici+timisoara&pg=96&layout=s

Căminele de Ucenici din Ardeal” publicat în *Ordinea*, București, 22 noiembrie 1939, nr. 2289, p. 3

„În săptămâna copilului” - „Munca a ucenicilor și bieților de prăvălie, publicat în *Semnalul*, 26 mai 1940, Anul 3, nr. 689
https://adt.arcanum.com/ro/view/Semnalul_1940_05/?query=camine+de+ucenici&pg=119&layout=s

„Conferința d-lui general Voiculescu ținută la Radio”, publicat în *Porunca Vremii*, 1941, 3 mai 1941, anul 10, nr. 1924
https://adt.arcanum.com/ro/view/PoruncaVremii_1941_05/?query=camine+de+ucenici&pg=2&layout=s

„Căminele de ucenici - Pepinierele pentru viitorii meseriași și industriași

români” publicat în Curentul, 10 martie 1943, Anul 16, nr. 5410, p. https://adt.arcanum.com/ro/view/Curentul_1943_03/?query=camine+de+ucenici&pg=76&layout=s

Un an de solidaritate și unitate în câmpul muncii, între toți factorii productivi - *Argus*, 1 ianuarie 1944, Anul 34, nr. 9196, p. 4
https://adt.arcanum.com/ro/view/Argus_1944_01/?query=camine+de+ucenici&pg=3&layout=s

Bibliografie

Ziarele Arcanum, adt.arcanum.com:

Adevărul, 15 iunie 1928, anul 41, nr. 13645, p. 4

Adevărul, vineri, 2 aprilie 1937, anul 51, nr. 16314, p. 7

Argus, duminică 17 mai 1936, număr jubiliar 1910-1935, p. 64

Boabe de grâu, 1 ianuarie 1931, anul 2, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” - Biblioteca digitală BCU

Buletinul Muncii, 1 ianuarie 1925, anul 6, nr. 1-2,

Buletinul Muncii, 1 iunie 1927, Anul 8, nr. 1-3

Buletinul Muncii, 1 octombrie 1928, anul 9, nr. 10-12

Buletinul Muncii, 1 octombrie 1934, anul 14, nr. 10-12, p. 964-965

Curentul, 17 martie 1937, Anul 10, nr. 3277, p. 4

Cuvântul, 25 decembrie 1932, anul 8, nr. 2759, p. 16

Cuvântul, vineri 9 iunie 1933, Anul 9, nr. 2916, p. 8-9, București

Cuvântul, 25 decembrie 1932, anul 8, nr. 2759, p. 16

Gazeta Transilvaniei, 1934, Anul 97, nr. 10

Glasul Bucovinei, 30 decembrie 1934, anul 17, nr. 4467

Monitorul Oficial, Partea 1, aprilie 1936 (nr. 77-99) 1936-04-30 / nr. 99, P. 8737

Monitorul Oficial, 12 ianuarie 1927, nr. 7

Monitorul Oficial, Partea 1, 30 aprilie 1936, nr. 99

Monitorul Oficial, Partea 1, 26 august 1937, anul 105, nr. 196

Muncă și Voe Bună, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București 1938, Stavri C. Cunesco, *Muncă și Voe Bună*

Neamul Românesc, 26 iulie 1935, anul 30, nr. 160, p. 1

Ordinea, 18 august 1934, nr. 503, p. 4

Ordinea, 22 noiembrie 1939, nr. 2289, p. 3

Ordinea, 24 martie 1934, nr. 363-390

Patria, 16 noiembrie 1932, anul 14, nr. 236

Patria, 21 decembrie 1932, anul 14, nr. 263, p. 2

Porunca Vremii, 16 martie 1937, nr. 686, anul 6, p. 4

Tempo, București, 31 decembrie 1938, anul 6, nr. 1682, p. 3

Universul, 27 iulie 1927, Anul 45, nr. 171, p. 6

Universul, 3 iulie 1928, anul 46, nr. 150, p. 8

Universul, 22 iulie 1928, anul 46, nr. 167, p. 5

Universul, 25 noiembrie 1939, anul 56, nr. 324, p. 10

Viața Românească, 1936, anul 28, nr. 6-8, p. -83- 86-

Viața Românească, 1935, anul 27, nr. 9-10, p. 91-94

Viitorul, 18 martie 1937, nr. 8755, anul 29, p. 3

Viitorul, 8 septembrie 1928, anul 20, nr. 6168, p. 1-2

Viitorul, 18 august 1934, anul 26, nr. 7973

Viitorul, decembrie 1932, 31 decembrie 1932, anul 24, nr. 7480, p. 7

STAVRI C. CUNESCU

Stavri C. Cunesco (1888-1977) a fost omul care a lucrat în Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, din 1920 până în 1940/1941, și care a activat cu toată energia pentru promovarea și susținerea învățământului profesional și muncitoresc și pregătirea ucenicilor. De la început a fost preocupat de soarta ucenicilor și a pregătirii lor, de pregătirea muncitorilor. Sub toți miniștrii muncii a promovat constant politica, strategia înființării și susținerii instituțiilor de pregătire profesională și a căminelor pentru ucenici. Cu siguranță că această preocupare are la bază propriul său destin, el însuși a fost băiat de prăvălie, iar apoi a urmat cursurile unei școli de meserii. Scrierile și

conferințele sale pe această temă ne fac să credem că el a fost cel care a coordonat și promovat înființarea și construirea căminelor de ucenici.

Stavri Cunesco s-a născut în Albania și a făcut parte din familia *Kuneshka* „o familie de aromâni din Albania: la mijlocul sec. XIX, în satul Boboștița, situat la 8 km. de Korcea, locuia într-o casă înconjurată de viță de vie, familia *Kuneshka* (Constantin și Polixenia), o familie de aromâni ortodocși.(...)”

Constantin și Polixenia au avut 5 copii, pe nume Mihail, Stavri, Vasile, Teodor, Marina și Alexandrina, care vorbeau *un dialect macedonean dar au învățat carte în limba greacă. (corectura noastră în 7 octombrie 2025, împreună cu Alexandru Cunesco, nepotul)*

Pe la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX, mulți locuitori aromâni din aceste locuri au migrat, din motive economice, spre Grecia și România. Printre ei, și frații Mihail, Stavri, Vasile și Teodor, care au ajuns la București și au încercat să se lanseze în afaceri. Mihail nu a reușit și s-a întors în Albania, dar Vasile și Teodor au reușit să se lanseze în afaceri ca negustori, iar Stavri a urmat studii superioare la Iași. Toți acești frați *Kuneshka*, atunci când au ajuns în România, aveau cetățenie turcă, dobândind ulterior, prin anii 1910, cetățenia română, iar numele de familie s-a transformat, cu această ocazie, în Cunesco²⁰.

„La început a fost un fel de băiat de prăvălie la băcănia unui frate mai mare stabilit deja la București. Dornic să învețe carte și să-și însușească o profesie, Stavri C. Cunesco a urmat cursurile unei școli de meserii, după absolvirea căreia s-a înscris ca student la Institutul de

²⁰ Cornel Dumitrescu, *Interferențe demografice, culturale, spirituale între aromâni și albanezi – o abordare sociologică în revista Haemus*, <https://revistahaemus.blogspot.com/2008/06/bashksi-comunitate.html>

Foto din colecția de fam.A.Cunesco
Electrotehnică, unde a obținut titlul de inginer²¹. (...) Stavri C. Cunesco a activat până în 1941 în învățământul superior, fiind

²¹ Tudor Prelipceanu, *Constantin (Dinu) Cunesco unul dintre cei mai apreciați consilieri juridici din sistemul de comerț exterior românesc, consilier temporar la al*

conferențiar de desen industrial la Institutul Politehnic din București²². „S-a căsătorit cu Aurelia Cunesco (1900-1987). ... Aurelia Cunesco, având numele de fată Șerbănescu, a fost una dintre puținele fete admise, în prima parte a secolului XX, la Institutul Politehnic din București, unde a fost studenta lui Stavri C. Cunesco. După ce s-au căsătorit, Stavri C. Cunesco i-a cerut să renunțe la studii. A colaborat însă cu soțul ei la elaborarea mai multor lucrări²³.

„Grigore Trancu-Iași, numit ministru al muncii în 1920, l-a apreciat și l-a luat drept colaborator apropiat. Stavri C. Cunesco a fost apreciat și de miniștrii care s-au perindat ulterior la conducerea Ministerului Muncii și a exercitat, în consecință, timp de mai mulți ani, funcția de director general în acest minister²⁴.

„În vara anului 1952, într-o noapte în care au fost arestate mii de persoane în țară, Stavri C. Cunesco a fost ridicat de la locuința sa, dintr-o eroare a celor veniți să-l aresteze pe fiul său, Constantin Cunesco (Dinu), ca fost membru al Partidului Social Democrat Titel Petrescu, aripa de tineret. Deși eroarea determinată de inversările de prenume a ieșit la iveală, Stavri C. Cunesco a fost deținut, timp de un an și

doilea Consiliu Legislativ, în *Buletin de informare legislativă* nr. 2 / 2011, p. 36, http://www.clr.ro/download/buletine/buletin_informare_legislativa_2011/Buletin-nr-2-2011.pdf

²² *Ibidem*

²³ *Ibidem*

²⁴ *Ibidem*, p. 36,

http://www.clr.ro/download/buletine/buletin_informare_legislativa_2011/Buletin-nr-2-2011.pdf

jumătate, la închisorile Ghencea și Văcărești, cruțându-și, astfel, fiul, pe Constantin (Dinu) Cunescu, de detenția politică.

În perioada activității pe care a desfășurat-o la Ministerul Muncii, Stavri C. Cunescu a fost apropiat de profesorii Traian Gheorghiu, Stanciu Stoian și Tudor Ionescu, de Lothar Rădăceanu, Marcu Barasch, Demostene Botez și de academicianul Tudor Vianu, care au dat recomandări privind integritatea sa și i-au susținut cererile de reabilitare pe care le-a depus după ieșirea din închisoare, fapt ce l-a ajutat să primească integral pensia pentru perioada de detenție²⁵. Stavri Cunescu a locuit într-o casă proiectată de arhitectul Ciulli, pe strada Emil Pangratti, nr. 12 / Strada Zambaccian, nr. 11. Casa a fost construită pentru cei trei fii (Vlad, Sergiu și Dinu)²⁶. Stavri Cunescu a murit în 1977 și a fost înhumat în cimitirul Belu²⁷.

36. 149/1937 - str. Cpt. Demetriade colț cu str. M. Petre. Lot 40. **Str. Ermil Pangratti 12.** proprietar: ArhiTur nr. 4/2018, Parcul Mornand, Ed.Istoria Artei

Activitatea profesională

Stavri Cunescu a absolvit „Institutul electro-technic de pe lângă Facultatea de Științe” în 1914²⁸. În 1915, Cunescu este înscris în „Lista instalatorilor autorizați de Primăria Capitalei a executa instalații electrice în București.”²⁹. A publicat articole în domeniul electrotehnicii, a ținut conferințe și a activat și în cadru instituțional. În paralel cu funcția de la minster, Stavri Cunescu a fost și conferențiar de desen industrial

²⁵ *Ibidem*, p. 36,
http://www.clr.ro/download/buletine/buletin_informare_legislativa_2011/Buletin-nr.-2-2011.pdf

²⁶ *Flacăra*, nr. 32, p. 8

²⁷ *România Liberă*, 25 aprilie 1977

²⁸ *Mișcarea*, 19 octombrie 1914, anul 6, nr. 239, p.1

²⁹ *Minerva*, 14 decembrie 1915, anul 7, nr. 2512, p. 4

la Politehnica din București / Institutului Electro-tehnic. A fost pensionat în 1941, din postul de conferențiar de desen industrial de la Politehnica din București³⁰.

Cariera profesională a lui Stavri Cunesco și preocuparea sa pentru dezvoltarea învățământului muncitoresc, pentru ridicarea nivelului de trai și pregătire a ucenicilor și muncitorilor poate fi urmărită și în presa interbelică. Numeroase articole, din 1921 până în 1940, prezintă activitatea sa, discursuri ale sale, participări la evenimente legate de învățământul profesional, de căminele pentru ucenici. Există numeroase articole în presă despre delegațiile sale, participări la evenimente, conferințe, controale, inaugurări, punerea pierei de temelie, anunțuri de licitații etc.

În Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, „pe ziua de 1 Aprilie a.c. (1921) d. inginer Stavri Cunesco a fost numit în funcțiunea de director clasa I la direcțiunea generală a muncii, direcțiunea învățământului profesional și de continuare din ministerul muncii.”³¹. În 1929 a fost avansat la o clasă superioară³².

În calitatea de director în minister a avut numeroase delegații în țară, controale, conferințe pe teme legate de învățământul profesional, pregătirea ucenicilor și a muncitorilor, încă din 1920. Sub controlul său se aflau școlile profesionale, școlile muncitorești și căminele de ucenici.

³⁰ *Monitorul Oficial*, Partea 1, 8 august 1941, anul 109, nr. 186

³¹ *Dimineața*, 27 iulie 1921, anul 18, nr. 5344, p.2,

Dimineața, 18 iunie 1922, anul 19, nr. 5611, p. 2

³² *Monitorul Oficial*, Partea 1, 9 august 1929, nr. 175, p. 6434

Activitatea sa apare în numeroase anunțuri și articole din presa vremii³³.

Începutul învățământului muncitoresc și implicarea lui Stavri Cunesco sunt ilustrate în două articole din presa epocii.

În ziarul *Viitorul*, 3 septembrie 1921, anul 15, nr. 4041, Cunesco scria: „... *De aproape 10 ani, mă ocup cu chestiunile muncitorești și în special cu educația acestei importante păături sociale*, lucru care m-a făcut să stabilesc legături de prietenie cu foarte mulți muncitori și conducători de-ai lor. Acest lucru mi-a atras în schimb dușmănia multora, cari nu au ezitat să insceneze numeroase și murdare cabale împotriva mea.

E de ajuns să vă spun că acum vreo trei luni mi s-a aruncat în spinare organizarea atentatului de la Senat.

Dacă toate acestea mă afectau cândva, azi mă lasă cu desăvârșire indiferent și nu fac decât să-mi întărească încăpățânarea cu care lucrez pentru ridicarea muncitorimei, cărei chestiuni i-am dat cei mai frumoși ani și căreia îi închin întreaga mea viață ca o datorie față de acei din mijlocul cărora m-am ridicat.”³⁴.

În ziarul *Adevărul* din 19 august 1923 a fost publicat un articol care prezintă începuturile învățământului profesional și implicarea lui Stavri Cunesco., *Învățământul industrial. Primele începuturi. Desvoltarea de astăzi. Muncitorii își susțin școlile. :(....)*

³³ *Dimineața*, 13 august 1920, anul 17, nr. 5060

Infrățirea, 14 august 1920, nr. 11

Viitorul, 30 mai 1920, anul 14, nr. 3656, p. 4

Viitorul, 28 august 1921, anul 15, nr. 4036

³⁴ *Viitorul*, 3 septembrie 1921, anul 15, nr. 4041

„Un grup de tineri ingineri, profesori universitari și institutori, strânși în jurul d-lui inginer Stravi Cunescu profesor la Institutul electrotehnic de pe lângă Universitatea din București, au înființat primele cursuri metodice pentru ucenici și lucrători, în București, acum zece ani. (1913)

Fără nici un sprijin din partea statului, fără nicio încurajare de nicăieri, ei au dus lupta, alături de muncitori, contra întinericului, și au reușit să facă lumină, căci de unde, la început (în anul 1918) erau numai în București patru școli industriale, astăzi numărul lor a crescut în toată țara la 106 fiind frecventate de peste 10.000 de elevi.³⁵

Un moment important în organizarea învățământului muncitoresc a fost în timpul regimului carlist, când a fost înființarea „Universității muncitorești din Capitală, - una din creațiunile cele mai de seamă ale organizației „Muncă și Voe Bună”. Acestei forme de învățământ i s-a acordat în epocă o mare importanță³⁶.

În iulie și septembrie 1940 Stavri Cunescu, director general al muncii, a fost detașat în calitate de consilier tehnic pe lângă cabinetul ministrului³⁷.

Din 1941 Stavri Cunescu nu mai apare ca angajat al Ministerului Muncii. Activitatea sa este legată de mediul privat unde apare fie în funcții de conducere, fie în consilii de administrație ale unor firme, companii, a Asociației Creștine A Tinerilor A.C.T. București, str. V. Alecsandri Nr. 6³⁸, „România” Societate anonimă română pentru industrializarea lemnului³⁹, „Metalemn” Societate anonimă română București⁴⁰, „Prima Fabrică de Sticlă cu Gaz Metan S. A. București⁴¹.

Stavri C. Cunescu a scris mai multe articole pe tema învățământului profesional, a învățământului pentru ucenici și muncitori, despre căminele de ucenici, publicate în diverse ziare și reviste din perioada interbelică - scrieri – articole⁴²

De asemenea a primit mai multe distincții și medalii: „Vulturul German”, în gradul de Mare Ofițer; „Sf. Sava”, în gradul de Comandor (iugoslav); „Leul Alb”, în gradul de Comandor (cehoslovac); „Legiunea de Onoare”, în gradul de Ofițer.⁴³ „Meritul cultural”, pentru străjerie cl. II⁴⁴.

³⁵ *Adevărul*, 19 august 1923, anul 36, nr. 12136, p. 3

³⁶ Solemnitatea inaugurării cursurilor Universității Muncitorești din capitală”
România, București, 29 noiembrie 1939, anul 2, nr. 540, p. 6

³⁷ *Monitorul Oficial*, Partea 1, 1 august 1940, anul 108, nr. 176; *Monitorul Oficial*, Partea 1, 10 septembrie 1940, anul 108, nr. 210; *Monitorul Oficial*, Partea 1, 10 septembrie 1940, anul 108, nr. 210

³⁸ *Monitorul Oficial*, Partea 2, 4 noiembrie 1941, anul 109, nr. 262

³⁹ *Monitorul Oficial*, Partea 2, 16 decembrie 1941, anul 109, nr. 298

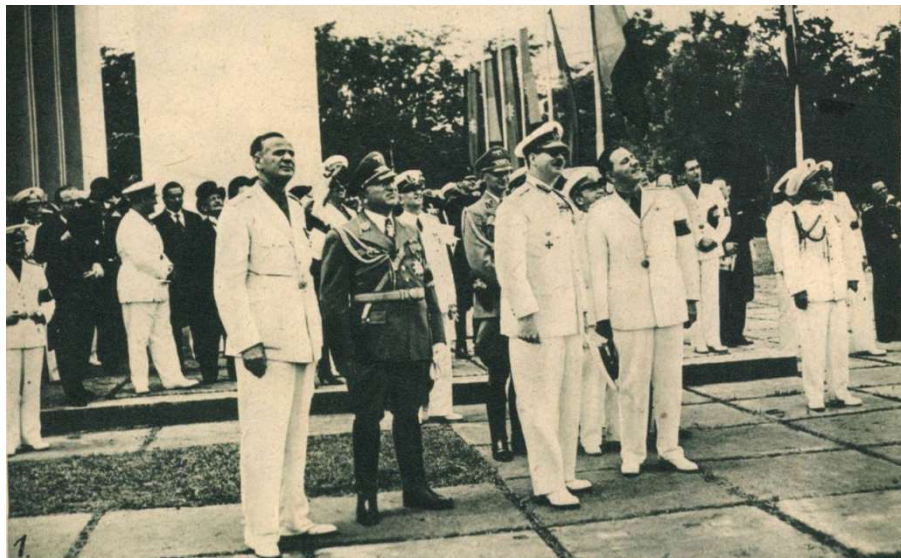
⁴⁰ *Monitorul Oficial*, Partea 2, 4 martie 1942, nr. 54, p. 1431

⁴¹ *Monitorul Oficial*, Partea 2, 27 februarie 1945, anul 113, nr. 47, p. 1109

⁴² Sursa: Andreea Gușă <https://muzeu.unibuc.ro/ro/fstiinte-cunescu-stavri/>

⁴³ *Monitorul Oficial*, Partea 1, 16 mai 1940, anul 108, nr. 112, p. 2318; *Monitorul Oficial*, Partea 1, 30 mai 1940, anul 108, nr. 124, p. 2501

⁴⁴ *Monitorul Oficial*, Partea 1, 29 martie 1940, anul 108, nr. 76, p. 1404-1405

Regele Carol al II-lea, ministrul Mihai Ralea, dr. Levy și Stavri Cunescu, imagine publicată în *Realitatea Ilustrată*, 27.06.1939, anul 13, nr. 649
Ziarele Arcanum, adt.arcanum.com

La o masă comună, care a fost prezidată de d-l Stavri Cunescu, din Ministerul Muncii. În fotografia noastră, d-l Cănescu ține un toast.

În timpul petrecut la mare, au făcut o excursie cu Instantaneul nostru a fost momentul îmbarcării

Realitatea Ilustrată, 24.08.1938, anul 12, nr. 605
Ziarele Arcanum, adt.arcanum.com

Bibliografie:

DUMITRESCU, Cornel, *Interferențe demografice, culturale, spirituale între aromâni și albanezi – o abordare sociologică în revista Haemus*,

<https://revistahaemus.blogspot.com/2008/06/bashksi-comunitate.html>

PRELIPCEANU, Tudor, *Constantin (Dinu) Cunescu unul dintre cei mai apreciați consilieri juridici din sistemul de comerț exterior românesc, consilier temporar la al doilea Consiliu Legislativ*, în *Buletin de informare legislativă* nr. 2 / 2011, p. 36

VASILE, Cristian, „Deportările în Bărăgan și reprezentările istoriografice și muzeale. Rusaliile Negre și victimele colaterale ” în curs de apariție; acest text pornește de la prezentarea intitulată *Destine în timp de represiune: cazul „macedoneanului” Stavri C. Cunescu*, comunicare prezentată în data de 18 noiembrie 2021 la Conferința națională „Comunismul Românesc”, organizată de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

http://www.clr.ro/download/buletine/buletin_informare_legislativa_2011/Buletin-nr.-2-2011.pdf

Ziarele Arcanum, adt.arcanum.com

Adevărul, 19 august 1923, anul 36, nr. 12136, p. 3

Adevărul, 19 august 1923, anul 36, nr. 12136, p. 3

Convorbiri Literare, 1 ianuarie 1919, anul 51, nr. 1, p. 85

Dimineața, 9 februarie 1919, anul 16, nr. 4609, p. 2

Dimineața, 27 iulie 1921, anul 18, nr. 5344, p. 2,

Dimineața, 18 iunie 1922, anul 19, nr. 5611, p. 2

Dimineața, 13 august 1920, anul 17, nr. 5060

Înfrățirea, 14 august 1920, nr. 11

Minerva, 14 decembrie 1915, anul 7, nr. 2512, p. 4

Mișcarea, 19 octombrie 1914, anul 6, nr. 239, p. 1

Monitorul Oficial, Partea 1, 8 august 1941, anul 109, nr. 186

Monitorul Oficial, Partea 1, 9 august 1929, nr. 175, p. 6434

Monitorul Oficial, Partea 2, 4 noiembrie 1941, anul 109, nr. 262

Monitorul Oficial, Partea 2, 16 decembrie 1941, anul 109, nr. 298

Monitorul Oficial, Partea 2, 4 martie 1942, nr. 54, p. 1431

Monitorul Oficial, Partea 2, 27 februarie 1945, anul 113, nr. 47, p. 1109

Monitorul Oficial, Partea 1, 16 mai 1940, anul 108, nr. 112, p. 2318;

Monitorul Oficial, Partea 1, 30 mai 1940, anul 108, nr. 124, p. 2501

Monitorul Oficial, Partea 1, 1 august 1940, anul 108, nr. 176

Monitorul Oficial, Partea 1, 10 septembrie 1940, anul 108, nr. 210

Monitorul Oficial, Partea 1, 29 martie 1940, anul 108, nr. 76, p. 1404-1405

Porunca Vremii, 3 ianuarie 1941, anul 10, nr. 1836, p. 3

Realitatea Ilustrată, 27.06.1939, anul 13, nr. 649

Realitatea Ilustrată, 27.06.1939, anul 13, nr. 649

România, București, 29 noiembrie 1939, anul 2, nr. 540, p. 6

România Liberă, 25 aprilie 1977

Viitorul, 30 mai 1920, anul 14, nr. 3656, p. 4

Viitorul, 28 august 1921, anul 15, nr. 4036

Viitorul, 3 septembrie 1921, anul 15, nr. 4041

Andreea Gușă <https://muzeu.unibuc.ro/ro/fstiinte-cunescu-stavri/>

Alte tipuri de cămine care ar putea prezenta interes pentru o investigație viitoare:

-de zi, de copii, de studenți, de bătrâni, de emigranți, colonii de vară, șomeri

2.ARHIVA ȘI ARHITECȚII

Oana Marinache

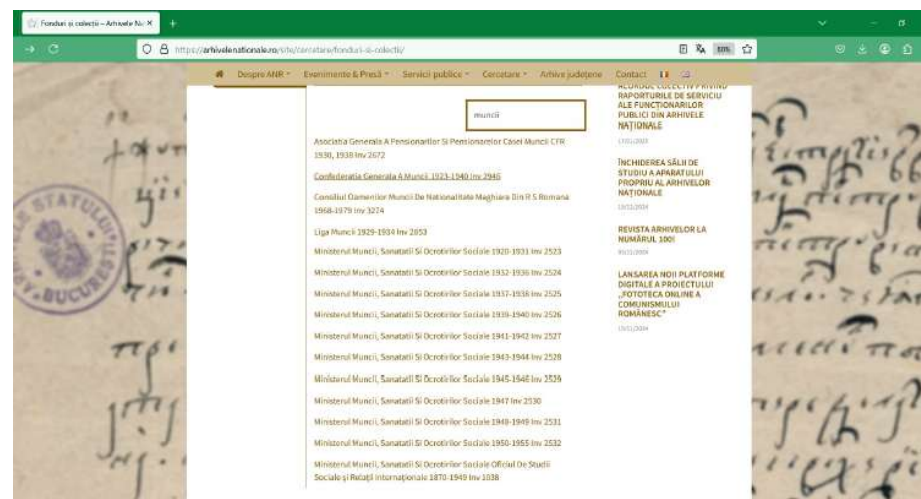
<https://arhivelenationale.ro/site/download/inventare/Ministerul%20Muncii,%20Sanatatii%20si%20Ocrotirilor%20Sociale.%201920-1931.%20Inv.%202523.PDF>

<https://arhivelenationale.ro/site/download/inventare/Ministerul-Muncii-Sanatatiei-si-Ocrotirilor-Sociale.-1932-1936.-Inv.-2524.PDF>

<https://arhivelenationale.ro/site/download/inventare/Ministerul-Muncii-Sanatatiei-si-Ocrotirilor-Sociale.-1937-1938.-Inv.-2525.PDF>

<https://arhivelenationale.ro/site/download/inventare/Ministerul%20Muncii,%20Sanatatii%20si%20Ocrotirilor%20Sociale.%201939-1940.%20inv.%202526.PDF>

Arhiva Ministerului Muncii

Portalul de căutare a inventarelor pe pagina Arhivelor Naționale ale României

Documentele preluate de Arhivele Naționale ale României de la Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale (M.M.S.O.S.) pot furniza o serie bogată de teme de cercetare pentru diferite domenii socio-umane acoperind printre altele:

- stațiunile balneo-climaterice și vânzarea de loturi, reglementări, exploatare, control jocuri de noroc Sinaia, Băltătești, Govora-Călimănești, Techirghiol, Băile Herculane
- donații, legate testamentare ale marilor personalități (preluate de Vatra Luminoasă, Leagănul Sf. Ecaterina)
- Eforia Spitalelor Civile
- Societatea Munca
- Aplicarea legii repausului duminical
- Locuințe "efține" pentru funcționari, terenuri împroprietărire
- Oferte terenuri sau proprietăți
- Invalizi, Orfani și Văduve de război (I.O.V.), Asociația Creștină a Femeilor Române, Prietenii tinerelor fete
- Spitale, azile de bătrâni, policlinici, dispensare, sanatorii și preventorii T.B.C., Liga contra tuberculozei, Institut dr.Cantacuzino, Institutul surorilor de ocrotire Regina Elisabeta
- Casa construcțiilor, proiecte, antreprize, procese
- Sindicate, asociații, bresle, uniuni de mici industriași, negustori, activitatea din marile complexuri industriale
- școli profesionale, școli industriale, de ucenici, farmacii, serviciul meseriilor și al învățământului muncitoresc
- activități educaționale și culturale (biblioteci, cursuri, cinematografe, publicații, alte societăți culturale și profesionale)

Tema de cercetare

Fondul arhivistic M.M.S.O.S. cuprinde documente foarte variate, pe diverse teme de interes pentru cercetarea noastră: licitații, construcții, planuri de lucrări, bugete, probleme de organizare, finanțare, rapoarte privind căminele de ucenici, schițe și planuri de arhitectură.

În cele mai multe cazuri s-a putut urmări situația proiectării – realizării căminelor de ucenici, chiar dacă dosarele acopereau mai multe perioade, cu întreruperi cauzate de Marea Criză Economică. Astfel am cercetat arhitectura căminelor de ucenici nou construite, proiectele neoromânești sau moderniste, evoluția conceptului de program de arhitectură inedit pentru spațiul românesc.

Diracția/serviciul meseriilor și al învățământului muncitoresc Edilitate/Serviciul arhitecturii Căminele de ucenici și ucenice din perioada interbelică

Scurtă cronologie și răspândire geografică

1921 se constituie la București primul cămin al Asociației pentru ocrotirea ucenicilor industriali

1924 2 cămine particulare la Poiana Cămpina și Teleajăn Ploiești; începe să se implice statul prin alocare de buget

1925 M.M.S.O.S. gestiona 17 cămine, 1 în curs de amenajare, 6 proiectate; apare Legea căminelor pentru ucenici

1926 achiziție de la SAR Atelierele naționale a 2 clădiri pentru artele grafice str. Campoduci 49 și A.Panu 41 (București)

1927 Râmnicu Vâlcea, rep. str.Campoduci

M.M.S.O.S. gestiona 35 cămine, 4 în curs de amenajare, 8 în construcție și 11 proiectate (Stavri Cunesu)

1928 Cluj, Vaslui, Alba Iulia, Slatina, Chișinău, Galați, Bacău, Huși, teren Ploiești

1929 Obor, str.Povernei, teren Ialomița, Alba Iulia, Chișinău, Reșița, Tecuci, Piatra Neamț

M.M.S.O.S. gestiona 37 cămine, 4 în curs de amenajare, 7 în construcție și 3 proiectate

1930 teren Botoșani, Brașov, Bacău, Alba Iulia, Constanța, pavilion muncitoresc Giurgiu 1931 rezervor Brașov, transformare Ploiești, Slatina, adăpost muncitoresc Giurgiu

1931 rezervor Brașov, transformare Ploiești, Slatina, adăpost muncitoresc Giurgiu

1932 instalații Obor, planuri noi Ploiești, dependințe Alba Iulia

1933 Serviciul edilității: extindere cămin str. Povernei-V.Alecsandri, corp nou în Calea Griviței, reparații R.Vâlcea, Giurgiu, detașări arhitecți la Casa Centrală a Asigurărilor Sociale, încadrări arh.Ionescu și Ciulli; Constanța

1934 achiziție clădire pt.cămin adăpost port Călărași, reparații Ploiești, cumpărare Câmpina, deschidere credit pentru reluarea lucrărilor la căminele proiectate/incepute, Oradea

1935 continuare Timișoara, Alba Iulia, Cernăuți, Constanța, cumpărare clădire Suceava; se proiectează spitale și dispensare

1936 adăpost Orșova, planuri sanatorii

1937 Șos.Giulești 5, Șos.Pantelimon, cantina muncitorească pe Spl.Independ.5, închiriere sediu Calea Victoriei 134-136 (Buc.), Brașov, Cămin ocrotirea copiilor Principele Nicolae și Cămin pentru protecția femeilor, cumpărare Câmpina, Chișinău, Cluj (distinct pt.evrei), închiriere Hunedoara, Râmnicu Vâlcea și Craiova, Turda, Vaslui, teren Calafat, Brăila, Tecuci, Slatina, Mediaș

1938 Pitești, cămin-spital Ocrotirea minorelor, Cămin șomeri particulari (Buc.), Ploiești, închiriere cămin de emigranți/refugiați blvd.Duca cu str.P.Poni

1939 Târgoviște, Arad

1940 preluare imobile ale fostelor corporații; Ministerul se mută într-un corp din str.Povernei după ce au fost obligați să lase clădirea din Piața Lahovary 1 Soc.Asig.Sociale pt.Spital muncitoresc

Concluzii

Au putut fi analizate și cazuri de cămine care au funcționat în clădiri existente, adaptate la necesitățile ucenicilor și administrației, după cumpărarea sau primirea clădirilor.

Se pot desprinde idei despre modul de concepere și înțelegere a ceea ce înseamnă o instituție de adăpostire și educare, de asigurare a unui confort modern pentru nivelul epocii.

Pot fi documentate procedeele de lucru administrativ în minister.

Poate fi conturată activitatea arhitecților mai puțin cunoscuți astăzi și proiectele lor în departamentul de arhitectură al M.M.S.O.S.

Documentele pun în lumină și probleme birocratice, de funcționare, financiare ale diverselor instituții și departamente.

Pot fi desprinse aspecte de viață cotidiană și condiții de locuire, de alimentație ale elevilor ucenici.

Pe lângă fondul arhivistic, presa din perioada interbelică a anilor '20-'40 este ilustrativă pentru abordarea și promovarea căminelor de ucenici de către stat și pune în lumină atmosfera epocii, tipul de discurs, modalitatea de desfășurare a unor evenimente (vizite de lucru, sărbători regionale în provinciile nou integrate în Regatul României), ceremonii de punerea a pietrei de fundament, inaugurări și omagieri personalități istorice, legislația, aspirațiile și așteptările privind programul național al căminelor de ucenici, evoluția acestuia către începutul anilor '40, comparația cu modele europene.

S.A.N.I.C., Fond M.M.S.O.S., Inv. 2523
dosare 267/1926; 37, 94, 95, 96/1927; 84,
85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 97, 98,
99, 100, 101, 102/1928; 186, 189, 190, 191,
192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 218, 219,
220, 221, 222/1929; 245, 248, 249, 250,
251, 252, 253, 255, 256, 257, 258, 267,
268/1930; 200, 267, 268, 271, 272, 273,
274, 275/1931
Inv. 2524 dosare 244, 245, 247/1932; 334,
334, 335, 340, 341, 344, 365, 366,
367/1933; 234, 241, 249, 255, 259, 261,
262, 263, 400, 401, 402, 412/1934;
393/1935

Inv. 2525 dosare 83, 152, 169, 174, 177, 179,
209, 534, 535, 770, 772, 778/1937; 321, 326,
328, 995, 996, 1000, 1007/1938
Inv. 2526 dosare 199, 200, 203, 210, 211/436,
437, 474, 483, 459, 1015, 1018/1939, 43, 189,
190, 191, 193, 194, 436, 448, 451, 453, 459,
472, 474, 479, 483, 485, 491, 494, 504, 505,
508, 509/1940
Inv. 2527 dosare 88, 93, 98, 100, 103, 110,
145, 152, 153, 158, 159, 161, 162, 163, 164,
165, 166, 167, 170, 174, 180, 187/1941; 1, 96,
98, 99, 100, 101, 105, 107/1942;
Inv. 2528 dosare 63, 64, 87, 90, 113, 119, 123,
120, 121, 246, 266, 268, 270, 268, 269, 272,
273, 275/1944

Inv.2529 dosare 382, 806, 807, 808, 810, 852, 860, 1207, 1123/1945; dosare 499, 500, 797, 798, 799, 810, 811, 829, 831/1946; dosare 501, 502, 503, 507, 508, 509/1946; 778, 890/1948

Inv.2530 dosare 69, 94, 95, 96, 2207, 2444, 2560, 2593, 2597, 2624, 2694, 2702, 2703, 2705, 2706, 2711, 2771, 2712, 2770, 2724, 2725, 2728, 2730, 2731/1947;

Inv. 2531 dosare 44, 121, 132, 134, 135, 136, 219/1949

Fond Colegiul Arhitecților inv.808 dosare personale 352, 632, 658, 259, 349, 116, 2142, 651, 550, 1061; Fond Colegiul Inginerilor 131, 278, 987, 1866

Arhitecții

Nume importante care apar în Serviciul Tehnic al Ministerului sunt: C.D. Dobrescu, Ștefan Iofciu, G.Negoescu, Petre H.Ionescu, Tașcu Ciully, J.Constantinescu, I.D.Enescu, N.Bilargiu, Dimitrie T.Dobrescu, Leon Silion, alături de nume mai puțin cunoscute astăzi precum A.Viecelli, Fl.Pantelli, Petre N. Boico, Constantin Ionescu, Eugen Grossu, inginerii Adrian Crețu, Anton Caveschi, Nicolae Oprean, conductorul Ion Călugăreanu

*La direcțiunea tehnică a ministerului
sănătății și ocrotirilor sociale*
Ion D. Enescu, arhitect-șef, director
clasa I.
N. Bilargiu, arhitect.
Const. Ionescu, arhitect.
Eug. Grosu, arhitect.
Florian Pantelli, arhitect.
Ion V. Dinulescu, arhitect.
Angelo Viecelli, arhitect.
Anton Caveschi, inginer.
Nicolae Oprean, inginer-mecanic.
Șt. Iofciu, arhitect (șef de serviciu
clasa II).
Ion Călugăreanu, conductor-verificator.
Gh. P. Spirescu, șef de birou principal
clasa I (secretar).
Nicolae Niculescu, controlor-mecanic.
Nicolae Vârban, impiegat definitiv
clasa I.
Vasilica Stănescu, impiegat definitiv
clasa I.
Const. Neagu, impiegat definitiv clasa I.
Alexandru Mirescu, heliografist.
Nicolae Enescu, desenator (diurnist).
Personalul tehnic al regiunilor sanitare
Betrand A., conductor, regiunea I
Craiova.
Florescu Gh., desenator, regiunea I
Craiova.

Sediul M.M.S.O.S.

Înființat în 1920, Ministerul Muncii și Ocrotirii Sociale nu a avut un sediu propriu. Serviciul Contabilității își desfășura activitatea în str. Wilson nr. 9, iar Ministerul închiria pentru 9 milioane lei diferite spații pentru departamentele sale, de obicei în case particulare, cum ar fi Blvd. Elisabeta 89, numai acolo plătind 3 milioane lei.

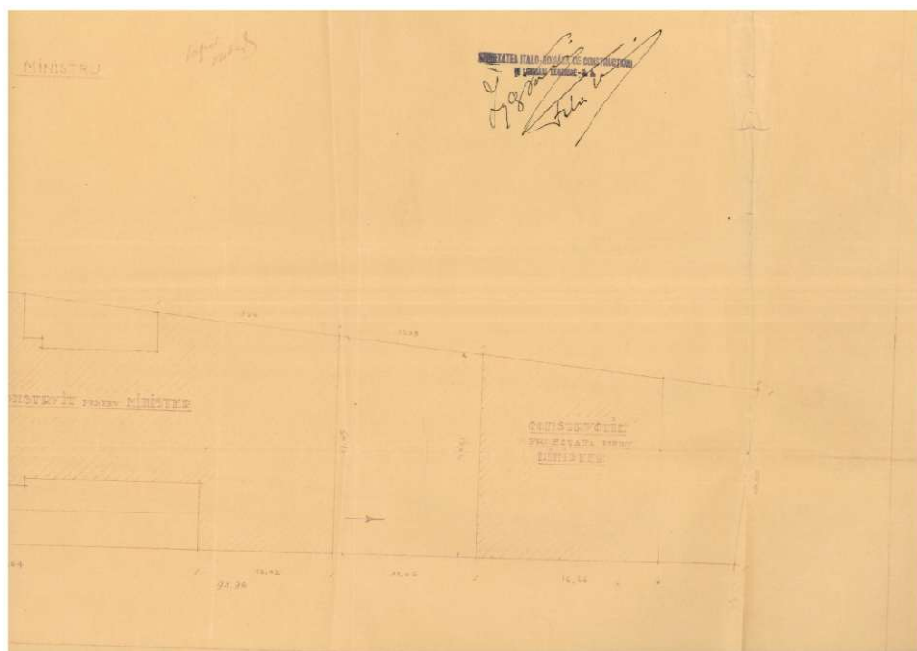

Sediul Ministerului în stradela Lahovary 7, azi strada Ion Movilă - Spitalul dr. Ion Cantacuzino

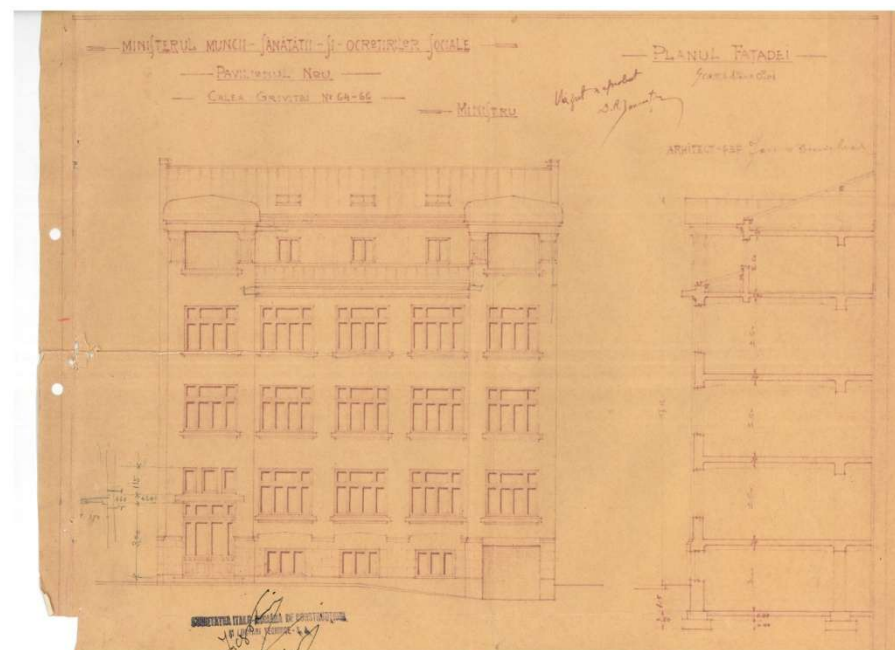
Pe măsură ce activitatea ministerială se dezvoltă, colectivul arhitecților și inginerilor crește, organizându-se într-un Serviciu Tehnic. Prin jurnalul Consiliului de Miniștri, semnat de primul ministru general Alexandru Averescu, s-a autorizat Ministerul "să se prezinte în ziua de 20 decembrie 1926, înaintea Tribunalului Ilfov Secția de Notariat, să concure la supralicitarea imobilului din București, Calea Griviței nr. 64-66, oferind pentru cumpărarea lui suma de maximum șase milioane lei, imobil care va servi în caz de adjudecare a se construi pe el un cămin pentru adăpostirea emigranților ce sosesc în Capitală". Terenul aparținuse anterior unui N. Tănăsescu care îl ipotecase și s-au folosit fondurile Serviciului Migrațiunilor pentru achiziția lui, intenția declarată fiind de a clădi un cămin pentru emigranții care soseau prin Gara de nord în capitală în căutare de muncă. (dosar 37/1927-1941)

Terenul de la adresa Calea Griviței nr. 64-66 este adjudecat pe numele Ministerului Muncii, Cooperației și Asigurărilor Sociale prin actul transcris nr.1626/1927. Dintr-o adresă a Ministerului, datată 27.08.1931, rezultă că s-a hotărât ca sediul său să se mute din Bd. Elisabeta nr. 89 (sediul închiriat) în noua construcție proprie din Calea Griviței nr. 64-66. În acest sens se mai cheltuie 7 milioane pentru amenajări și transformări semnate de arh. Simion Vasilescu și ing. Davidoglu. (dosar 200/1931)

În martie 1933, Ministerul decide începerea lucrărilor la noul pavilion de birouri situat pe terenul rămas liber din curte, în spatele clădirii existente la care își aduc aportul: arhitect șef Ion Dinulescu, antrepriza Societatea Româno-Italiană prin Felice Radechia, delegatul M.M.S.O.S. A.Viecelli, Ioan Hanciu de la Casa Autonomă a Construcțiilor, Freres Sulzer instalații. Bugetul inițial a fost de 5,318 milioane lei.

Inginerul Nicolae Opran va fi desemnat a reprezenta MMSOS la recepția noului pavilion la 17 ianuarie 1934, alături de arh.N.Aprihăneanu de la Casa Construcțiilor. Apare o dispută și sunt numiți arh.Paul Smărăndescu și ing. C.Grigorescu pentru a verifica soliditatea clădirii. Aflăm cu această ocazie că aceeași Societate italo-română făcuse Sanatoriul de tuberculoși din Mihăești, jud.Muscel pe care aceeași echipă l-a verificat în 1934 . (dosar 365/1933-1934)

În prezent, imobilul este compus dintr-un corp de clădire cu fațada la stradă, proprietate a Poștei Române iar în spatele curții alt corp de clădire în care funcționează Muzeul Literaturii Române.

Colecția Buletinul Muncii este astăzi disponibilă în format pdf în Digiteca Arcanum spre consultare, acoperind perioada 1924-1943.

adl.arcanum.com/ro/collection/BuletinulMuncii/

Ziarele Arcanum Caută Răsfoiește

Cuprins

- Buletinul Muncii, 1924 (Anul 5, nr. 1-12)
- Buletinul Muncii, 1925 (Anul 6, nr. 1-12)
- Buletinul Muncii, 1926 (Anul 7, nr. 1-12)
- Buletinul Muncii, 1927 (Anul 8, nr. 1-12)
- Buletinul Muncii, 1928 (Anul 9, nr. 1-12)
- Buletinul Muncii, 1929 (Anul 10, nr. 1-12)
- Buletinul Muncii, 1930 (Anul 11)
- Buletinul Muncii, 1932 (Anul 12, nr. 1-12)
- Buletinul Muncii, 1933 (Anul 13, nr. 1-12)
- Buletinul Muncii, 1934 (Anul 14, nr. 1-12)
- Buletinul Muncii, 1935 (Anul 15, nr. 1-12)
- Buletinul Muncii, 1936 (Anul 16, nr. 1-2)
- Buletinul Muncii, 1937 (Anul 17, nr. 1-2)
- Buletinul Muncii, 1938 (Anul 18, nr. 1-3)
- Buletinul Muncii, 1939 (Anul 19, nr. 1-3)
- Buletinul Muncii, 1940 (Anul 20, nr. 1-3)
- Buletinul Muncii, 1941 (Anul 21, nr. 1-3)
- Buletinul Muncii, 1942 (Anul 22, nr. 1-2)
- Buletinul Muncii, 1943 (Anul 23, nr. 1)

Sursa fotografii: *Dreptatea*, 1930

Petre H. Ionescu

Născut în 3 ianuarie 1904, în Ploiești

Diplomat al Academiei de Arhitectură din București în iunie 1929

Domiciliu în str. V. Alecsandri nr. 23, Ploiești

Sediul profesional în str. C. Nacu nr. 8, Splaiul Independenței nr. 54,
str. Jean Texier nr. 5

Prezintă o fotocopie după diploma sa, certificate de naționalitate

I se eliberează legitimația nr. 111/1933 (S.A.N.I.C., fond Corpul
arhitecților, inv. 808, dosar 658)

Fiul lui Haralambie, tâmplar și al Mariei Stan Ionescu

1925-1926 desenator la Ministerul finanțelor, direcția arhitecturii

1927-1928 desenator și arhitect, Regia Autonomă C.F.R.

1927-1938 membru al Partidului Național Țărănist

1928 arhitect proiectant Primăria București

1928-1943 arhitect proiectant la Ministerul Muncii, 2 ani concentrat

1930 a urmat cursurile de urbanism la Sorbona, Paris

1931 premiu al Salonului de arhitectură și artă decorativă

1943-1948 arhitect proiectant M.A.I., se ocupă de finalizarea Palatului M.A.I., a inițiat realizarea a 35 monografii geografico-economice și schițe de sistematizare ale orașelor și centrelor muncitorești, satelor

1943-1945 Societatea de Radiodifuziune (în colaborare)

1948-1951 director general, director, arhitect M.A.I. și Dep.G.C.I.L.

1951-1953 director al Institutului de Proiectări pentru Construcții Edilitare și Urbanism al Ministerul Gospodăriei Comunale și Industriei Locale, creația sa, 20 de schițe de sistematizare și sedii cultural, construcții de industrie locală, alimentări cu apă, canalizări, lucrări de artă

1953 C.S.A.C./M.I.C.M.

1964 se pensionează dar continuă să lucreze

1967 este recompensat cu Medalia Muncii

Proiecte neexecutate: cămin de ucenici 200 elevi Sibiu (1937), Camera de muncă Ploiești (1936), transformări și amenajări localul Ministerului Muncii în stradela gen.Lahovary (1935), Muzeul tehnologic București (1930), grădini și cantine muncitorești în orașe și comune suburbane, local pentru Regia Autonomă a Asigurărilor de Stat București din

Splaiul Independenței (1943), proiecte tip pompieri, locuințe țărănești în Ardeal (1943-1944), anteproiecte de hoteluri și hanuri, proiecte de sistematizare Piața Victoriei și Piața Palatului pentru M.A.I.

A încetat din viață în 17 iunie 1968, în Orăștioara de sus, Hunedoara, lăsând o văduvă, Ileana-Viorica Ionescu (n.I.Turneanu în 1914, căs. 1937), proprietară în str. Jean Texier nr.5, teren 318 m.p. cu clădire. Au avut un copil.

Construcție	Tip lucrare	Oraș	Adresa	Date	Decret 92/1950	Carte abonaji telefonici 1937
Camin ucenice 120 eleve		București	str.Vasile Alecsandri	1931		
Camine ucenici	amenajări, transformări	Cluj, Galați, Bacău, Reghin, Dej, Bistrița, Tg.Mureș		1931-1935		
Camine ucenici	din nou	Piatra Neamț, Vaslui, Huși, Oradea		1931-1938		
Teatrul muncitoresc "Munca și voie buna"	amenajări, transformări	București	Uranus	1938		
Pavilioane expoziție "Munca și voie buna"		București	Șoseaua Kiseleff	1939		
Școala primară mixtă 8 clase		Găești		1945-1946		
Postul emisie radio		Tâncăbेști		1943-1945		
Casa prof. dr. Bălăceanu		București	str.Mendeleev	1932	1053. Baltaceanu George, 2 ap. Buc. str. Mendeleev 32, Buzeni	Baltaceanu George dr agregat facult N Balcescu 32
3 cladiri diferite fiecare cu 1 ap. la P și la E		București				
Clădire cu 3 ap.		București	str.C.C.Arion			
Clădire cu P+4E cu 6 ap.		București	D.Orbescu - bd.Dacia	1931-1938		

(Arhiva Uniunii Arhitecților din România, dosarul personal 25/1953, scan Iuliana Nicoleta Mircea)

Tașcu Ioan Ciulli

Născut în 15 februarie 1895 în Târnova, Macedonia

Fiul lui Ion și al Vasilichiei Ciulli

Diplomat al Academiei de Arhitectură din București în 1926

Sediul profesional în Alea Dumbrava Roșie nr. 6, Alea gen. Eremia Grigorescu nr. 13/Intrarea Armașului nr. 9

Din 1927 a fost căsătorit cu arhitecta Maria Hogaș cu care a avut un fiu, Sorin Ciulli, fizician

Cerere de înscriere depusă în 1932, i s-a eliberat legitimația nr. 38/1933
Prezintă copie diplomă, act de naționalitate, fotografii, declarație, jurământ (dosar nr. 242)

Activitatea sa

Anul nașterii apare 1894 în toate documentele.

În tinerețe colaborează cu arh. Ioan Paxino la realizarea unor unități de învățământ

colab arh I Paxino	Liceu de fete, scoli comerciale		Buzau, Alba Iulia		1926-1928
colab arh I Paxino	Liceu baieti		Tg Mures		1926-1928
colab arh I Paxino	Seminar pedagogic		Buc	Liceul IL Caragiale din Calea Dorobanti	1926-1928
	Bloc locuinte cu sala cinematograf Miorita		Buc	Cal Mosilor 5	1929-1942
	Bloc locuinte		Buc	Cal Calarasi	1929-1942
	Bloc locuinte	completare	Buc	Stirbey Voda	1929-1942
	Bloc locuinte		Buc	Cometa 59 (acum Caderea Bastiliei 59 colt Gr Alex)	1929-1942

camin de ucenici, scoala ucenici, cantina si baia muncitoreasca, sala de fetivitati	proiect+executie	Buc	Gara de est	1929-1931
stadionul muncitoresc "Campul veseliei" avand la subsol vestiare si dusuri; cu prima tribuna de beton din tara	proiect+executie	Buc		1931-1932
camin de ucenici, scoala ucenici, baia muncitoreasca cu casa asig sociale	proiect+executie	Tg Jiu		1932-1934
camin de ucenici, scoala ucenici, cantina si baia muncitoreasca, cu biblioteca	proiect+executie	Timisoara in fata Bancii de stat		1934-1936
camin de ucenici, scoala ucenici, cantina si baia muncitoreasca, oficiul de orientare profesionala, oficiul de plasare si Inspectoratul muncii. Refacut dupa bombardament.	proiect+executie	Arad	Bd Garii	1936-1938
adapostul si clubul muncitoresc, biroul muncii, baia muncitoreasca	proiect+executie	Braila	portul	1937
camin de ucenici, baia muncitoreasca, oficiul de plasare	proiect+executie	Pitesti		1938

Casa Teodorescu	Buc	Londra 46	1929-1942
Casa Pascal Vasiliu	Buc	intr Eliza Zamfirescu Leonida 13	1929-1942
Casa L. Gherman	Buc	intr Eliza Zamfirescu Leonida 1 si prof Nicolai Ionescu 9	1929-1942
Casa Gataiantu	Buc	intr Eliza Zamfirescu Leonida 7	1929-1942
Casa G. Eliescu	Buc	D. Orbescu 6	1929-1942
Casa Ciulli	Buc	Intr Armasului 9	1938
Casa Stavri Cunesco	Buc	Zambaccian 11	1929-1942
Casa Popescu Spineni	Buc	Ciru Iliescu 4 (acum dr Fr Joliot Curie 4)	1929-1942
Vila Eliescu	Predeal	Cioplea	
Vila Stavri Cunesco	Busteni		
Vila C. Soicescu	Ghilos		

Centralizator: Rodica Stan

A fost rănit în Primul Război Mondial, la care a participat în calitate de voluntar. A fost nevoit să întrerupă studiile (începute în 1914) până la refacerea după rănilor suferite.

În cadrul Ministerului Muncii a organizat Direcția Arhitecturii din 1928 și s-a specializat pe arhitectură socială: școli, cămine de ucenici, băi muncitorești, adăposturi, stadioane, cantine pentru ucenici și muncitori. Menționează un album cu câteva fotografii ca anexă, din păcate restul arhivei sale fiind pierdut. A fost premiat la Salonul oficial din 1929 pentru proiectul „Palatul Invalizilor”.

În plan privat, a realizat 25 de locuințe private, dintre care cea mai importantă este cea a familiei Stavri Cunesco și cea mai cunoscută până acum fiind locuința personală. Împreună cu soția sa, a colaborat în

toate cazurile, chiar și la căminele de ucenici, amintind și de locuințe, administrație, grajduri, șure, gospodării agricole în comuna Greci, Tunari, Zănoaga. Menționează și blocul cu teatru „Miorița” din București.

A fost pensionat pe caz de boală în 1948 și apoi invaliditate în 1952 cu o pensie de inspector general arhitect de 373 lei, după o activitate de peste 30 de ani. Din 1954 i s-a recalculat pensia de invaliditate la 413 lei. În ultimii ani ai vieții a necesitat îngrijiri medicale permanente la domiciliu, soția beneficiind de o pensie specială de 250 lei. A murit în 4 aprilie 1961. Văduva sa a primit o pensie de 288 lei, solicitând ajutor la bătrânețe.

copie după autobiografia
arb. J. Ciulli
J. Ciulli 10.12.1960. 96

Autobiografie -

M. am născut la 15 febr. 1894 în Bitolia - Tîrnova (Macedonia). Tatăl meu Ion Ciulli, decedat în 1922, a fost timp de 35 ani, profesor secundar. Mama mea Vasilichia Ciulli, casnică, apoi pensionară, a decedat în 1953. Frații mei sunt: Petre Ciulli, inginer agronom, pensionar a decedat în 1958 și Virgil Ciulli funcționar la Minist. Ind. și Comerț, pensionar a decedat în anul 1946. Soția mea Maria născută Hogas este arhitect pensionară. Fiul meu Sorin Ciulli, în vîrstă de 27 ani, este însurat și își completează studiile ca fizician la Institutul Unificat de Energie Nucleară din Dubna, U.R.S.S.

Școala primară ca și liceul l-am făcut la școlile românești din Bitolia între anii 1900-1914. În anul 1914 am venit în țară pentru a urma facultatea la București.

La 15 aug. 1916 am plecat în război, unde am rănit grav rănit, din care cauză am fost declarat invalid de război, dîndu-mi-se o pensie și 5 ha pămînt arabil. Pensia am primit-o pînă în anul 1947, cînd aceste pensii s-au suprimat la funcționari, iar pămîntul l-am cedat statului, în

(Arhiva Uniunii Arhitecților din România, dosar pensie 1953, dosar ajutor social 2/1960, scan Iuliana Nicoleta Mircea)

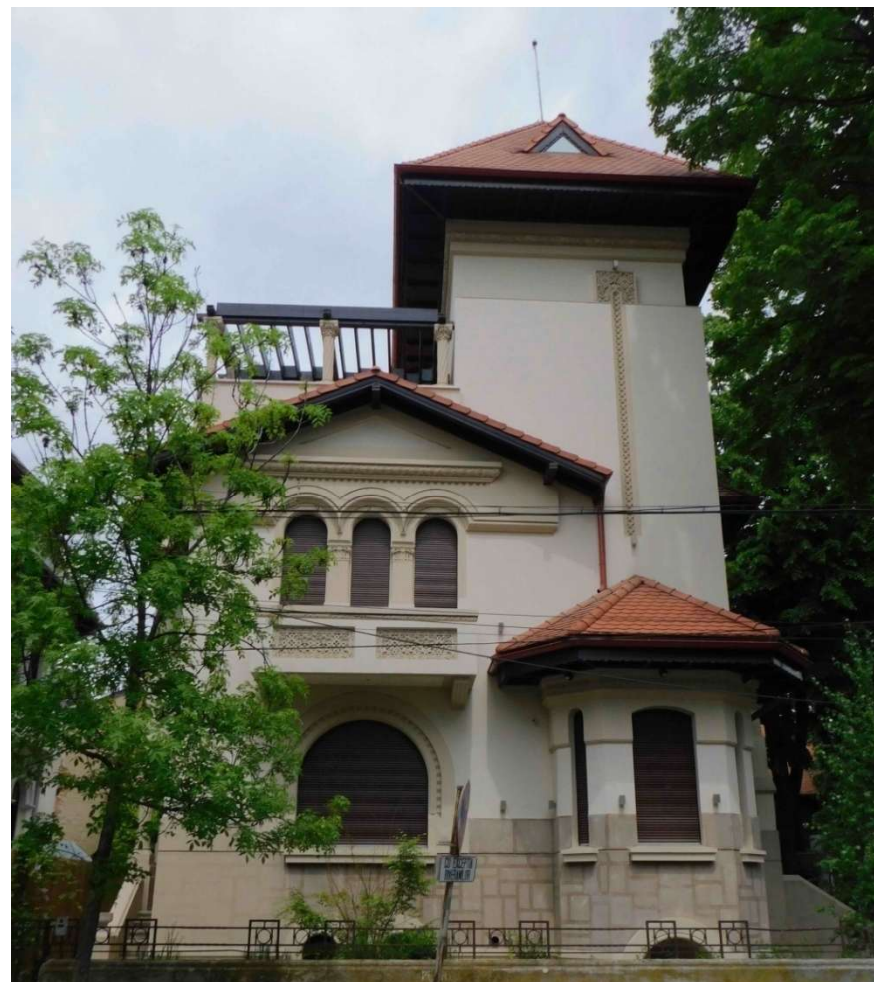
anul 1953, deoarece numai puteam să mă ocup de el, invaliditatea mea agravându-se, devenind de gradul I.
Școala sup. de Arhitectură am absolvit-o în anul 1925 (dipl. nr. 204).
Am fost pensionat în gradul de arhitect inspector general de arhitectură, al Minist. Muncii și Vest. Soc. în 1948 când m-am îmbolnăvit de hemiplegie dreaptă.
Nu am făcut nici odată nici un fel de politică.
Ca avere am o casă de locuit, formată dintr-un singur apartament, în coproprietate cu soția mea, în Fânt. Armăsului nr. 9. Buc.
I. Tănuș Ciulli

Imobil, str. Gr.Alexandrescu colț Căderea Bastiliei

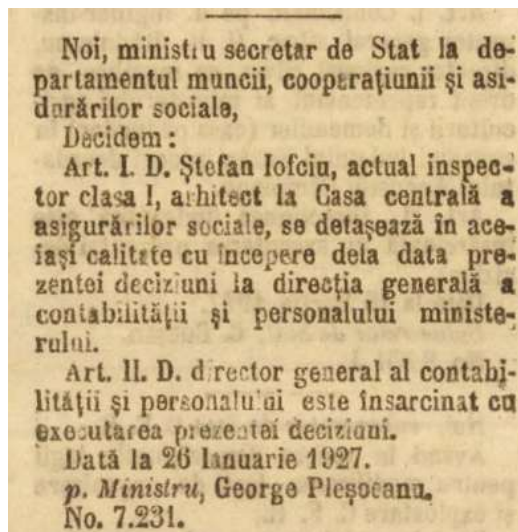
Vilă, str. dr. Joliot Curie nr. 4 (sus)/str.D.Orbescu nr.6 (jos)

Vilă, str. Nicolae Ionescu nr. 9 colț str. Eliza Zamfirescu

Ștefan Iofciu

Născut în 6 iunie 1880 în București, fiul lui Ștefan și al Paraschivei
1900-1901 voluntar Regimentul M.Viteazul nr. 6
Mort în 29 august 1943, lasă o văduvă, Virginia, o fiică, prima soție, Iulia Victoria încercase să îl omoare la locul de muncă din strada Lahovary prin împușcare în 1931 (în divorț 1930)
Domicilii în str. Lt.Ghinescu 60, Antim 77, Zidarului 8, Alea Alexe Marin 8 (dosar 632)

Activitatea sa

1906-1921 a lucrat la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii

Publice: adaos Liceul N.Bălcescu din Brăila, sala de gimnastică, biblioteca, dormitoare fete la Școala Elena Doamna, adaos Institut

Botanic, Institut de chimie, Institut Bacteriologic

1908 Spital de câini, crescătorie de iepuri și cobai, laboratoare la Fac. Medicină Veterinară

Consolidare Liceu internat Iași

1911 cumpără cu credit o casă în str. Silvestru

Înainte de 1912 a proiectat casa gen.Th.Râmniceanu, cumpărată apoi de ministrul Gr.Trancu-Iași (nu se precizează adresa)

1915-1916 face parte din Comitetul Central Sanitar al Armatei, transformând școli în spitale

1921 pavilionul regal de vânătoare de pe Valea Putnei, Poiana Ițcanilor

1921 dec.-ian.1922 Ministerul Muncii, Direcția Asistenței Sociale = Încurajarea Construcțiilor

1926 transferat la Serviciul arhitecturii CCAS

1926-1931 inspector cl.I cu atribuții de arhitect

1 ianuarie 1930 Direcția Generală a Muncii, Învățământul Muncitoresc
1928 donează biblioteca U.A.U.I.M.; a pierdut alte cărți și arhiva personală la divorț.

Lucrări: Adăpost călători în fața Gării de Nord, construcții Șanțuri, jud.Brașov, sanatoriu pentru orfani de război în Sărata Scorei, Sibiu, Turnu Roșu, Cluj, Timișoara (până în 1926)

S-a pensionat din funcția de inspector central

Mort de hemoragie cerebrală la Spitalul dr. Cantacuzino în 1943

Înmormântat la Bălăneanu-Iancu nou

Fiind donator al Academiei de arhitectură, soția cere un ajutor, dar nu i se acordă.

Universul, noi.1927

Cabana regală de vânătoare din Poiana Ițcanilor, Valea Putnei

Constantin D.Dobrescu

Născut la 13/25 martie 1881 în București

Diplomat al Școlii Speciale de Arh. din Paris în 1911, echivalată în țară în 1914

Domiciliu în str. Romană nr.132

Legitimație din 1933 (dosar 352)

Jean Constantinescu

Născut în 28 septembrie 1878, Ismail, tatăl basarabean, mort în 1894

Diplomat al Academiei de Belle Arte din Liege în 1910, recunoscut în 1923

Sediul profesional în str.Viitorului 5, Matei voievod 122bis

Legitimație nr. emisă în 1933, dar pe copertă se menționează decedat (dosar 259)

Nicolae Bilargiu

Născut în 10 martie 1877, Turnu Severin

Diplomat al Academiei de Arhitectură din București în 1909

Sediul profesional în str.C.Negri 32 (dosar 116)

Ion V. Dinulescu

Născut în Stăncuța, Brăila în 9 martie 1882

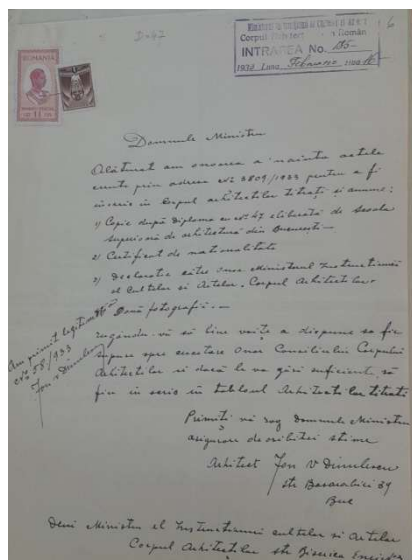
Diplomat al Academiei de Arhitectură din București în 1915

Legitimație emisă în mai 1933

Sediul profesional în str.Basarabiei 39

Decedat în 21 iulie 1943, lasă o văduvă, Maria

Înmormântat în Cimitirul Sf.Vineri (dosar 349)

4. CĂMINELE DE UCENICI DIN BUCUREȘTI

Oana Marinache

Serviciul Tehnic în 1948 era format din: arh.șef Tașcu Ciulli, ing.A.Crețu, arh.Petre N.Boico, ing.C.Georgescu, arh.Florica Popescu, cond.Iordan Iliescu, Aurel Vasilescu (concentrat), Eleonora Potcoavă, alt personal administrative

Mai multe dosare personale se găsesc pe
<https://arhivadeearhitectura.blogspot.com/>

Istoria căminelor de ucenici bucureștene începe cu o inițiativă privată, a Societății Atelierele Naționale Industria Lemnului și a Fierului SA, reprezentată de generalul Ion Manolescu, președinte și Ion I.Niculescu, administrator delegat. Printre acționari găsim nume cèlebre: ing. Carlo Pedrazzoli, C.Angelescu, Iorgu C. Steriu, Al.Niculescu-Duvăz, arh.Victor Gh. Ștefănescu. Presupunem că ele au fost realizate de arhitectul Achile Ghiaciu, a cărui semnătură este regăsită pe planurile de situație. Terenurile fuseseră achiziționate în intervalul 1905-1919. În 13 noiembrie 1926 Societatea redacta un

memoriu către Ministrul Muncii în care preciza: „În cartierul industrial cel mai populat, în str. Campoduci No.49, societatea noastră posedă un imobil având terenul de circa 1500 m.p. și clădirea de circa 1500 m.p. care pot fi utilizate imediat.

Acest imobil se pretează la un cămin de ucenici, care este foarte necesar în această parte a Capitalei și îl oferim spre vânzare cu prețul de 6500000 lei făcând condițiuni avantajoase de plată. Imobilul este situat la o distanță de 150 m. de tramvaiul electric și în apropiere de toate atelierele mari metalurgice cum și de toate fabricile de tăbăcărie și industria alimentară.

Alăturat tot de acest imobil Eforia ucenicilor din industria grafică a cumpărat tot de la Societatea noastră pentru instalarea unui cămin, o parte din acest imobil, astfel că s'ar putea centraliza din punct de vedere al educației și gospodăriei ucenicilor, administrația acestor căminuri.” (S.A.N.I.C., Fond M.M.S.O.S., dosar 267/1926, f.3)

Ulterior datei de 1 aprilie 1927 aici au fost amenajate de către autorități **primele două cămine de ucenici din domeniul artelor grafice**, în clădiri existente, achiziționate special de Ministerul Muncii în 1926-1927. Adresele clădirilor erau în fostul cartier industrial din zona Dudești, în fostele str. Campoduci/G.Ionescu-Gion nr. 47/49 și ulterior în str. Anastase Panu 41/43 (dispărute astăzi).

După evaluarea arh. Ștefan Iofciu și referatul avocatului St.Ionescu-Noa, clădirile au intrat în administrarea Direcției Meseriilor și Învățământului Muncitoresc, care își avea sediul pe atunci în stradela general Lahovary 7 și era condusă de inginerul Stavri Cunesu; plata de

6 milioane s-a făcut în tranșe, existînd un privilegiu din 1919 la Societatea Creditul Funciar Urban care preluase fosta proprietate Golda Schwartz pentru neplata ratelor.

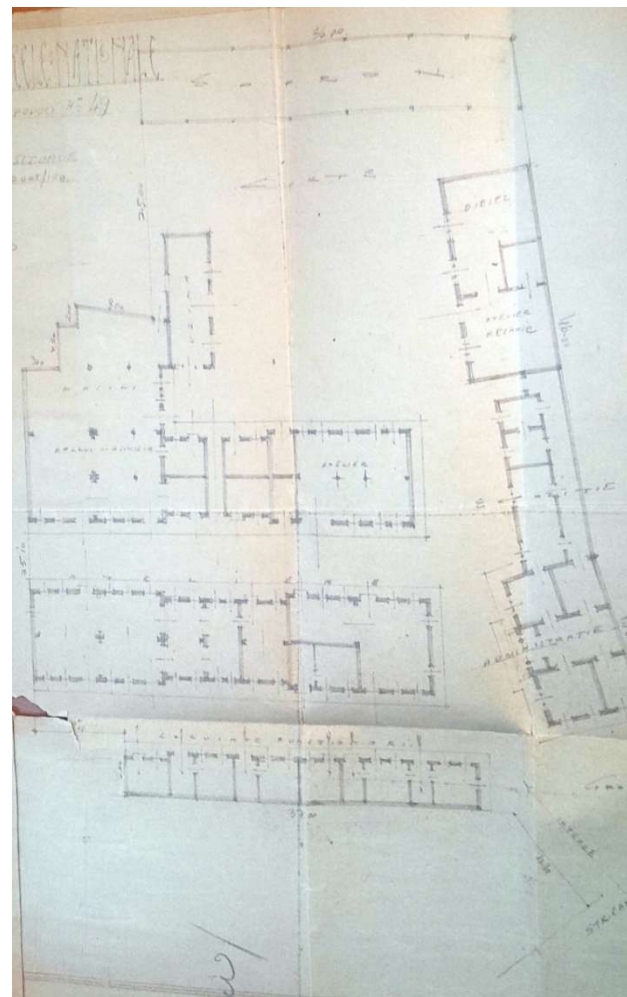

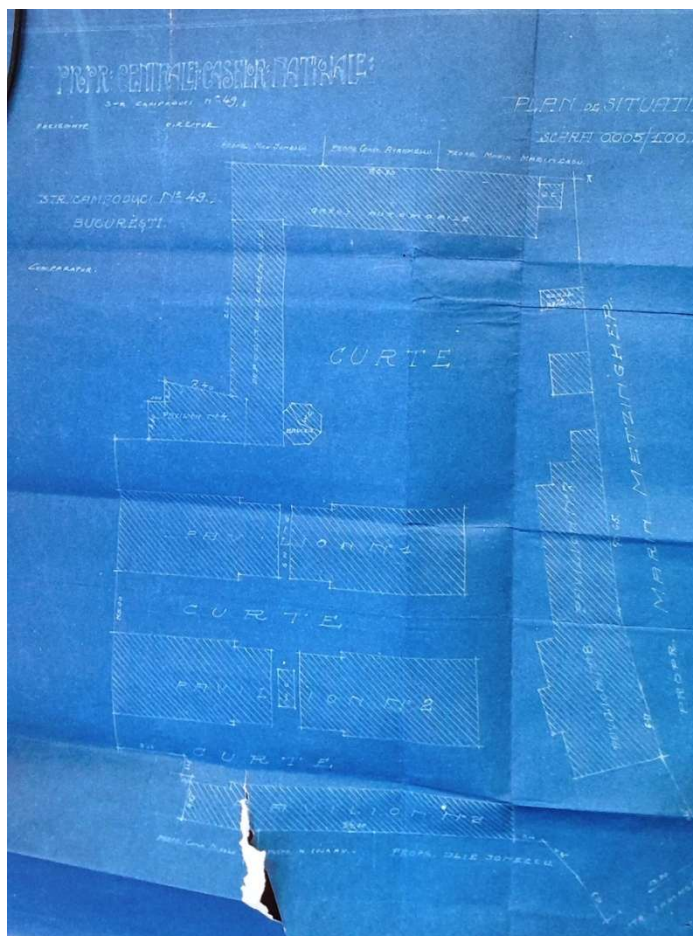
Clădirile numerotate de la A la H avuseseră funcția de ateliere, săli de mașini, motoare, șopron iar terenul total era de 3439 m.p. Într-un referat din decembrie 1926 al lui Cunesu se menționa achiziția unui singur cămin în Râmnicu Vâlcea, anterior celor din București și

existența în capitală doar a unui alt cămin, probabil particular și neîncăpător, anterior celor amenajate de Minister.

După un an de activitate, cererea țăranilor pentru găzduirea copiilor lor fiind extrem de mare, se fac investiții de către Minister pentru extinderea spațiilor de cazare. În acest lucrări au fost implicați arhitecții C.D.Dobrescu și Ștefan Iofciu, fiind cheltuiți 950000 lei pentru amenajarea unei aripi pentru dormitoarele căminului și a Școlii de ucenici. (dosar 95/1927) Deci în această fază, funcțiunea principală era cea de găzduire. În 1928 arh. Șt.Iofciu a întocmit devizul pentru reparații la fațade, ele fiind executate de antreprenorul I.Nițescu. Deja procedurile se realizează prin comisii de recepție a lucrărilor (arh.C.D.Dobrescu și Șt.Iofciu), percepându-se garanții pentru situații neprevăzute. (dosar 96/1927)

În toamna lui 1929 se duc tratative cu Eforia Școalei și Căminului de ucenici tipografici pentru preluarea – sub forma unei donații de 2 milioane lei - de către Minister și a proprietății acestora din str.Anastasia Panu nr. 41. Președintele Eforiei la acea dată era Alexandru Nicolescu-Duvăz iar vice-președinte Carol Rasidescu și dețineau proprietatea din 1926 însă întâmpinau cheltuieli neprevăzute cu achiziția de mașini tipografice. (dosar 101/1928)

Planurile de situație semnate de arh. A. Ghiaciu

În martie 1943 erau adăpostiți aici 129 de ucenici. Serviciul Tehnic realiza o evaluare a proprietăților private învecinate în vederea extinderii. Strada Campoduci era redenumită la acea dată Alexandru Moruzzi voevod. (dosar 96/1942)

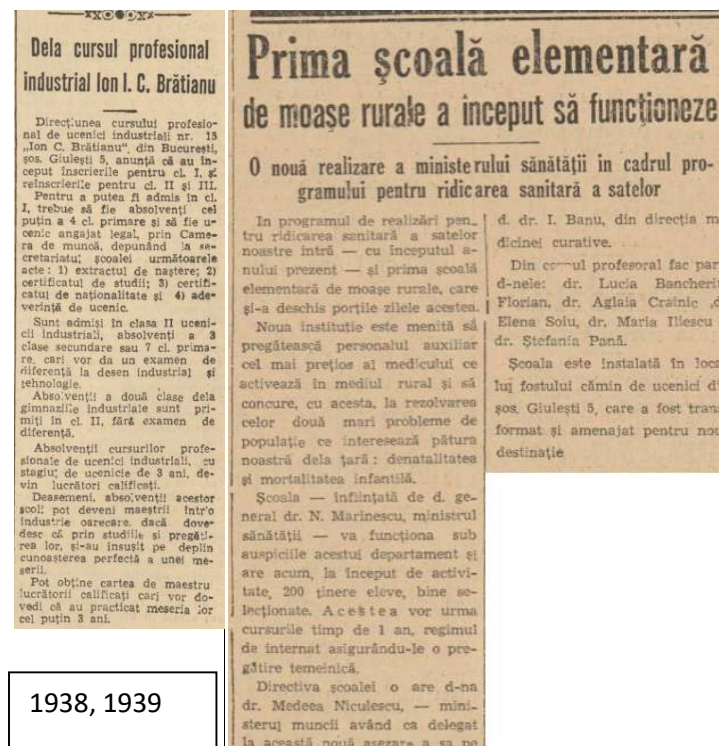
În anii '40 Casele Naționale își desfășurau întâlnirile în Calea Victoriei nr. 52.

În noiembrie 1921 s-a luat inițiativa privată de a se oferi un viitor profesional orfanilor de război. Primul comitet organizatoric a fost patronat de Regina Maria și condus de Ministrul Muncii dr. Trancu-Iași și Primarul dr. I. Costinescu, generalul Ion Manolescu de la Casele Naționale, inginerul Stavri Cunesco, inginerul Erhard Wolff, N. Butculescu din partea Casei Regale, industriașul Dimitrie Mociornița, Al. Dumitriu, dr. N. Staicovici, Elena și dr. Constantin Popp, Maria I. Pillat. Generalul I. Manolescu a obținut un local în Șoseaua Vitan nr. 6 pentru orfani și pentru ucenicii din atelierele C.F.R., Wolff, Lemaitre și altele. În 1923 au dobândit personalitate juridică sub forma unei Asociații, iar în 1924 au primit gratuit de la Căile Ferate Române un teren în **Șoseaua Giulești nr. 5**. Au beneficiat de fonduri de la Primărie, Casa Muncii C.F.R., Regia Monopolurilor Statului, Ministerul Muncii și Ministerul Industriei, iar Ministerul Domeniilor și Eforia Spitalelor Civile le-au donat materiale de construcție.

După finalizarea construcției, s-a convenit cu C.F.R. găzduirea a 70 de ucenici (250 locuri proiectate) din atelierele lor. După 3 ani de funcționare, C.F.R. și-a retras susținerea pentru o nouă generație și din 1932 nu au mai înscris alți ucenici.

Aflăm din presă că în 1929 au fost afectate de incendiu 2 cămine de ucenici, unul funcțional, al Casei Muncii C.F.R. și altul neterminat, al Regiei Monopolurilor Statului, ambele cu adresa în Șoseaua Giulești nr.5. Se menționau clădirile de 3 etaje (cămin de 100 ucenici) și terenul de 3000 m.p. („Incendiul din Șoseaua Giulești”, în *Epoca*, 6 aprilie 1929, p. 1) Probabil că pe fondul Marii Crize Economice reparațiile și finalizarea șantierului au fost problematice. Asociația pentru ocrotirea ucenicilor industriali a solicitat ajutorul M.M.S.O.S. pentru terminarea construcției căminului de ucenici din Șoseaua Giulești nr. 5, primind de la stat suma de 300000 lei în 1934. Apoi Ministerul a acordat 50 de burse pentru copiii interni din Căminul redenumit în onoarea lui „I.C.Brătianu”. Cunescu menționa că suma acordată de 450 lei/lună/ucenic era cea mai mare cu care autoritățile au sprijinit un cămin particular.

Pe locurile rămase libere din cauza datoriilor C.F.R. și a retragerii sprijinului, Ministrul Sănătății dr. Costinescu a introdus 130 de copii săraci din Așezământul Principele Nicolae pentru ca apoi, din 1938, să se instituie aici o Școală de moașe rurale. Activitatea acestei școli (Școala elementară de moașe condusă de dr.Medeea Niculescu) a fost prelungită până în noiembrie 1940, la marele cutremur.

În timpul războiului numărul ucenicilor a scăzut la 35 (din cei 65) și statul a redus considerabil susținerea acestora. În mai 1940 Ministerul a condiționat continuarea întreținerii lui și acoperirea cheltuielilor cu personalul și ucenicii de cedarea clădirii. (dosar 451/1940) Din 1940 a funcționat un spital de femei, iar aici este în prezent Spitalul clinic Prof.dr. Panait Sârbu - Maternitatea Giulești.

În 1928 au fost realizate investiții în amenajarea unui **cămin de ucenici "Principesa Maria"** în str. Prelungirea str. Berzei nr. 9, sub supravegherea aceluiași arh. Iofciu. Antrepriza a fost aleasă cea a lui Manu Tănase. (dosar 91/1928)

Căminul de muncitoare al Asociației Amicele Tinerelor Fete s-a aflat pe strada Barbu Catargi nr. 16/azi Mihail Moxa. O vreme aici au funcționat cursurile unei școli și Societatea Sprijinul. După război, Asociația Amicele Tinerelor Fete a primit mai întâi o subvenție de la Ministerul Muncii și Primărie pentru a găzdui femeile aflate în căutarea unui loc de muncă în capitală. Clădirea cu parter și etaj a fost transformată în 1929 pentru a găzdui căminul de muncitoare, cu o utilizare pe o durată de 10 ani.

Arhiva Ministerului Muncii consemnează un deviz semnat de arh. Jean Constantinescu și arh. C.D. Dobrescu, diriginte al lucrărilor fiind arh. Dimitrie T. Dobrescu și lucrările fiind acordate antreprizei Întreprinderea Mihail Doliner din str. Smârdan 4. Au fost investiți

900000 – 1 milion lei pentru transformări, reparații și adăugarea unui etaj nou. (dosar 202/1929)

În presa interbelică se realizau diferite reportaje despre activitatea Asociației patronate de Principesa Ileana a României. Însă pe timpul Marii Crize Economice, subvențiile din partea Ministerului Muncii au scăzut și voluntarele se bazau mai mult pe donații, cotizații și colecte. Aveau adăposturi pentru bolnavele de sifilis în str. Dichiu, birou de ocrotire pentru țăranii mușcați de câini care veneau la București pentru injecții, birou de plasare a forței de muncă în piața Bibescu vodă pentru fetele care doreau să lucreze în fabrici și ateliere, căminul din str. B. Catargi nr. 16. (Olga Deleanu, *Zorile*, anul 1, 2 octombrie 1935)

În 1948 se realiza un inventar al averii Asociației Amicelor Tinerelor Fete, însă adresa proprietății lor era în str. Barbu Catargi nr. 9. Cum între cele două perioade 1929-1948 nu am reușit să identificăm alte documente, presupunem că Asociația preluase proprietatea donată de marea filantroapă Elena Eraclide pentru școala de menaj pentru fete. (dosar 64/1948)

Cel mai important **cămin de ucenice „Principesa Maria”** din București va fi ridicat de către M.M.S.O.S. pe str. Povernei colț cu str. V. Alecsandri. (Pentru istoria proprietății Benisch – Lamotescu a se vedea ArhiTur nr. 7/2019, *Strada Grigore Alexandrescu și împrejurimi*, Ed. Istoria Artei)

Noul așezământ de educație și protecție al ucenicilor a apărut la inițiativa soției ing. Furnică, care a fost ajutată și de doamne din lumea bună: Cămărășescu, Glogoveanu, Țițeica, Martinescu, Butculescu,

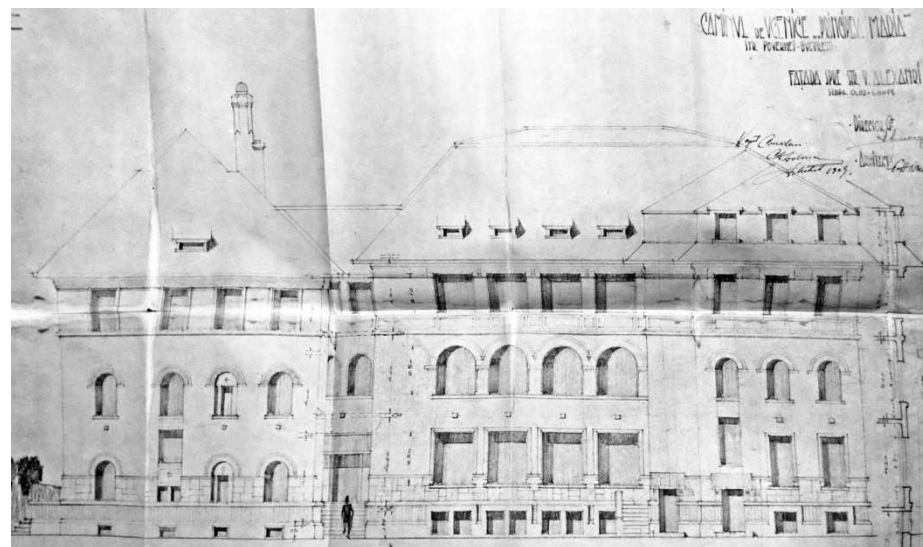
Oromolu, Zissu. Complexul a fost realizat în mai multe etape, ca o investiție a Ministerului Muncii. Potrivit unei facturi emisă de atelierul modern de heliografie "Rapid" al lui Gh.W.Albeanu au fost multiplicat mai multe planuri comandate în 25 iunie, 27 iunie, 1 iulie, 18 iulie, 31 iulie, 21 august și 5 septembrie 1929, în total 72 de copii. (dosar 18/1928)

În prima etapă de proiectare și realizare au fost implicați arhitectul consilier C.D.Dobrescu, arhitectul proiectant Petre H. Ionescu și antreprenorul de lucrări publice M. Romașcu cu sediul în str.Matei voevod 75 și domiciliul în Blvd. Ferdinand 49. Lucrările sanitare au fost executate de Ioan D.Ungureanu. Plățile erau verificate și trimise spre executare de arh.Jean Constantinescu. Inginerul A.Mateescu a verificat simultan și calculele de beton armat la acest cămin și la cel din Chișinău. Mateescu preciza că a verificat 6 planșee executate la începutul lunii decembrie 1930, pe timp favorabil.

Planurile inițiale nu au fost găsite sau poate se află depuse amestecate în alte dosare. Cele regăsite într-un dosar din 1929 și

semnate de echipa de arhitecți M.M.S.O.S. se referă de fapt la corpuri noi de clădire și la modificarea construcțiilor existente în vederea extinderii. Remarcăm funcțiunile mixte, dormitoare, săli de mese, bucătării, anexe, săli de clasă, birouri, sufragerie, cancelarie, de asemenea proiectul unei plantații în curtea generoasă a căminului. (dosar 195/1929) Din corespondența cu antreprenorul Romașcu deducem că în 1930 au fost demolate corpuri de clădiri vechi și o parte din materiale au fost refolosite, vândute sau transferate (sobe) căminului de ucenici în arte grafice din str. Campoduci. (dosar 255/1930)

La prima inaugurare a căminului de ucenici, desfășurată în 30 noiembrie 1930, a participat și Regina Maria a României.

O operă de interes social, *Dimineața*, 3 decembrie 1930, p. 9

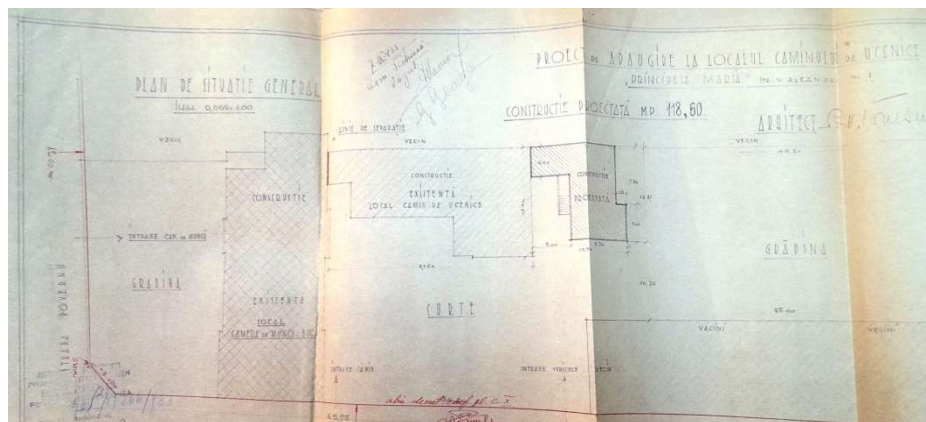

Universul, nr. 303, 4 decembrie 1930, p.1

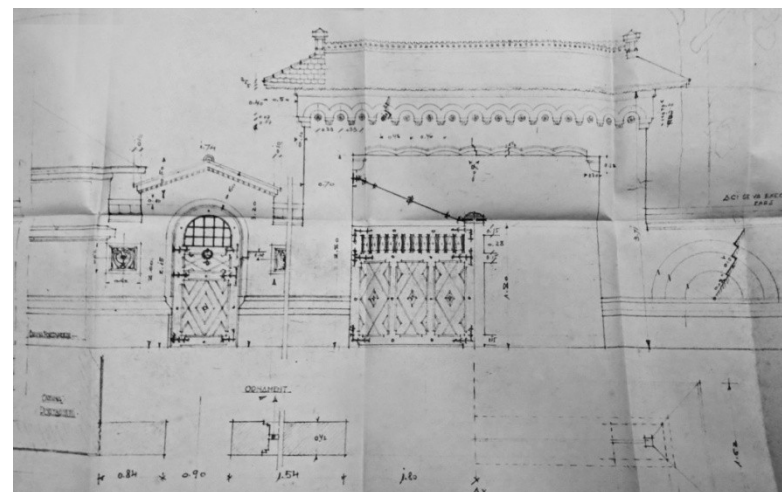
Boabe de grâu nr.1/ianuarie 1931

În a doua etapă de extindere (1933-1934) au fost implicați arh. Petre H. Ionescu și antreprenorul Vasile Popescu. Aici au putut fi găzduite 500 de elevi, oferindu-se cursuri serale, găzduire (internat) și activități culturale. (dosar 334/1933)

Clădirea a adăpostit vremelnic și Camera de Muncă București înainte de achiziționarea pentru aceasta a proprietății din strada Radu Calomfirescu nr. 8. (dosare 535/1937 și 316/1938) Căminul s-a reparat și extins și în corpul ocupat de funcționarii Ministerului, în acest sens s-au întreprins lucrări sub coordonarea arh. Petre H. Ionescu și arh. I. Chivulescu. (dosar 189/1940-1941)

Căminul de ucenice s-a bucurat de patronajul Reginei Mame Elena în perioada domniei fiului ei, M.S. Regele Mihai I. În actuala str. Povernei 6 se află unul dintre sediile Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative.

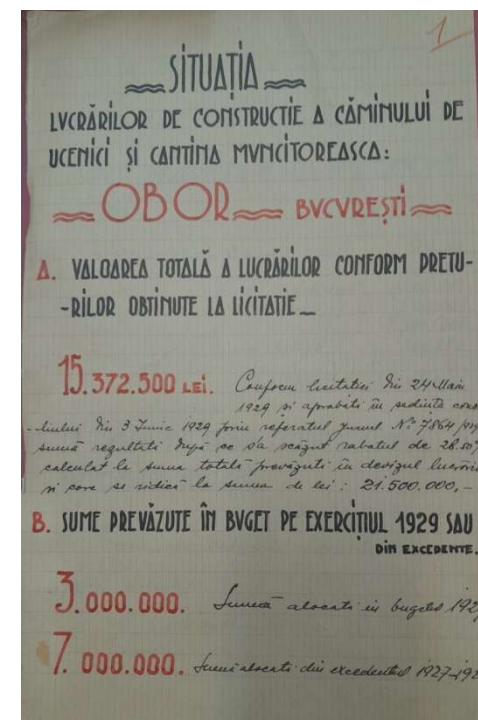

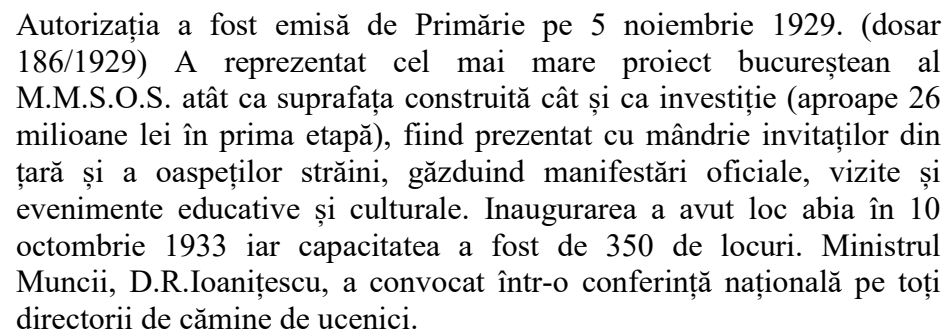
Boabe de grâu nr.1/ianuarie 1931

În 1928 s-a primit de către M.M.S.O.S. un teren de 2200 m.p. cu titlu gratuit din partea Primăriei Sector II Negru. Înțelegerea era ca în termen de 2 ani de la primirea terenului în Parcelarea Obor să se construiască și să și funcționeze fără întrerupere; neîndeplinirea acestei clauze ducea la pierderea proprietății, teren și construcții. Contractul de cedare gratuită a fost semnat în 12 iulie 1929. (dosar 193/1940)

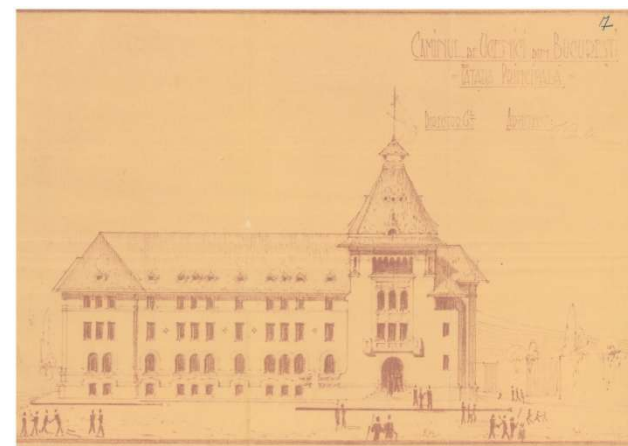
În vara anului a început proiectarea și construcția **căminului de ucenici și a cantinei muncitorești Obor** aflate pe Bulevardul Gării de est 16/azi Școala gimnazială Ferdinand I. Planurile au fost elaborate de arh. diriginte Tașcu Ciulli și arh. Petre H. Ionescu, fiind implicat și consilierul Ministerului Muncii, arh. C.D. Dobrescu iar devizul și

controlul au fost făcute de arh. Jean Constantinescu. (copii planuri în dosarul 198/1929) Au fost deschise cele mai multe dosare de arhivă, în diferiți ani și s-au identificat mai multe seturi de planuri și schițe tehnice. Se poate întocmi un raport financiar și birocratic doar utilizând acest studiu de caz al lucrărilor care s-au întins pe mai mulți ani.

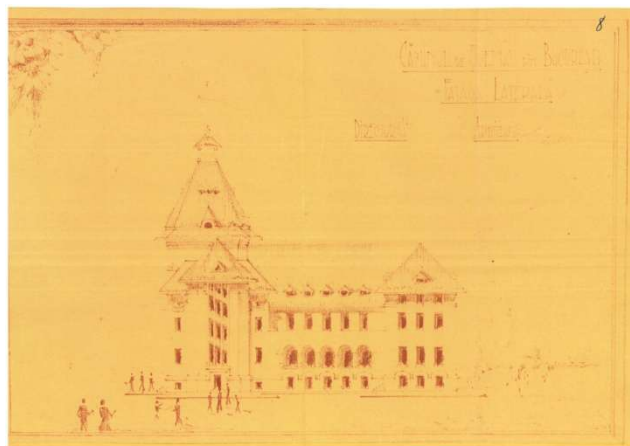

Simultan cu această investiție a M.M.S.O.S., lângă Gara de est/Obor, se ridica un cămin mult mai modest, pentru funcționarii Ministerului de Interne, proiectat de arhitectul Paul Smărăndescu. (vezi Arhiva Primăriei și Oficiul Central de Licitatii, dosar 18/1930)

Licitația a fost câștigată de către Întreprinderea Uniunii micilor industriasi, reprezentată de ing. Carlo Pedrazzoli și L.Hermann.

Dosar 198/1929 Fațadele Căminului Obor

Fotografii februarie 2025 Școala Ferdinand I Obor

Recepția finală a fost semnată în 29 mai 1935, după ce s-au verificat diferite componente cum s-au menținut în timp. La 1 august 1935 Asociația Amicele Tinerelor Fete, reprezentată de Zoe Bolintineanu, cu sediul în str. Barbu Catargiu nr. 16, a vândut Ministerului o porțiune de teren de 700 m.p. în Parcelarea Obor. El le fusese donat în iulie 1931 de către aceeași Primărie de sector II cu condiția de a construi un cămin de adăpost temporar pentru fetele fără sprijin și mijloace, care soseaua singure la Gara Obor. Prețul achiziției de către M.M.S.O.S. a fost de 630000 lei.

În 1943 s-a organizat o nouă licitație pentru transformarea podului în dormitor, asigurându-se instalații sanitare, referatul tehnic fiind depus de ing.A.Crețu. La acea dată arhitect șef era tot Tașcu Ciulli iar șeful Serviciului Tehnic devenise Pompiliu Georgescu, delegatul său fiind arhitectul Petre Boico. (dosar 219/1943) În perioada 1945-1946

căminul a fost ocupat de trupe militare și a necesitat reparații în vederea amenajării unei săli de cinematograf și teatru, în plus față de revenirea la funcția de cămin de ucenici.

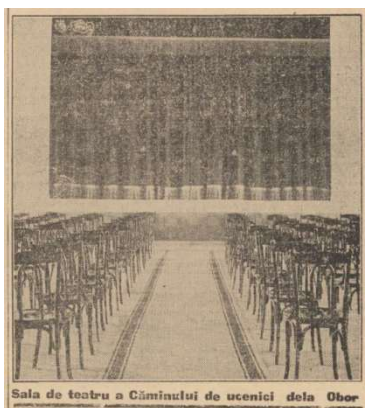
Fiind cel mai nou (masiva clădire datează abia de 3 ani), este și cel mai vast și cel mai modern utilat. Am vizitat căminul cu deamănuntul. De jos, de la subsol, unde se află imensele mașini de cea mai recentă fabricație, pentru încălzitul caloriferelor și al băilor (mașini care au costat milioane), până la ultimul etaj.

E, credem, cel mai sistematic, cel mai bine alcătuit posibil cămin de ucenici.

Există, în căminul de ucenici de la Obor, deopotrivă: sală pentru spălatul automat al vaselor, sală pentru curățirea automată a zarzavaturilor, ca și o imensă baie, deasupra căreia atârnă — lucitori paznici ai higienei — 56 de dușuri.

Și, pentru că veni vorba de dușuri: igiena corporală a ucenicilor — majoritatea copii de săteni — este strașnic păzită printr-o altă serie, specială, de băi pentru picioare și printr-o baie de aburi providențială.

Ucenicul, care a lucrat o zi întreagă în atelierul industrial, plin de fum și uleiuri și care, odinioară, se culca nespălat, negru ca un drac, — trece acum, înainte de a-și așeza capul pe pernă, pe sub razele de apă caldă ale unui duș reconfor-

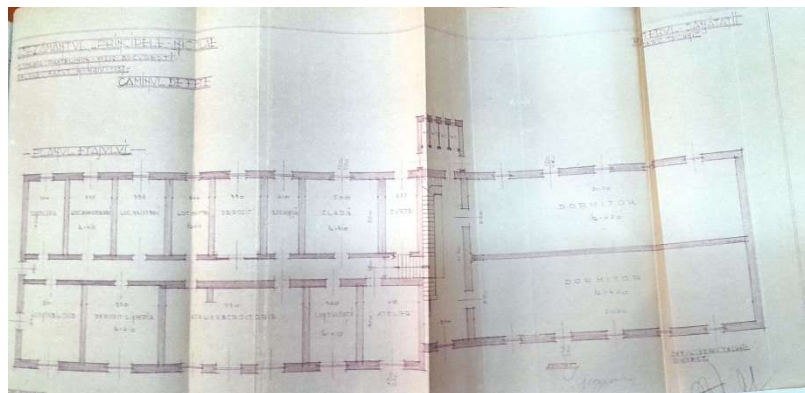
Adevărul, martie 1937

Începând cu anul 1925 autoritățile au început să conștientizeze flagelul abandonului și vagabondajului copiilor rămași orfani, bolnavi, săraci după Primul Război Mondial. Prima măsură luată de către M.M.S.O.S. a fost aceea de a înființa așezăminte de protecție și reeducare, unde să îi școlarizeze și să le ofere șansa de a practica o meserie.

Căminul de protecție a minorelor sau Căminul Ocrotirea Minorelor primește reparații după devizul arhitectei Georgescu în mai 1938. Cu această ocazie aflăm și de adresa lui în Șoseaua Pantelimon, în incinta Mănăstirii Mărcuța.

Culese de pe străzi, analfabete, fetele de 12-13 ani sunt incluse într-un program școlar de clase primare, pe care nu au voie să îl părăsească până la 14 ani, sunt îngrijite din punct de vedere sanitar, sunt hrănite și adăpostite până la 21 de ani. Urmează apoi o școlarizare în croitorie, lingerie sau țesătorie în Școala industrială a căminului, dar se îngrijesc și de menajul căminului în care erau găzduite. Pentru fetele orfane, cei din cămin asigură plasarea și la un atelier de croitorie sau lingerie, casă de modă. (Daria Luca, „Căminul pentru protecțiunea femeii”, în *Ilustrațiunea română*, 30 noiembrie 1932, anul 4, p.17)

În anul următor arhitectul Constantin Filip semnează devizul de amenajare a unei săli de dușuri și planurile sunt semnate de Tașcu Ciulli. Lucrarea a fost acordată antreprenorului Vasile Rudnic. În 1938 erau găzduite în cămin 100 de fete care aveau nevoie de condiții igienice mai bune. (dosar 326/1938)

O parte din clădire adăpostea sălile de clasă, locuințe, depozite, băi și toalete iar latura din dreapta era ocupată de dormitoare comune.

Sursa foto: *Ilustrațiunea română*, 30 noiembrie 1932, anul 4, p.17

Colonia de reeducare a copiilor vagabonzi „Principele Nicolae” fostă Colonia de muncă de la Mărcuța, Pantelimon a primit protecția și numele Principelui României începând cu 1 iulie 1926. (M.O., 25 iunie 1926, p. 19)

În 1932 aici erau găzduiți și educați 400 de băieți cu vârsta cuprinsă între 7 și 18 ani. (Daria Luca, „Colonia de muncă Principele Nicolae”, în *Ilustrațiunea Română*, Anul 4, nr. 48 din 23 noiembrie 1932, p. 14)

În 1939 se ajunsese la un număr 500 de copii care beneficiau de îngrijiri medicale, pedagogi speciali, li se trasa un program la școala primară, apoi școala superioară sau școala industrială sub controlul

Ministerului Educației. Ucenicia lor dura 4 ani după care fiecare suținea un examen de absolvire cu certificat.

In atelierul coloniei

Munci practice, executate de mici pensionari

UNDE AJUNG COPIII STRĂZII

Un asezământ de ocrotire și reeducare după modelul din țările occidentale

Micii vagabonzi lăsați în voia soartei devin cei mai de temut dușmani ai societății

Câteva date și cifre despre colonia de îndrumare „Principele Nicolae”

Pe străzi, maldane, ganguri, prin fața cinematografulor cu filme banditești, întâlnim adeseori cîrduri de copii prost îmbrăcați și cu aspect murdar. Sunt copii nimănui. Pleacă din căminuri sărace, pustii sau locuite de părinți bolnavi și săraci, copiii aceștia hoinăresc, ziua și noaptea, pe străzile Capitalei. Lăși de foame și rupți de oboseală, acești copii oropați se aruncă pe unde pot. Și fac culcuș prin clădirile neîntreținute, pe maldane, devenind stăpîni lor, și în sfârșit, prețutindeni, pe unde scapă de ochii vigilenți ai polițistilor. În fiecare dintre aceștia sălășuiește un germen al răului. Lăsați pradă foametei și vagabondajului, aceste tinere vîrstare pot deveni în curînd elemente extrem de periculoase societății.

Și totuși, vagabondajul acestora care ne dă un spectacol nu focalizat plăcut cînd îi întâlnim, nu sunt vinovați cu nimic. Sărăcia, lipsa de educație în loc de mîngăieri, bădăci și înjurături, i-au determinat să ia drumul atît de spinos al vieții de vagabond. Cu fața supție și pămîntie, cu părul mare și răvășit ei cîntărește toate pîiele alimentare din Capitală, terenurile de sport și cîmîtările. Se ferește de oamenii bine îmbrăcați și se apropie de aceia cari strîng hîrle de pe strădă pentru a o vinde, de cei ce strîng zărente și în sfârșit de aceia tîmbe al căror aspect le prevestește viața și îndeletnicirea lor de mîntîrzi.

Toți acești copii fără căpătîu nu provin din mediul rural ci numai din cel urban. Copiii, veniți din

Cinci grupe de ocrotiți făcînd exerciții premilitare în curtea așeză-mîntului de reeducare

de mîngăierile pămîntesti și vic-time ale eredității, mediului și al-tor pricin, s'au plîmădit 15 ani în sîr suflați pentru o viață cin-stiță și liniștită. Aci, în acest așe-zămînt unde nu au sălășluit copii boagați dar cu înclinații rele, s'au

Cum se face reeducarea copilului între 7-15 ani

Fiecare copil din Așezămînt (și numărul acestora este de 500), de la început e dat în îngrijirea me-dicului pentru a-l supraveghea din punct de vedere al stării sale fizice și a-i refăce sănătatea dacă este cauat. Pus sub supravegherea pe-dagogilor, e este urmărit în toate manifestările lui. Toate observa-țiunile făcute sunt trecute într-o

format elemente folosite de socie-tății și familiei.

Din această colonie, copiii, cari altfel ar fi luat drumul închisorilor, au urmat liceul, școala nor-mală și școli superioare de me-serii.

Elevii cu calități excepționale au fost îndrumați spre școli secon-dare. Astfel 5 au absolvit școala de agricultură; 15 școala superioară de meserii; 14 școala nor-

Meseriile dintre care puteau fi alese specializările, după cursuri, erau cele de croitorie, cismărie, tâmplărie, legătorie, fierărie sau mecanică.

Ucenicii primeau apoi carnet de lucrător și un carnet pentru un cont de economii, unde li se vărsau 40% din câștigurile atelierelor în care își făcuseră ucenicia. Școala de ucenici primea comenzi din afară pentru diferite lucrări, din fondurile obținute asigurând întreținerea copiilor și a căminelor. O statistică din 1935-1939 arată că 170 de ucenici au fost angajați ca lucrători calificați în fabricile bucureștene. (A.Gheorghițescu, „Unde ajung copiii străzii”, *România*, nr. 460, 9 septembrie 1939, p. 1)

Situația căminului s-a schimbat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, aici fiind găzduite alte persoane iar funcțiunile pavilioanelor au fost schimbate. De exemplu, în 1941 au fost făcute reparații radicale, renovări și transformări la 16 pavilioane pentru a se amenaja aici Spitalul Institutului de boli ereditare și tumorale refugiat din Cluj. Au fost investite fonduri în valoare de 3,6 milioane lei, arhitect diriginte fiind C.Sălăgeanu și conductor maior V.Fotescu. Comisie de recepție din 16 ianuarie 1942 a fost formată din: arh.Eugen Popescu, M.M.S.O.S., ing.N.Opran din M.M.S.O.S., dr.C.Stanca, directorul spitalului și conductorul C.Maricescu din M.M.S.O.S. (dosar 152/1942)

Chiar dacă nu a fost înființat de către M.M.S.O.S., includem în lista căminelor de ucenici din București și o clădire al cărei istoric ar trebui reconsiderat. În mai multe ocazii s-a afirmat, cu totul greșit, că actualul Colegiu tehnologic „Grigore Cerkez” de pe Șoseaua Viilor cu Șerban vodă a fost construit/sprîjinit de către celebrul profesor de arhitectură (1850-1927). În realitate, funcțiunea inițială a clădirii a fost cea de cămin de ucenici, inițiativa având-o **Camera de Comerț București**, prin președintele ei, dr. Ștefan Cerkez (nu există nicio

legătură de rudenie ci este o coincidență de nume de familie) și colaboratorul său, Alexandru Dumitriu, celebrul artizan al ferneriei și profesor la școlii de ucenici.

Căminul de ucenici din Șoseaua Viilor cu Calea Șerban Vodă a fost inaugurat în 15 martie 1929 și a fost proiectat de arh. Adrian Gabrielescu. Reprezintă prima inițiativă, fiind terminat înaintea celui de la Obor, al Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale. Capacitatea sa a fost de 150 locuri. În 1937, la 2 ani după moartea sa, a fost dezvelit și bustul dr. Ștefan Cerkez în grădina căminului.

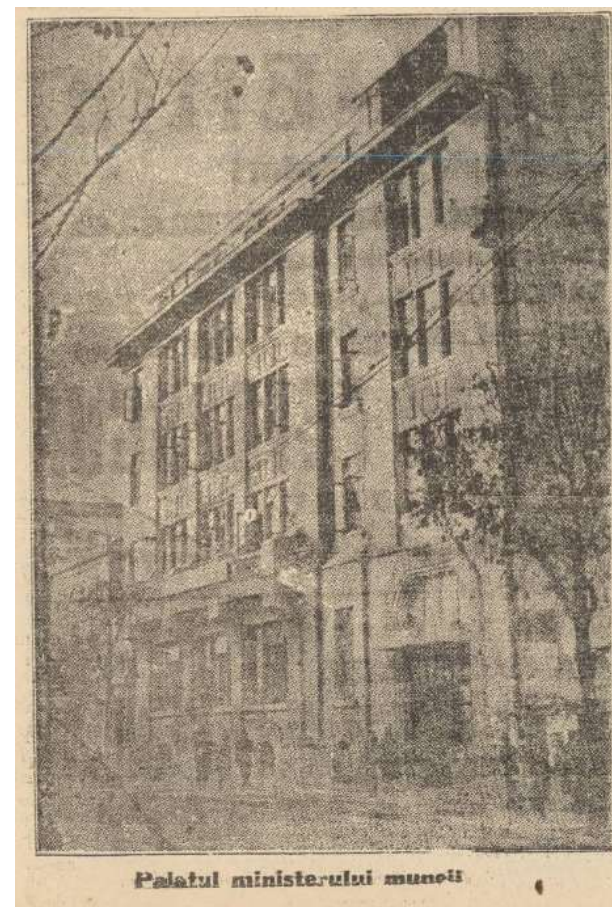

Sursa: *Ilustrațiunea Română*, 1937

Sedii ministeriale

În ultimii ani ai perioadei interbelice activitatea ministerială s-a desfășurat în sediul Casei Centrale de Asigurări (C.C.A.) din Piața Alexandru Lahovary. Fiind nevoiți să părăsească clădirea, pentru a permite amenajarea spitalului C.C.A. Ministerul caută soluții pentru un nou sediu, solicitând mai multe proprietăți pentru desfășurarea activității. Astfel una dintre cereri s-a îndreptat spre ocuparea a mai

Calea Griviței (Sursa: *Argus* 1937)

Casa Asigurărilor Sociale, arh. Ion Ionescu, Piața Al. Lahovary, arh. Ion Ionescu, 1938-1939

Casa Centrală Asigurărilor Sociale, Blvd. Carol colț str.
Str. C. Nacu, arh. Ion Ionescu, 1940

multor etaje, 2-6 din imobilul din Calea Griviței nr. 158-188. Se solicita utilizarea unei clădiri aparținând Căilor Ferate Române sau acordarea de despăgubiri salariaților S.T.B. Istoria proprietății este destul de complicată: Casa Muncii C.F.R. a cedat 2000 m.p. Ministerului

Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru ca acesta să ridice un liceu, restul proprietății urmând a fi parcelat în folosul funcționarilor C.F.R.

În 1934-1935 pe un lot de 250 m.p. cedat către Gazeta Matematică se convine ca funcționarii pensionari ai S.T.B. să își clădească un sediu. În 1948 terenul și construcțiile sunt expropriate și retransmise Casei Muncii C.F.R. iar în 1949 revin Ministerului Muncii și Prevederilor Sociale care le pierde din nou în 1950. (dosar 44/1949)

Ministerul a rechiziționat în octombrie 1948 un imobil proprietatea familiei Bragadiru din str. Vasile Conta nr. 16 colț cu str. Nicolae Filipescu nr. 53-55. În 1912 Vasile Zottescu vânduse proprietatea celebrului industriaș berar Dimitrie Marinescu Bragadiru, care încetând din viață în 1915, a lăsat o avere considerabilă celor 6 copii ai săi. Realizându-se succesiunea, proprietatea din str.N.Filipescu a revenit fiicei Sophie Bragadiru, care a ridicat un bloc de 8 etaje cu apartamente, locuințe cumpărate „la roșu” în 1945 de familii de origine evreiască.

O parte dintre proprietarii celor 32 de apartamente reușesc să părăsească țara în anii de prigoană și război. Ministerul motiva rechiziționarea imobilului acesta, pentru a putea amenaja mai ușor birourile tuturor serviciilor proprii și a celor recent incluse prin comasarea altor instituții. Ministerul oferea o sumă de 60 de milioane lei drept compensare Asociației de proprietari pentru terminarea construcției (75% planurile Serviciului Tehnic M.M.S.O.S.) și apoi folosirea imobilului în următorii 15 ani. Dosarul de arhivă nu oferă informații despre abandonarea acestei propunere. (dosar 78/1948)

O altă dispută a avut Ministerul pentru Hotel Palace din Blvd. Elisabeta/6 martie nr. 18, rechiziționat de autorități în 27 octombrie 1948 de la fiicele inginerului N.N. Pissiota. Predarea a fost făcută în mai 1951 și putem presupune că aici s-au mutat cu chirie doar o parte dintre funcționarii Ministerului, cei de la Direcția Muncii și Direcția Reeducării. Au fost ocupate parterul și cele patru etaje, existând și spații ocupate de persoane particulare. (dosar 81/1948, dosar 128/1948)

Hotel Palace, pagină din monografia Oana Marinache, *A.Culina, arhitectura la răscrucea vremurilor*, vol I. 1908-1916, Ed. Istoria Artei, 2024, p. 61

5. CĂMINELE DIN MUNTENIA

Oana Marinache

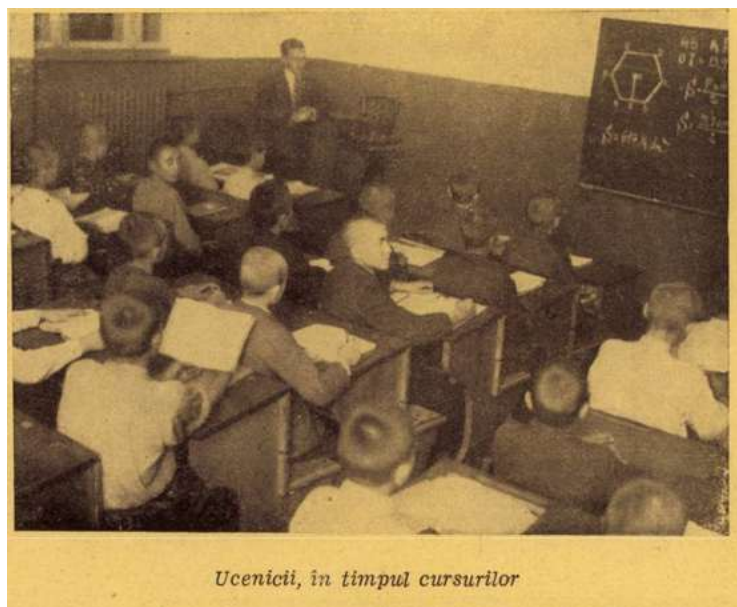
În continuare am vrea să reluăm principalele trăsături ale căminelor de ucenici din perioada interbelică, în faza de maturitate a programului social și de arhitectură. În perioada anilor '30 spre cel de-al Doilea Război Mondial căminele de ucenice ajunseseră să furnizeze o varietate de servicii sociale: locuință, hrană și odihnă, condiții igienice și tratament medical. Admiterea se realiza prin concurs, la copiii în

vârsta de 14 ani împliniți, dar care nu trebuiau să depășească vârsta de 16 ani; în anul II: să nu fi depășit 17 ani; în anul III: să nu fi depășit 18 ani.

O primă condiție era să fi absolvit cursurile primare, apoi să fie cetățean român, sănătos, iar înscrierea să se realizeze cu consimțământul părintelui. Să nu uităm că imediat după Primul Război Mondial mulți copii erau orfani de război, orfani de un părinte, fii de țărani săraci care nu își permiteau întreținerea copiilor, mici vagabonzi fugiți de acasă. În faza de maturitate a programului, ucenicii sunt

sprijiniți și din punct de vedere financiar, fiind scutiți de taxe în proporție de 1/5 efectivul din cămin. Ucenicul trebuia să urmeze cursurile școlii profesionale (serală) și să fie angajat la patron cu contract.

Ucenicii, în timpul cursurilor

Programul unei zile de ucenicie arăta astfel:

Scularea la 5:00, unii plecau la ateliere încă de pe la 6:30

Mic dejun ante 7:30

Prânz 13:00 – 15:00

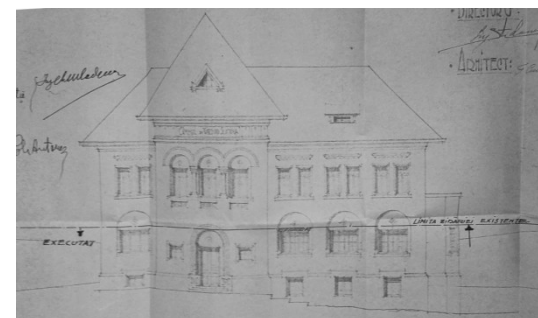
Cina 19:00 – 20:00

S-au făcut încercări să le reducă programul de atelier (muncă de cel puțin 8 ore) astfel încât patronii să îi trimită la cursurile de la ora 5 după-amiaza și de asemenea s-a introdus repaos duminical legal. Aveau voie doar la bibliotecă sau în sala comună, nu puteau reveni în dormitor până seara la culcare pentru a preîntâmpina furturile, distrugerile, alte șicane.

Ca studii de caz pentru teritorii din Vechiul Regat, am ales:

Căminul din Slatina, județul Olt, 1928-1939

Punerea pietrei fundamentale a construcției s-a făcut pe un platou în centrul orașului, la data de 10 octombrie 1928 în prezența dr.N.Lupu, ministru și directorul Stavri Cunescu. În plan local reprezentanții au fost deputații ing.Al. și Virgil Alimănișteanu, primar, prefect, director cămin.

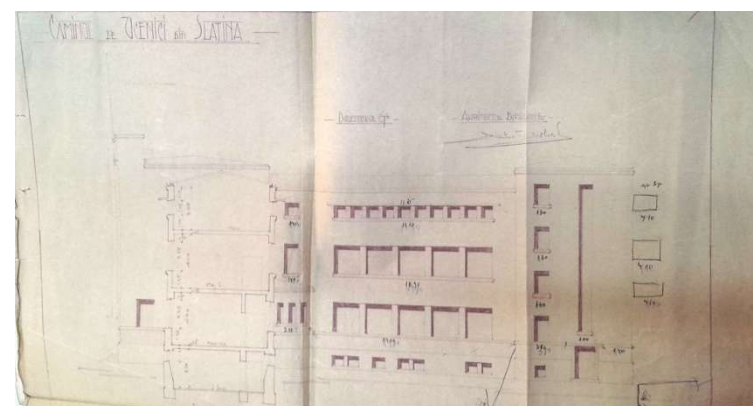
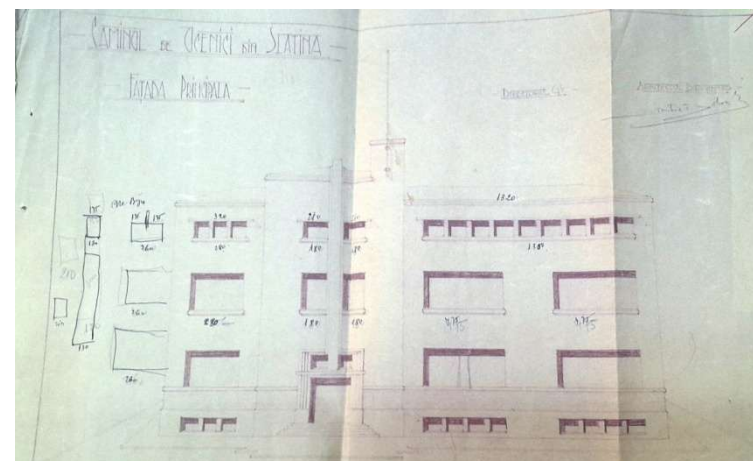
Locul pentru viitorul cămin a fost donat de către marele filantrop Varipate și s-a aflat pe str. Varipati cu str. Răducu, având o suprafață de 3140 m.p. S-au proiectat planuri pentru o clădire neoromânească de către arh. Tașcu Ciulli în 1928 și lucrările au fost cuprinse în primul buget. În secembrie 1933 fac o recepție provizorie iar în 20 august 1935 a avut loc recepția definitivă. Totuși lucrările nu au fost finalizate sau nevoile găzduirii au fost atât de mari încât construcția a trebuit să fie extinsă.

dosar 272/1931, planuri de arh. Ciulli (stil neoromânesc)

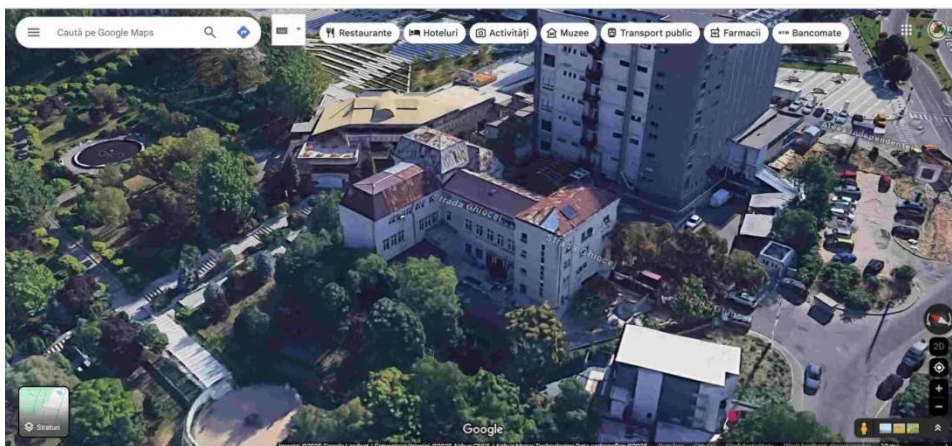
dosar 199/1937, planuri de arh. Dobrescu (stil modernist)

Deja în 1937 afirmau că va avea 100 de locuri și că era în curs de finalizare, fiind elaborate un nou proiect de către arh. Dimitrie T Dobrescu. Arh. Ștefan Iofciu a fost coordonatorul lucrărilor iar antreprenor câștigător a fost desemnat Gheorghe Antonescu.

Căminul din Slatina a fost inaugurat pe 24 ianuarie 1939 în prezența lui Stavri Cunesco, a prefectului col. C. Julian, a primarului magistrat Rîureanu (în lipsă Ministrul Ralea). Aveau în găzduire peste 400 de ucenici la 2000 de patroni.

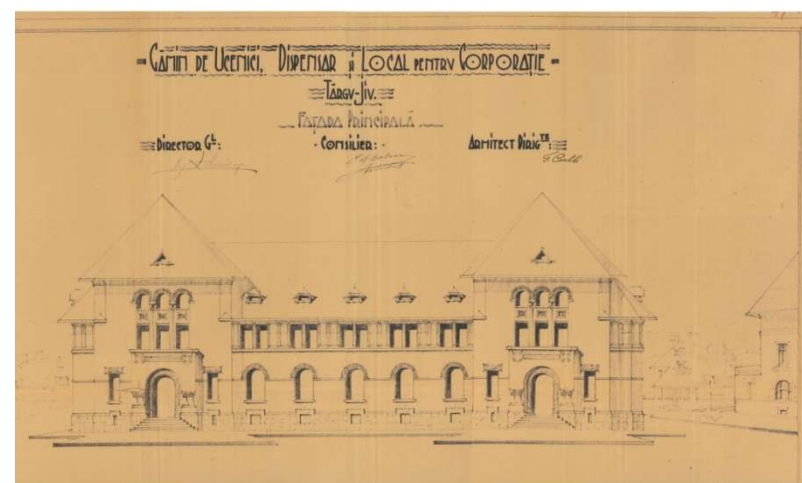

Buletinul Muncii din 1942 indică o schimbare de locatari: în cămin rămăseseră doar 50-60 elevi, el fiind ocupat de Spitalul Militar German.

Căminul de ucenici din Târgu Jiu, jud. Gorj, 1932-1936

În 1927 s-au alocat 300000 lei din Bugetul Ministerului Muncii iar în anul următor planurile au fost elaborate de arh. Tașcu Ciulli. Totuși lucrările au fost amânate, piatra de fundație fiind pusă abia în 11 iunie 1932. Căminul din Târgu Jiu a apărut la inițiativa politicianului Grigore Iunian, fost ministru al Muncii și Justiției.

În lipsa documentației de arhivă complete, dar pe baza anunțurilor din presa de epocă, putem elabora un calendar al lucrărilor.

Planurile sunt semnate de arh. consilier C.D. Dobrescu și dirigit de arh. Tașcu Ciulli, construcția în stil neoromânesc fiind una

dintre cele mai frumoase din țară. Adăpostește astăzi Primăria Târgu Jiu și este monument istoric.

La 1 decembrie 1932 s-a organizat licitația pentru lucrările instalațiilor sanitare din dispensar + cămin ucenici + localul corporației pentru o valoare de 1,283 milioane lei (Sursa: *Lupta*, noiembrie 1932)

La 15 septembrie 1933 a avut loc o licitație pentru instalațiile electrice în valoare de valoare 257775 lei pentru cămin + oficiu de asigurare + dispensar. (*Monitorul Oficial*, august 1933)

Să reținem funcțiuni multiple: cantină, dispensar și bibliotecă, în incinta ei funcționând și Oficiul Asigurărilor Sociale.

În septembrie 1934 a avut loc și o inspecție a lui M.Georgian iar în 1935 a fost publicat un articol critic care condamna cheltuirea a 5 milioane de lei pentru cămin deși nu erau prea mulți ucenici în oraș.

În sfârșit, la 3 august 1936 a fost inaugurat de Ministrul Muncii, I. Nistor, alături de Constantin I.C.Brătianu, Gh. Tattarescu, dr. I. Costinescu. A fost o mare festivitate locală, fiind inaugurate tot atunci și un sanatoriu tuberculoși, spitalul județean și noul parc.

Buletinul Muncii 1942 indica o capacitate de 60 locuri, dar au fost găzduiți doar 43 de copii, dormind în camerele de personal pentru că aici a fost trimis Spitalul militar evacuat din Satu Mare.

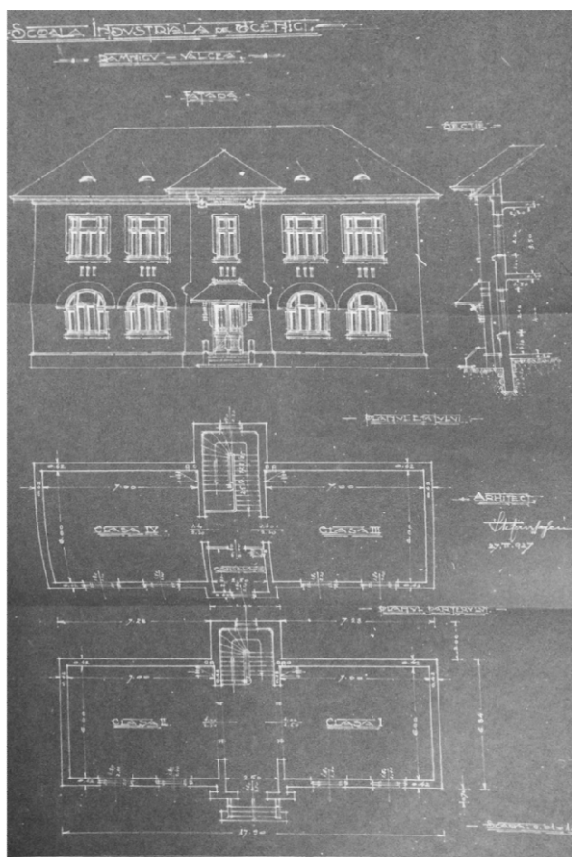
A se vedea și

<https://www.targujiuodinioara.ro/periodainterbelica/caminuldeucenici.html>

Site Primăria Târgu Jiu

Arhiva de arhitectură: Râmnicu Vâlcea

6. CĂMINE DE UCENICI DIN ARDEAL

Mircea Pașca

Căminele de ucenici din Transilvania, Crișana, Banat se încadrează în politica generală, națională, de construire de cămine pentru ucenici, dar, în plus, după Unire, statul și Ministerul muncii au avut o atitudine și o strategie națională aparte pentru „provinciile alipite” la vechiul Regat. Aceasta reiese din toate discursurile și declarațiile oficiale, din articolele de presă. Câteva exemple sunt ilustrative pentru discursul național.

În 1932, apărea articolul lui Vasile Ibășteanu, „Importanța căminelor de ucenici din punct de vedere economic și național”⁴⁵ „Avântul meu luat de industrie după războiu, aduce cu sine o mare criză de ucenici. Această criză era mai pronunțată la noi în Ardeal și Banat, datorită industriei mai puternice de care dispunea, această regiune. Aci însă această problemă prezintă două aspecte: unul economic și altul național.

Deși la preluarea imperiului se găseau în Ardeal câteva instituții de acest fel, totuși ele nu corespundeau scopului nostru, căci având caracter comunal sau particular nu puteau fi satisfăcute și nici puse sub o conducere națională.

Elementul românesc nu mai putea fi lăsat și pe mai departe la aceste cămine, a căror scop principal era de a-i maghiariza. Această lacună a

⁴⁵ *Patria*, 21 decembrie 1932, anul 14, nr. 263, p. 2

fost observată încă de la început de către conducătorii Consiliului Dirigent cari au și făcut unele încercări de a crea astfel de instituțiuni, acordând orașelor mai mari ca: Cluj, Tg. Mureș, Arad, Timișoara și altele, ajutoare de stat de câte 500.000 coroane. (...)

După înființarea ministerului muncii situația se schimbă; problema înființării căminelor de ucenici a fost de la început pe larg studiată, punându-se în discuție încă în anul 1921 la primul congres al învățământului muncitoresc, luând ființă în același an „Asociația pentru ocrotirea ucenicilor industriali“, din inițiativa căreia s-a înființat cel dintâi cămin în București.(...)”

În articolul „Reorganizarea școlilor și căminelor de ucenici din Ardeal”⁴⁶, publicat în ziarul „Viitorul” din 18 martie 1937, sunt prezentate căminele de ucenici construite după 1920 și cele pe care și le propune ministerul să le ridice. O importantă componentă a politicii edificării acestor cămine de ucenici era cea națională, de importanță strategică pentru România interbelică, ce îngloba teritorii alipite, locuite de diverse naționalități și unde românii erau lipsiți de educație și pregătire profesională adecvată și puțin prezenți în rândul muncitorilor și meseriașilor în orașe.

„(...) Pentru regiunea Ardeal, „Fondul pregătirii profesionale” pentru construcții, amenajări, întreținere da cămine, a reclamat, din 1933 și până azi, suma de lei 58 milioane. Privitor la modul cum ministerul muncii s-a ocupat în special de ucenicii din regiunile alipite, - întrucât era în adevăr nevoie ca să se românizeze complet

⁴⁶Viitorul, 18 martie 1937, nr. 8755, anul 29 , p. 3

meșteșugul care era în mâna minoritarilor, - d. ministru Nistor a dispus și direcțiunea generală a muncii ne-a pus la dispoziție situația fondurilor distribuite în vederea alimentării școlilor și căminelor. (...) Rezultatele, dincolo de așteptările d-lui ministru I. Nistor, au întărit și mai mult ideia că numai prin formarea unei puternice clase meșteșugărești ieșită din rândul ucenicilor, se poate stăvili intrarea în țară a meșterilor străini. (...) Ceea ce am înfățișat mai sus, este numai o latură a problemei pregătirii mânei de lucru indigenă. (...)”

În 1938, în articolul „Ministerul muncii va înființa zece noi cămine de ucenici”⁴⁷ se prezenta declarația ministrului: „D. ministru Mihail Ralea a luat hotărârea de a înființa zece noi cămine de ucenici la Reșița, Satu Mare, Cluj, Brașov, Baia Mare, Sibiu, Iași, Craiova, Galați și Brăila”.

În 1939 se anunța: „Pe întreaga zonă de frontieră de la Timișoara spre Sătmăr se ridică cetăți puternice pentru pregătirea ostașilor muncii. E o zonă în care era nevoie de această stimulare a muncii românești. Alături de fortificații un spirit nouă, de creație s-a inaugurat. Și e nevoie de muncitorii pregătiți. S-au construit cămine de ucenici la Timișoara și la Arad. La Oradea este sub acoperiș. Și va fi unul din palatele impozante ale acestui oraș”⁴⁸.

⁴⁷Tempo, București, 31 decembrie 1938, anul 6, nr. 1682, p. 3
https://adt.arcanum.com/ro/view/TempoBukarest_1938-12/?query=caminE+de+ucenici+&pg=100&layout=s

⁴⁸„Căminele de ucenici în construcție, Universul, 25 noiembrie 1939, anul 56, nr. 324, p. 10

În Buletinul Muncii, din 1 august 1940⁴⁹ sunt prezentate statisticile căminelor de ucenici și ucenicilor, în 1939. Au fost adăpostiți în căminele Ministerului Muncii, în cursul anului, 3.825 ucenici și elevi. În ordine descrescândă, după situația de la 31 decembrie 1939, erau: În căminul din: Timișoara, 243 ucenici; Hunedoara, 237 ucenici; Brașov „Regele Ferdinand” 171 ucenici; Oradea 150 ucenici; Tg.-Mureș 146 ucenici; Cluj 145; Arad 98 ucenici; Bistrița 92; Turda 88; Satul-Mare 84 ucenici; Dej 80 ucenici; Sibiu 60 ucenici; Petroșani 53 ucenici; Reghin 53; Reșița 50 ucenici; Alba-Iulia, 45 ucenici; Brașov (str. Pe Tocile), 39 ucenici; Zalău, 30 ucenici⁵⁰. (Notă: căminele din localitățile subliniate erau construcții noi existente, în funcțiune în 1939)

În Ardeal putem distinge trei categorii, trei generații de cămine de ucenici:

I. Căminele de ucenici începute de autorități locale, asociații de meseriași, dar nefinalizate, preluate de ministerul muncii, proiectate într-un stil specific dinaintea de 1914 în Transilvania, dar finalizate de ministerul muncii și decorate cu elemente de arhitectură național românească.

II. Căminele de ucenici construite de minister în cadrul propriului program de edificare. Ele sunt ridicate în aceeași manieră și conform aceleiași tipologii funcționale ca și cele din restul țării, arhitectura lor este cea național-românească.

III. A treia generație de cămine, construite în programul de edificare a ministerului sunt cămine moderne, cu o arhitectură modernistă, eventual cu discrete elemente decorative românești. Ele constituie cristalizarea matură a programului de arhitectură a căminelor de ucenici. Sunt clădiri de mari dimensiuni, care grupează mai multe funcțiuni: cea de cămin pentru ucenici cu dormitoare, infirmerie, săli de curs, bibliotecă, sală de mese, baie. Cantina, baia și sala de mese erau deschise și altor ucenici din afara căminului și muncitorilor. Pe lângă această funcțiune în clădire erau proiecte să funcționeze și inspectoratul muncii și institutul de orientare profesională.

⁴⁹ *Buletinul Muncii*, 1 august 1940, Anul XX, vol III, nr. 1-3,
https://adt.arcanum.com/ro/view/BuletinulMuncii_1940/?query=buletinul+muncii&pg=538&layout=s

⁵⁰ *Ibidem*, p. 70

Lista căminelor de ucenici construite și întreținute de Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, în perioada interbelică, în Ardeal

	Localitate	Ani de construcție	Arhitect
1.	Cluj	1922-1925/ 1929	?
2.	Târgu Mureș	1925-1935	Arh.Maetz Ervin și Petre H. Ionescu
3.	Alba Iulia	1928-1931	Arh. Tașcu Ciulli
4.	Brașov	1928-1934	Arh. Dimitrie T. Dobrescu
5.	Hunedoara	1934-1938	Arh. Dimitrie T. Dobrescu
6.	Dej	1934/35?-1937	Arh.Petre H. Ionescu
7.	Timișoara	1934-1937	Arh. Tașcu Ciulli
8.	Arad	1937-1940	Arh. Tașcu Ciulli
9.	Oradea	1938-1939-1949	Arh. Petre H. Ionescu
10.	Sibiu	1937-punerea pietrei de temelie , dar nerealizat	Arh. Tașcu Ciulli + P.H .Ionescu

Primele două clădiri ridicate, finalizate, în Transilvania, după 1920, pentru cămine de ucenici au fost în Cluj: Căminului de Ucenici al Camerei de Comerț din Cluj, și Căminul de Ucenici al Ministerului Muncii.

Din *Buletinul Muncii* din anul 1928 aflăm despre situația căminelor de ucenici și despre „Activitatea inspectoratului în legătură cu legea pentru căminuri de ucenici”.⁵¹ „Inspectoratul muncii este reprezentat prin șeful său în toate comitetele căminelor de ucenici din Cluj, în calitate de membru de drept, delegat conform art. 2 din legea pentru căminurile de ucenici. Delegatul inspectoratului participă la toate ședințele comitetelor căminelor de ucenici, îndrumând activitatea căminelor în direcția indicată de Ministerul Muncii. Supraveghează ca fondurile date de minister să fie bine întrebuințate și inspectează căminele de ucenici pentru a se asigura de o îngrijire bună a ucenicilor adăpostiți în cămine. Semnalează comitetelor neregulile observate și insistă ca acelea să fie îndepărtate.

În mijlocul anului s-a terminat construirea noului cămin de ucenici al Camerei de comerț din Cluj, care a fost dat numaidecât destinației. În acest cămin au loc 150 ucenici, ocroțiți în cele mai bune condiții. Noua clădire a căminului primăriei (căminul No. 1) rămasă neterminată din anul trecut, se găsește în aceeași situație și la finele

CĂMINELE DE UCENICI DIN CLUJ

⁵¹ *Buletinul Muncii*, nr. 10-12, 01.10.1928, anul 9, p. 562-563
https://adt.arcanum.com/ro/view/BuletinulMuncii_1928/?query=c%C4%83minul+de+ucenici+cluj&pg=575&layout=s

anului. Nu s-a continuat cu construirea din lipsă de fonduri. Consiliul comunal ar dori ca acest cămin să treacă în proprietatea statului.”⁵².

CĂMINUL DE UCENICI AL CAMEREI DE COMERȚ DIN CLUJ

Clădirea se găsește pe strada Burebista, nr.2, fosta stradă Moldova nr. 2. În prezent în clădire funcționează Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir.

În 4 august 1925, consiliul de administrație al Camerei de Comerț a hotărât construirea unui cămin propriu pentru ucenici. În 28 mai 1926, Camera de Comerț a cumpărat un teren, situat în „cartierul industrial al orașului”. Temeliile clădirii au fost puse în 25 august 1926. Inaugurarea Căminului de Ucenici al Camerei de Comerț din Cluj a avut loc în 26 Septembrie 1927, în cadrul unei festivități ample, cu mulți participanți, în prezența ministrului Alexandru Lapedatu, a foștilor miniștri ai muncii N. D. Chirculescu și Gr. Trancu-Iași⁵³.

Căminul avea o capacitate de 150 de locuri și adăpostea, în 1928, 120 de ucenici. Începând cu 1933 în clădire a funcționat Școala de Ucenici din Cluj, în chirie la Camera de Comerț. „Școala, de ucenici

începând cu anul școlar 1933-34 funcționează în edificiul închiriat de la Camera de Industrie și Comerț, în Str. Moldovei nr. 2. Astfel s-a putut concentra pentru prima dată întreg mobilierul și toată averea școalei într-un singur local, după mulți ani de zbucium, după nenumărate intervenții, după mutări dăunătoare de la o școală, la, alta”. Școala avea 10 săli de învățământ, camere pentru birou, sală pentru profesori, laborator de fizică, bibliotecă, și muzeul industrial ⁵⁴.

În 1939 Ministerul Muncii a cumpărat clădirea Căminului de Ucenici construită de Camera de Comerț: „Tot în 1939 Ministerul a cumpărat un imobil în Cluj, clădit de Camera de Comerț și Industrie din Cluj, cu scopul de a-l transforma în cămin de ucenici și a mai clădi pe acelaș teren o construcție nouă, pentru adăpostirea a 450 ucenici. Timpurile grele au împiedicat însă ca lucrările să poată începe în cursul acestui an.”⁵⁵

Clădirea este amplasată la front stradal, adaptată parcelei disponibile. Are demisol, parter și două etaje și planul dreptunghiular, iar spre curte este un rezalit central al casei scării. Fațada este realizată în stil național românesc. Este asimetrică, în partea dreaptă este un

⁵²Ibidem, p. 262-263

⁵³Dimineața, 28 septembrie 1927, anul 23, nr. 7479 https://adt.arcanum.com/ro/view/Dimineata_1927_09/?query=caminul+de+ucenici+cluj&pg=227&layout=s
Națiunea, 27 septembrie 1927, anul 1, nr. 204
https://adt.arcanum.com/ro/view/NatiuneaKolozsvar_1927-3/?query=c%C4%83minul+de+ucenici+cluj&pg=283&layout=s

⁵⁴Patria, 1 decembrie 1936, anul 18, Număr special, p. 31
https://adt.arcanum.com/ro/view/Patria_1936_12/?query=%C8%99coala+de+ucenici+cluj&pg=30&layout=s
Patria, 19 decembrie 1936, anul 18, nr. 282
https://adt.arcanum.com/ro/view/Patria_1936_12/?query=%C8%99coala+de+ucenici+cluj&pg=129&layout=s
⁵⁵Buletinul Muncii, 1940, Anul 20, nr. 3, Vol. III, p. 597-598
https://adt.arcanum.com/ro/view/BuletinulMuncii_1940/?query=buletinul+muncii&pg=538&layout=s

rezalit cu trei travee. Aceasta este compoziția dominantă. La parter sunt ferestre mari, la etajul întâi este o pseudologie scoasă în console, cu trei arcade semicirculare susținute de coloane scurte. Câmpul dintre arcade este bogat decorat cu motive vegetale de tip brâncovenesc și include elemente care simbolizează meseriile meșteșugurile.

Deasupra sunt câte două ferestre pe fiecare travee, grupate într-un cancadrament profilat, simplu ce trimite la maniera stilului național românesc.

Partea stângă a fațadei este simetrică, are patru travee, pe cele din centru sunt grupate câte două ferestre. Etajele au câmpuri dreptunghiulare verticale, cu înălțimea a două nivele, delimitate de modenaturi liniare, ce include ferestrele. Parterul are ferestre cu același tip de ancadrament profilat, precum cele de la etajul al doilea din rezalit.

Inaugurarea și povestea construirii căminului pot fi găsite în articolul „Solemnitatea inaugurării Căminului de Ucenici al Camerei de Comerț din Cluj”⁵⁶

(...) Cuvântarea d-lui Negruțiu(...)

De aceia Consiliul nostru încă în ședința sa din 28 Octombrie 1924 a hotărât să deschidem un cămin propriu de ucenici, în o casă închiriată, care în scurtă vreme s-a impopulat cu 60 ucenici adăpostiți în camere nu prea încăpătoare și în lipsă de spațiu în paturi cu etaj. Înmulțindu-se

zi de zi cererile de admitere în cămin, mult peste capacitatea lui, în ședința sa din 4 August 1925, consiliul nostru a hotărât construirea unei clădiri proprii pentru cămin, mai încăpătoare și mai confortabilă.

În acest scop la 28 Mai 1926 am cumpărat acest teren, situat în cartierul industrial al orașului, iar în anul trecut, la 25 August 1926 am început a pune temelia acestei prime porțiuni, pentru 120 ucenici, din căminul complet, contemplat pe acest loc, pentru 300 ucenici.

Suma ce a cheltuit-o pentru achiziția terenului, pentru aceasta clădire și pentru înzestrarea ei cu mobilierul cel mai necesar, se ridică la suma de lei 7.537.06918, din care ne găsim datori la fonduri proprii încă cu suma de lei 1.016190.

Cheltuiala avută am acoperit-o din excedentele bugetare ale ultimilor ani și din venitele curente ale anului în curs. Mai intră în aceasta sumă și subvențiunea de lei 300.000, primite la datele de 29 II și 24 III.1927 de la Ministerul Muncii.

Am mai primit suma de lei 25.000 tot de la Ministerul Muncii la data de 20 V 1926, dar aceasta sumă urmează să fie întrebuințată pentru înzestrarea bibliotecii căminului de ucenici, în care scop a fost acordată.

După cum o să vă convingeți din vizitarea acestei prime porțiuni din căminul proiectat, aici găsec adăpost igienic 120 ucenici. Noi suntem însă decisi a continua construcția îndată ce vom avea asigurate fondurile, pentru a completa căminul la o capacitate de 300 ucenici, având atunci disponibile și salele necesare școalei de ucenici.

În epoca aceasta, când și patronii comerciali și industriali sunt strămtorați în locuințele lor prin rechiziții de camere, acest cămin umple un gol, prin faptul că dă adăpost ucenicilor, cari azi nu pot fi adăpostiți la patronii lor în condițiuni igienice, și prin aceasta asigură

⁵⁶Nățiunea, 27 septembrie 1927, anul 1, nr. 204

https://adt.arcanum.com/ro/view/NatiuneaKolozsvar_1927-3/?query=c%C4%83minul+de+ucenici+cluj&pg=283&layout=s

în largă măsură menținerea sănătății sufletești și trupești a acestor tineri veniți de la țară la oraș, ca să devină membrii folositori ai societății de mâine în profesiunea comercială și industrială.

Se înțelege la ducerea la îndeplinirea acestor lucrări am fost împărțășiți de sprijinul mai multor bărbați valoroși, și a mai multor instituțiuni financiare, căror fără de a le înșira aici numele, le mulțămesc din toată inima,— în numele generațiilor de ucenici, cari vor beneficia de ocrotirea acestui cămin.

Nu pot încheia aceste cuvinte fără să nu subliniez faptul că, aceasta creațiune este rodul unei bune înțelegeri între membrii majoritari și minoritarii consiliului nostru, înțelegere, care de cinci ani încoace deschide perspective largi pentru ridicarea și crearea clasei de comercianți și de industriași români, cu concursul loial al concetățenilor noștrii minoritari, stăpânii comerțului și industriei de până azi. (...)

Toastul d-lui Ministru Alex. Lapedatu

Dl ministru al cultelor și artelor spune că nu vorbește în calitate de ministru, ci de Clujan, care are o adâncă satisfacție că azi se dă vieței românești a Clujului un nou și important așezământ.

Ucenicii cari vor eși mâine din acest cămin, vor fi chemați să dea o nouă viață acestui oraș. Simt o mare bucurie că văd azi dându-li-se puțința de a-și face o carieră, elementelor acelora care până mai ieri au fost ținute la porțile orașului de către privilegiații vremurilor din trecut.

Și au fost ținuți la granițele orașului acești fii de țărani români cu toate că au dat strălucite și numeroase dovezi că sunt elemente capabile de om și ce fel de meserie practică. Acest element va ajunge mâine să deie o nouă prosperare a vieței noastre economice și un nou pronunțat aspect românesc orașelor ardelene.

Toți acei cari se vor dedica religiei muncii și se vor pregăti împreună, vor fi tot atâtea energii ce se vor pune în serviciul țării spre a o duce la o propășire din ce în ce mai mare.

Se cuvine, încheie dl. ministru Lapedatu, ca exprimând toată satisfacția noastră pentru Camera de Comerț din Cluj, să aducem toate laudele noastre conducătorilor ei pentru frumoasa operă românească pe care au înfăptuit-o. Banchetul a luat sfârșit la ora 4. (St. P.)”

Fotografie a Căminului de Ucenici al Camerei de Comerț, apoi
Școală de Ucenici,
Ziarul *Patria*, 1 decembrie 1936, anul 18, Număr special, p. 31

Căminului de Ucenici al Camerei de Comerț din Cluj, foto Virgil
Mleșniță, 2025

Căminului de Ucenici al Camerei de Comerț din Cluj, foto Virgil Mleşniță, 2025

Căminului de Ucenici al Camerei de Comerț din Cluj, foto Virgil Mleşniță, 2025

Căminului de Ucenici al Camerei de Comerț din Cluj, foto Virgil Mleşniță, 2025

CĂMINUL DE UCENICI NR. 1 DIN CLUJ, AL MINISTERULUI MUNCII

Clădirea se găsește pe strada Moșilor, nr.80 (fostă Calea Moșilor 76) colț cu str. Coșbuc. În prezent în clădire și clădirea vecină funcționează Colegiul Tehnic de Comunicații „Augustin Maior”.

Imobilul a fost comandat și ridicat de primărie. Proiectul a fost întocmit cel mai probabil de un arhitect local și nu face parte din suita de proiecte ale Ministerul Muncii.

Primăria Municipiului Cluj a inițiat și a început construirea unei clădiri noi pentru un căminu de ucenici modern, cu două etaje, în 1922.

În 1925 construcția era ridicată și acoperită. A urmat o perioadă de criză financiară, iar Primăria Municipiului Cluj nu a mai putut finanța construirea și amenajarea căminului. Consiliul local a propus ca Ministerul Muncii să preia clădirea.

Ministerul Muncii a preluat Căminul de ucenici și a continuat lucrările. În 4 decembrie 1929 a fost inaugurat noul cămin de ucenici⁵⁷. Construcția este una tipică arhitecturii urbane din secolul al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea. Este amplasată la frontul stradal, și are planul în forma literei L. Organizarea interioară, planul este unul tipic unei școli sau instituții dinainte de război. Are subsol, parter și două etaje. Intrarea este amplasată în centrul aripii lungi, pe același ax fiind

⁵⁷ Patria, 6 decembrie 1929, anul 11, nr. 269

https://adt.arcanum.com/ro/view/Patria_1929_12/?query=caminul+de+ucenici+cluj&pg=39&layout=s

și scara principală. La fiecare nivel există un culoar longitudinal spre curte și încăperile amplasate de-a lungul acestuia, spre cele două străzi. Un proiect pentru modificări interioare datează din 1928 și ne permite să ne facem o idee despre planul și organizarea spațiilor interioare⁵⁸. În rezalitul central, din curte a fost amenajată scara principală, cu trei rampe. O scară existentă în aripa din stânga a fost desființată, spațiul fiind transformat în încăperi. Aripa de pe strada G. Coșbuc avea inițial doar patru ferestre, iar ulterior a fost extinsă cu încă cinci axe, înglobate într-un rezalit puțin profilat.

Antreprenorul lucrării din 1928-1929 a fost inginerul dr. Leo Bohățiel și E. Kancz, de firma „Ingineri și arhitecți dr. Bohățiel și Devecseri”. În această etapă au fost realizate reconfigurări interioare, ziduri noi, tencuirea pereților, cornișa, jgheaburi și burlane, marchiza de la intrare, trotuar asfaltat instalațiile, alte dotări necesare, mobilierul⁵⁹.

Conform planurilor pentru modificări și proiectului pentru instalații, la demisol pe axul central (în partea opusă scării) erau un depozit și două vestiare. De o parte și de alta a acestora erau două săli de mese (cele mai mari încăperi). Tot la demisol erau: bucătăria, oficiul, pivnița pentru zarzavaturi, un closet, în aripa stângă. În partea dreaptă a aripii lungi erau: pivnița, o cămară, încăperea pentru rufe murdare. Spre curte, lângă scara principală, se aflau: spălătoria, călătoria, wc-uri, o scară secundară și încăperea pentru încălzirea centrală (calorifer).

⁵⁸ Arhivele Naționale ale României, Serviciul Arhivele Naționale Istorice Centrale, Serviciul Arhive Administrative și Culturale (A.N.RO.-S.A.I.C.-S.A.A.C.), Fondul Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale (M.M.S.O.S.), dos. 84/1928, *passim*

⁵⁹ *Ibidem*

La parter pe axul central este holul de intrare, iar spre curte este scara. De-a lungul culoarelor, spre străzi sunt opt încăperi de diverse dimensiuni (unele mai mici), iar spre curte, două și grupurile sanitare. La etajul întâi erau patru încăperi mari (cel mai probabil dormitoare), două încăperi mai mici și grupuri sanitare. Planul etajului al doilea este similar cu cel al etajului întâi, doar că există trei încăperi mari și trei mai mici.

În articolul din 1929⁶⁰ se prezintă inaugurarea căminului și o descriere sumară. „Noul cămin este un edificiu frumos, cu două etaje, având fațada și intrarea principală înspre Calea Moților. La intrare are un mic hall frumos, în stil românesc, care te impresionează imediat. Are 4 dormitoare mari 20/5,60 m., unul mai mic, infirmerie mare și mică, două sufragerii mari și spațioase, sală de festivități, baie, 2 spălătoare, spălătorie, bucătărie, etc. etc. Camerele sunt mari și spațioase, bine luminate, încălzite cu încălzire centrală parchetate și vopsite frumos. Ușile și ferestrele sunt vopsite în alb, ca și dulapurile mici și frumoase, în număr de 170. Capacitatea noului cămin, ne spune d. director Mureșanu este de 150-160 băieți”.

În 1948 căminul avea următoarele încăperi⁶¹: 5 dormitoare (capacitate de 150 de paturi), sală de mese pentru 96 de persoane, sală de festivități, sală de baie cu 16 dușuri, 2 spălătoare la dormitoare (cu câte 48 de robinete) wc-uri la dormitoare (cu 5 cabine și 3 pisoari), infirmerie cu 8 paturi, bucătărie, oficiu de distribuit mâncare, cameră

⁶⁰ *Patria*, 6 decembrie 1929, anul 11, nr. 269

⁶¹ Referat /raport din 1948 despre Căminul de Ucenici din Cluj, A.N.RO.-S.A.I.C.-S.A.A.C., Fondul M.M.S.O.S., dos. 164/1948, f. 103

pentru curățat zarzavat, sală de mese ocupată de magazie, fostă magazie de alimente; locuința directorului (compusă din două camere, bucătărie); o încăpere magazie pentru îmbrăcăminte; o cameră pentru director, o cameră secretar, o cameră birou administrator, două camere mici pentru birouri; antreu, o cameră pentru pedagogi, 4 camere pentru personal de serviciu, 2 camere mecanic, o cameră pentru spălătoareasă. Fațadele sunt ritmate prin fenestrația regulată, prin câmpurile verticale cu înălțimea a două nivele, ce înglobează ferestrele de pe câte un ax. La etajul al doilea au fost utilizate asize de cărămidă aparentă și ferestrele arcate în plin cintru, cu ancadrament profilat. În rezalitul central, al intrării, între ferestrele etajului al doilea sunt câteva elemente de modenatură, pilaștri cu capiteli de factură brâncovenească. Prin elementele de modentură și tratarea ultimului nivel s-a dat clădirii o înfățișare care trimite la stilul național românesc. Fără aceste elemente de modenatură clădirea putea fi în manieră secesion sau eclectică.

*„S-a terminat noul cămin al ucenicilor din Cluj”*⁶² - 1929

După ani de așteptare. Clujul are ce mai frumos cămin de ucenici din întreaga țară

„Cluj, 4. - De la Unire încoace, problema ucenicilor din Cluj, a fost una dintre cele mai ardente probleme a cercurilor conducătoare, nu numai sub raportul pur profesional, ci și sub raportul îngrijirii lor, a educației lor, încă din primele zile ale regimului românesc s-a simțit nevoia unei asistențe organizate pentru ucenici, cu atât mai mult, cu cât

majoritatea ucenicilor din Cluj o formau elementele românești, venite de la sate.

Căminul Primăriei din Calea Moșilor

Pentru a da ucenicilor o hrană îndestulătoare și pentru a-i readuna în mod familiar sub un singur acoperiș, pentru a scuti tinerele vlăstare de tentațiile străzii și ale unor moravuri decăzute din oraș, cercurile conducătoare s-au văzut nevoite a înființa pentru ucenicii din Cluj o serie de institute, menite a-i strânge în jurul lor în mod familiar. Printre aceste institute se numără și Căminul de ucenici de pe Calea Moșilor 76, condus de către un comitet compus din delegații diferitelor autorități din Cluj și înființat de către Primăria Cluj. Încă în primii ani după unire. Acest cămin a fost instalat provizor într-un edificiu vechi al Primăriei, urmând ca în limita posibilităților să se zidească un cămin nou, modern, încăpător și igienic.

Primele încercări

Încă din primele momente, primăria, s-a isbit de greutate foarte mari: lipsa de fonduri și criza ce domnea pe piața noastră prin 1922. Prin energia și perseverența comitetului, problema a fost destul de satisfăcător rezolvată. Din donațiile diferitelor instituții publice și particulare, din obolul adunat prin industriașii din Cluj, s-au înfiripat primele speranțe, primele fonduri. Și în scurtă vreme în Calea Moșilor 76 au început noile lucrări, după un plan bine stabilit, pentru un cămin mare și modern, cu două etaje. *Din 1922, data primelor începuturi și până în 1925 toamna, data terminării construcției căminului*, comitetul a adunat și epuizat un fond de aproape trei milioane și jumătate, fond cu ajutorul căruia s-au ridicat zidurile, s-a acoperit căminul, executându-se toate lucrările necesare în acest scop.

Lipsa de fonduri

⁶²Patria, 6 decembrie 1929, anul 11, nr. 269

https://adt.arcanum.com/ro/view/Patria_1929_12/?query=caminul+de+ucenici+cluj&pg=39&layout=s

Criza era însă mai mare ca oricând. Se apropia sfârșitul regimului Vintilist. Lipsă de capital pe piață, lipsă de credit, și o scumpete excesiv de mare. Comitetul pe lângă toată energia și bunăvoința nu mai putea face față cheltuielilor, nu mai avea bani. Acuta criză financiară din acele timpuri se resimțea și în cele mai mici enomene ale vieții economice. În zadar au fost depuse toate eforturile comitetului. Fonduri noi nu se mai puteau aduna, iar Primăria nu mai putea finanța construirea și amenajarea pentru mai departe a căminului.

Transacția cu ministerul

Ucenicii din Cluj nu puteau rămâne și pe mai departe în starea precară în care se găseau. Pe deoparte vechiul cămin nu putea primi decât un număr foarte limitat de ucenici, pe de altă parte lipsa unui cămin mare și sănătos se simțea din ce în ce. Din lipsă de fonduri, orașul Cluj a făcut o tranzacție fericită cu Ministerul Industriei, cedând edificiul cu drept de proprietate ministerului, cu obligația ca ministerul să înzestreze cu toate celea necesare noul cămin, orașul rămânând proprietarul deplin al terenului din Moșilor 76, iar ministerul neputând întrebuința localul în alt scop, decât acela în vederea căruia a fost zidit noul cămin. Tranzacția a fost fericită, pentru că ministerul a găsit mai ușor fondurile necesare înzestrării noului local, decât primăria.

Marea aglomerație de la vechiul cămin

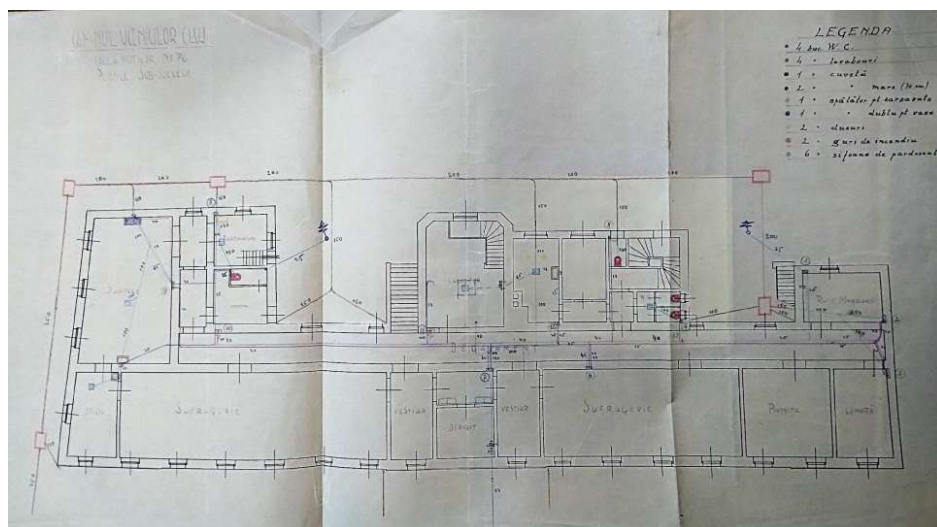
Vechiul cămin este situat în corpul vechii clădiri, la etaj. Are 5 dormitoare, adăpostind aproape 100 de ucenici. Din cauza lipsei de spațiu, ucenicii sunt atât de îngrămădiți, încât dorm în paturi cu etaj. Au o bibliotecă de aproape 600 volume în mare parte cărți de specialitate. Dormitoarele sunt bine întreținute și încălzite, ucenicii având la dispoziție în fiecare seară apă caldă pentru a se spăla pe întreg corpul, ca să nu-și murdărească efectele de pat. Se observă o bună disciplină

din partea lor. . Peste tot se observă o ordine desăvârșită a lucrurilor, spor la muncă și o conduită ireproșabilă. De altfel din declarațiunile d-lui director al Căminului reese că elementele românești sunt bine văzute în industrie, datorită unor caractere solide și harnice.

O vizita la noul cămin

Conduc de către d. Mureșanu directorul căminului, unul dintre redactorii noștri a vizitat noul local al căminului ucenicilor din Calea Moșilor 76. Noul cămin este un edificiu frumos, cu două etaje, având fațada și intrarea principală înspre Calea Moșilor. La intrare are un mic hall frumos, în stil românesc, care te impresionează imediat. Are 4 dormitoare mari 20/5,60 m., unul mai mic, infirmerie mare și mică, două sufragerii mari și spațioase, sală de festivități, baie, 2 spălătoare, spălătorie, bucătărie, etc. etc. Camerile sunt mari și spațioase, bine luminate, încălzite cu încălzire centrală parchetate și vopsite frumos. Ușile și ferestrele sunt vopsite în alb, ca și dulapurile mici și frumoase, în număr de 170. Capacitatea noului cămin, ne spune d. director Mureșanu este de 150-160 băieți, iar lucrările de investire și amenajare au costat aproximativ suma de 7 milioane de lei. — Mare sumă, din cale afară de mare, mai ales pentru ucenici. Insa nimeni nu se va mira de o sumă așa de mare când vom încheia că noul cămin va avea paturi cu arcuri și cu cearșafuri duble, când Ministerul vrea să facă din căminul din Cluj un cămin model, înzestrându-l cu toate cele necesare până în cele mai mici amănunte, făcând un cămin similar căminurilor studențești, nu numai ca exterior, ci și ca lux și confort interior. În acest caz lucrurile se schimbă, ucenicii din Cluj primind un cămin invidiabil de către mulți studenți săraci ce-și macină zilele prin cămăruțele igrasioase ale periferiilor, iar gestul Ministerului Industriei capătă o

semnificație mai mare: grija ce o are ministerul pentru viitorii industriași ai României Mari”.

Căminul de Ucenici nr. 1 Cluj, planul subsol pentru instalații
dos. 84/1928

Căminul de ucenici nr. 1 din Cluj, al Ministerului Muncii
Imagine de epocă, publicată în „Boabe de grâu”, anul 2, nr. 1, 1931

Căminul de Ucenici nr. 1 din Cluj, al Ministerului Muncii,
foto Virgil Mleşniță, 2025

CĂMINUL UCENICILOR ROMÂNI „AVRAM IANCU DIN TÂRGU MUREȘ”⁶³

Clădirea face parte din prima generație de cămine din Transilvania, alături de cel din Cluj, care au fost începute de primăriile orașelor, dar terminate peste ani de către Ministerul Muncii.

Inițiativa ridicării clădirii a aparținut Eforiei Căminului. Primarul Emil Dandea și Consiliul orașenesc au aprobat în 8 aprilie 1924 donarea terenului și suma de 646.000 de lei, din partea municipalității, pentru construirea căminului de ucenici⁶⁴. În 10 mai 1925 a fost pusă piatra de temelie a clădirii⁶⁵. În 27 februarie 1926, căminul era ridicat și era sub acoperiș. Ulterior lucrările au fost oprite. A urmat criza economică⁶⁶.

În 1934, primarul orașului Târgu Mureș, Dandea, a apelat la ministrul liberal Alexandru Lapedatu, care, a apelat la ministrul Muncii, Ion Nistor. Astfel clădirea a fost finalizată cu fondurile date de Ministerul Muncii⁶⁷. Căminul a fost inaugurat în la 1 decembrie 1935⁶⁸. „În toamna anului 1936, Căminul de ucenici, și-a deschis porțile,

⁶³ Clădirea și istoria ei a fost studiată și prezentată în:

Ioan Eugen Man, *Târgu-Mureș, Istorie urbană Perioada interbelică*, vol III, Târgu-Mureș, Editura Nico, 2010, P 149-152

⁶⁴ *Glasul Mureșului*, 14 septembrie 1935, Anul 2, nr. 34, p. 1

https://adt.arcanum.com/ro/view/GlasulMuresului_1935_07-12/?pg=16&layout=s

⁶⁵ Ioan Eugen Man, *op.cit.*, p. 150

⁶⁶ *Ibidem*, *op.cit.*, p. 150

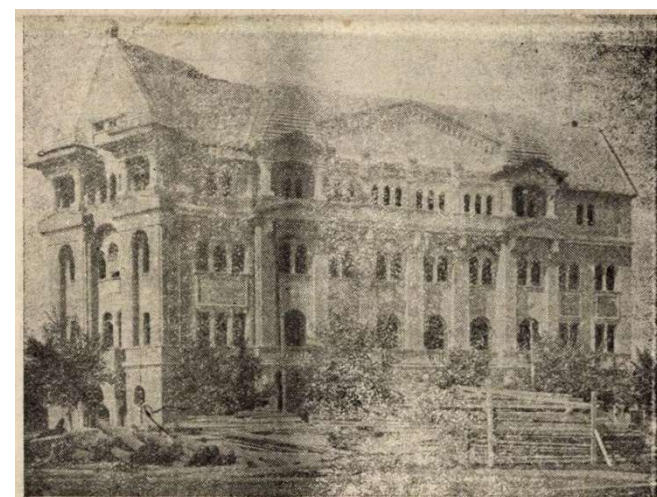
⁶⁷ *Glasul Mureșului*, 14 septembrie 1935, Anul 2, nr. 34, p. 1

https://adt.arcanum.com/ro/view/GlasulMuresului_1935_07-12/?pg=16&layout=s

⁶⁸ Ioan Eugen Man, *op.cit.*, p 149-152

primind 120 de ucenici români, sosiți de prin satele mureșene, și ținuturile moților”⁶⁹

Proiectul inițial pentru cămin a fost întocmit de municipalitate, de șeful Oficiului Tehnic al Primăriei, de inginerul-șef / arhitectul Maetz Ervin, care conducea și lucrările de construcție⁷⁰. Proiectul final, la reluarea lucrărilor a fost întocmit de către arhitectul Petre H. Ionescu, care a dat clădirii ornamente ale stilului național românesc⁷¹.

Căminul ucenicilor români din Târgu-Mureș

Căminul ucenicilor români „Avram Iancu”, după finalizare, publicat în *Glasul Mureșului*, 15 septembrie 1935, Anul 2, nr. 34, p. 1

⁶⁹ *Universul*, 8 iunie 1937, anul 54, nr. 148-162) 1937-06-08 / nr. 155, p. 12

⁷⁰ Ioan Eugen Man, *op. cit.*, p 149-150

⁷¹ *Universul*, 8 iunie 1937, anul 54, nr. 148-162) 1937-06-08 / nr. 155, p. 12

CĂMINUL DE UCENICI DIN ALBA- IULIA

Imobilul a fost primul cămin din seria de construcții ridicate de M.M.S.O.S, pentru ucenici, în Ardeal. A făcut parte din prima generație de cămine proiectate de arhitecții din cadrul M.M.S.O.S în România, în 1928. El aparține programului de arhitectură și tipologiei de clădire cristalizate în cadrul direcției de arhitectură din minister, pe care îl regăsim la toate proiectele pentru cămine de ucenici.

Limbajul arhitectural al stilului național românesc era menit să sublinieze românitatea, caracterul românesc al școlii, al meșteșugurilor și al industriei în Ardeal.

Clădirea este situată pe strada Octavian Goga, nr. 11. În prezent aici funcționează Colegiul Economic „Dionisie Pop Marțian”. La corpul vechi al căminului a fost realizată o extindere. Piatra de temelie a fost pusă în 8 iulie 1928.

În articolul „Un Cămin de Ucenici la Alba- Iulia”⁷² aflăm că, „Punerea pietrei fundamentale s-a făcut eri în prezența D-lui. dr. N. Lupu, ministru muncii și cooperației. (...) Seria toasturilor o încheie d. dr. N. Lupu: Nu este pentru prima oară când vin în Ardeal și în Alba-Iulia. Ca opozant, perpetuu, am venit prin aceste meleaguri și sunt fericit că de data aceasta, în cetatea care-a strălucit sub scăpărarea săbiei lui Mihai Viteazu, în orașul pecetluirii unirei definitive a tuturor

fraților prin înocoronarea primului rege a tuturor românilor, purced la fapte.

În proiectul meu este înființarea unui mare număr de cămine de ucenici, și această operă pentru Ardeal o inaugurez la Alba-Iulia.

Să ducem cu toții lupta pentru binele patriei și Ardealului care este una din părțile cele mai importante ale acestei țări, are destui fii cari să colaboreze la consolidarea ei. Închină paharul pentru prosperitatea țării”.

Recepția a fost făcută în 1931⁷³. Antreprenorul, în urma licitației, a fost Alexandru Gaal, architect din Brașov (firma Alexandru Gaal & Comp. Brașov).

În ziarul Pacea, din 19 iulie 1931, anul 2, nr. 29, a fost publicat un mic anunț prin care se spunea: „Astăzi în 15 Iulie a.c. a fost aci Delegatul Ministerului Muncii Dr N. Carabatescu Inspector General, care a luat ultimele dispozițiuni ca la data de 1 August să se deschidă Căminul de ucenici din loc. Direcția căminului stă la dispoziția părinților patronilor și tutorilor de la 8—12 ore începând de Miercuri 22 Iulie a.c.”⁷⁴ În 1939 căminul găzduia 45 de ucenici.

⁷² Viitorul, 10 iulie 1928, anul 20, nr. 6116, p.

https://adt.arcanum.com/ro/view/Viitorul_1928_07/?query=caminul+de+ucenici+alba+iulia&pg=45&layout=s

⁷³ A.N.RO.-S.A.I.C.-S.A.A.C., Fondul M.M.S.O.S., dos. 90/1928, f. 102

⁷⁴ Pacea, Alba Iulia, din 19 iulie 1931, anul 2, nr. 29, p. 3

https://adt.arcanum.com/ro/view/Pacea_1931/?query=caminul+de+ucenici+alba+iulia&pg=112&layout=s

„Căminul de ucenici din Alba-Iulia fost denumit căminul de ucenici *Mihai Bravu*,⁷⁵ proiectul de arhitectură a fost întocmit de către arhitectul Tașcu Ciulli și a fost folosit și pentru construirea căminului pentru ucenici din Tecuci⁷⁶. Unele planșe, cu denumirea „Căminul din Tecuci”, sunt semnate de arhitectul Dimitrie T. Dobrescu.

În cadrul direcției de arhitectură din minister s-a cristalizat un program funcțional pentru căminele de ucenici, pe care îl regăsim la toate proiectele pentru acestea, deci și la proiectul de la Alba Iulia. Acesta este ilustrativ pentru conceptul și funcțiunea de cămin pentru ucenici, din prima generație, din anii 1928-1934. Este practic același proiect pentru căminul din Tecuci și primul proiect al căminului din Slatina, Vaslui, și este foarte asemănător cu proiectul pentru căminul din Piatra Neamț.

Planul este în forma literei L, iar imobilul este alcătuit din volume paralelipipedice, rezalite, corpuri decroșate față de linia dreaptă a planului clădirii. Aripa din spate are forma literei T. Clădirea avea demisol, parter, etaj și parțial etajul al doilea. Circulația pe verticală se face pe două scări, de la demisol până la etaje – o scară amplasată în stânga holului și una în aripa din spate.

⁷⁵ Ministerul Muncii, Cooperăției și Asigurărilor Sociale, Tablou de denumirea căminelor, Monitorul Oficial, Partea I, 28 septembrie 1928, nr. 215, p. ;decizia ministerială nr. 35.375/928”
https://adt.arcanum.com/ro/view/MonitorulOficial_1928_09_Part1/?query=caminul+d e+ucenici+alba+iulia&pg=618&layout=s

⁷⁶ *Ibidem*, dos. 197/1929, passim

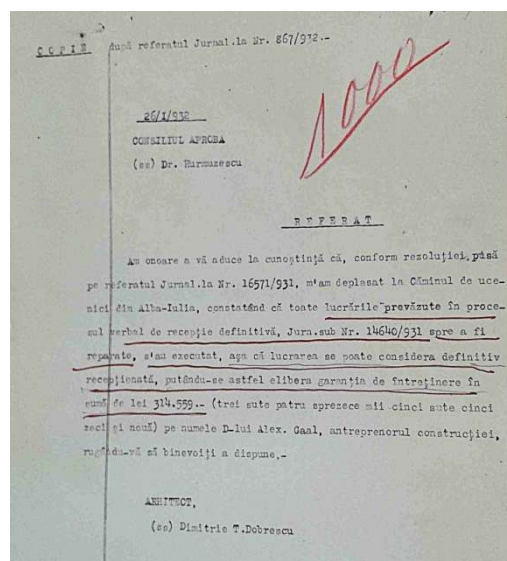
La demisol se găseau, în aripa sudică, paralelă cu strada: scara, în partea dreaptă, de unde se ajunge în lavabouri și sala mare de mese. Sub rezalitul intrării erau pivnițe. În aripa din spate se aflau: un culoar, oficiul, încăperea pentru spălat vase, bucătăria, a doua scară și încăpere pentru instalația de încălzire central (caloriferul), cu acces din curte.

La parter, în rezalitul amplasat asimetric, este intrarea, urmată de un hol mare. În stânga acestuia este cancelaria și scara spre etaj. În dreapta este sala mare pentru conferințe, terminată cu un rezalit cu trei laturi. În aripa din spate, în secțiunea mai îngustă, sunt: un grup sanitar, wc, cu acces din hol și biblioteca, care face legătura între sala mare și casa scării. Din aceasta se intră în: încăperea cu wc-uri, camera pentru dezbrăcare (vestiar) iar de aici în baie – camera cu dușurile.

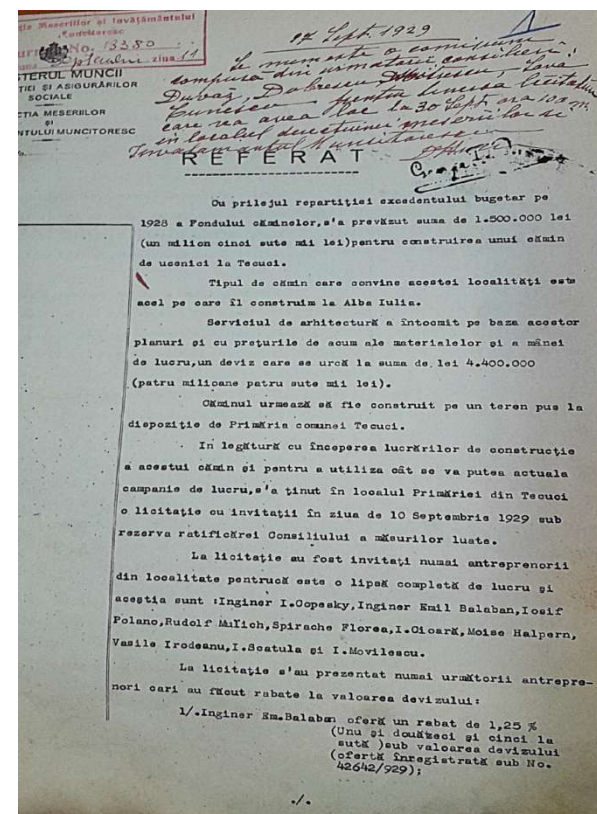
La etaj erau amplasate dormitoare: un dormitor mare și trei dormitoare mai mici. Mai existau: o camera (probabil pentru pedagog), un culoar și un vestibul, încăperea cu wc-urile și un lavabou cu chiuvete.

Aripa din spate are etajul al doilea. Pentru etajul al doilea există două variante de proiect în una, aici era doar apartamentul directorului, compus din: hol, sufragerie, dormitor, baie, oficiu, bucătărie, cămară. A doua variantă pentru etajul al doilea are mai multe încăperi. În aripa din spate este apartamentul directorului compus din: vestibul, un dormitor mare, două camere. Din casa scării se intră într-o cameră, într-un culoar, iar de aici în bucătărie, un wc. Deasupra aripii principale, în pod se aflau un vestibul, spălătoria și două camere (probabil pentru personal).

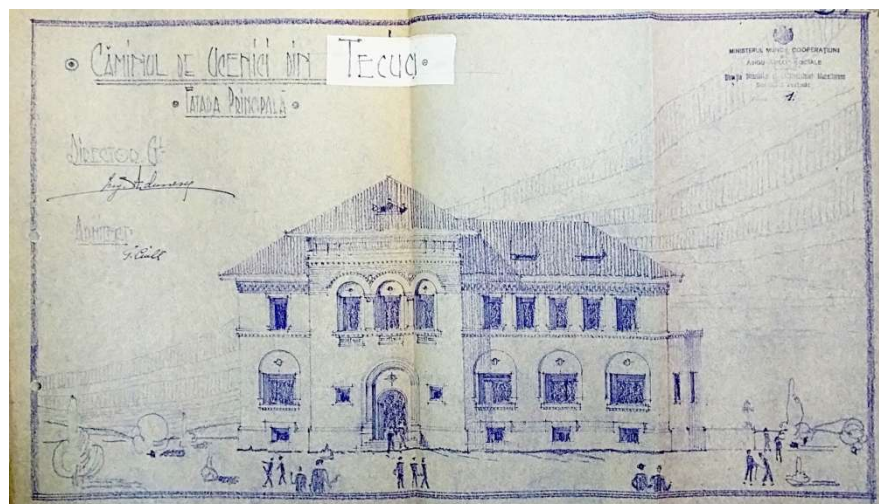
Plastica arhitecturală este în maniera stilului național românesc. Domină volumul orizontal la care se adaugă volumul vertical al intrării, supraelevat, cu arcada în plin cintru de la parter, terminat cu un acoperiș piramidal. Clădirea este o îmbinare armonioasă de volume paralelipipedice, decroșate, cu regim de înălțime variat. Acoperișul este la fel de jucat. Elementele decorative sunt cele specifice arhitecturii naționale, stilului românesc. Proiectul este mai bogat în decorații decât clădirea existentă.

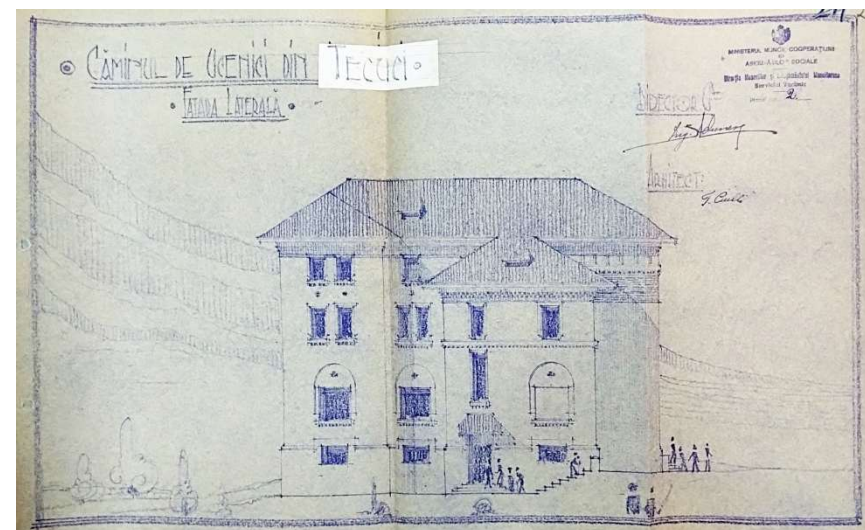
Referat privind recepția definitivă a căminului și returnarea garanției către antreprenor (dos. 197/1929)

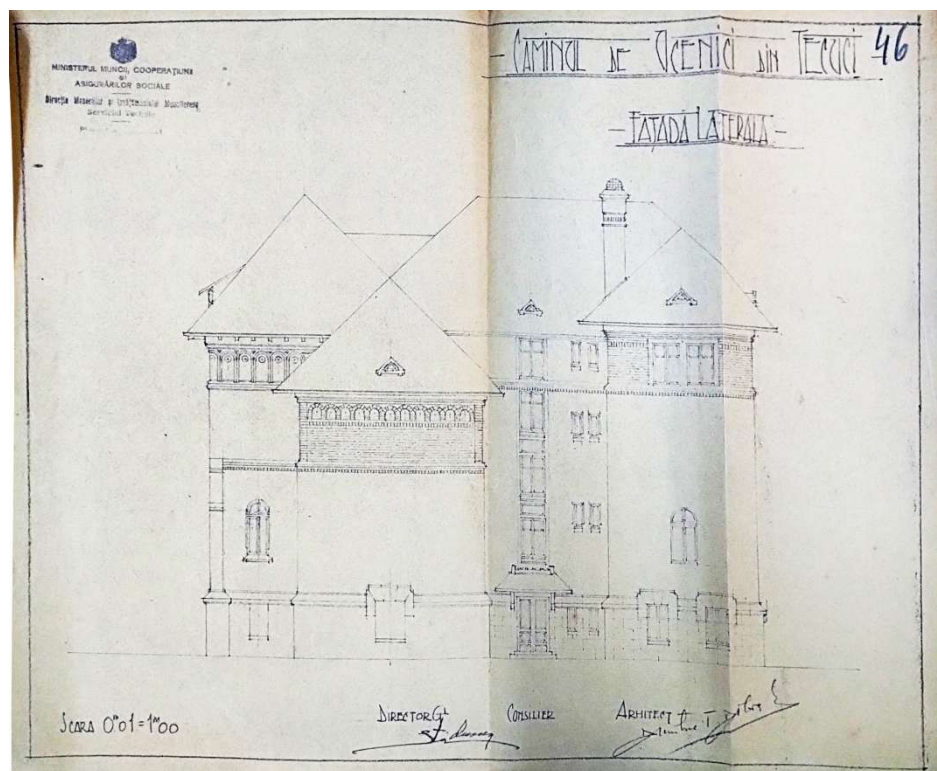
Referatul pentru construirea căminului pentru ucenici din Tecuci, unde se spune că va fi folosit proiectul căminului din Alba Iulia, aflat în construcție. (dos. 197/1929)

Căminul de Ucenici din Alba Iulia
Proiect pentru fațada principală, semnat de arhitectul Tașcu Ciulli.
Peste numele localității este pusă eticheta cu „Tecuci”

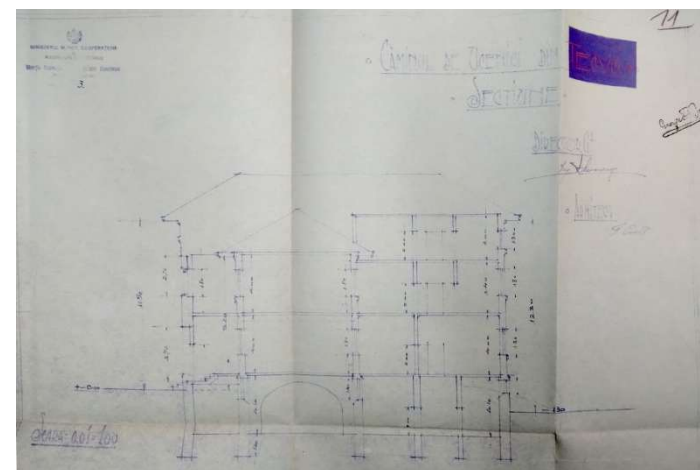
Căminul de Ucenici din Alba Iulia
Proiect pentru fațada laterală, semnat de arhitectul Tașcu Ciulli
dos. 197/1929

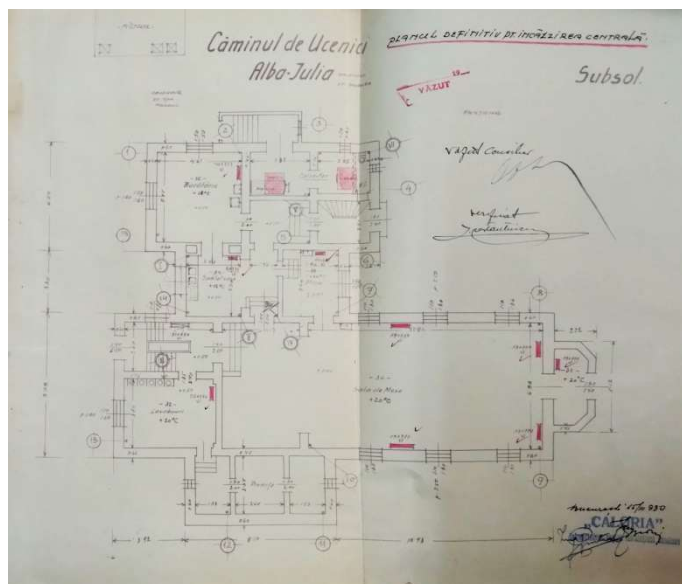
Căminul de Ucenici din Alba Iulia

Fațada laterală, pentru căminul din Tecuci (de fapt Alba Iulia),

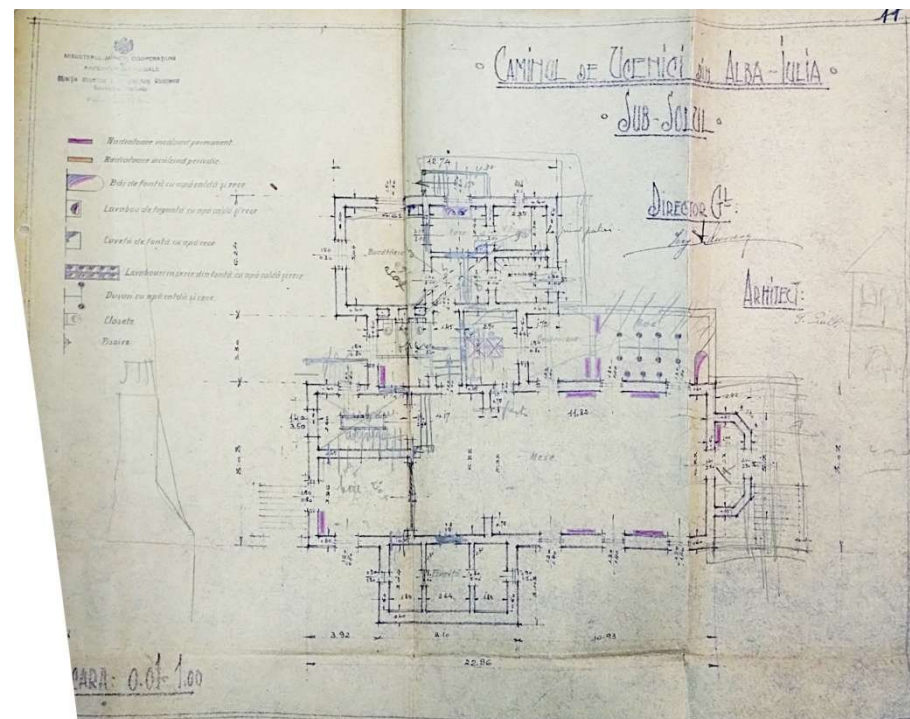
Planșă semnată de arhitectul Dimitrie T. Dobrescu

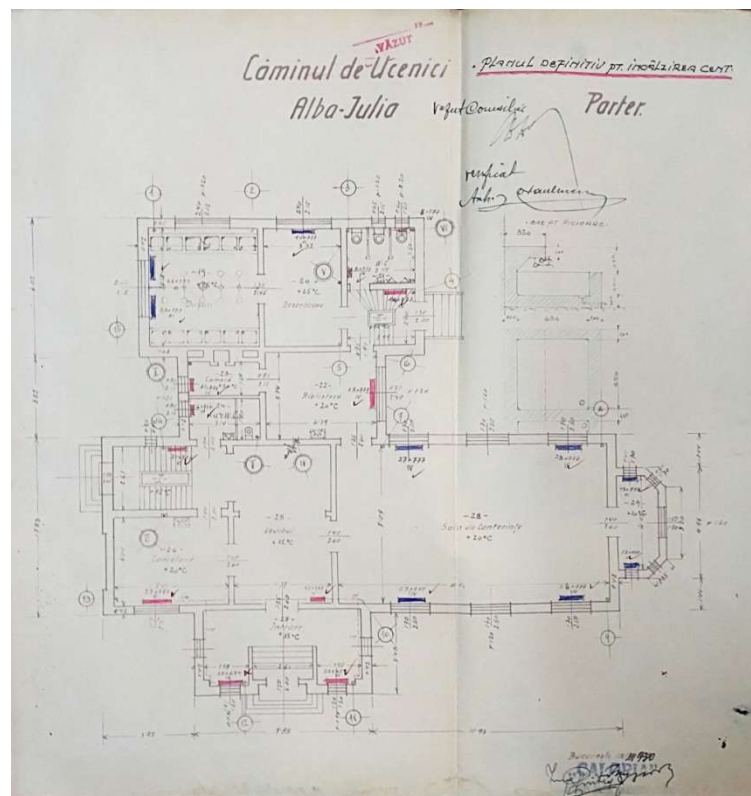
Căminul de Ucenici din Alba Iulia
Proiect pentru secțiune, semnat de arhitectul Tașcu Ciulli

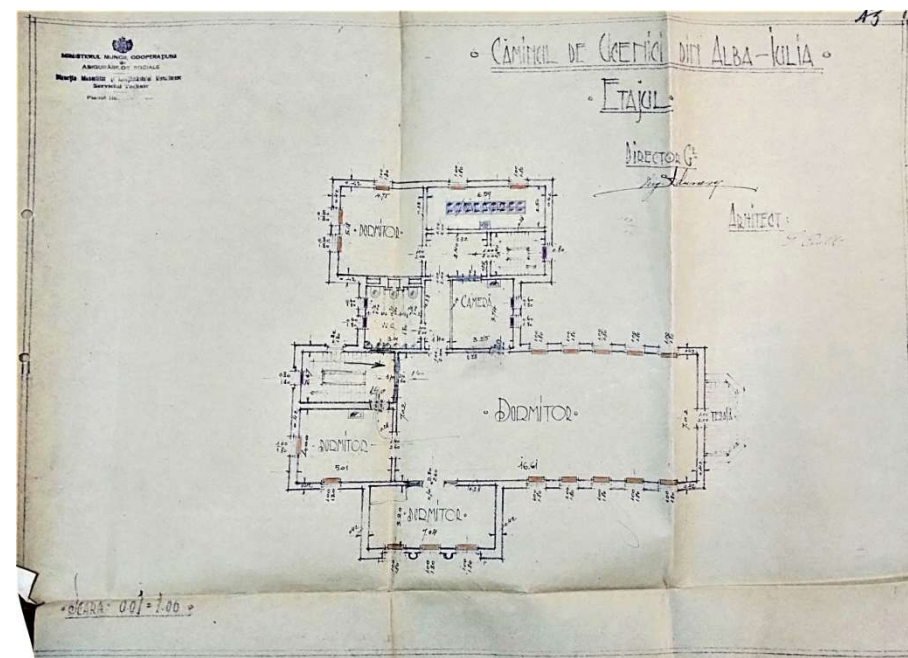
Căminul de Ucenici din Alba Iulia
Proiect pentru plan subsol, cu instalații de încălzire,
calorifere.
dos. 197/1929

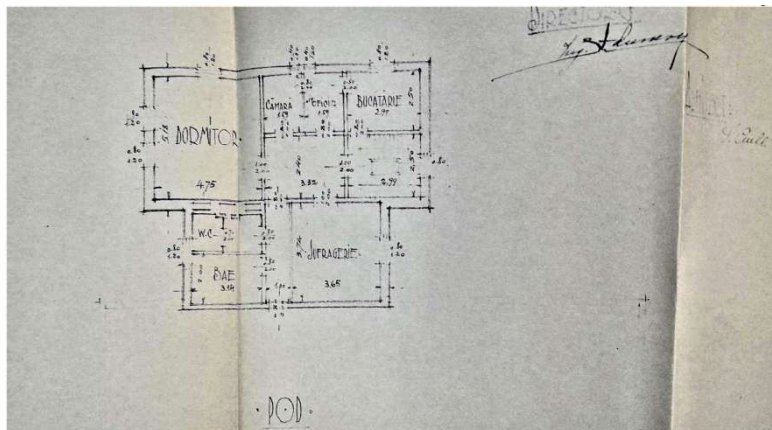
Căminul de Ucenici din Alba Iulia
Proiect pentru plan subsol, cu instalațiile de încălzire, calorifere,
instalații sanitare, dorecturi și schițe, semnat de arhitectul Tașcu Ciulli
dos. 197/1929

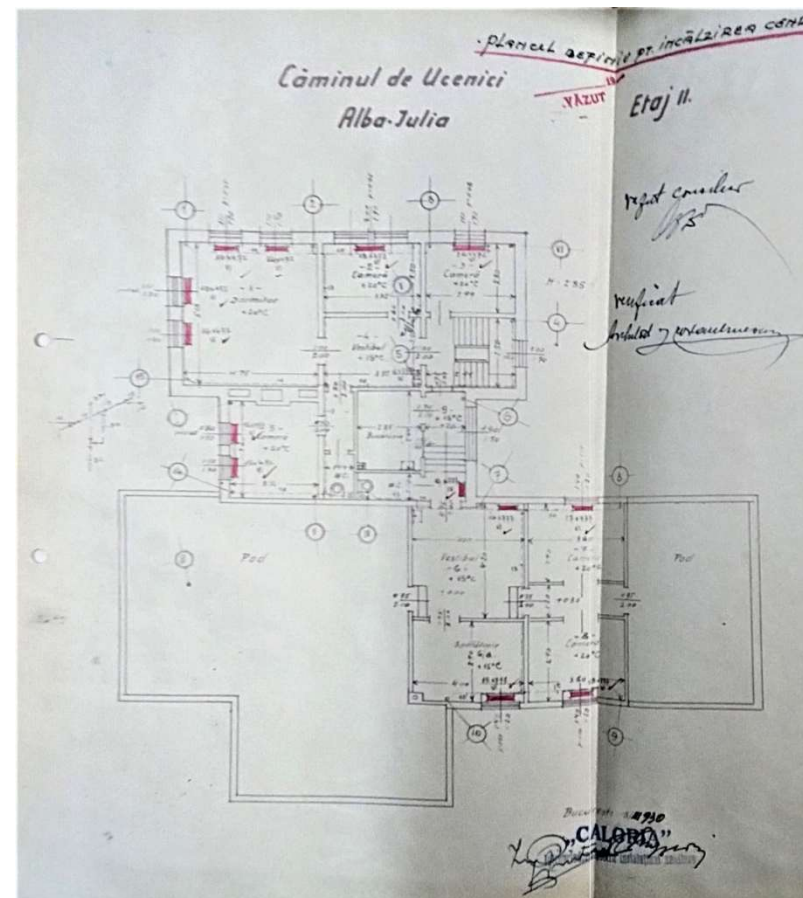
Căminul de Ucenici din Alba Iulia
Proiect pentru plan demisol, cu instalații de încălzire, calorifere.
dos. 197/1929
Â

Căminul de Ucenici din Alba Iulia. Proiect pentru plan subsol, cu instalațiile de încălzire, calorifere, semnat de arhitectul Tașcu Ciulli

Căminul de Ucenici din Alba Iulia, proiect, planul etajului al II-lea
dos. 197/1929

Căminul de Ucenici din Alba Iulia
Proiect pentru planul etajului al II-lea, cu instalații de încălzire,
calorifere.
dos. 197/1929

Căminul de Ucenici din Alba- Iulia
Imagine de epocă, publicată în „Boabe de grâu”, anul 2, nr. 1, 1931

Căminul de Ucenici din Alba- Iulia, fațada principală,
foto: <https://www.facebook.com/colegiuleco/>

Căminul de Ucenici din Alba- Iulia, fațada principală

Căminul de Ucenici din Alba- Iulia, fațada posterioară, spre curte
(2025, foto prof. Daniel Boian)

CĂMINUL DE UCENICI DIN BRAȘOV

Este al doilea caz de cămin proiectat și construit în Transilvania de către M.M.S.O.S. Se înrudește cu proiectul pentru căminul din Alba Iulia, dar este mai mare decât acesta. Clădirea este situată pe Calea București, nr. 2 (fosta stradă Dârste). Proiectul a fost realizat de arhitectul Dimitrie T. Dobrescu, care a întocmit și devizul, caietul de sarcini, a verificat situațiile de plată și a condus lucrările de construire.

Valoarea construcției terminate a fost de 8.910.000 lei⁷⁷. Piatra de temelie a fost pusă în 18 noiembrie 1929. Inaugurarea căminului din Brașov a avut loc în 22 iulie 1934⁷⁸. Căminul a fost denumit Căminul de Ucenici „Regele Ferdinand”.

Proiectul și conceptul pentru căminul din Brașov este la fel cu cele pentru alte cămine proiectate în 1928 de minister, precum cel de la Alba Iulia, dar la o altă scară și cu anumite diferențe⁷⁹.

Planul este în forma literei L, format din două dreptunghiuri perpendiculare, iar regularitatea, liniaritatea acestuia este depășită de mai multe rezalite unele de dimensiunea unei încăperi, amplasate la intrare și în capetele aripilor. Circulația pe verticală se face pe patru scări, de la subsol la etaje. S-au păstrat două proiecte, din care unul este proiectul pentru instalația de încălzire centrală, care este, de fapt proiectul inițial, în care sunt denumite spațiile⁸⁰.

La subsol erau amplasate pivnița, încăperea pentru instalația de încălzire centrală / caloriferul, spălătoria, baia cu dușuri, depozit de lenjerie. La parter, în aripa dinspre stradă, se găseau: holul principal, flancat de o bibliotecă și cancelarie; un culoar, două săli de clasă, un

grup sanitar. În extremitățile aripii sunt două scări. În aripa din curte, perpendiculară pe cea dinspre stradă este sala de mese. În capătul ei sunt: sala de serviciu, oficiu, cămara, bucătăria, cămara pentru zarzavat, lavabou. Lateral acestora sunt două scări. La etajul I sunt patru dormitoare, din care două de mari dimensiuni și spălătorul. În capătul aripii din curte este locuința directorului căminului, cu acces separat de restul căminului. Apartamentul era format din antreu, hol, cameră, dormitor, baie, bucătărie, cămară. Pentru etajul I există două variante de proiect. În cea de-a doua variantă a fost modificată poziționarea spălătorului, lângă scară. La etajul al doilea, deasupra acestui apartamentului directorului, erau un culoar, un wc și șase camere pentru personal. Deasupra restului clădirii, a celor două aripi lungi era podul.

⁷⁷ A.N.RO.-S.A.I.C.-S.A.A.C., Fondul M.M.S.O.S., dos. 392/1935, Corpul Tehic, Comisia de încadrări, f. 52

⁷⁸ Curentul, 24 iulie 1934, anul 7, nr. 2324

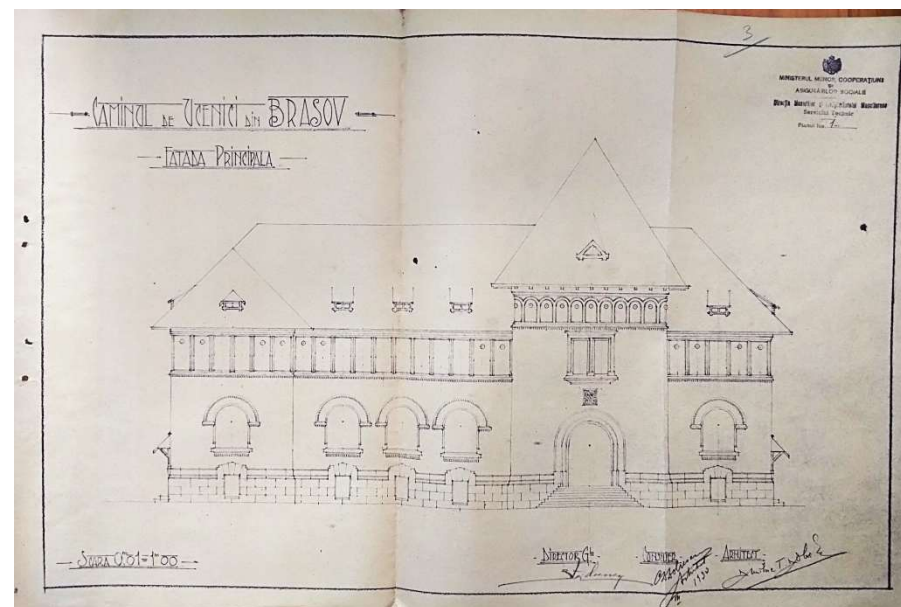
https://adt.arcanum.com/ro/view/Curentul_1934_07/?query=c%C4%83minul+de+ucenici+bra%C8%99ov&pg=185&layout=s

⁷⁹ A.N.RO.-S.A.I.C.-S.A.A.C., Fondul M.M.S.O.S., dos 273/1931., dos. 392 dos 273/1931; ., dos. 219/1936, dos 219/1936, dos 273/1931, ., dos. 174/1937

⁸⁰ A.N.RO.-S.A.I.C.-S.A.A.C., Fondul M.M.S.O.S., dos 273/1931, dos 219/1936

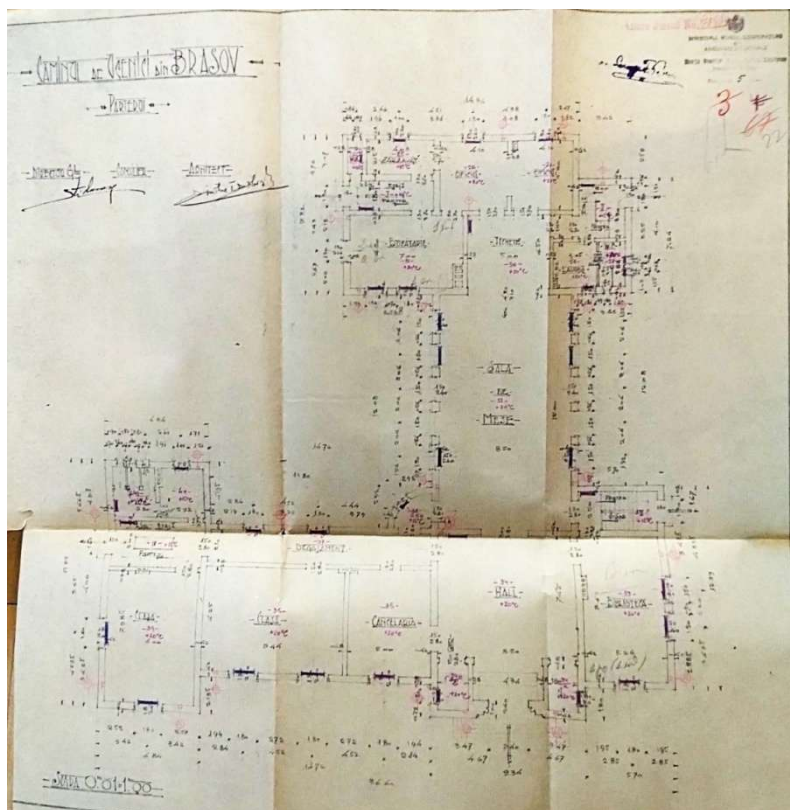

Foto Cristian Lazăr, 2025

Căminul de ucenici, școala și cantina muncitorească din Brașov

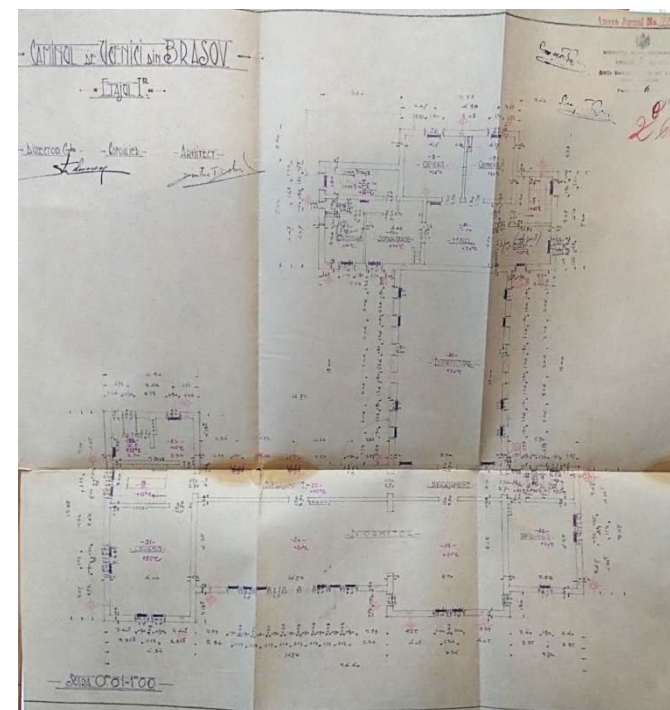
Fațada principală

Căminul de ucenici, școala și cantina muncitorească din Brașov

Plan parter, proiect de instalații

dos 273/1931

Căminul de ucenici, școala și cantina muncitorească din Brașov

Plan etaj 1, proiect de instalații

CĂMINUL DE UCENICI DIN HUNEDOARA

Este al treilea cămin construit în Transilvania în stil național românesc și este cel mai mare în acest stil. Proiectul a fost finalizat în 1934⁸¹. Piatra de temelie a căminului a fost pusă în 25 noiembrie 1934⁸².

Inaugurarea Căminului de ucenici „Regele Carol al II-lea” din Hunedoara a avut loc în 31 mai 1938. În 1939 căminul adăpostea 237 de ucenici.

Proiectul a fost realizat de arhitectul Dimitrie T. Dobrescu, care a întocmit și devizul, caetul de sarcini, a verificat situațiile de plată și a condus lucrările de construire.

Valoarea construcției terminate a fost de 9.500.000 lei⁸³. Proiectul este de același tip ca cel pentru căminul de ucenici din Brașov, dar are un etaj în plus.

⁸¹ Monitorul Oficial, Partea 2, septembrie 1934 (nr. 201-225) 1934-09-10 / nr. 208

⁸² Curentul, noiembrie 1934 (Anul 7, nr. 2424-2453) 1934-11-25 / nr. 2448
https://adt.arcanum.com/ro/view/Curentul_1934_11/?query=TEXT%3D%28caminal+de+ucenici+timisoara%29&pg=244&layout=s

⁸³ Dos. 392/1935, Corpul Tehic, Comisia de încadarări, f. 52

CĂMINUL DE UCENICI DIN TIMIȘOARA

Căminul din Timișoara era, la momentul inaugurării, cel mai mare din țară și cel mai modern. A fost primul cămin din țară, din Ardeal și Banat cu o arhitectură modernistă.

Imobilul este amplasat pe bulevardul Revoluției din 1989, nr. 15A. În prezent adăpostește Liceul Ana Aslan și sediu Digi / S.C. RCS & RDS S.A.

Arhitectul a fost Tașcu Ciulli, iar antreprenorul arh. M. Doliner (la instalații sanitare - Caloria S.A.; la instalații de încălzire - Caloriferul S.A.). Licitația pentru lucrări a avut loc în 3 Octombrie 1934⁸⁴. Punerea pietrei de temelie s-a făcut în data de 21 Noiembrie 1934⁸⁵. Inaugurarea Căminului de Ucenici „Marele Voevod Mihai” de la Timișoara a avut loc în 24 mai 1937, în cadrul unor festivități la care au participat Ion I. Nistor, ministrul muncii și asigurărilor sociale, ing.

⁸⁴ Monitorul Oficial, Partea 2, 3 septembrie 1934, nr. 202
https://adt.arcanum.com/ro/view/MonitorulOficial_1934_09_Part2/?query=TEXT%3D%28caminal+de+ucenici+timisoara%29&pg=72&layout=s

⁸⁵ Biserica și Școala, 2 decembrie 1934, anul 58, nr. 49

https://adt.arcanum.com/ro/view/BisericaSiScola_1934/?query=TEXT%3D%28caminal+de+ucenici+timisoara%29&pg=403&layout=s

Ordinea, 23 noiembrie 1934, nr. 586, p. 3

https://adt.arcanum.com/ro/view/Ordinea_1934_11/?query=pietrei+fundamentale+timisoara+&pg=78&layout=s

Stavri Cunesco, directorul general al muncii, M. Enescu, directorul general al Casei Centrale a asigurărilor sociale⁸⁶. „În cuvântarea sa, d. ing. Cunesco, directorul general al muncii”, afirma: „Căminul de la Timișoara este cel mai important, pe care îl avem în țară ca număr de ucenici, capacitatea lui fiind de 380 paturi; căminul cuprinde căminul cuprinde în același timp 6 săli de cursuri pentru ucenicii cari vor fi adăpostiți, o bibliotecă muncitorească, cantină și bae muncitorească”⁸⁷.

Căminul de Ucenici din Timișoara, imagine publicată în ziarul *Curentul*, 27 Februarie 1938

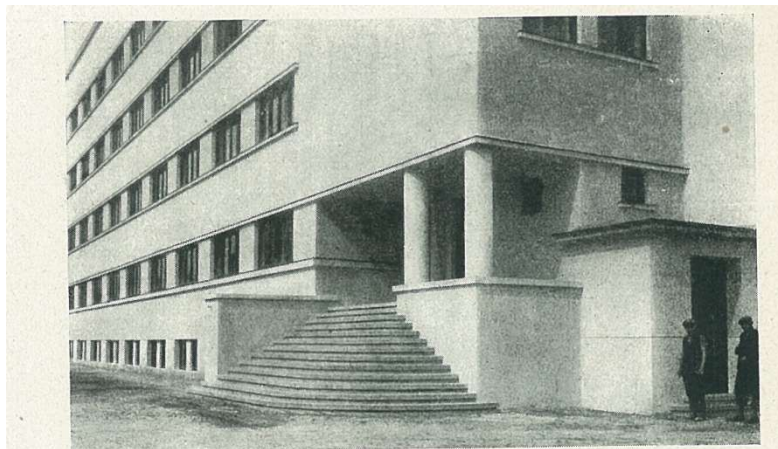
⁸⁶ *Curentul*, 26 mai 1937, p. 10

⁸⁷ *Lupta*, 25 mai 1937, Anul 16, nr. 4677

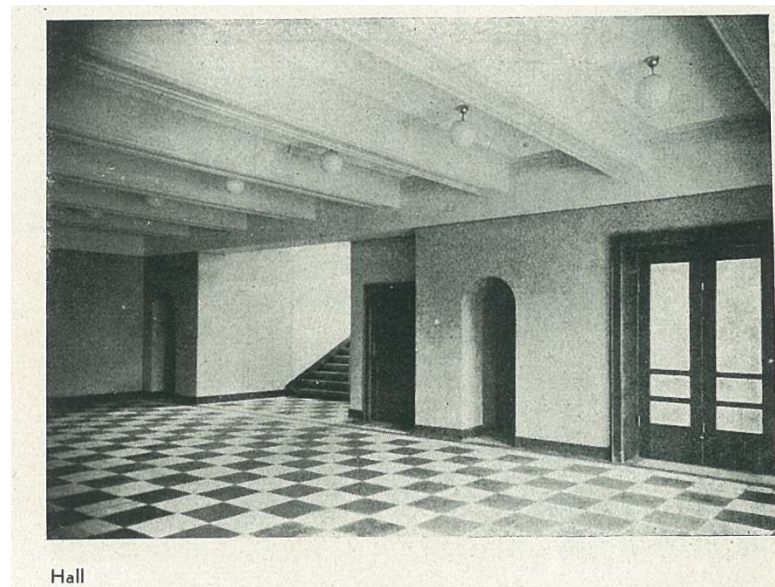
https://adt.arcanum.com/ro/view/Lupta_1937_05/?query=caminul+de+ucenici+timisoara&pg=117&layout=s

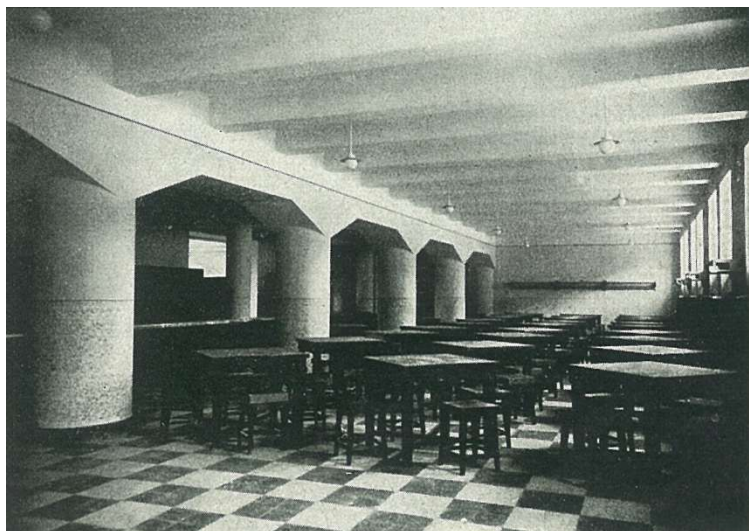
Căminul de Ucenici din Timișoara, imagine publicată în *Revista Arhitectura*, 1943-1944, anii IX-X, p. 54

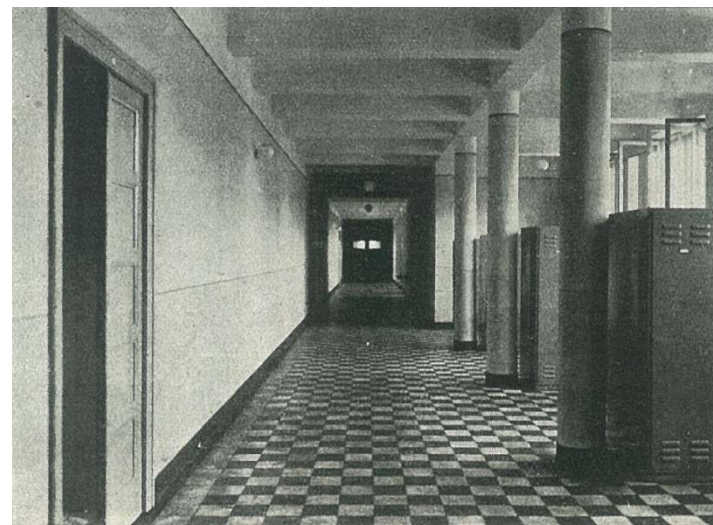
Căminul de Ucenici din Timișoara, imagine publicată în
Revista *Arhitectura*, 1943-1944, anii IX-X, p. 55

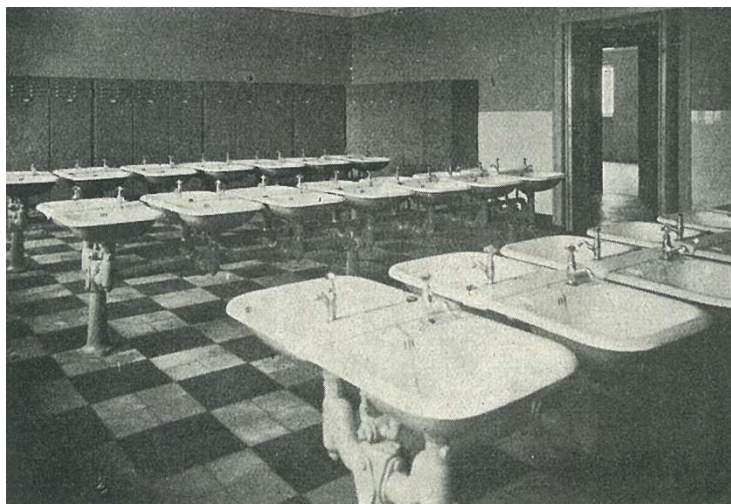
Căminul de Ucenici din Timișoara, imagine publicată în
Revista *Arhitectura*, 1943-1944, anii IX-X, p. 55

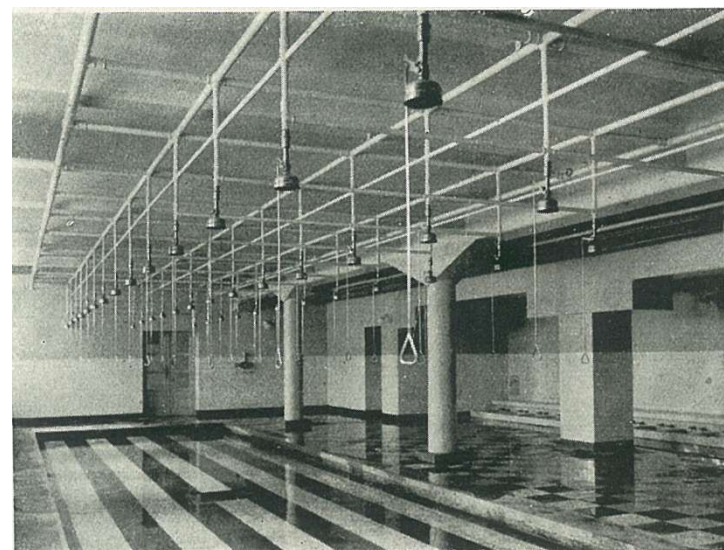
Căminul de Ucenici din Timișoara, sala de mese de la demisol, imagine publicată în Revista *Arhitectura*, 1943-1944, anii IX-X, p. 55

Căminul de Ucenici din Timișoara, vestiarele, imagine publicată în Revista *Arhitectura*, 1943-1944, anii IX-X, p. 56

Spălător, Imagine publicată în Revista *Arhitectura*, 1943-1944, anii IX-X, p. 56

Căminul de Ucenici din Timișoara, baia cu dușuri, imagine publicată în Revista *Arhitectura*, 1943-1944, anii IX-X, p. 56

CĂMINUL DE UCENICI DR. „VALERIU ROMAN DIN DEJ”

Căminul este situat pe strada Simion Bărnuțiu și Piața Lupeni (adresa din perioada interbelică era Piața Regina Maria). Proiectul a fost întocmit de arhitectul Petre H. Ionescu. Antreprenorul a fost Mihai Jichișan. În 1935 căminul era în execuție⁸⁸. Inaugurarea căminului a avut loc în 24 iunie 1937, în prezența ministrului Ioan Nistor și a lui Stavri Cunesco, directorul general al muncii⁸⁹.

În clădire funcționa Școala de ucenici care avea trei săli de clasă. Căminul putea adăposti 70 de ucenici și dispunea de trei dormitoare mari. În cadrul instituției mai erau: o sală de mese mare, trei camere pentru muzeu, bibliotecă și sală de lectură; o baie mare cu dușuri; infirmeria, camere pentru personal, bucătăria, spălătoria⁹⁰. În 1939, în cămin erau 80 de ucenici.

⁸⁸ Universul, 12 august 1935, anul 52, nr. 220

https://adt.arcanum.com/ro/view/Universul_1935_08A/?query=c%C4%83minul+de+ucenici+din+dej+&pg=138&layout=s

⁸⁹ Curentul, 27 mai 1937 (Anul 10, nr. 3322-3350)1937-05-27 / nr. 3346, p 9

https://adt.arcanum.com/ro/view/Curentul_1937_05/?query=c%C4%83minul+de+ucenici+din+dej+&pg=294&layout=s

⁹⁰ Căminul de Ucenici dr. „Valeriu Roman din Dej”, în *Afirmarea românească în Someș, patru ani de gospodărire liberală*, Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1937, p. 129-132, BCU Cluj

Căminul de Ucenici dr. „Valeriu Roman din Dej”, în *Afirmarea românească în Someș, patru ani de gospodărire liberală*, Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1937, p. 129, BCU Cluj

CĂMINUL DE UCENICI DIN ARAD

Este al treile cămin ridicat în Ardeal, cu o arhitectură modernistă dar cu referințe la un stil românesc simplificat.

Clădirea se găsește pe Bulevardul Revoluției nr. 20 și adăpostește Colegiul de Arte „Sabin Drăgoi” Arad.

Piatra de temelie a fost pusă în 23 mai 1937, în cadrul unei ceremonii la care au participat Ion Nistor ministrul muncii, D. M. Enescu, directorul general al Casei Centrale a Asigurărilor Sociale, ing. Stavri Cunesco, directorul general al muncii⁹¹. În articolul „*Aradul care*

⁹¹ Curentul, 27 mai 1937, anul 10, nr. 3346, p. 9

https://adt.arcanum.com/ro/view/Curentul_1937_05/?query=caminE+de+ucenici+&pg=294&layout=s

revine”, din ziarul *Timpul Transilvaniei*, din 28 aprilie 1940, se spune că inaugurarea căminului se va face în curând și că se așteaptă doar sosirea mobilierului. Din același articol aflăm următoarele: Planurile au fost „întocmite de către arhitectul diriginte al ministerului muncii dl. Tașcu Ciulli”. „Lucrările au fost executate de către firma arh. Michail Dollinger, & Co. din București, care a mai construit de altfel și căminele de ucenici din Brașov, Sibiu, Timișoara etc. sub directa și supraveghere a d-lui arh I. Kraus”.

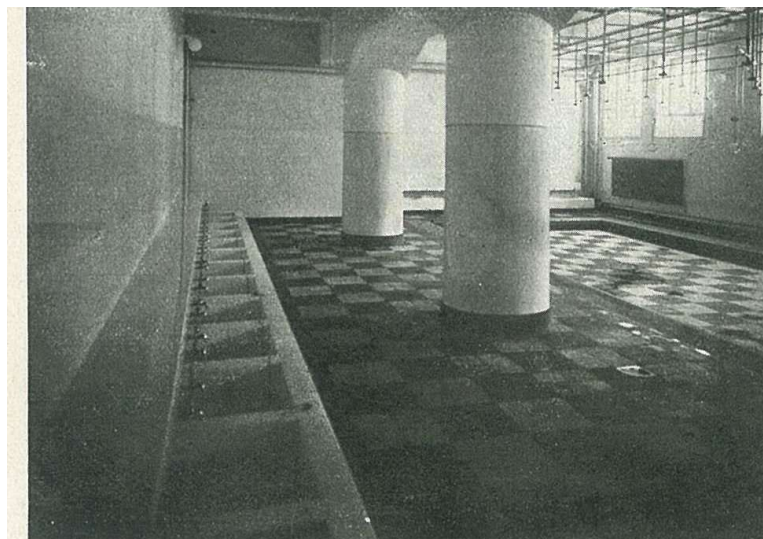
„Clădirea propriu-zisă a fost construită în stil neo-românesc”.

„Edificiul a fost construit în mijlocul unui teren de cca 5000 m.p”. „Acesta se compune din subsol, parter, două etaje, o porțiune are chiar trei etaje și poate adăposti cca 350 ucenici, o cantină muncitorească, unde în două rânduri, pot fi serviți vreo 400 de persoane, o baie pentru lucrători, inspectoratul muncii, institutul de orientare profesională, bibliotecă muncitorească, infirmerie ș. a. Pentru acestea s-au întrebuințat cca: 650.000 cărămizi, 60-80 vagoane ciment, 12 vagoane fier, 70.000 olane turcești, și a costat 14000 000 lei în afară de instalații care fac iarăși vreo 8-10 milioane lei. Totul este prevăzut apoi cu iluminare electrică, încălzire centrală cu păcură, adăposturi, o curte vastă pentru sufragerie ș.a.”⁹² Căminul a fost deschis în 1940 și a funcționat în noua clădire până în 5 iulie 1944 când a fost bombardat. A fost redeschis în 3 septembrie 1948⁹³.

⁹² *Timpul Transilvaniei*, 28 aprilie 1940, anul IV, nr. 56-57, p.1

⁹³ A.N.RO.-S.A.I.C.-S.A.A.C., Fondul M.M.S.O.S., Direcția arhitecturii, dos. 205/1948, f.

Căminul de Ucenici din Arad, imagine publicată în
Revista *Arhitectura*, 1943-1944, anii IX-X, p. 58

Căminul de Ucenici din Arad, foto Gabriel Hălmăgean,
2025; foto Marcel Mihoc 2025

CĂMINUL DE UCENICI INDUSTRIALI ȘI COMERCIALI DE STAT DIN ORADEA

Căminul de Ucenici Industriali și Comerciali de Stat din Oradea este ultimul cămin ridicat în Ardeal, în perioada interbelică și nu a fost finalizat înainte de război.

Clădirea a fost proiectată de arhitectul Petre H. Ionescu din București și construită de Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale. Terenul a fost pus la dispoziție de către Primăria Municipiului Oradea.

Amplasamentul este o parcelă mare, la intersecția străzilor bulevardul Gen. Gh. Magheru, nr. 26 și Petru Rareș nr. 2. În 1937 adresa era strada Episcop Radu, nr. 15.

În martie 1937 ministrul muncii anunța în presă intenția de a construi o clădire nouă pentru căminul de ucenici din Oradea și alocarea de fonduri.⁹⁴

În 19 octombrie 1937, a fost aprobată construirea Căminului de Ucenici, baie și cantină muncitorească în ședința Comitetului de Direcție pentru Fondul Pregătirii Profesionale din cu referatul nr. 10160/1937.

Clădirea urma să adăpostească un cămin pentru 300 de ucenici;

sală de mese / cantină cu o capacitate de 200 de persoane; baie-dușuri pentru 80 de persoane; săli de clasă și meditație; bibliotecă, infirmerie; spații pentru servicii anexe necesare (bucătărie, pivnițe, spălătorie, călătorie), locuințe pentru personal; locuința directorului; Sediul Inspectoratului Muncii (birouri); Sediul Oficiului de Orientare Profesională. Costurile estimare erau de 22 de milioane lei⁹⁵.

Punerea pietrei de temelie a noii construcții, în ziua de luni, 11 octombrie 1937, a fost un eveniment important în oraș, la care au participat personalități și popor. Au fost prezenți: ministrul muncii, Ion Nistor, Stavri Cunesco, director general în minister, Ioan Picu Băncilă, prefectul județului Bihor, Petru Fodor, primarul Municipiului Oradea (interimar, președintele comisiei interimare), viceprimarii Dancea și Sângeorgheanu, Episcopul ortodox al Oradei Nicolae Popovici și directorul Căminului de Ucenici, Mihai Samarineanu. Pereții, zidurile din jurul locului au fost renovate și decorate și a fost expus proiectul viitorului edificiu.

Evenimentul a fost prezentat în presa locală dar și pe plan național, în ziarul „Adevărul” din 13 Octombrie 1937 (p. 5), în ziarul „Glasul Bucovinei” din 14 octombrie 1937, anul XX, nr. 5174 (p. 1), ziarul „Viitorul” din 14 octombrie 1937.

Licitația pentru realizarea lucrărilor de construcție a avut loc în 15 iulie 1938.

Contractul pentru executarea lucrărilor – nr. 71268/1938 a fost

⁹⁴ *Viitorul*, 18 martie 1937, nr. 8755, p. 3

⁹⁵ A.N.RO.-S.A.I.C.-S.A.A.C., Fondul M.M.S.O.S., dos. 341/1933, f. 41-42

autentificat în 11 noiembrie 1938⁹⁶.

Prețul total al lucrărilor a fost de 12.950.000 lei.

Termenul de realizare a clădirii a fost de 18 luni de la data încheierii contractului.

Antreprenorul care a câștigat licitația a fost arhitectul Constantin Purcariu, din Timișoara. Acesta a depus 740.000 lei, garanție pentru construirea clădirii, cu ocazia participării la licitația pentru lucrări⁹⁷.

Autorizație de construire a fost acordată prin Deciziunea Primăriei Municipiului Oradea, nr. 42832/1938⁹⁸

Proiectul inițial datat 1938. a fost aprobat prin referatul jurnal nr. 3385/1938 și este semnat de ministru, arhitect și director general⁹⁹.

Proiectul a fost modificat în timpul execuției, în februarie 1939¹⁰⁰. Modificările vizau schimbări ale amplasării și poziției unor spații și funcțiuni în clădire și realizarea etajului al treilea peste o parte a construcției. Aripa de pe strada Episcop Radu (azi bulevardul Gen. Gh. Mageru) inițial avea doar două etaje. În urma modificărilor, prin noul proiect, a fost realizat etajul al treilea, unde erau amplasate infirmaria și locuințele oamenilor de serviciu. Etajul al treilea nu ocupa întreaga suprafață a aripii. Prin modificările propuse, spațiul căminului a

fost utilizat mai eficient și a permis creșterea capacității de la cazare de la 300 de ucenici la 400 de ucenici.

În anul 1939 au început dificultățile pentru construirea căminului, din cauza situației internaționale tensionate și mobilizării, concentrării cadrelor militare. Lucrările au stagnat în aprilie 1939 deoarece antreprenorul arhitectul Constantin Purcariu a fost concentrat ca sublocotent.¹⁰¹

Acesta s-a adresat ministrului explicând situația și cerând să fie demobilizat pentru a putea continua efectuarea lucrărilor.

În 3 mai 1939 au reînceput lucrările „cu toată forța”, antreprenorul fiind deconcentrat¹⁰².

În 27 iulie 1939 antreprenorul raporta că imobilul va fi finalizat în stadiul de „la roșu” (construcția ridicată și acoperișul finalizat) în 15 septembrie. Mai trebuiau realizate tencuielile, instalația electrică, instalațiile de canalizare, de apă și de încălzire centrală. Lucrările la instalații nu au fost realizate deoarece proiectele de instalații au fost depuse decât târziu, în 23 ianuarie 1940¹⁰³.

Având în vedere că lucrările nu au putut continua, antreprenorul a solicitat ministerului revizuirea prețurilor la nivelul din 1940, lichidarea lucrărilor și realizarea recepției clădirii la stadiu la care era și

⁹⁶ A.N.R.O.-S.A.I.C.-S.A.A.C., inv. 2525, Fondul M.M.S.O.S., dos. 309/1938, f. 133

⁹⁷ *Ibidem*, dos. 309/1938, f. 129-133

⁹⁸ *Ibidem*, f. 119

⁹⁹ A.N.R.O.-S.A.I.C.-S.A.A.C., inv. 2525, Fondul M.M.S.O.S., dos. 310/1938, f. 1-37

¹⁰⁰ *Ibidem*, f.119-121

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 123

¹⁰² *Ibidem*, f. 125

¹⁰³ *Ibidem*, f. 195

returnarea garanției și plata sumelor restante¹⁰⁴. Lucrările au fost oprite definitiv, din cauza războiului și trecerii orașului sub stăpânire mahiară.

Căminul de Ucenici a fost terminat după război, în 1949¹⁰⁵

Clădirea fostului Cămin de Ucenici este amplasată pe o parcelă la intersecția stăzii Peru Rareș și bulevardul Gh. Magheru, spre care are câte o aripă. Strada Petru Rareș în forma actuală este rezultatul demolării unei case situate la intersecția cu bulevardul Gh. Magheru și a lărgii străzii. Clădirea are subsol, parter și trei etaje, cu un plan în formă de V, cu aripa lungă spre strada Petru Rareș. Conform proiectului din 1938 aripa dinspre bulevardul Gen. Gh. Magheru avea doar două etaje. Prin modificarea proiectului, în februarie 1939, a fost realizat etajul al treilea peste această aripă.

Clădirea urma să fie una cu funcțiuni multiple, aici urmând să funcționeze: căminul și școala pentru ucenici, cantina, baia pentru ucenici dar și pentru muncitorii din oraș, o bibliotecă, Oficiul de orientare profesională și Inspectoratul Muncii.

O intrare era, ca și în prezent, de pe bulevardul Gh. Magheru. A doua intrare era în capătul aripii de pe strada Petru Rareș, unde era prevăzută curtea de serviciu și clădirea cu beciul pentru zarzavaturi și murături și magazia pentru lemne. Intrarea principală în imobil este la intersecția celor două aripi, de pe bulevardul Gh. Magheru. Alăturat acesteia este scara principală, cu două rampe. Pentru circulația pe verticală au fost prevăzute mai multe scări. Una este în capătul aripii de

pe strada Petru Rareș. Scara în spirală, spre curte, este la intersecția celor două aripi. Altă scară este în aripa de pe bulevardul Gh. Magheru, care urcă de la subsol la etajul I, care deservea probabil oficiul de orientare profesională și locuința directorului.

Din referatul din 13 februarie 1939¹⁰⁶ aflăm parțial despre amplasarea diferitelor spații și funcțiuni. La subsol erau spălătoria și trei săli pentru expunerea lucrărilor făcute de ucenici. La parter erau: holul principal, alăturat lui o sală de mese mare, iar apoi două săli de desen. Biblioteca era lângă intrarea de la cantină, pentru a fi accesibilă și celor veniți din oraș să mănânce la cantină. Tot la parter erau birourile Oficiului pentru orientare profesională. La etajul I era locuința directorului. La etajul al doilea erau dormitoare. La etajul al treilea, în aripa de pe bulevardul Magheru, erau camerele pentru personalul de serviciu și infirmeria.

Clădirea este un volum masiv, amplasat la o intersecție, cap de perspectivă pe bulevardul Gh. Magheru, în zona de curbare a acesteia. Marchează spațiul urban prin înălțime și volum, aspect accentuat mai puternic în perioada construirii imobilului când majoritatea clădirilor erau cu parter și un etaj.

Zona de colț, de articulare a celor două aripi, este cea mai vizibilă și ea a fost tratată ca atare, marcată printr-o compoziție în care sunt asociate volume paralelipipedice verticale, cu înălțimi diferite, diferențiate între ele, decroșate față de restul construcției.

¹⁰⁴ *Ibidem*, f. 196-198, 201

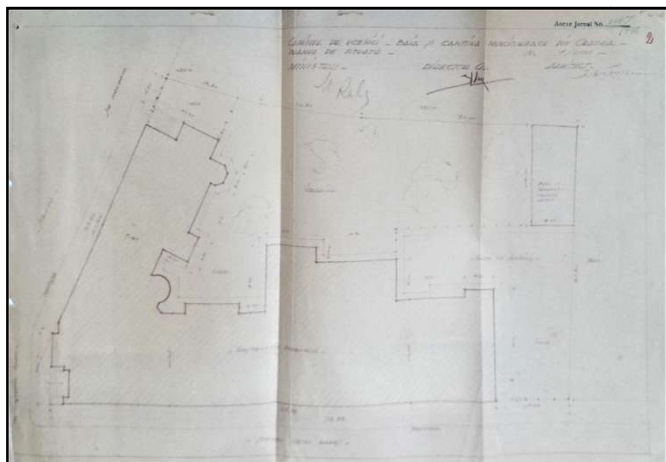
¹⁰⁵ *Scântea*, din 2 iunie 1949, anul 18, nr. 1440, p. 3

¹⁰⁶ A.N.RO.-S.A.I.C.-S.A.A.C., inv. 2525, Fondul M.M.S.O.S., dos. 309/1938, f. 119-121

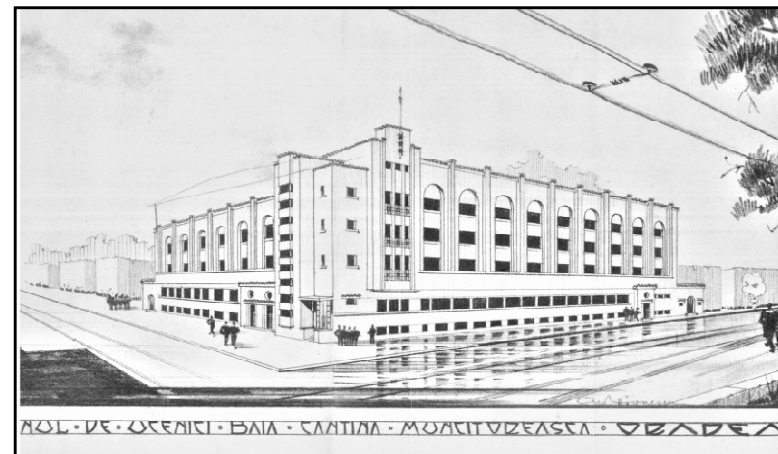
Proiectul din 1938 existent este diferit, față de imaginea din 1937 dar și față de proiectul final și clădirea realizată.

Proiectul aprobat în 1938 este într-o manieră Art Deco ponderată, cu forme mai molcome.

Clădirea existentă, este modernistă, se distinge prin îmbinarea volumelor paralelipipedice, prin buna valorificare a amplasamentului de colț, prin fenestrația regulată, proporții echilibrate și prin minimalismul și planeitatea fațadelor.

Căminul de ucenici, plan de situație, 1938

Căminul de ucenici, vedere de ansamblu, proiectul din 1938

Fostul căminul de ucenici, fațada spre blvd. Gh. Magheru (M.P. 2025)

Fostul căminul de ucenici, fațada strada Petru Rareș (M.P. 2024)

7. SITUAȚIA UNOR CĂMINE DIN MOLDOVA-BASARABIA-BUCOVINA

Oana Marinache, Alina Havreliuc

Căminul de ucenici Din Huși

Potrivit presei de epocă, punerea pietre fundamentale a căminului din Huși a avut loc în 16 mai 1928, cu ocazia unei vizite solemne pentru inaugurarea liniei de cale ferată, a școlii normale și punerea pietrei fundamentale a unei biserici la Arsura. (Sursa: *Opinia*, nr. 6299, 19 mai 1928) Se preciza atunci că aici vor fi pregătiți 109 fii de țărani care vor învăța meșteșugurile iar construcția va purta numele lui Mihai Kogălniceanu.

Terenul de 3175 m.p. a fost donat de Primăria Huși și s-a aflat în curtea Școlii de băieți nr. 1. Donația a fost acceptată în noiembrie 1929.

Lucrările pentru o clădire în stil neoromânesc au început potrivit alocării bugetare, desfășurându-se până în anul următor. Au fost alocați inițial 1,5 milioane lei din bugetul de 8 milioane, devizul estimat fiind de 2,757 milioane lei. S-a organizat o licitație restrânsă cu un rabat de doar 0,5%.

Abia în 1934 s-a reușit lichidarea lucrărilor cu antreprenorul Lorenzo Colavini din Huși. Motivul sistării lucrărilor a fost lipsa de fonduri și declanșarea Marii Crize Economice. Până atunci, în campania 1928-1929 se reușise realizarea: subsolul complet și parterul numai zidăria cu buiandrugi.

În 22 octombrie 1933 se recepționează provizoriu această primă fază de către arh. inspector Ștefan Iofciu, punându-l pe Colavini să dea declarație că renunță la alte pretenții. I se restituie și o diferență de cheltuieli (159099 lei), dar se reziliază contractul; în 1935 antreprenorul pretindea încă restituirea garanției de 170000 lei. (dosar 102/1928)

După aceasta, arh. Petre H. Ionescu din cadrul M.M.S.O.S. reface planurile, proiectând o clădire modernistă, realizând un nou deviz și caiet de sarcini. Inaugurarea a avut loc în data de 2 octombrie 1938 în prezența ministrului Mihail Ralea, ocazie cu care se pune și piatra de temelie a dispensarului. Adresa sa a fost în str. M. Kogălniceanu 9.

Comitetul Școlar „Cuza vodă” revendică terenul și șantierul, dar Ministerul Muncii pretinde sumele cheltuite în schimbul renunțării la donație. Potrivit unor inventarii ulterioare, la 1 martie 1942 proprietatea căminului de ucenici din Huși era formată dintr-un teren de 3575 m.p., o clădire de 502 m.p., cu 100 locuri, ocupate de numai 73 ucenici. (dosar 164/1948) Clădirea a fost preluată de Liceul Cuza Vodă, pentru a fi folosită ca internat și cantină școlară.

Din păcate, starea construcției s-a deteriorat în anii '90, fiind demolată recent (după 2015), pentru a permite extinderea campusului Liceului Cuza Vodă.

Anticariat Unu, Fotograf Benone Sirulescu, 1938

Bibliografie: Costin Clit, *Colegiul Național Cuza Vodă din Huși*
https://www.academia.edu/38959688/Costin_CLIT_Colegiul_Na%C8%9Bional_Cuza_Vod%C4%83_din_Hu%C8%99i (accesat în 23 iunie 2025)

Stadionul orașenesc, Căminul de Ucenici (Internatul Liceului „Cuza Vodă”),
biserica catedrală și localul vechi al liceului (23 august 1961).

Chișinău

Construcția căminului din Chișinău debutează în prima etapă de activitate bugetară a Direcției Meseriilor și Învățământului Muncitoresc și a Serviciului Tehnic. În septembrie 1928 cereau Primăriei Chișinău un teren de 3000 m.p. pe str. Ștefan cel mare, cu sporirea deschiderii pentru obținerea unei fațade de 60 m.l., deviz antemăsurători: parter de

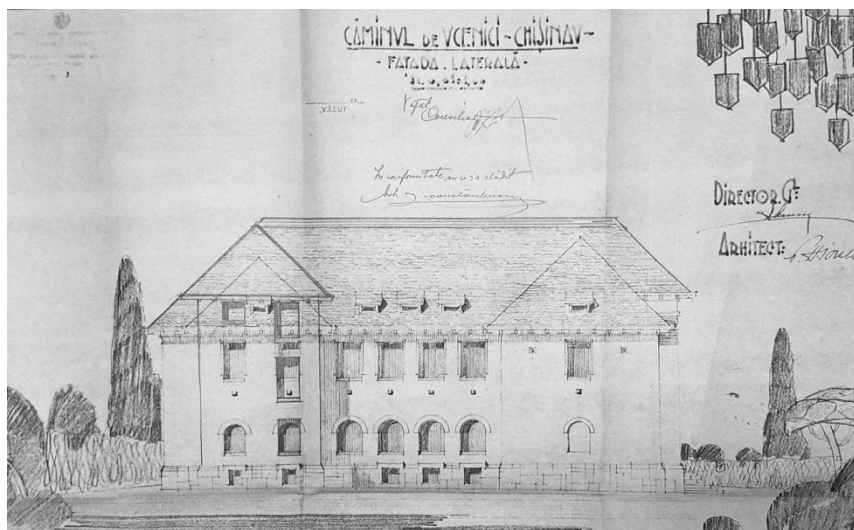
293 m.p., etaj 314 m.p., pod 72.26 m.p. (dosar 93/1928)

Licitația a fost organizată în 24 aprilie 1929 pentru un cămin de ucenici și cantină muncitorească pe un teren în șos. Ștefan cel mare 34 colț str. Alexandru Sturdza. Câștigătoare a fost desemnată întreprinderea ing. Flaviu Dem. Baldovin din str. Suter 17, București, aceasta oferind un rabat de 23,5 %. Devizul lucrărilor era în valoare de 5947000 lei fiind elaborate de arh. C.D. Dobrescu și Jean Constantinescu.

Ca experiență similară, inginerul Baldovin oferă comisiei documente și fotografii ale Institutului experimental pentru cultura tutunului (1925-1928) de la Băneasa, 20 milioane lei și depozitul de fermentare de la Florești, Basarabia, 12 milioane lei, construcții școlare în Oltenița, peste 5 milioane lei, canale colectoare la U.C.B., 8,5 milioane lei, alimentarea cu apă și canalizarea, 6,6 milioane lei, Atelierele C.F.R. Grivița cu fundații de mașini, 32 milioane lei.

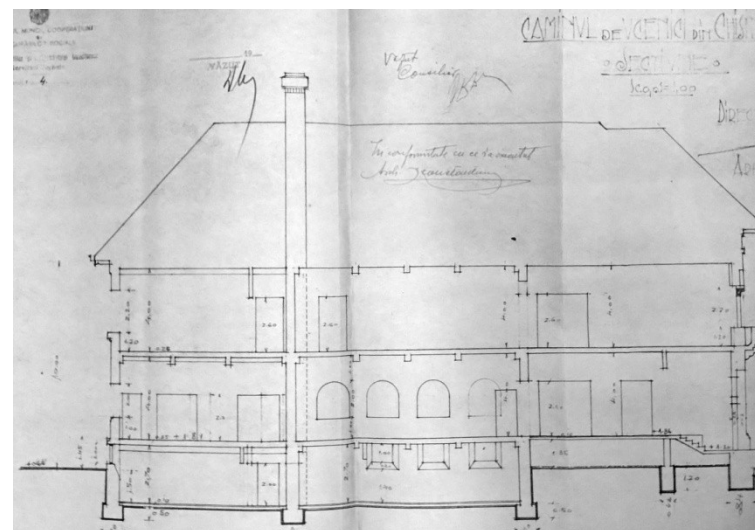
În acest caz, lucrărilor s-au desfășurat rapid, astfel că în 9 august 1930 antreprenorul notifica Ministerul de finalizarea lucrării în vederea stabilirii comisiei de recepție.

În 25 noiembrie 1930 i se plătește o parte din bani, apar și lucrări suplimentare, bugetul crescând la 6082066 lei. În 20 decembrie 1931 se întocmește recepția definitivă, în prezența arh. I. Pissar, reprezentantul local al antreprizei ing. Baldovin. (dosar 190/1929)

Informațiile tehnice se pot complete cu alte documente: fabrica industriașului E.Wolff realizează instalația de încălzire centrală în perioada 1929-1930, iar arh.Jean Constantinescu a fost dirigintele lucrărilor din partea M.M.S.O.S. (dosar 193/1929)

În sfârșit, regăsim planurile semnate de către arh.Petre H.Ionescu. În iarna anului 1931 au apărut nenumărate probleme în urma ploilor și a surpărilor, recepția definitivă având loc în noiembrie 1931, reluată în 20 decembrie, în prezența arh.Petre H.Ionescu. (dosar 258/1930)

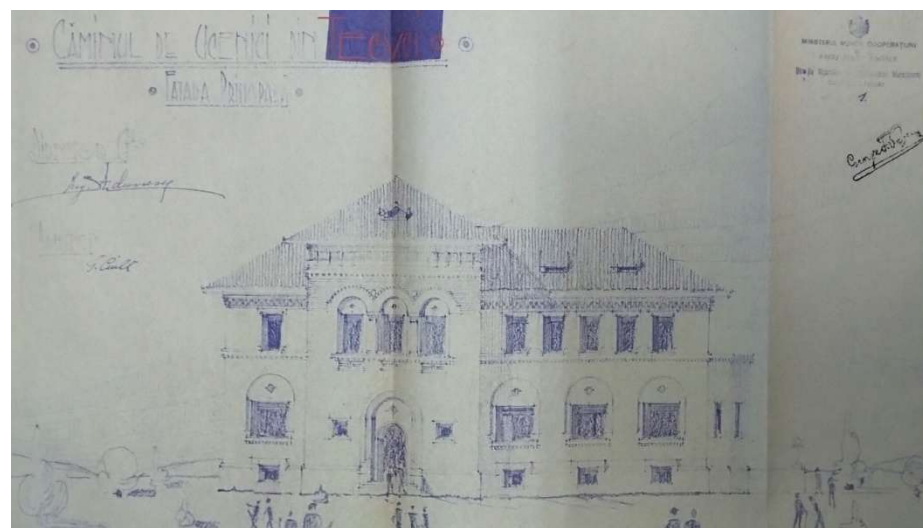
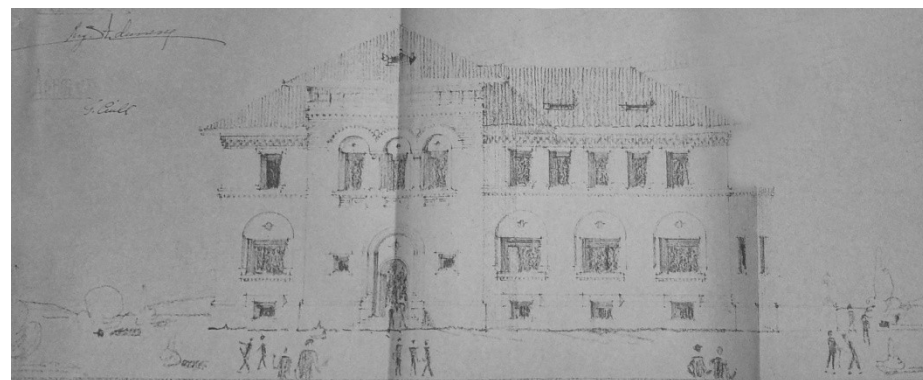
Bibliografie: Ion Valer Xenofontov, "Epopoea unei clădiri: căminul de ucenici din Chișinău", în *Constanța – istorie, vecinătate, multiculturalitate*, Ed.Mega, Cluj-Napoca, 2023, pp. 539-549

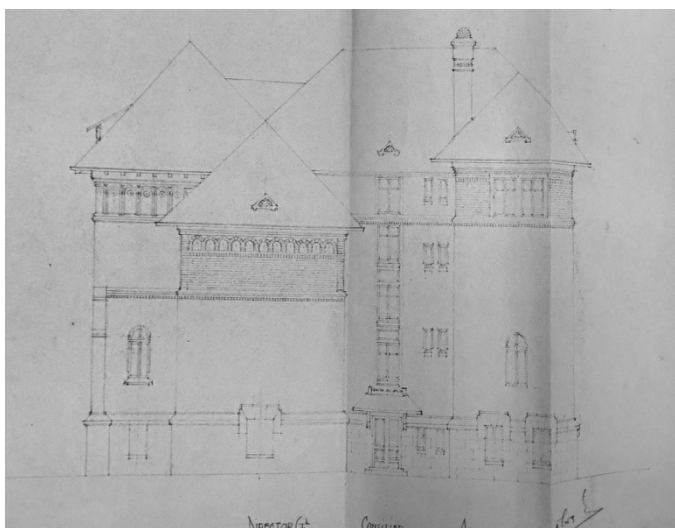
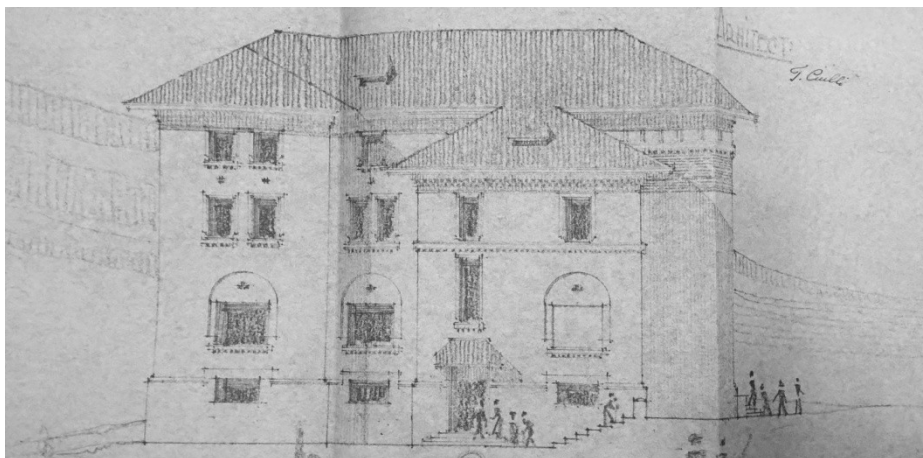
Adresăm mulțumiri domnului Costin Scurtu pentru sprijinul acordat

O parte din publicație poate fi consultată online:
<https://www.researchgate.net>

Arhiva de arhitectură: Tecuci, o variantă a celui din Huși

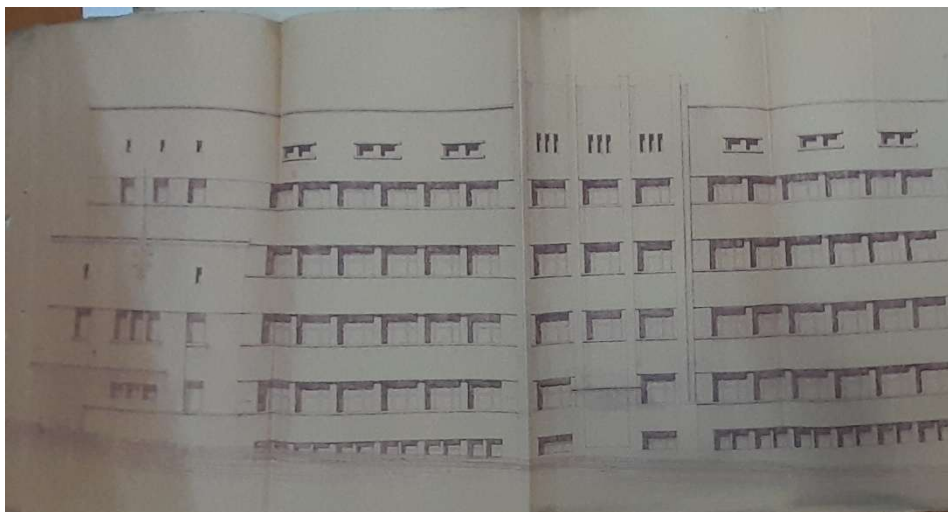

Cernăuți

Reprezenta al doilea oraș în România Mare, după București, dar tradiția uceniciei exista în plan privat de pe vremea Imperiului habsburgic. Abia în august 1934 se ia decizia realizării unei clădiri pentru 200 ucenici și calfe. În octombrie licitația a fost câștigată de Uniunea micilor industriași, reprezentată de ing. I.Chirculescu, ulterior ing. Traian Procopovici din Cernăuți, cu un rabat 20% la devizul de 12 milioane lei. Arh.Leon Sillion a fost desemnat diriginte și proiectant de către M.M.S.O.S.

În cursul iernii 1934-1935 se modifică planurile prin mărirea suprafeței dar și schimbarea stilului din neoromânesc în modern (cadrele de beton vor asigura ferestre mai mari, spații mai aerisite și igienice, învelitoarea mai puțin înclinată, fără streășină prominentă), se adaugă al treilea etaj pentru dormitoare aferente altor 100 ucenici.

În 10 decembrie 1935 se organizează o licitație pentru al treilea etaj și pod, câștigată de aceeași firmă. Căminul a purtat numele dr. Ion Nistor, ministrul al Muncii, Lucrărilor Publice și Instrucțiunii. Directorul căminului a fost numit în aprilie 1937, construcția a fost inaugurată pe 18 iulie 1937 deci probabil a funcționat din toamna aceluși an.

Pe parcursul anilor următori s-au constatat deficiențe și au fost tratate până în 28 iulie 1939 de către arh.I.Czaczkcs. (dosare 394/1935 și 179/1937-1938)

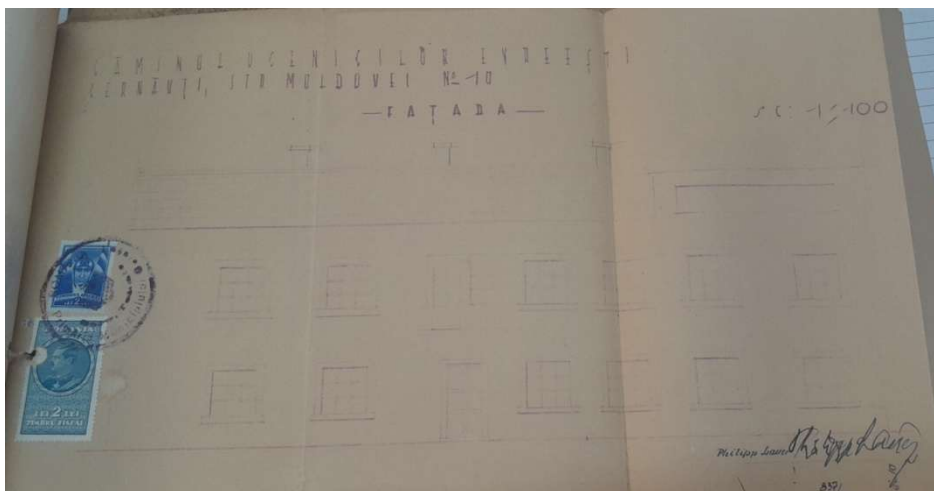
Vezi și <https://artdeco-modernist.blogspot.com/2011/05/caminul-de-ucenici-ion-nistor.html>

Cernăuți. Arhitectura europeană românească (1860-1940), Ed. Simetria, 2018

Căminul de Ucenici Ion I. Nistor din Cernăuți

În încheiere reamintim că în Cernăuți a mai existat și căminul de ucenici evrei, susținut de frații Iacob și Iosef Peretz; în str. Moldovei 10, 1935-1937, 40 de paturi, acreditat de Ministerul Muncii.

8. CĂMINE DE ADĂPOST DE MUNCITORI

Oana Marinache

Pe fondul Marii Crize Economice apare o situație problematică, cea a distribuirii remunerației muncitorilor în porturi. Autoritățile propun ca plățile să se facă prin intermediul unor ghișee (vs. vătafii), să se asigure igiena muncitorilor (băi), masă (cantină) și divertisment cultural (vs. băutură).

În 1935 primul cămin era aproape gata: pe str. Fața Portului, **Brăila**, cu un cost de 2 milioane lei. A fost conceput pentru 1000 lucrători fiindcă Brăila era cel mai mare port (3000 lucrători).

În 1938 s-au realizat în Constanța, Brăila, Galați și urmau cele din Chilia nouă, Călărași, Reni, Giurgiu, Zimnicea și Turnu Severin.

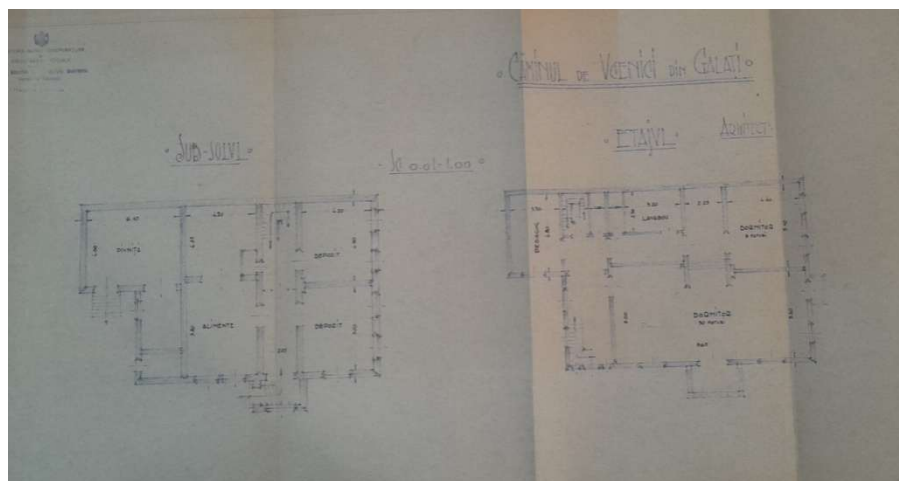
În căutarea unei clădiri pentru amenajarea unei cantină a muncitorilor în **Galați**, arh. Ștefan Iofciu de la M.M.S.O.S. participă la licitația pentru lucrările de reparații și amenajări ale căminului de ucenici din str. Traian nr. 11. A fost aleasă antrepriza lui Ștefan Ionescu; în iulie 1928 lucrările terminate nu fuseseră însă recepționate. (Dosar 94/1928)

Iofciu vizitează un local din str. Lemnari nr. 13 pe care îl

propune autorităților Municipiului Galați pentru a fi dotat cu bucătărie și spălător pentru 180-200 lucrători (în 3 serii de lucru). Este aleasă fosta proprietate J.Calavre(zo), pe care o prezentăm în continuare:

Plan subsol: pivniță, depozit alimente, alte depozite, scară și culoar

Plan etaj: cameră pedagog, lavabou, dormitoare cu 8, respectiv 30 paturi, scară de acces

Sursa: Stavri Cunescu, "Căminele de ucenici", în *Boabe de grâu*, 1931, p. 24

În aprilie 1943 se anunța în presă preluarea conducerii unui nou cămin în Galați de către prof. Roșculeț. Cercetările vor continua pentru a identifica informații despre această clădire.

Constanța

În 1928 se sărbătoresc 50 de ani de la câștigarea Dobrogei (Războiul de independență), prilej cu care se realizează mai multe investiții pentru îmbunătățirea vieții muncitorilor din port.

Întâi a fost inaugurată cantina muncitorilor din port (51 persoane), apoi a fost realizat căminul pentru 100 ucenici, data inaugurării lui fiind 26 octombrie 1928. Căminul a primit numele "Domnița Ileana" dar din păcate construcția nu mai există în prezent.

Motivul îl aflăm din documentația din 1942: căminul nu mai funcționa, nici nu se reparase. Atunci se afirma că se folosisese fundația unor magazii de cereale genoveze, motiv pentru care i-au cedat zidurile.

Pe lângă acestea actualul local a fost dela început construit defectuos, având două etaje sub nivelul pământului, fiind tăiate în malul portului, după aceia dormitoare sunt așezate cu toate ferestrele în crivăț, astfel încât încălzirea lor cu toată cheltueala de lemn care se face, este iluzorie și copiii tremură de frig toată iarna. În aceeași situație este și sala de mese unde în iarna trecută copiii au fost siliți să ia masa îmbrăcați în paltoane și cu căciulile în cap. La acestea trebuie să adăugăm că dormitoare sunt astfel repartizate încât copiii n'au la îndemână decât un singur spălător la care trebuie să urce sau să scoboare o scară de 200 de trepte. În ce privește al treilea dormitor, acesta este de neutilizat pentru că plafonul său fiind crăpat apa de ploie sau din zăpezi se scurge înăuntru. Un mare neajuns și care înseamnă un grav pericol pentru sănătatea copiilor, este acela că zidurile sunt toate umede.-

Sursa: *Boabe de grâu*, 1931

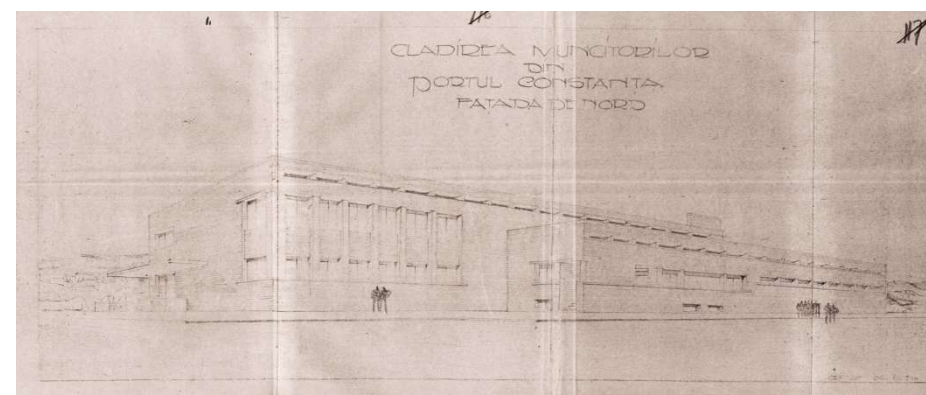
În epoca comunistă a devenit cămin de bătrâni, apoi pentru întâlniri ale UTC-iști; nu cunoaștem când a fost demolat.

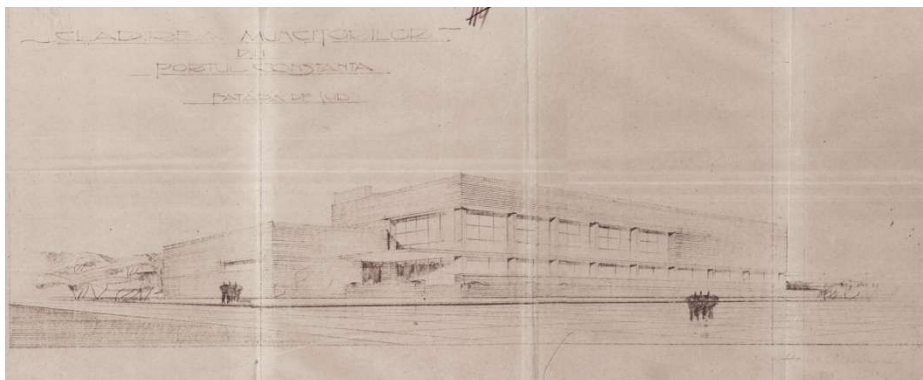

Sursa: *Viitorul*, octombrie 1928

În Constanța se mai solicită în 1933 un centru cămin-adăpost în port, cu sală de lectură, bibliotecă, biroul muncii. La 5 octombrie li se aprobă începerea lucrărilor pentru că aveau strânși deja 836000 lei iar Serviciul Porturilor Maritime le dă terenul în port cu titlu gratuit; până în 1935 se vor strânge 1,525 milioane lei, depuși la A.N.A.F. Din ei se va plăti arh. Creangă din București suma de 40000 lei pentru o clădire de 600000 lei. Inițial documentele de arhivă nu menționează prenumele, dar este evident vorba despre arh. Horia Creangă, căci fratele său, Ion, nu mai era în viață la acea dată.

Nu cunoaștem propunerea inițială a acestuia dar aflăm că i se cere arh. Creangă să armonizeze stilul casei modeste cu parter cu cel al clădirilor din port.

Arhitectul Creangă reface planurile și adoptă stilul modern american, pentru o clădire cu etaj, pe schelet de beton, cu un deviz de 315000 lei, în 13 august 1934. Antreprenorul lucrării a fost ing. Pietro Ottone din București, domiciliat în blvd. Alex. Cuza 99.

Din păcate, apar nereguli la contractare și Ministerul oprește lucrările timp de 1 an. În octombrie 1935 sunt numiți arh. D. Dobrescu și Radu Culcer (Ministerul Comunicațiilor) în calitate de experți. În februarie 1936 inginerul Ottone nu depusese nicio situație a lucrărilor efectuate. Abia în luna iulie cere deblocarea unor sume de 297427 lei. Pentru că mai era nevoie de 400000 lei, se ia un credit pentru finalizarea celui din Constanța și a celui din Brăila. (Dosar 344/1933)

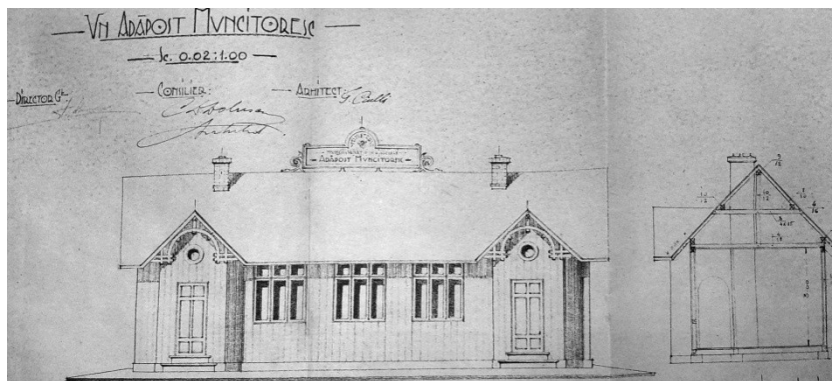
În 1937 bugetul prevedea 1,4 milioane lei alocate lucrărilor din anul următor pentru acoperiș, tencuire exterioară, amenajare sală mare.

În noiembrie 1937 Stavri Cunesco participă la Constanța la o reuniune extraordinară a sindicatelor muncitorilor din porturi și promite că Ministerul Muncii va rezolva problema căminelor de adăpost de muncitori în fiecare port dunărean.

Adăpostul din **Giurgiu** a fost o inițiativă a Uniunii muncitorilor de transporturi. Aceștia solicită adăposturi pentru odihna lucrătorilor în pauzele lor, dat fiind distanțele mari față de chei, cu o încăpere unde să li se facă plata la sfârșitul zilei de muncă (versus cârciumi). Sunt aproximativ 400 muncitori în acest port și cererilor lor cresc.

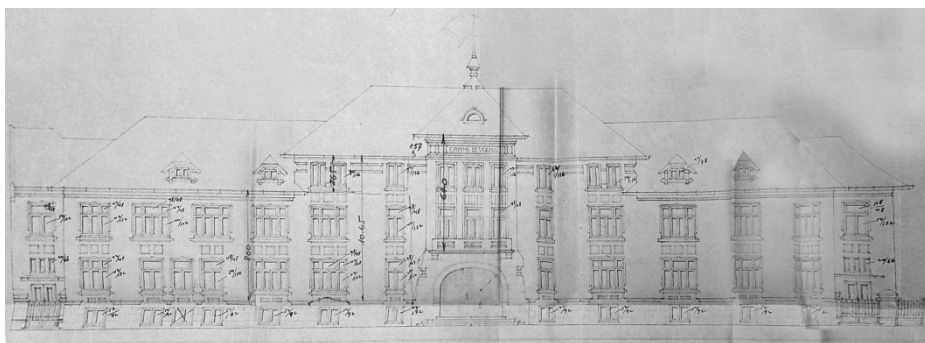
Astfel se solicită Ministerului în 1930 un proiect pentru un adăpost care să includă: o cameră mare, bibliotecă, ceainărie. Ing. Stavri Cunesco spune că s-au pregătit 5 variante de planuri (180000 lei – 208576 lei) și s-a prevăzut un material izolant Lico pentru adăposturile din Giurgiu, Oltenița, Orșova, Turnu Severin. Cel care se va ocupa de proiectare va fi arh. Tașcu Ciulli, însă planșele sale lipsesc astăzi. Totuși am reușit identificarea unui proiect care respecta cerințele: sală mare, 2 intrări cu vestibule, 2 birouri, de asemenea construcția se putea transporta ușor.

Terenul le-a fost pus la dispoziție de Regia autonomă a porturilor și a căilor de comunicație pe ape. În ianuarie 1931 a fost organizată licitația cu antreprenori din Giurgiu și este ales Tudor Velea. Recepția finală a fost organizată în 20 noiembrie 1931 de către Petre H. Ionescu.

Plan de T.Ciulli, consilier C.D.Dobrescu (dosar 252/1930)

Proiectul căminului de ucenici în Giurgiu s-a realizat după un plan semnat de de arh.Ion Dinulescu. (dosar 367/1933) În presă se anunța și amenajarea unui dispensar și a unei băi pentru muncitori.

<https://opiniagiurgiu.ro/din-presa-de-altadata-caminul-de-ucenici-azi-primaria-giurgiu/>

Un cămin de adăpost a fost dorit și în **Călărași**: aici era mulți muncitorii manuali și căruțași care cereau să se adăpostească de arșiță sau viscol, altfel mergeau în cărciumile din apropierea malului.

În 1936 li se donează un teren de 500 m.p. de la Regie dar M.M.S.O.S. îl refuză. În 1937 Ministerul primește alt teren de 600 m.p de la Primărie, situat pe Bulevardul Traian, dar impropriu căci era în depresiune de 4 m. și putea fi inundat de brațul Borcea, umplerea lui cu

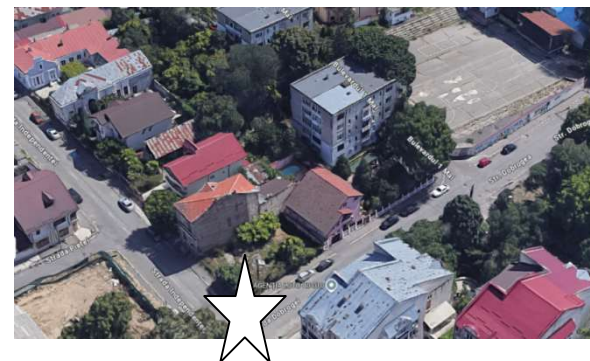
pământ fiind considerată prea costisitoare.

La un buget alocat de 300000 lei, muncitorii mai strâng și ei fonduri pentru a își împlini dorința. Se ivește însă o oportunitate pe fondul Marii Crize Economice: Falimentul Băncii Franco-Române vinde o proprietate pe strada Cantacuzino/Lt.Dr.Galiceannu 64 colț str. Dobrogei 6, cu prețul de 380000 lei. Era vorba despre un teren de 300 m.p. dar cu o clădire cu etaj de 200 m.p., care avea 14 camere; fosta adresă str. Independenței 68 colț str. Portului 4.

Evaluat de arh. Dimitrie T.Dobrescu la 557000 lei, Ministerul autorizează cumpărarea proprietății. Totuși la o vizită a arhitectului în ianuarie 1939 problema achiziției nu se rezolvase. (dosar 376/1934)

Este una dintre puținele surse fotografice regăsite în dosarele de arhivă ale MMSOS. Construcția nu mai există astăzi, terenul fiind viran.

Vezi și <https://costeltudor.com/2018/11/17/o-istorie-a-calarasiului-in-imagini-fotografice-de-ieri-si-de-aziiv-portul-calarasi-capitania-portului-gara-fluviala-si-gara-cfr-din-port/>

9. CĂMINE DE UCENICI PRIVATE STUDIU DE CAZ: COMPLEXUL SIDERURGIC “TITAN- NĂDRAG-CĂLAN” – FABRICA FERDINAND, UN PROIECT NECUNOSCUT AL ARHITECTULUI ION GIURGEA

Arh. Mădălin Ghigeanu

Peisajul industrial din zona Hunedoarei are o istorie îndelungată și fiecare perioadă a generat studii prețioase. Interesul ultimilor ani față de arhitectura industrială are ca scop nu doar dezvăluirea și cunoașterea unor detalii istorice, ci implică și ideea revitalizării-reconfigurării, reutilizării într-o viziune modernă a acestor parcuri industriale, în marea lor majoritate lăsate în paragină.

Istoricul arealului industrial Hunedoara, zonă denumită și sora Reșiței de către inginerul Romulus Vasile Ioan într-o lucrare de referință „A doua epistolă către hunedoreni. Eisenmarkt, Vajdahunyad, Hunedoara, Editura „Neutrino”, Reșița, 2007, 247 p., este bine cunoscut începând cu a doua jumătate a sec. al XVIII-lea. Se cunosc imagini, detalii și date tehnice cu prețiozitate ce includ și perioada bogată a României de după Unire, a ceea ce devenise Complexul Siderurgic Uzinele–Titan-Nădrag-Călan, aflate sub conducerea industriașului Max Auschnitt. De asemenea, istoricul postbelic al complexului siderurgic devenit Fabrica Victoria, este puternic ilustrat în imagini de arhivă și filme de propagandă a perioadei comuniste.

O perioadă scurtă însă, între anii 1942-1945, când Complexul Siderurgic Uzinele Titan-Nădrag-Călan, denumit și Fabrica Ferdinand intră sub conducerea Mareșalului Antonescu, este mai puțin cunoscută și dezbătută. Ample proiecte au fost demarate în această perioadă, acestea fiind realizate de către arhitectul Ion Giurgiea. De remarcat că în aceeași perioadă arhitectul Ion Giurgiea avea simultan pe planșetă un alt proiect de anvergură, ansamblul memorial din Parcul Carol, denumit Cimitirul Eroilor Neamului. Având șansa descoperirii și scanării integrale a arhivei personale de peste 4000 planșe desenate a arhitectului Ion Giurgiea, astăzi putem studia și dezvălui aspecte inedite ale acestei perioade delicate din istoria României.

Un volum imens de 204 planșe desenate, păstrate în 20 de suluri, devine cel mai mare proiect întocmit de către arhitectul Ion Giurgiea, unul dintre cei mai importanți arhitecți interbelici, autor al unor lucrări remarcante realizate în perioada 1935-1948 ; Vila Primului Ministru Tatarescu – București, Sediul Soc. Culturale V.A.Urechia-

Galați, Amenajarea Sălii atelier a Ateneului Român, propunere amenajare Piața 8 Iunie, Blocul Soc. Leonida, Spitalul Parhon, etc.

Șansa ca arhiva să fie păstrată impecabil în sânul familiei moștenitoare în ‘palatul’ superb construit pentru propria reședință din str. Frumoasă 26A, face din arhiva personală a arhitectului Ion Giurgea, unul dintre cele mai importante surse de studiu, proiectul Fabricii Ferdinand fiind de departe cel mai bogat ilustrat.

Evoluția proiectului în perioada 1942-1945, organizat în mai multe proiecte specifice, numerotate individual, dezvăluie un concept ce pornește de la o colonie muncitorească și ajunge la un adevărat oraș industrial, așa cum este reprezentat în circa 10 planuri de situație ce sunt date pe perioada respectivă, marcând atât evoluția și dimensiunea complexului cât mai ales modul de gândire arhitectural, care este flagrant diferit de cel al evoluției postbelice. Se remarcă un mod frapant diferit de abordare a gândirii arhitectural-urbanistice în perioada denumită ‘camarila carlistă exploatoare’ față de ceea ce vom cunoaște ulterior în vremea ‘democrației populare’.

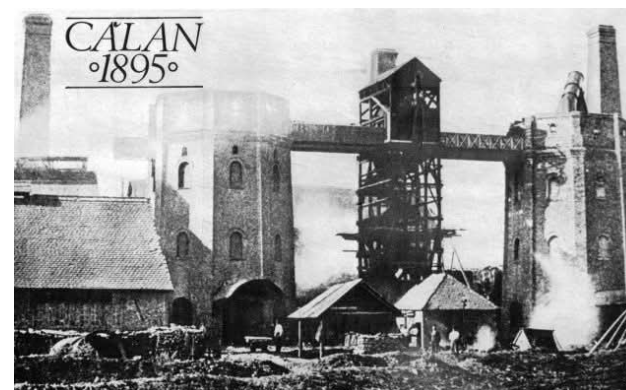
Proiectul nu se rezumă doar la programele tehnice necesare: Atelier Locomotive, Laminor la rece, mărirea oțelăriei, atelier de șlefuit, cămine de ucenici și spații cazare muncitori, ci detaliază cu prețiozitate și funcțiuni precum Dispensar Teliuc și Călan, Cazinou Călan, Casa parohială, birouri și spații de recreere pentru personalul angajat.

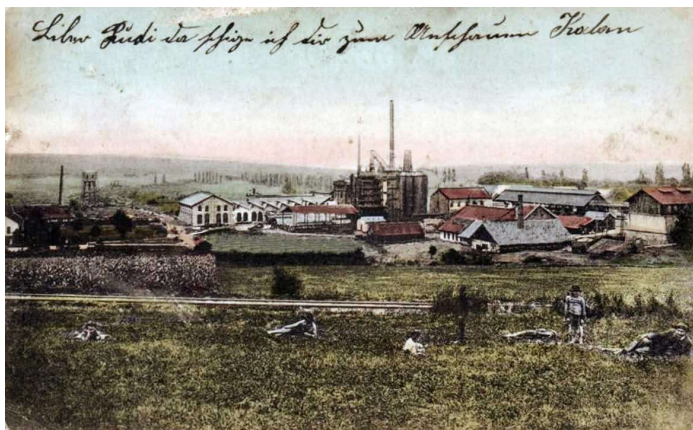
Spațiile destinate personalului tehnic cu studii superioare sunt de o cu totul altă calitate și amploare. Inginerii au corpuri separate în

apartamente de 3-4 camere cu o arhitectură cu influențe neoromânești. Directorul complexului are o vilă individuală, proiectată separat. La fel și Casa Parohială este o vilă amplă, amplasată degajat. Funcționarii locuiesc în alt corp de o cu totul altă factură. Medicii din dispensar au un apartament generos cu intrare separată și birou de vizită.

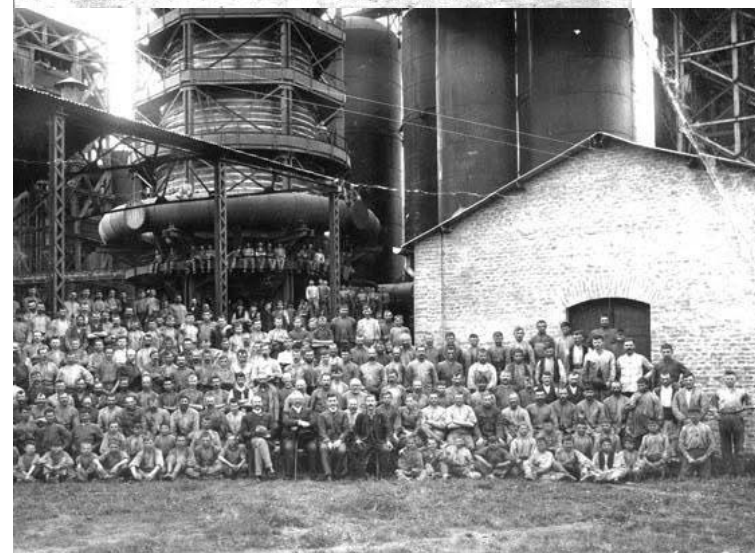
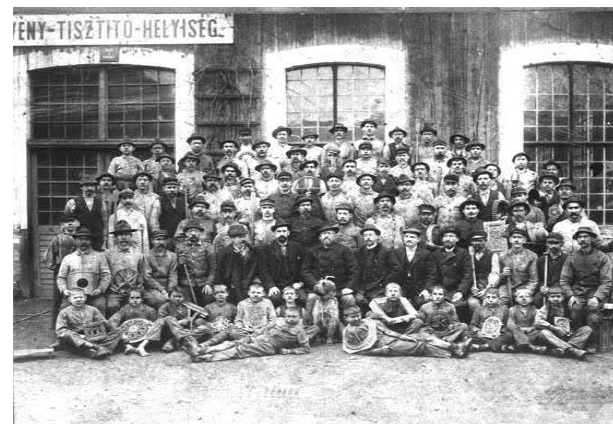
Atenția deosebită față de detaliul de arhitectură, calitatea arhitecturii, întru totul altă abordare față de ce va veni după război, duc la concluzia existenței unui alt concept social-politic al acelor vremuri care ar trebui să ne schimbe radical modul de catalogare instaurat după 1945, reformulând întrebarea ‘totuși cât de exploatoare a fost clasa exploatoare?’.

O istorie veche de 200 ani – Fabricile din zonele Reșița au fost ridicate de austrieci

Uzinele Călan, imagine de început de sec XX

Uzinele Călan, în perioada austro-ungară

Industriașul Max Auschnitt, o personalitate a României interbelice

(14 feb. 1888 Galați – 18 ian. 1957 New York)

„La începutul anilor 1920, Max Auschnitt, devenit ulterior unul dintre principalii industriași ai României, a preluat fabrica de sârmă și cuie din Galați fondată de tatăl său și a transformat-o într-un complex siderurgic denumit Uzinele Metalurgice Titan Nădrag Călan („TNC”). Acest complex includea o nouă uzină siderurgică la Ferdinand, cunoscută în prezent ca Oțelu Rosu care, alături de numeroase filiale precum Magazinele Unite și Socomet, avea aproximativ 10.000 de angajați. Complexul industrial deținea proprietăți importante în industria siderurgică afară de TNC, dar toate proprietățile sale au fost confiscate de regimul pronazist din România din simplul motiv că proprietarul, Max Ausnit, era evreu. Ulterior aceste proprietăți au fost confiscate din nou, de către regimul comunist care a urmat.”¹⁰⁷

Max Carol Auschnitt (scris uneori și sub formele Ausschnitt sau Aușnit s-a născut la 14 februarie 1888 în Galați, fiul lui Osias Ausschnitt, un prosper om de afaceri, cu ateliere în regiunea Moldovei. La acea dată acesta nu avea cetățenia română. Osias Auschnitt a venit în Galați în anul 1870, iar ulterior, în anul 1875, a deschis un magazin de feronerie. În 1890 deținea un depozit de mașini agricole, aduse din import, dar și unele manufacturate în atelierele sale. În afacerea familiei prosperă, devenind o fabrică de metalurgie ce producea tablă, sârmă, cuie, și obiecte pentru agricultură. Realizând produse de calitate,

¹⁰⁷ Rubin Meyer Doru & Trandafir - <https://hotnews.ro/reconfiscarea-uzinelor-titan-636544>

reușește să facă și export. În anul 1903, firma Ausschnit & Co a deschis o sucursală la Londra.

Compania Auschnit a participat la Expoziția Generală Română din 1906, desfășurată cu ocazia sărbătoririi a 40 ani de domnie a Regelui Carol I. Acolo, fabrica metalurgică a lui Osias Auschnitt din Galați, devenit furnizor al Curții Regale, a obținut Diploma de Onoare, Medalia de Aur și Placheta de Colaborator. Omului de afaceri i s-a conferit Ordinul „Coroana României” în grad de mare cavaler, precum și Medalia „Meritul comercial și industrial”, clasa I.

Tânărul Max Auschnitt a fost student al Academiei de Studii Comerciale Avansate din Viena. Ulterior, își continuă studiile economice la Londra. Reîntors în țară, a înființat o firmă comercială care se ocupa cu importurile și exporturile de tablă din Austria, iar apoi o fabrică de producție de sârmă. În 1911 a pus pe picioare, alături de fratele său Edgar, consorțiul Titan-Nadrag-Calan după ce s-a asociat cu o firmă din Londra.

Deși aveau legături strânse cu Imperiul Austro-ungar, câțiva membri ai familiei Auschnitt, inclusiv Max, au servit în Armata Română în timpul campaniilor din Primul Război Mondial, unii chiar ca voluntari. Doar fratele Edgar a evitat încorporarea pe front, după ce s-a prezentat ca fiind cetățean austro-ungar.

În 1923, Max Auschnitt preia administrarea Uzinelor Domeniilor Reșița, cel mai mare producător de oțel, laminate, locomotive și alte produse din fier din România. Nu doar că a salvat-o de la faliment, dar a și transformat-o într-o societate profitabilă. În

fabricile lui se producea și armament, sector în care devenise partener cu principalul său competitor, Nicolae Malaxa. A fost președinte al Asociației generale de Industrie din Banat, vicepreședintele Uniunii Generale a Industriașilor din România și senator al Camerei de Comerț și Industrie din Galați pe listele Partidului Național Țărănesc. În 1924 se constituie S.A.R. Uzinele Metalurgice Unite, din consiliul de administrație făcând parte inginerii Nicolae Caranfil, Constantin Bușilă, Orghidan, dar și directorul Băncii Chrissoveloni, P. Vassalopol. Sediul bucureștean a fost în fosta casă Poroineanu din str. G. Clemenceau nr. 3 iar capitalul inițial a fost de 150 milioane lei. (M.O. din 26 iulie 1924)

În decembrie 1934 Max Auschnitt s-a convertit la religia creștină catolică și s-a căsătorit cu o româncă, Livia Pordea. Membru al așa numitei „camarile regale”, în anul 1939 a căzut în disgrația regelui Carol al II-lea, partener de partide de poker, în favoarea rivalului său, Nicolae Malaxa. A fost arestat și dat în judecată și condamnat la 6 ani închisoare. Întreprinderile sale au fost „românizate” în ultima perioadă a Dictaturii regale și în timpul dictaturii antonesciene. În 1942 a fost eliberat din închisoare, în urma comutării sentinței la muncă în serviciul societății, pe care a efectuat-o la fostele sale întreprinderi.

După căderea regimului antonescian procesul său a fost rejudecat și a fost achitat în toamna anului 1944. Faptul că primele schițe ale arhitectului Ion Giurgea cu privire la proiectul complexului siderurgic Titan-Nădrag-Călan coincid cu anul 1942, an în care Max Auschnitt este eliberat din închisoare și obligat să își continue activitatea la locul de muncă, considerăm că contractarea acestui proiect nu a fost o decizie doar a mareșalului Antonescu. Dezvoltarea

complexului industrial, necesar economiei de război a fost făcută sub atenția marelui industriaș, cooptând și unul dintre cei mai importanți arhitecți ai vremii, pe arhitectul Ion Giurgea.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Max Auschnitt și-a organizat și în SUA o bază pentru afacerile sale. Văzând pericolul instalării regimului comunist a emigrat în Statele Unite ale Americii, unde a decedat în 1957. Toate proprietățile sale au fost confiscate de guvernul comunist în 1948.

Arhitect Ion Giurgea

(14 aprilie 1903 Tecuci – 12 iunie 1959 București)

Arhitectul Ion Giurgea este unul dintre cei mai prolifici profesioniști ai perioadei interbelice, autor a peste 210 proiecte de arhitectură, realizate în marea majoritate în perioada scurtă între anii 1930-1948. Ulterior, după război, a fost angajat la Institutul de Proiectare – Proiect București, unde va mai realiza câteva lucrări importante până în anul morții survenit prematur la numai 56 ani, în 1959. Este pe nedrept prea puțin cunoscut în zilele de azi, deși trecem zilnic pe lângă operele sale.

Din dosarul CNSAS – 47888 - I492485 (cel mai important document până acum de cercetare), aflăm din fișa personală că s-a născut în Tecuci, reg. Galați, fiul consilierului Curții de Apel Galați, Vasile Giurgea. A absolvit cursul primar, 2 clase în Tecuci și 2 clase în Galați. În anul 1914 se înscrie la liceu în Galați pe care îl absolvă în 1922. În acest an vine în București, unde se înscrie la Facultatea de Arhitectură pe care o urmează cu întreruperi și pe care o termină în 1930. A fost coleg de generație cu Octav Doicescu, Tiberiu Niga, George Damian (care i-a nutrit un profund respect), Gregoire Mathias Hirsch, Grigore Ionescu, Toma Marinescu, etc.

După absolvire va lucra pe cont propriu, realizând multe vile pentru oameni de seamă : Primul Ministru Tatarescu și fratele acestuia Emanoil Tatarescu, Lya Romașcu-Ghiață, industriașul Ludovic Ruffer, etc. A fost unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai stilului la

modă denumit ‘Florentin’, ‘mauro-florentin’ sau în accepțiunea contemporană, mediteraneean.

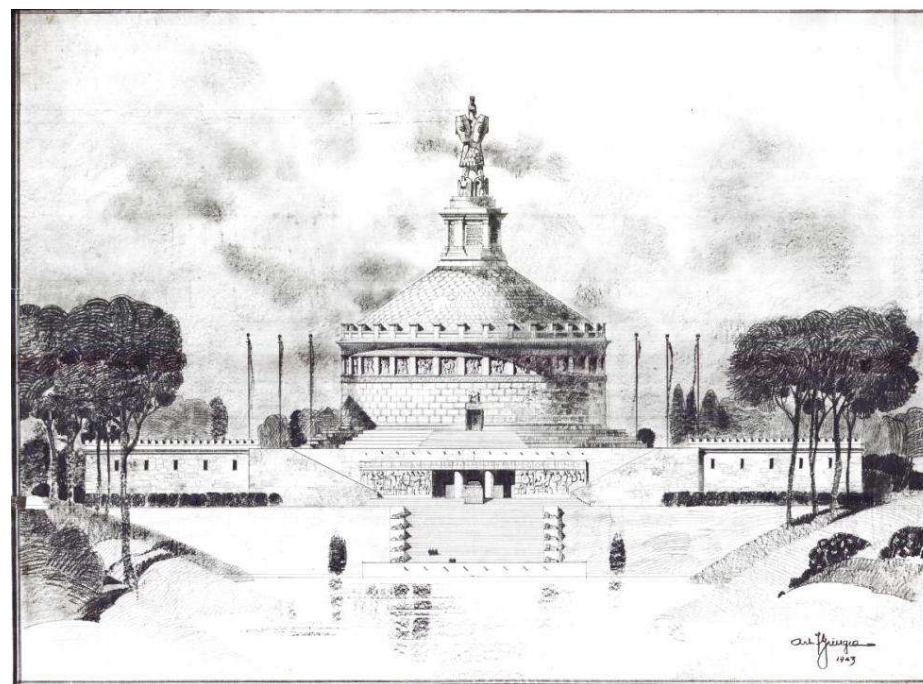
A avut o colaborare profesională cu Alexandru Zaharia între 1934-37, având sediul comun în str. Gh. Cantacuzino 4, unde vor realiza două proiecte importante împreună – Vila Ministrului Gh. Tatarescu din str. Polonă 19 și Sanatoriul St.Vincent de Paul, spitalul C.I.Parhon din Bd. Aviatorilor 34-36. De remarcat că ambele proiecte au fost demarate împreună dar vor fi finalizate de către Ion Giurgea singur. Tot Giurgea va realiza sistematizarea Pieții 8 Iunie (Piața Unirii), proiectul lui fiind declarat câștigător.

În anul 1940 este concentrat la Reg.2 C.F., iar în anul 1941 este repartizat la Marele Stat Major până în anul 1943 cu gradul de locotenent.

Biroul de arhitectură îl încheie în 1943 când se angajează la întreprinderea ‘Titan – Nădrag – Călan’, unde va lucra până în anul 1947, fiind mobilizat pe timpul războiului. În această perioadă, până în 1947 va realiza nu mai puțin de 209 proiecte pe care le va lista și organiza sistematic în arhiva sa personală compusă din peste 4000 planșe desenate, păstrate la reședința din str. Frumoasă 26A.

După război se va angaja la IPC, ulterior la Proiect București unde va realiza blocul IPROC din Calea Griviței colț cu Calea Victoriei, un bloc pe Șoseaua Mihai Bravu (neidentificat) și restaurantul Macu Roșu din București. Anul demarării proiectului complexului siderurgic Titan-Nădrag-Călan consemnat în arhiva Ion Giurgea coincide cu anul 1942, an în care Max Auschnitt este eliberat din

închisoare și obligat să își continue activitatea la locul de muncă. De remarcat că în acea perioadă, arhitectul Ion Giurgea avea pe planșetă un alt proiect major, Cimitirul Eroilor Neamului, o variantă ce nu va fi realizată.

Proiectul complex desfășurat pe perioada 1942-1945, este organizat în arhiva Ion Giurgea sub 20 suluri, cu un număr total de peste 200 planșe desenate.

Structura proiectului Complexului industrial Titan-Nădrag-Teliuc

- 1 – Nădrag – Călan - Căminul de ucenici - proiect nr. 6 din 1942 - 30 planșe
- 2 - Nădrag - Căminul de zilieri T.N.C. - proiect nr. 14 din 1943 - 29 planșe
- 3 - Nădrag - Cazinoul Ferdinand T.N.C. - proiect nr. 2 din 1943 - 1 planșă
- 4 - Nădrag - Mărirea oțelăriei fabricii Ferdinand - proiect nr. 1 din 1943 - 3 planșe
- 5 - Nădrag - Călan - Atelier de șlefuit - proiect nr. 13 din 1943 - 2 planșe
- 6 - Nădrag - Călan - Atelier locomotive - proiect nr. 40 din 1943 - 3 planșe
- 7 - Nădrag - Călan - Birou turnătorie - proiect nr. 10 din 1943 - 6 planșe
- 8 - Nădrag - Călan - Casa Adăpost muncitori - proiect nr. 9 din 1943 - 1 planșă
- 9 - Nădrag - Călan - Casa parohială - proiect nr. 11 din 1943 - 4 planșe

- 10 - Nădrag - Călan - Cazinou Călan - proiect nr. 5 din 1943 - 2 planșe
- 11 - Nădrag - Călan - dispensarul Călan - proiect nr.7 din 1943 - 10 planșe
- 12 - Nădrag - Călan - Laminor la rece Ferdinand - Proiect nr. 3 din 1943 - 8 planșe
- 13 - Nădrag - Călan - Poarta și gard intrare - proiect nr. 4 din 1943 - 2 planșe
- 14 - Nădrag - Călan - Teliuc - Dispensarul Teliuc - proiect nr. 16 din 1943 - 10 planșe
- 15 - Nădrag – Locuința directorului uzinei Ferdinand - proiect nr. 6 din 1944 - 1 planșă
- 16 - Nădrag - Călan - Cartierul muncitoresc Călan anii 1943 - 1944 - 31 planșe
- 17 - Nădrag - Călan Fabrica Ferdinand - Cazarma funcționarilor - proiect nr. 5 din 1944 - 4 planșe
- 18 - Nădrag - Căminul de ucenici 2 – schițe studiu 1944 - 17 planșe
- 19 - Nădrag - Locuințe uzina Ferdinand - proiect nr. 11 din 1944 - 30 planșe
- 20 - Nădrag - Călan - T.N.C Căminul de ucenici 1 - proiect nr. 19 din 1945 - 10 planșe

Din portofoliul de lucrări realizat în 1958 de către Ion Giurgea, rezultă
că lucrările executate în teren au fost următoarele:

**1942- Hala de Turnare-Călan, Casa Prohială-Ferdinand, Casa
inginerului-Teliuc**

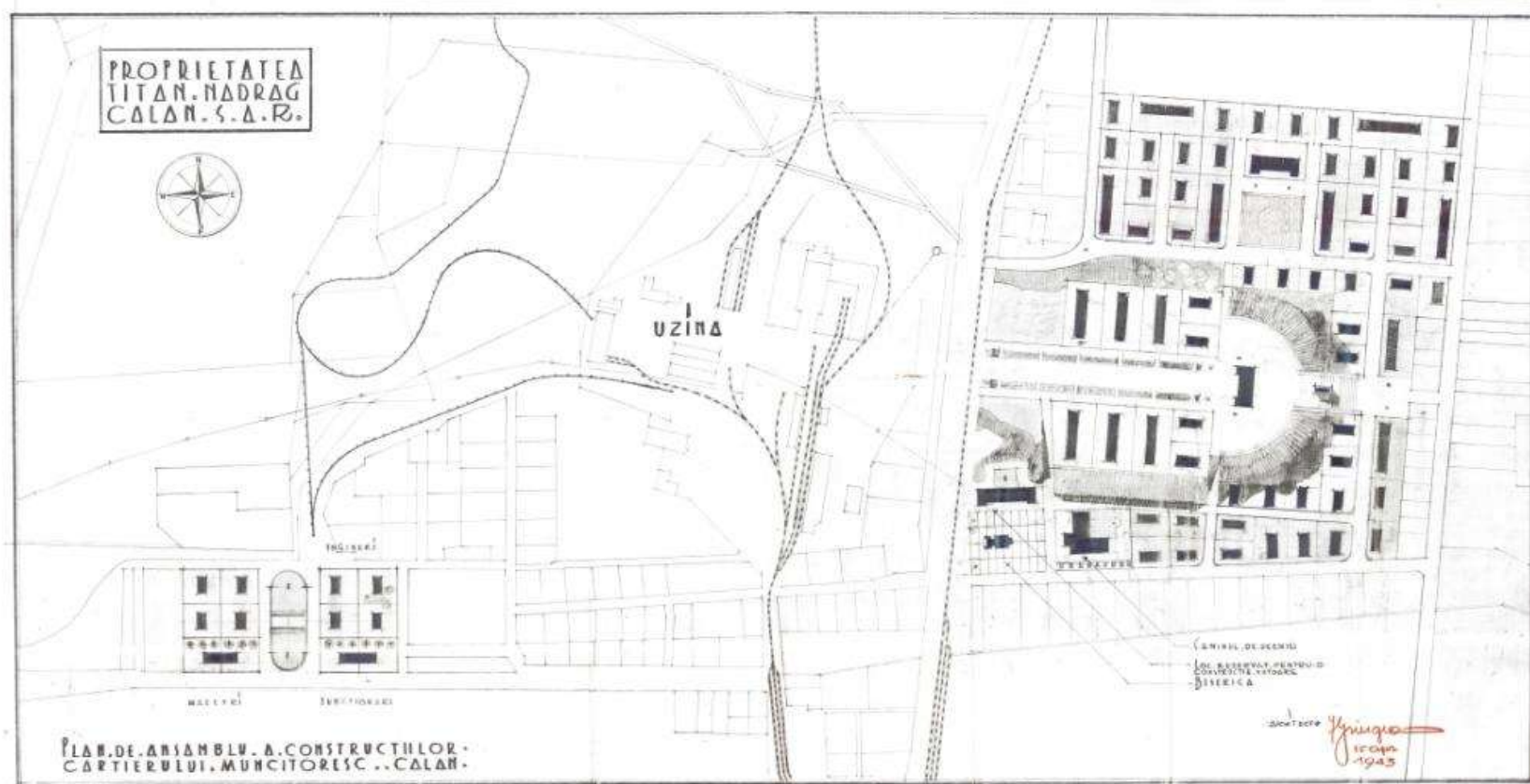
**1943- Oțelărie-Ferdinand, Laminorul-Ferdinand, Atelier
locomotive-Nădrag**

Planuri de situație – evoluția proiectului

Plan de parcelare - varianta ianuarie 1943

Plan de parcelare - varianta aprilie 1943

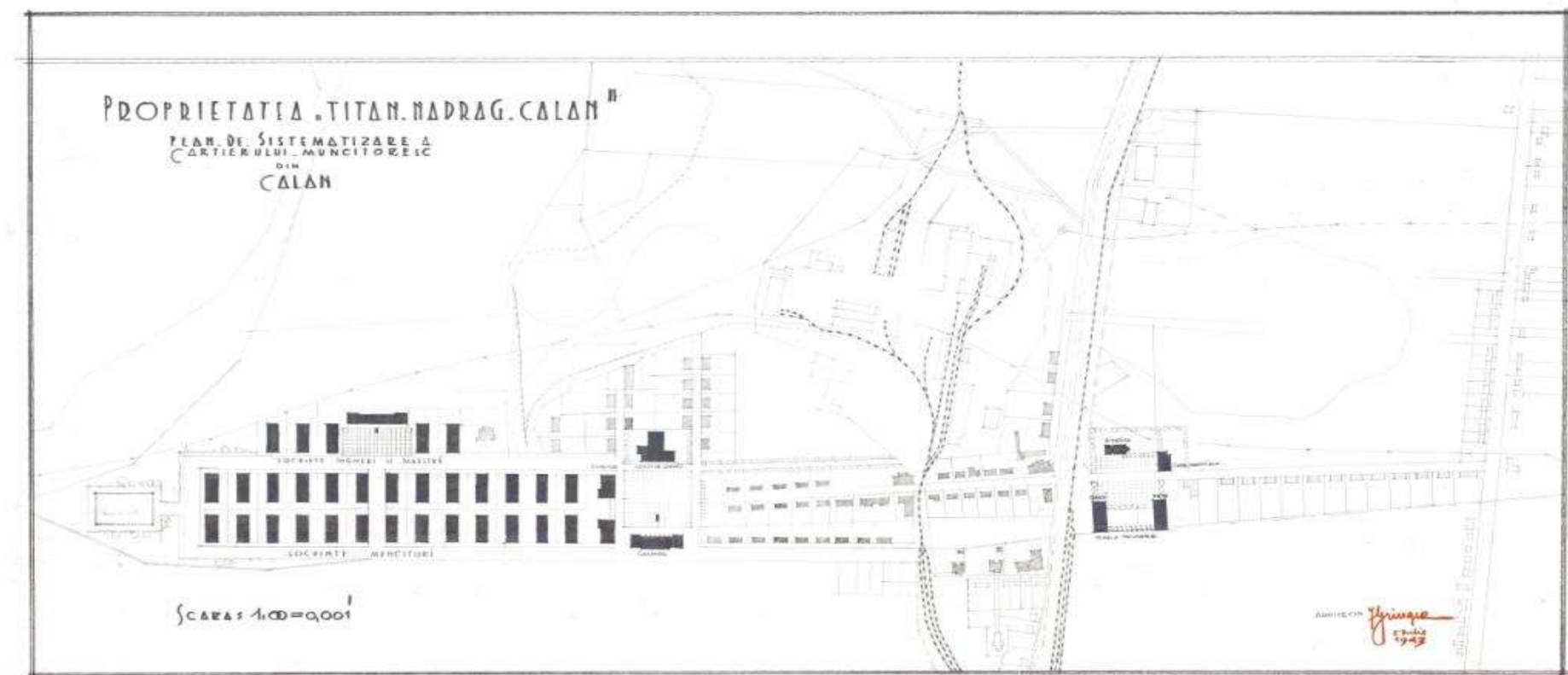

PROPRIETATEA TITAN. MADRAG. CALAN^{II}

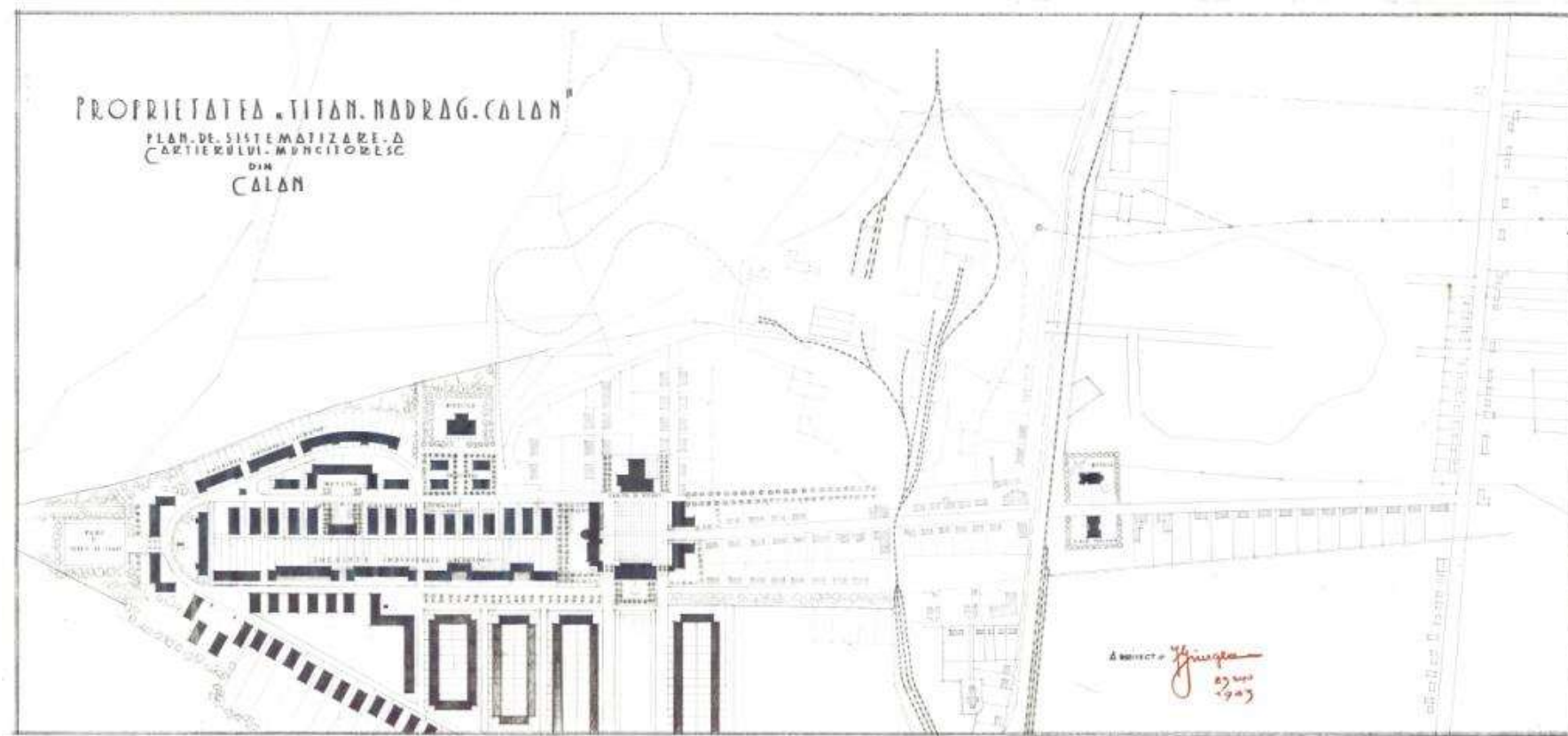
PLAN DE SISTEMATIZARE A
CARTIERULUI MUNCITORESC
DIN
CALAN

SCALA 1:00 = 0.001

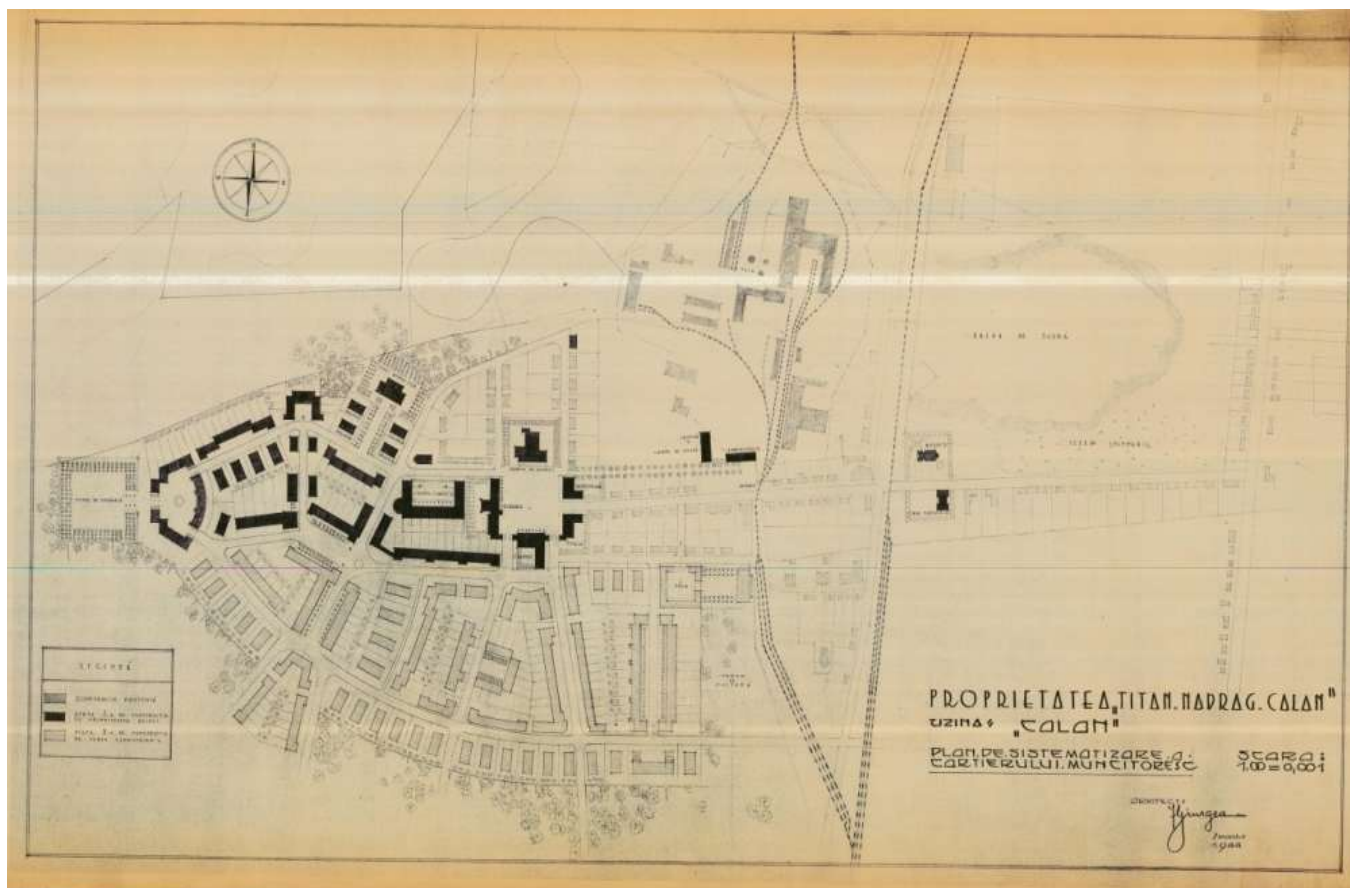
Arhitect H. I. Ionescu
5 Iulie
1963

Planuri de parcelare - varianta august 1943

Planuri de parcelare - varianta martie 1944

Imobil locuințe ingineri – fațada

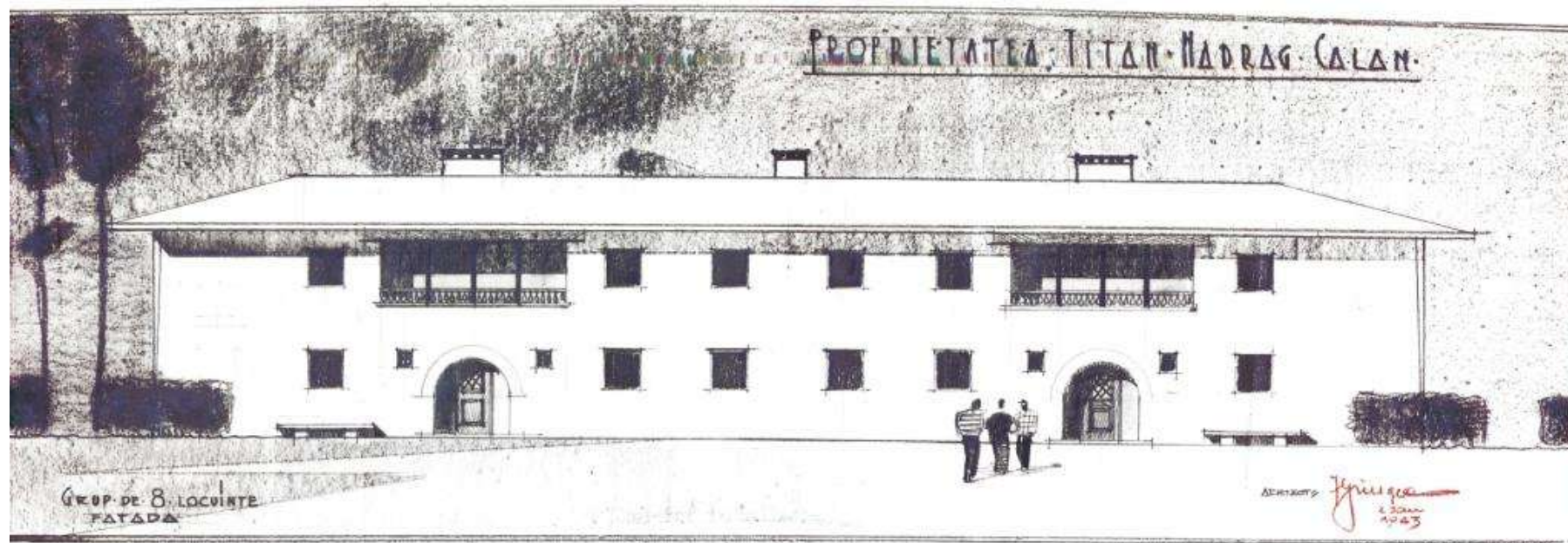

PROPRIETATEA TITAN-NADRAG-CĂLĂ

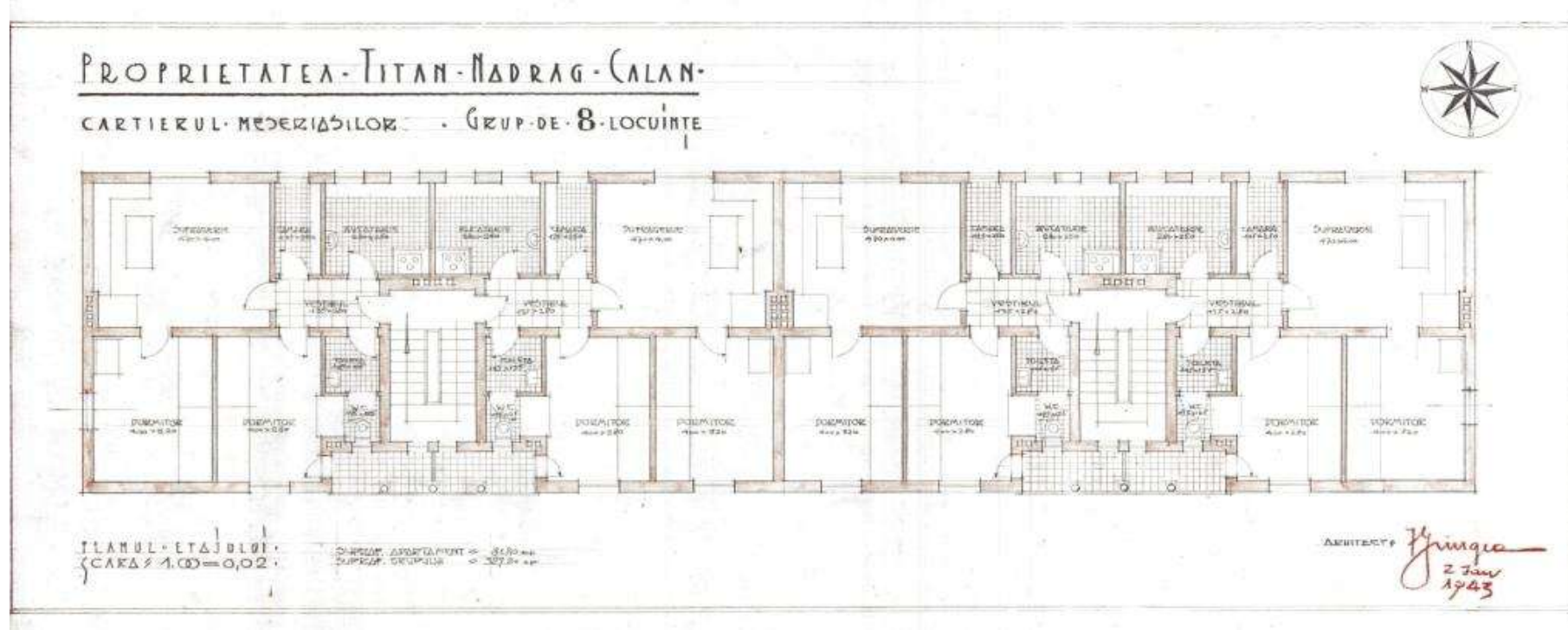
GRUP 4-LOCUINTE-FUNCTIONARE
FATADA

ARHITECTO H. J. Jan 1943

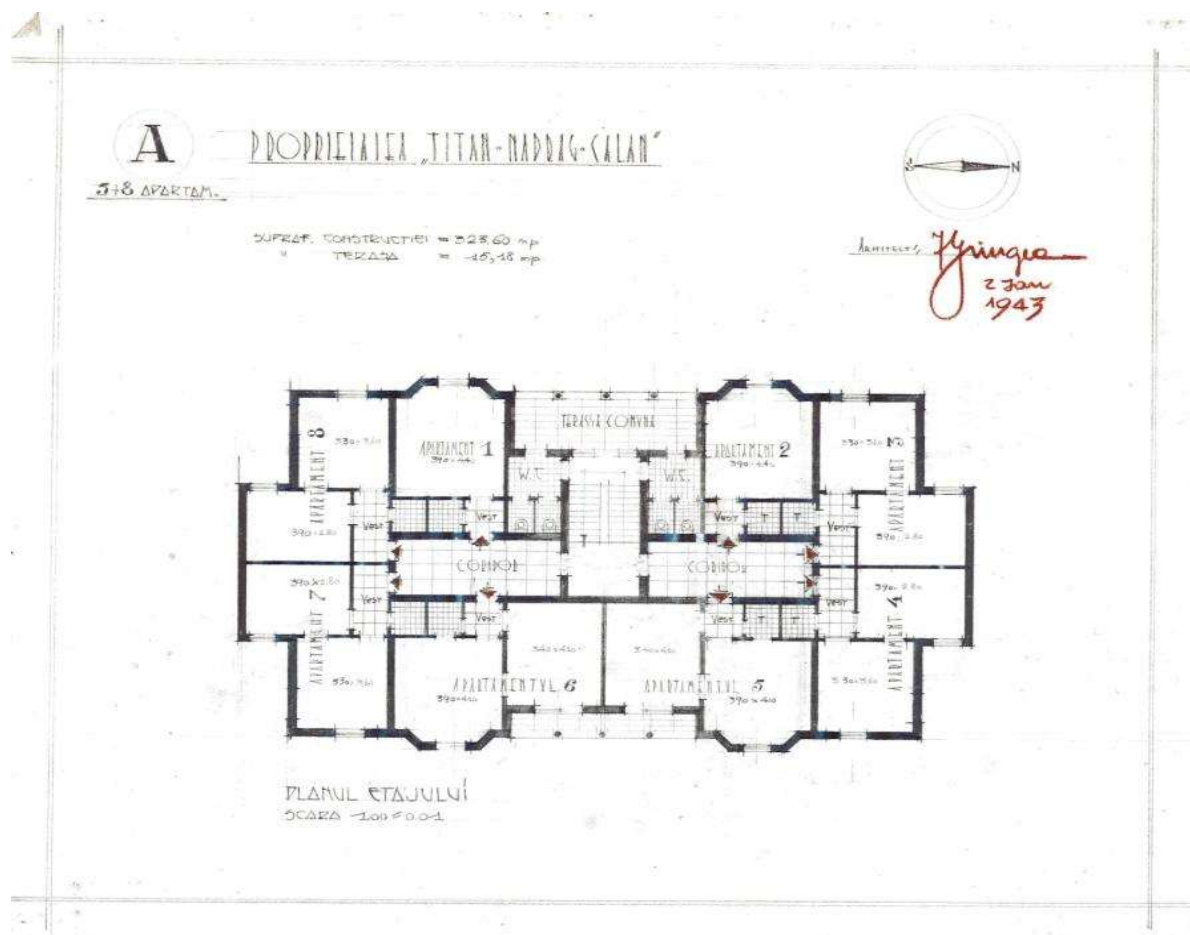
Grup 8 locuințe maiștri – Fațadă și plan etaj

Grup 8 locuințe maiștri – Plan etaj

Cartier muncitori – imobil cu 8 apt pe nivel varianta A – Plan etaj

B

PROPIETATEA „TITAN-NADEJKA-CALAN”

4+6 APARTAM.

Supraf. constructie = 242,20 mp.
TERAZA = 15,57 mp.

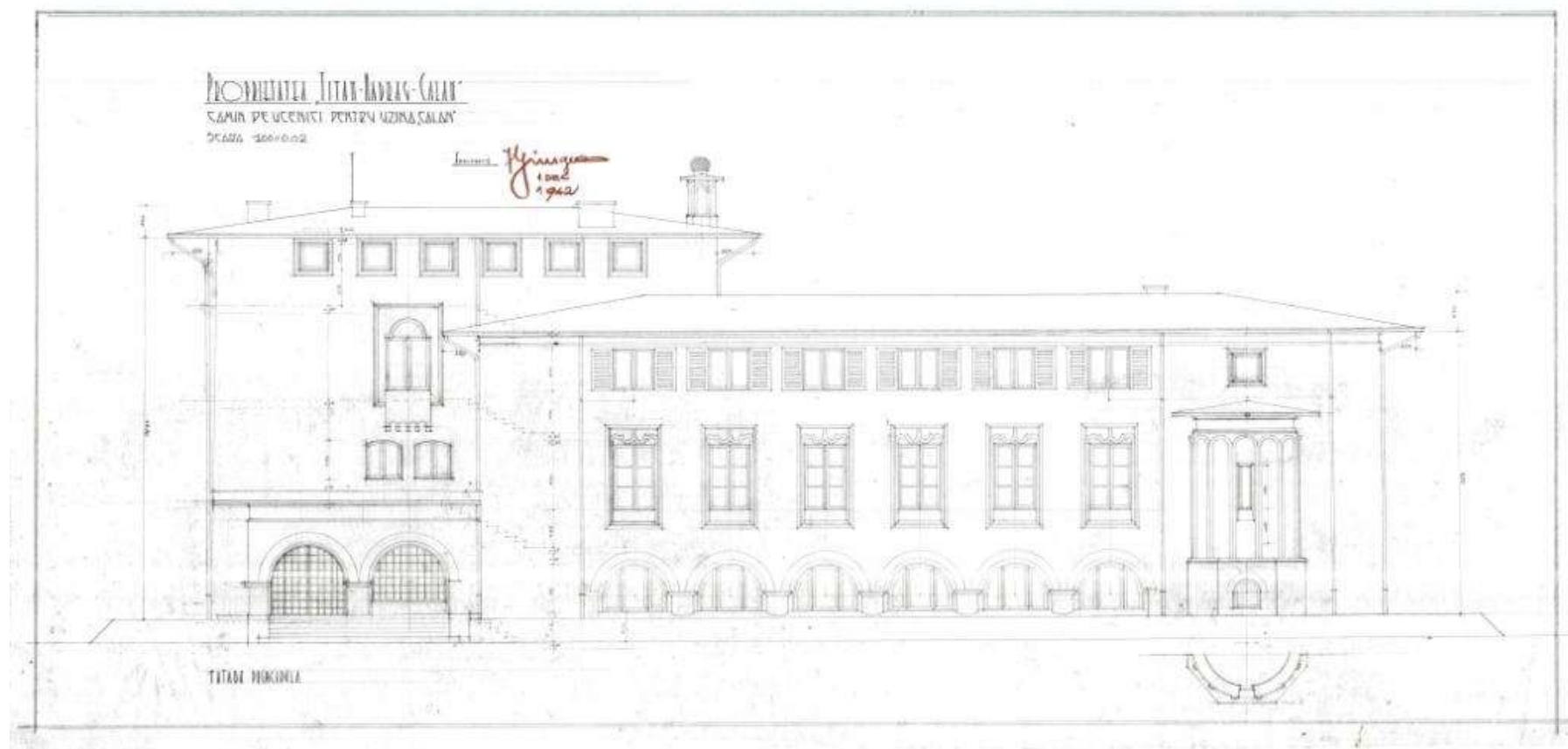
ARHITECT *Lyubov*
2 Jan
1943

PLANUL ETAJULUI
SCALA 1:100=0.01

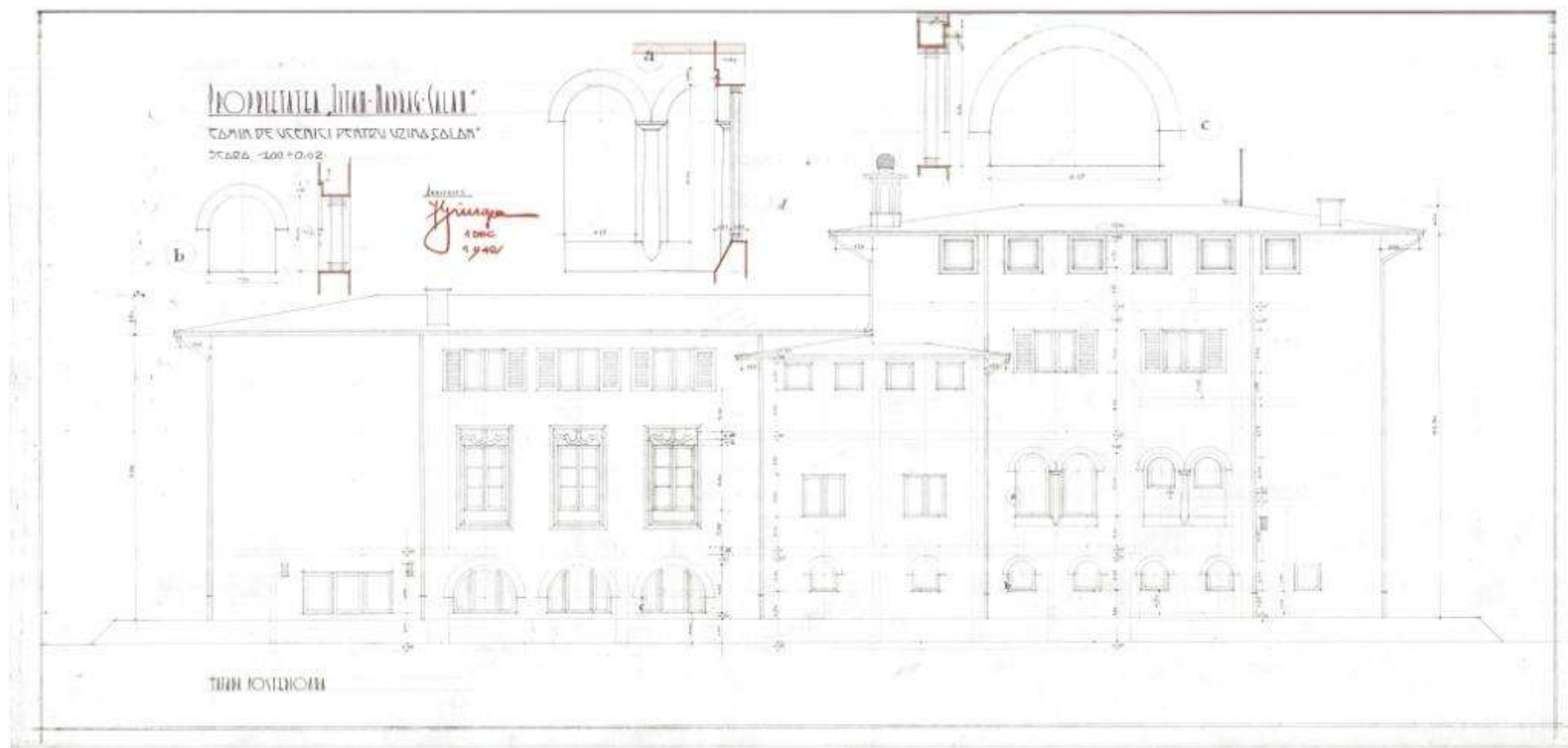
Cartier muncitori – Locuințe individuale tip duplex – Fațada

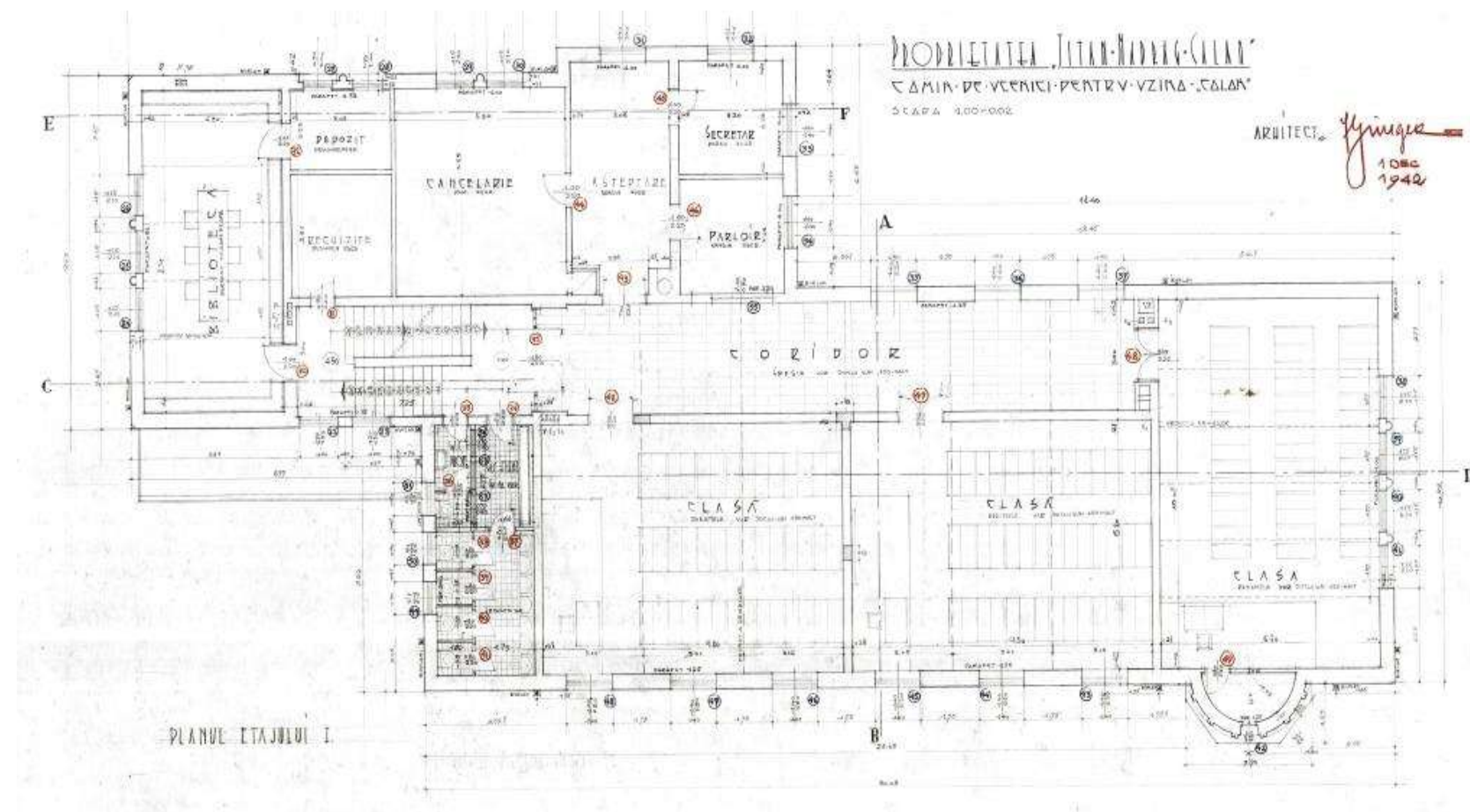
Căminul de ucenici pentru Uzina Călan – Fațada principală – Proiect tehnic

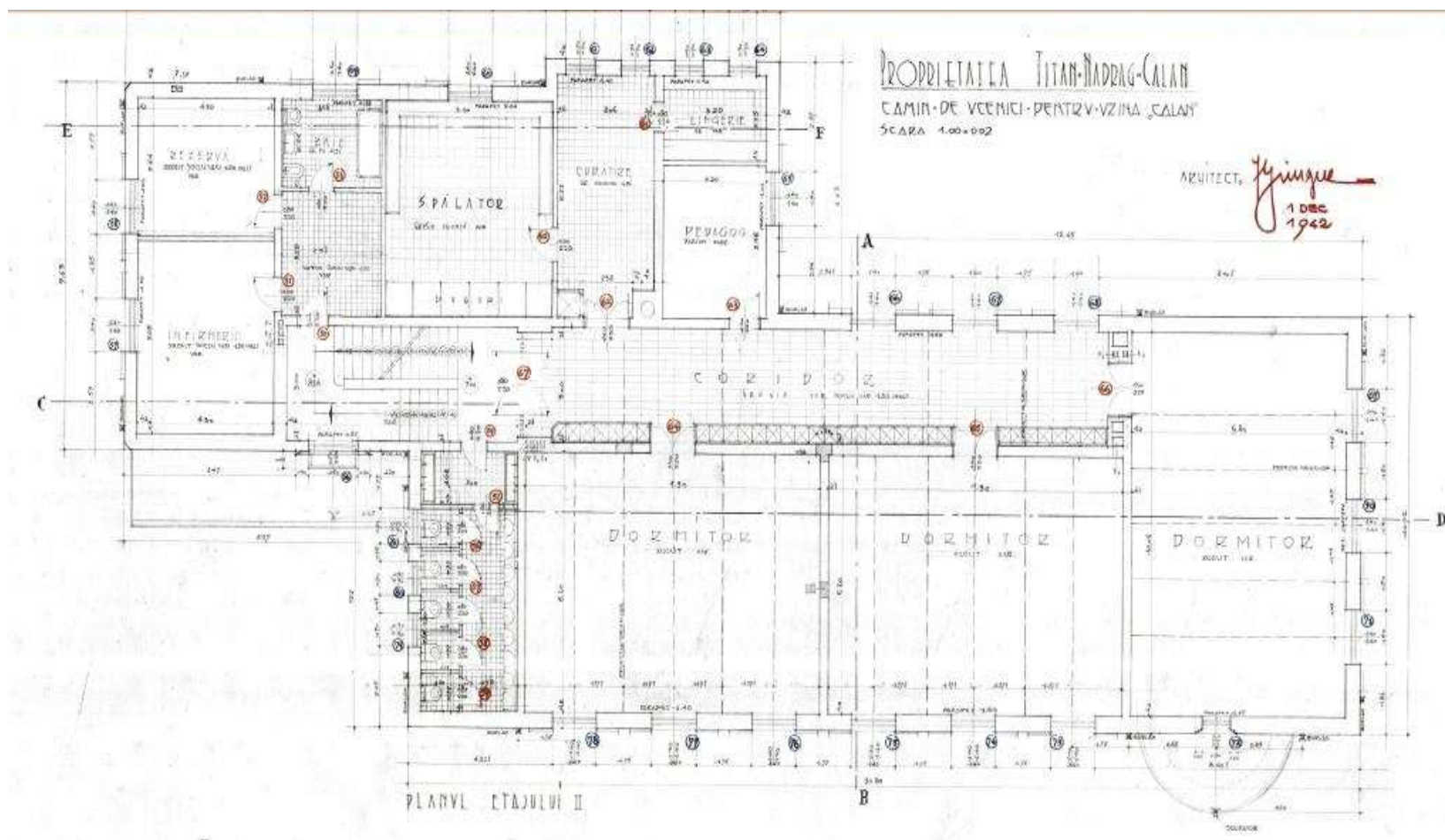
Fațada posterioară

Căminul de ucenici pentru Uzina Călan – Plan etaj 1

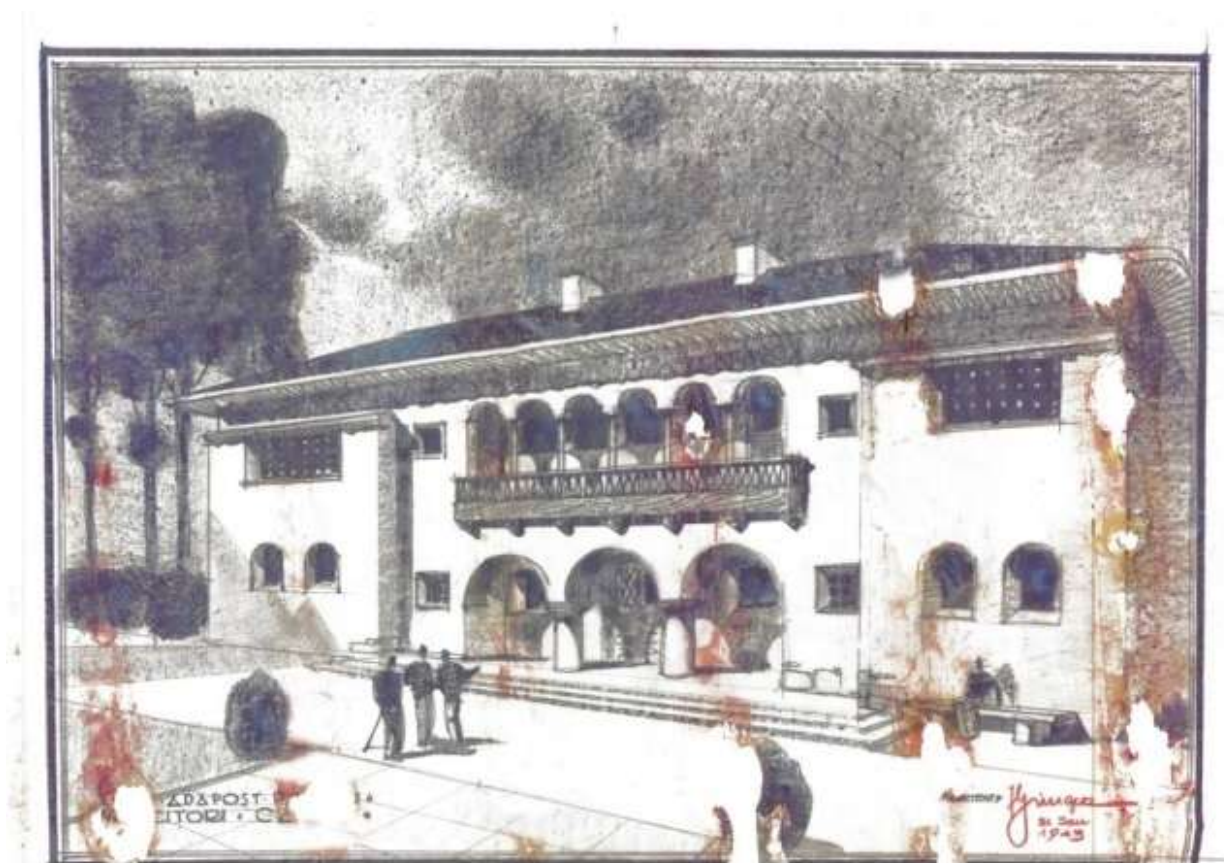
Plan etaj 2

Căminul de ucenici Călan – soluția cu 3 clase – Fațada principală

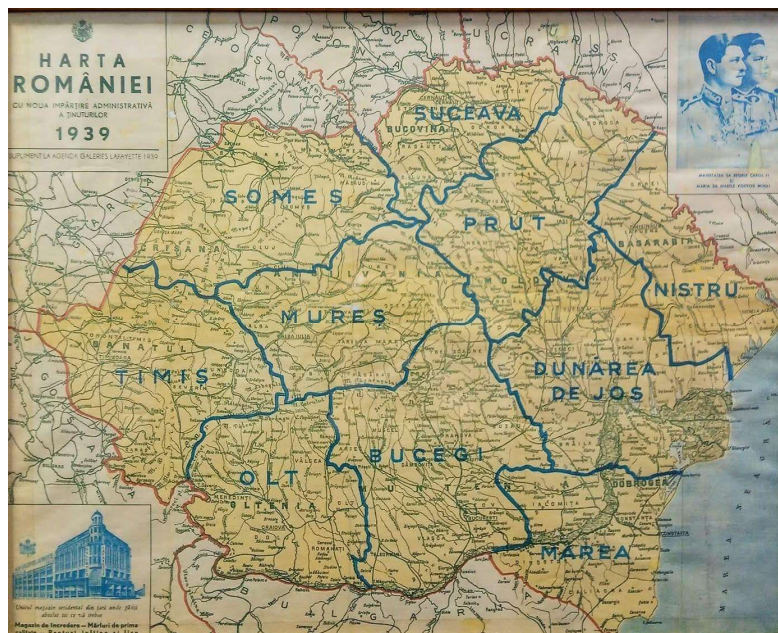

Casa adăpost pentru muncitori

10. CONCLUZII ȘI PREMISELE CONTINUĂRII CERCETĂRII

Mircea Pașca, Oana Marinache

În perioada interbelică, Ministerul Muncii a propus un program social-educational, economic, ca strategie națională, pentru crearea unei clase românești de muncitori și meșteri instruiți.

Această strategie, politică națională a pornit de la pregătirea ucenicilor și a dus la crearea în domeniul arhitecturii a unui program arhitectural nou în România interbelică -căminele de ucenici. S-a depus un efort constant pentru construirea mai multor cămine noi, moderne pentru epoca respectivă, în diverse părți ale țării.

În 1928, în țară erau următoarele cămine de ucenici, proiectate și inițiate, sau aflate în construcție, în stil neoromânesc¹⁰⁸:

- 1) Alba-Iulia - Ministerul Muncii.
- 2) București No. 2.- Asoc. pentru ocrotirea ucenicilor industriali A.O.U.I
- 3) București Șoseaua Viilor - Camera de comerț.
- 4) Cluj, Calea Moșilor început de Primăria Cluj, finalizat de Ministerul Muncii.
- 5) Huși - Ministerul Muncii.
- 6) Slatina - Ministerul Muncii.
- 7) Târgu-Mureș - început de Eforia Căminului ucenicilor români și finalizat de Ministerul Muncii.
- 8) Vaslui - Ministerul Muncii

¹⁰⁸ *Buletinul Muncii*, 1 octombrie 1928, anul 9, nr. 10-12, p. 581-587

https://adt.arcanum.com/ro/view/BuletinulMuncii_1928/?query=caminE+de+ucenici+&pg=578&layout=s

586	I. MATERIAL INFORMATIV ȘI STATISTIC
	2. Cămine în construcție
<u>Căminul</u>	<u>De cine depinde</u>
1) Alba-Iulia.	Ministerul muncii.
2) București No. 2.	Asoc. pentru ocrotirea ucenicilor industriali A. O. U. I.
3) „ Șoseaua Viilor.	Camera de comert.
4) Cluj, Calea Moșilor.	Ministerul muncii.
5) Huși.	„ „
6) Slatina.	„ „
7) Turgu-Mureș, pentru ucenicii industriali și comerciali.	Eforia Căminului ucenicilor români.
8) Vaslui.	Ministerul muncii.
	3. Cămine în proiect de construcție
1) Bistrița.	Ministerul muncii.
2) Bocșa-Română.	„ „
3) Brăila.	„ „
4) București-Obor.	„ „
5) „ ucenice.	„ „
6) Chișinău.	„ „
7) Pitești.	„ „
8) Ploiești.	„ „
9) Miercurea-Ciuc.	„ „
10) Odorhei.	„ „
11) Toplița.	„ „
	4. Cămine în curs de amenajare.
1) Constanța.	Ministerul muncii.
2) Drăgășani, (atelier-scoală de dogărie cu cămin).	„ „

Buletinul Muncii, 1 octombrie 1928, anul 9, nr. 10-12
Ziarele Arcanum, adt.arcanum.com

Eforturile pentru construirea căminelor de ucenici a continuat în anii '30, chiar dacă Criza economică a afectat grav acest demers.

Au fost făcute demersuri pentru reluarea sau continuarea construirii căminelor la care lucrările au fost oprite.

Arhitectura căminelor de ucenici se schimbă de la expresia stilului oficial, neoromânesc la arhitectura modernistă. Este cazul căminului din Cernăuți, al cărui proiect este modificat în timpul execuției și a căminelor a căror lucrări întrerupte au fost reluate în anii '30: Slatina, Huși, Tecuci, Vaslui.

În 1937, Ion Nistor, Ministrul muncii făcea un bilanț al Căminelor de ucenici și prezenta dezideratele pe viitor¹⁰⁹: „Căminele de ucenici stau la baza pregătirii profesionale. Rolul lor în viața noastră socială - ne spune d. ministru Nistor - apare și mai important, când privim dublul aspect al activității lor: pe deoparte ele înlocuiesc familia, plasând copiii de români la meserii, veghind la îndeplinirea formelor legale care să le asigure drepturile și urmărindu-l în viața de ucenic pentru a le asigura formarea profesională, iar pe de altă parte, prin înființarea lor în acele localități în care primatul muncii naționale trebuie să domine, ele ne dau posibilitatea de a ocroti mai activ acolo unde trebuie, pe ucenicul român.

¹⁰⁹ „Împotriva mânei de lucru streine” Articol publicat în Curentul, 17 martie 1937, Anul 10, nr. 3277, p. 4
https://adt.arcanum.com/ro/view/Curentul_1937_03/?query=c%C4%83minul+de+ucenici+timisoara&pg=175&layout=s

Sunt azi 42 cămine de ucenici în centrele industriale și în orașele principale din Vechiul Regat, Ardeal, Bucovina, Basarabia, dintre care trei mari, acelea din Cernăuți, Timișoara și Hunedoara au fost terminate chiar în cursul anului acestuia.

Pe lângă căminele mai importante funcționează cantine și băi muncitorești, de care se pot servi în schimbul unei sume minime, și ceilalți ucenici și muncitori din localitate.

Pe lângă înlesnirea ce procură, aceste cantine, însoțite de biblioteci și săli de conferințe contribuie a face din aceste așezăminte centru de influență sănătoasă pentru muncitor. Într-o organizare temeinică a uceniei, își găsește dela sine locul înființarea de colonii la mare și la munte”.

În perioada 1933-1937 au fost construite sau finalizate cămine de ucenici din: București Obor, Brașov, Cernăuți, Piatra Neamț, Târgu Mureș, Tg. Jiu, Timișoara, Hunedoara, Dej. În 1937 erau în construcție, în curs de terminare și aproape de punerea în funcțiune, căminele din localitățile: Slatina, Vaslui, Huși, Tecuci. A fost planificată construirea căminelor noi în Arad și Oradea¹¹⁰.

În 31 decembrie 1939, existau următoarele cămine de ucenici, care dispuneau de clădiri noi, moderne¹¹¹:

-În București: București „Obor“, București „Principesa Maria“, București „Arte Grafice“;

-În Tara Românească: Constanța, Giurgiu, Slatina, Târgu Jiu;

-În Transilvania: Alba-Iulia, Brașov căminul „Regele Ferdinand“, Cluj, Dej, Hunedoara, Timișoara, Târgu-Mureș;

-În Moldova: Huși, Piatra Neamț, Vaslui, Tecuci;

- În Bucovina la Cernăuți;

- În Basarabia la Chișinău.

În 1939 erau în construcție căminele de ucenici cu o arhitectură modernă, cu un program arhitectural complex, în: Arad (finalizat în 1940), Oradea (finalizat în 1949), Pitești (finalizat în 1943), Giurgiu.

¹¹⁰ „Reorganizarea școlilor și căminelor de ucenici din Ardeal” articol publicat în ziarul *Viitorul*, 18 martie 1937, nr. 8755, anul 29 , p. 3; Noui cămine de ucenici, articol publicat în *Argus*, 01 ianuarie 1937, Anul 27, nr. 7118, p. 7

¹¹¹ Buletinul Muncii, 1940 (Anul 20, nr. 1-3) 1940-08-01 / nr. 3, Anul XX.—Vol. III, p. 70

74

UCENICII DIN CĂMINELE MIN. MUNCII, ÎN 1939

TABLOUL I.

Ucenicii aflați în căminele Min. Muncii

CĂMINE	L I N L U							
	ANUL I		ANUL II		ANUL III		ANUL IV	
	Salariați	Nesalariați	Salariați	Nesalariați	Salariați	Nesalariați	Salariați	Nesalariați
Alba-Inia	14	3	4	1	15	2	6	—
Arad	26	3	31	1	30	—	4	—
Bistrița	—	26	—	29	—	24	—	9
Bacău	8	3	1	—	2	—	1	—
București „Arte Grafice”	30	5	21	4	16	1	15	3
„Obor”	198	—	124	—	81	—	6	—
„Principesa Maria”	—	106	—	21	—	27	—	—
Brașov (Pe Tocile)	21	—	8	—	4	—	6	—
„(Regele Ferdinand 2)	69	—	62	1	25	—	11	—
Câmpina	19	—	19	—	16	—	17	—
Cernăuți	94	5	116	4	24	2	7	—
Chișinău	15	33	20	—	18	—	—	—
Cluj	—	133	—	11	—	1	—	—
Constanța	17	—	26	—	24	24	22	—
Dej	12	7	14	14	12	—	—	3
Focșani	—	7	—	14	—	10	7	—
Galați	6	34	10	6	1	—	2	1
Hunedoara	74	—	86	—	65	—	10	—
Iasi 2)	—	5	—	3	—	—	—	—
Miercurea Ciuc	—	5	1	6	1	12	—	—
Oradea	69	—	44	—	37	—	—	—
Petroșani	19	—	13	—	11	—	10	—
P.-Neamț	—	31	2	16	5	17	6	2
Ploiești	42	—	64	—	12	—	1	—
R.-Vâlcea	—	29	—	32	—	16	—	9
Reghin	—	21	—	12	—	14	—	1
Reșița	13	—	26	—	10	—	1	—
Satul-Mare	—	50	—	13	—	14	—	—
Sibiu	14	1	12	4	20	3	2	—
Slatina-Olt	—	—	—	—	—	—	—	—
Timișoara	58	7	82	5	73	—	11	—
T.-Severin	—	16	15	3	18	4	2	2
Turda	24	—	36	—	22	—	5	—
Tg.-Mureș	18	20	24	20	26	17	9	4
Târgoviște	—	36	24	16	—	23	—	7
Tg.-Jiu	—	11	—	18	—	8	—	—
Vaslui	—	6	—	2	—	—	—	—
Zalău	—	13	2	4	1	8	1	1
Total	860	616	863	260	569	241	162	42

1) Acest camin adăpostește 28 persoane, care se pregătesc p. serviciul camin.

2) Datele p. acest camin sunt incomplete.

Au fost adăpostiți în căminele Ministerului Muncii, în cursul anului, 3.825 ucenici și elevi. În ordine descrescândă — după situația dela 31 Decembrie 1939 — erau: În căminul București „Obor” 410 ucenici, Cernăuți 252, Timișoara 243, Hunedoara 237, Brașov „Regele Ferdinand” 171, București „Principesa Maria” 170, Oradea 150, Tg.-Mureș 146, Cluj 145, București „Arte Grafice” 122, Ploiești 120, Constanța 113, Arad 98, R.-Vâlcea 97, Bistrița 92, Chișinău 90, Turda 88, Satul-Mare și Târgoviște câte 84, Dej și Slatina câte 80, Piatra Neamț 79, Câmpina 74, Galați, Sibiu și T.-Severin câte 60, Petroșani și Reghin 53, Reșița 50, Alba-Iulia 45, Tg.-Jiu 43, Brașov (str. Pe Tocile) 39, Focșani 38, Zalău 30, Vaslui 13 și Iași 12 (cifre incomplete p. acest camin).

Numărul total al acestor ucenici se ridică în 1939 la 1.570, din care în lucru cu plată (salariați) 893 și fără plată 620. Din cei în lucru se află în anul I 475, în anul II 489, în anul III 407, în anul IV 14, călțite 25 și fără indicarea anului 103. Fără lucru au fost 14 ucenici (13 din anul I și o călțită). 15 elevi au fost primiți în cămine fără a fi ucenici, iar pentru 28 nu se indică dacă sunt sau nu în lucru.

În toate aceste cifre lipsește ucenicii din câteva cămine, asupra cărora, după cum am spus, n'am putut obține date.

În ordine descrescândă, numărul ucenicilor din căminele particulare se împarte astfel: 229 în căminul de ucenici din Cugir, 110 în căminul de ucenici al Dir. C. F. Ploiești-Văleni, din stația Ploiești-Nord, 103 în căminul de ucenici Nr. 2 al municip. Timișoara, 81 în căminul de ucenici Nr. 3 al municip. Timișoara, 80 în căminul de ucenici al soc. Româno-Americană din Teleajen, 78 în căminul de ucenici al atelierelor C. F. R. Timișoara, 69 în căminul de ucenici al Asoc. com. de ucenici maghiari din Tg.-Mureș, 66 în căminul de ucenici al municip. Timișoara, 64 în căminul de ucenici al Soc. meseriașilor români Cernăuți, 62 în căminul de ucenici „I. C. Brătianu”, București etc.

Sursa: Buletinul Muncii 1940

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, fondul de arhivă crește substanțial ca rezultat al promovării politicii statului care investește în timpul celui de-al Doilea Război Mondial în cumpărarea de clădiri, refacerea lor după cutremurul din 1940 dar și a rechizițiilor proprietăților evreiești sau preluarea căminelor diferitelor asociații și bresle.

România și pierderile teritoriale în 1940

Pierderile teritoriale din zona de nord a țării vor duce la o migrație a populației și a ucenicilor în diverse alte centre urbane. Se confiscă sau achiziționează clădiri, se amenajează spații în vechile cămine și se investește masiv în dotarea căminele de ucenici.

Schimbarea de regim din 1948-1950 va duce la unele exproprieri, refuncționalizări ale clădirilor, epurări ale conducerii interbelice, rebotezări cu nume ale personalităților comuniste, însă sprijinul statului va continua. Constatăm astfel că regimul comunist preia politica socială a instituțiilor statului anterior, continuând în unele cazuri cu arhitecții și inginerii din generația mai tânără.

Departamentul condus de Stavri Cunesco și mai ales arhitecții cu vechime din colectivul său suferă și ei ca urmare a schimbărilor politice. Unii se pensionează, alții au de suferit ca urmare a epurărilor politice sau încetează din viață. Totuși figura directorului și amprenta echipei sale tehnice dăinuie până astăzi, fiind creatorii unui program complex de arhitectură socială.

Proiect finanțat de Ordinul Arhitecților din România din timbrul de arhitectură

ORDINUL
ARHITECȚILOR
DIN ROMÂNIA

Timbrul
Arhitecturii

ISBN 978-606-8839-42-4

9 786068 839424